Dodatek do Nr. 13. „Przewodnika Kółek rolniczych“ z dnia 1. lipca 1904.

XXI.

SPRAWOZDANIE

Z CZYNNOŚCI

TOWARZYSTWA „KÓŁEK ROLNICZYCH“

za rok 1903.

LWÓW 1904.

NAKŁADEM ZARZĄDU GŁÓWNEGO TOWARZYSTWA „KÓŁEK ROLNICZYCH“.

DRUKARNIA UDZIAŁOWA WE LWOWIE, LINDEGO 8.

XXI.

SPRAWOZDANIE

Z CZYNNOŚCI

TOWARZYSTWA „KÓŁEK ROLNICZYCH“

za rok 1903.

LWÓW 1904.
NAKŁADEM ZARZĄDU GŁÓWNEGO TOWARZYSTWA „KÓŁEK ROLNICZYCH“.

DRUKARNIA UDZIAŁOWA WE LWOWIE, LINDEGO 8.

ała
się
ej

Towarzystwo Kółek rolniczych, którego działalność w roku 1903 przedstawiamy niniejszem 21-em sprawozdaniem, jest bezsprzecznie wybitną organizacyą, o coraz większem znaczeniu i wpływie. Zapuściwszy korzenie po wszystkich powiatach od Szląska aż do granic Bukowiny, oddziałuje na przeszło tysiąc gmin kraju, utrwala w nich swój byt, a ponadto coraz to nową miejscowość wciąga do pracy nad poprawą materyalnego bytu włościańskiej ludności. Ucząc zaś tej pracy na pożytek jednostek i na pożytek kraju, usuwa zastarzałe nałogi, wyplenia zakorzenione wady i wpływa tem samem na podniesienie duchowe swych członków, na uszlachetnienie obyczajów, na szerzenie się zdrowych obywatelskich pojęć.

Towarzystwo potężnieć musi, bo przy swych celach zyskuje propagatorów i wśród warstw wyższych i u dołu w gronie tych, dla których pracę podjęto. Im więcej wśród sfer wykształconych krzewić się poczyna przekonanie, że tylko rzeczywistą, gorliwą i żmudną pracą u podstaw stworzyć można siłę narodu, taką, aby wyrobiła należne nam uznanie i poważanie, tem łatwiej znajdujemy zwolenników naszego Towarzystwa, bo każdy, kto się z jego dążnościami i środkami działania zapozna, musi uznać w naszej instytucyi silną dźwignię, posuwającą nas do upragnionego celu. I gdy tak wśród wyższych z rozumowych względów, ze słusznego oceniania stosunków zyskujemy — choć z wolna — współpracowników w naszem działaniu, to u dołu znów nie tyle głębokie zastanowienie, ile raczej odczucie, że Kółka rolnicze do dobrych i pożytecznych rzeczy nakłaniają, jedna nam szczerych przyjaciół, skorych i ochoczych do popierania naszych usiłowań, do szerzenia naszych stowarzyszeń.

Z roku na rok zatem umacniając dawne placówki i zyskując nowe, opieramy się obecnie, jak poniżej podane daty sprawozdania wykazują, na 44054 członkach. Zastęp ten ludzi, korzystających z usług naszej instytucyi, jest już liczbą swą znamienny. A te tysiące członków nie gnuśnieją w wygodnej bezczynności, lecz poczuwając się do obowiązków i prac, wskazanych statutem, ożywioną działalnością dają dowody ruchliwości i zrozumienia swych zadań. A więc najpierw zebrania — jeden z najgłówniejszych środków i sposobów działania Kółek rolniczych. Odbyło się ich ogółem po Kółkach rolniczych w ciągu 1903 r. 16944. A choć może nie na każdem z nich padały obficie ziarna, z których same pełne kłosy wyrastają, to wina główna w tem, że po bardzo wielu gminach wytrawnych siewców nam braknie.

Faktem jest, że ludność nasza wiejska chętnie się garnie na zebrania celem omawiania swych gospodarskich i ekonomicznych potrzeb, że żądna jest pouczeń, że chętnie chce rozszerzyć zakres swej wiedzy, więc z zebrań tych osiągnąć moglibyśmy stokroć większe pożytki, gdyby w każdej miejscowości w osobach, do tego obowiązkiem społecznym powołanych, Kółko rolnicze znaleźć mogło swych naturalnych mentorów i opiekunów. Nie na karb stowarzyszenia zatem kłaść trzeba winę, jeżeli ten lokalny wybitny środek działania, jakim są zebrania, tu i ówdzie był w zaniedbaniu, lub nienależycie został wyzyskany. Kto zarzut pod tym względem zamierza podnieść, niech wniknie wpierw w siebie i zbada, czy dla lubej wygody, z niechęci, lub uprzedzenia nie ominął stojących dla niego otworem drzwi

stowarzyszenia, czy nie zaniedbał pracy nad usunięciem złego, które go razi, i czy przez to nie stał się współwinnym tej winy, którą jako ciężki argument przeciw Towarzystwu chciałby wytoczyć.

Pewnie, że nie przyniosły te zebrania tyle, ile byśmy sami chcieli, utrzymując jednak ciągły kontakt z Kółkami, mamy na to dowody, że przez nie niejedna dobra myśl się przyjęła, niejedno ulepszenie dotarło do gminy, nawet tam, gdzie sami włościanie zdani są na siebie. Nie mogąc czerpać porady ze słowa żywego, zasięgali rad i wskazówek do działania z organu Towarzystwa „Przewodnika Kółek rolniczych“ i innych pism oraz z książek, znajdujących się w ich biblioteczkach. — Potrzebę czytania odczuwa nasz lud coraz więcej, a Kółka rolnicze potrzebie tej w wydatny sposób czynią zadość. Ogólna liczba czasopism, dochodzących do 954 Kółek rolniczych, które sprawozdanie za r. 1903 nadesłały, sięga poważnej liczby 2445. W biblioteczkach zaś Kółek rolniczych znajduje się 65467 książek. Na polu szerzenia oświaty ludowej Towarzystwo nasze nie jest bez znaczenia. Przy tem z radością podnieść musimy, że przy Kółkach rolniczych wytwarzać się poczyna doskonalszy typ ludowych biblioteczek, to jest takich, które nie opierają się wyłącznie na dziełach, otrzymanych w darze, lecz powiększają się za pieniądze, złożone przez członków, lub wyznaczone z dochodów ich przedsiębiorstw. Stwierdza to najlepiej fakt, że za pośrednictwem Zarządu głównego zakupiono w ciągu 1903 r. za 514 koron książek, jak to zamknięcia rachunkowe wykazują. Nie wysoka to wprawdzie kwota, jednak widzimy z niej, że przez Kółka rolnicze poczyna lud łożyć na książkę, na rzecz, którą przez długie lata tylko w darze zwykł był przyjmować.

Wielki zastęp członków, poważna cyfra zebrań, tysiące czasopism i dziesiątki tysięcy tomów w biblioteczkach nie świadczą jednak jeszcze o sile i wydatności Towarzystwa. Żywotnem jest stowarzyszenie wtedy, gdy na cele, wyznaczone mu statutem a wskazane miejscowymi jego stosunkami, umie i chce ponosić ofiary, gdy w zrozumieniu swych zadań nie cofa się przed nakładem, gdy z kieszeni swych członków zaczerpnąć zdoła fundusze na swe potrzeby.

Dziwna rzecz, że mimo cyfr, które poniżej podamy, pod tym względem spotykał Towarzystwo nasze zupełnie nieusprawiedliwiony zarzut bierności. Powtarzany niestety przez długi szereg lat tak się już utarł, że dla wielu zdaje się już być niezbitym pewnikiem. A jednak, jak wymownie przeczą temu cyfry.

Z ogólnego zestawienia sprawozdań, nadesłanych przez Kółka rolnicze, wynika, że złożyły one z kieszeni swych członków poważną kwotę 380974 K udziałów na swe przedsiębiorstwa. Uznawszy, że przedsiębiorstwa te są dla nich konieczne, nie stworzyły ich Kółka rolnicze ani subwencyami państwowemi ani krajowemi, lecz przedewszystkiem tym funduszem, którego członkowie dostarczyli. Prawda, że w licznych wypadkach ofiarność obywatelstwa i duchowieństwa, a często bardzo i zamożniejszego włościaństwa zasiliła skromne zakładowe fundusze darami i pożyczkami, udzielonemi na dogodnych warunkach, jednak była to tylko pomoc, a podstawę, na której się przedsiębiorstwo oparło, tworzyły udziały członków. Tak samo tylko pomocą jest fundusz, wyznaczony przez Wysoki Sejm na bezprocentowe pożyczki „dla handlowo-przemysłowej działalności Kółek rolniczych“. Wynosi on obecnie 68000 K, a więc tylko 17.85% udziałów złożonych przez Kółka rolnicze, przy czem uwzględnić należy, że z funduszu tego Wysoki Wydział krajowy udziela pożyczek również czytelniom „Proświty“.

W rachubę wziąć należy, że w wysokości udziałów zachodzić muszą corocznie fluktuacye. Gdzie powstaje dopiero przedsiębiorstwo, tam członkowie wysilić się muszą na znaczniejsze wpłaty; gdzie już byt swój ugruntowało i wytworzyło sobie rezerwy, tam członkowie przeprowadzają redukcyę udziałów, szczególniej wyższych, albo zwracają udziały członkom w całości. Cyfra udziałów przez nas podana odnosi się zatem tylko do chwili obecnej. Gdyby wzięto w rachubę wszystkie kwoty udziałów, które członkowie Kółek od powstania pierwszego Kółka rolniczego złożyli, z pewnością przekroczylibyśmy milion koron. Nie zaimponuje cyfra ta obcym, lecz ci, co znają stosunki krajowe, co wiedzą, jak trudno u nas wśród ubogiej ludności o grosz, jak trudno wobec nizkiego stosunkowo poziomu oświaty i niewyszkolenia w zbiorowej pracy znaleźć chętnych do ponoszenia ofiar na wspólne cele, ci uznać muszą, że w tym kierunku niezwykłe osiągnęliśmy wyniki.

Ogólnie znaną to rzeczą, że sklepy po miastach (stowarzyszenia spożywcze), zbliżone bardzo swym charakterem do przedsiębiorstw Kółek rolniczych, albo tylko z wielkim trudem wegetują, albo co gorsza po krótkim czasie upadają, mimo, że do ich kierownictwa, prowadzenia i kontroli powołać było można osoby z odpowiednim zasobem wiedzy. Powodem tego głównie to, że ze wszystkich przed-

siębiorstw spółko[illegible] [illegible]eres handlowy jest bezwarunkowo najtrudniejszy do prowadzenia jako zależny od całego szeregu zas[illegible]dniczych warunków i od mnóstwa drobnych lecz ważnych czynników. W powikłanym tym mechanizmie, gdzie każde kółeczko wpływa na ruch całości, muszą poszczególne sprężyny funkcyonować należycie i we właściwym czasie, bo inaczej zarodek upadku rozwija się z nieubłaganą szybkością.

Z powodu tych trudności ani we Francyi, ani w Niemczech, ani w Austryi po innych jej krajach koronnych nie propagowano spółkowych sklepów przy stowarzyszeniach rolniczych, by bardzo prawdopodobne ich niepowodzenia nie wpłynęły ujemnie na członków i nie odstręczały ludności od zawiązywania innych [illegible]ółek, znacznie łatwiejszych do prowadzenia. U nas Kółka rolnicze pod naciskiem stosunków musiał[illegible] się jednak podjąć tego trudnego zadania i co ważniejsza, musiały stworzyć te przedsiębiorstwa wła[illegible]nemi siłami.

Ten wybitny objaw samopomocy tem zaszczytniejszy dla Towarzystwa, że obawy, jakoby przedsiębiorstwa takie nie zdołały się utrzymać, w przeważnej mierze okazały się płonne. Mieliśmy przy przedsiębiorstwach rolniczych niejedno niepowodzenie do przebycia, niejeden ubytek do zaznaczenia, jednak obok tych smutnych dat, jakże krzepiącym jest wynik zestawień z tegorocznych sprawozdań, iż Kółka rolnicze własną zapobiegliwością zapewniły sobie posiadanie własnych budynków wartości 559571 koron. Własnym trudem i własnym nakładem zdobyte wznoszą się już po stukilkudziesięciu miejscowościach kraju domy [illegible]ółek rolniczych, ktore tworzą miłą ostoję nietylko dla swoich członków, lecz przyjmują pod swój dach inne spółki i stowarzyszenia, pracujące dla dobra i oświaty ludu.

A nawet choćby i tego dorobku w domostwach nie było, czyż pominąć można doniosłość faktu, że wskutek przedsiębiorczości Kółek obrót towarowy na kilkanaście milionów koron rocznie przeszedł w ich ręce[1]). Gdyby nie udziały złożone przez członków Kółek rolniczych, gdyby nie dążność naszych stowarzyszeń zaradzenia sobie własnemi siłami przeciw wyzyskowi, i ten obrót handlowy i pożytek z niego płynący pozostałby i nadal w zupełnej od nas niezależności. A pożytek jest [illegible] materyalny i duchowy. Obniżenie cen, polepszenie jakości towaru, powstrzymywanie ludności od ciągłych wyjazdów do miasteczek, postęp w czystości po wszystkich wiejskich lokalach sklepowych, nastręczenie nowej gałęzi zarobkowania — to jedna strona korzyści, dająca się obliczyć w cyfrach; obok niej o wiele donioślejszego znaczenia jest pożytek, który osiągnięto przez wykazanie ludowi, że zbiorowo nawet wśród bardzo trudnych stosunków osiągnąć się dadzą pomyślne wyniki, byle nie szczędzono dobrej woli i skrzętnej pracy i byle było zaufanie we własne siły.

Wszystko to tworzy wydatną pozycyę aktywów Towarzystwa i zapewne wartością swą przewyższa dość pokaźne kwoty, które „bierne“ nasze Towarzystwo przez podstawowe swe organizacye na cele użyteczności publicznej przeznaczało. Już w sprawozdaniach z dwu poprzednich lat przytaczaliśmy dokładne daty o ofiarach składanych przez Kółka rolnicze na potrzeby kościołów, na szkoły, na wsparcia i stypendya dla uczniów, na biedną dziatwę szkolną, na przeróżne naglące potrzeby lokalnej natury. Wynosiły one w r. 1901 kwotę 33·736 koron, a w r. 1902 kwotę 25·755 koron, według sprawozdań zaś nadesłanych za r. 1903 złożono 24287 koron. Wiele z tych ofiar to ważne inwestycyjne nakłady z myślą przysporzenia ludowi nowych korzyści. Dość dla przykładu przytoczyć z ostatniego roku datek Kółka rolniczego w Rybnej w kwocie 600 koron na założenie mleczarni spółkowej lub wyznaczenie z funduszów Kółka rolniczego w Woli radziszowskiej kwoty 300 koron na zakupno buhaja. Z pnia Kółka rolniczego rozwija się w ten sposób nowa owoconośna gałąź.

Im więcej dojrzewają Kółka rolnicze, tem szersze też obejmują horyzonty. A co nas niewymowną pociechą napełnia, to to, że po za zadaniami i potrzebami czysto lokalnej natury dostrzegają coraz widoczniej znaczenie centralnej organizacyi, że przekonują się o jej pożytku i że w uznaniu tego coraz liczniej zapisują się na członków wspierających Towarzystwa celem zadokumentowania spójni, istniejącej między niemi a Zarządem głównym, mimo, że statut do tego ich nie zobowiązuje.

O postępie pod tym względem świadczą najwymowniej następujące zestawienia:

---

*) Dokładnej cyfry obrotu, o ile dotyczy wszystkich Kółek, niestety podać nie możemy, lustracye jednak, przeprowadzone w r. 1903 w 196 sklepach Kółek rolniczych, wykazują na podstawie zupełnie pewnych danych, stwierdzonych przez lustratorów, kwotę 4,599.890 K, a więc prawie 5 milionów. Gdy przyjmiemy ogólną liczbę sklepów, istniejących przy Kółkach rolniczych, tylko na 600, to podana przez nas wyżej kwota nie jest wcale za wysoka,

Rok	Ilość Kółek zapisanych na członków wspierających.	Kwota przez nie złożona.	Ogólny wpływ z wkładek członków wspierających.	Procentowy udział Kółek w wkładkach.
1898	15	172 K	1366 K	12·6%
1899	36	292 „	1510 „	19·3%
1900	70	646 „	1626 „	39·6%
1901	121	999 „	2405 „	41·5%
1902	221	1785 „	3696 „	48·3%
1903	291	2410 „	4121 „	58·5%

Wzrastająca dobrowolna ofiarność przekonała Zarząd główny Towarzystwa, że nadeszła chwila, w której zażądać można od Kółek rolniczych już nie ofiar, lecz obowiązkowych opłat. Wniosek o zmianę statutu w tym kierunku postawiony zostanie na tegorocznej Ogólnej Radzie w Przemyślu.

Oprócz wkładek członków wspierających w kwocie 2410 K. wpłaciły Kółka rolnicze do Kasy Zarządu głównego w ciągu 1903 r.: 1) Tytułem prenumeraty za Przewodnik Kółek rolniczych 2014 K[1]) 2) Tytułem zwrotów za koszta lustracyi ich przedsiębiorstw 1090 K[2]). 3) Tytułem zwrotów za zboże dostarczone do pól doświadczalnych 1446 K. 4) Tytułem zwrotu kosztów manipulacyjnych przy pośrednictwie w zakupnach maszyn i narzędzi rolniczych 716 K. 5) Tytułem dobrowolnych opłat po 20 h. od każdego członka – które wpływać poczęły, zaledwie tylko myśl tę w Przewodniku poruszono — 224 K. Razem zatem wpłaciły Kółka rolnicze do kasy Zarządu głównego 7900 K., co wynosi 13.5% krajowych i rządowych subwencyi, otrzymanych przez Towarzystwo w ciągu 1903 r. Procentowy ten udział podstawowych organizacyi w kosztach centralnego ich zarządu dorównuje zupełnie a może nawet przewyższa procentowy stosunek, jaki istnieje między własnymi dochodami a subwencyami obydwu krajowych c. k. Towarzystw: gospodarskiego we Lwowie i rolniczego w Krakowie.

Przystępują prócz tego Kółka rolnicze w charakterze członków do c. k. Towarzystw gospodarskiego i rolniczego, do Towarzystw chowu drobiu, mają swe udziały w Związku handlowym Kółek rolniczych i w powiatowych Spółkach jak w Samborze, Tarnobrzegu, Sanoku, Sokalu.

Ze wszystkich dat, powyżej przytoczonych, wynika niezbicie, że Kółka rolnicze nie zasilają się funduszami, pochodzącymi z zewnątrz, lecz że przeciwnie są one wyraźną asocyacyą, wyłącznie na samopomocy opartą, która nakładem pracy i pieniędzy swych członków osiągnąć się stara te cele, które statut wskazuje. Fakt taki najlepiej cyframi da się wykazać, a że cyfry znów o wiele prędzej uchwycić się dadzą w działalności handlowej, niż w rolniczej, więc na nich głównie się oparliśmy. To jednak niech nie służy za podstawę twierdzeniu, że w handlu główny punkt działania upatrujemy. Obecnie działalność rolnicza Kółek prześciga już swem znaczeniem stronę handlową, lecz oszacowanie jej niestety nie jest możliwe w cyfrach i w krótkiem zestawieniu.

Jak silnie rozbudził się ruch rolniczy wśród Kółek rolniczych, jak wydatnie oddziałują nasze stowarzyszenia na poprawę stosunków gospodarskich małej własności, o tem świadczą szczegółowe sprawozdania z działu rolniczego. Jako wybitny objaw zrozumienia sprawy przez członków Kółek rolniczych przytoczymy tutaj dla przykładu tylko to jedno z zakresu rolnictwa, że Kółka rolnicze, uznając znaczenie doborowego, przez Stacyę doświadczalną zbadanego nasienia zakupiły w bieżącym roku za pośrednictwem Zarządu głównego 64.276 kg. czyli prawie 6½ wagona nasienia koniczyny czerwonej za kwotę 99·720 koron. Wynik ten pełen doniosłego znaczenia dla krajowego rolnictwa tylko zbiorową pracą i wpływem Kółek dał się osiągnąć. Jeżeli w tym jednym kierunku rady i wskazówki Zarządu głównego taki posłuch u podstaw znalazły, to wnioskować można, że i w tych działach, które liczbowo określić się nie dadzą, rolnicza działalność Kółek jest tak samo intenzywna.

Jeżeli zatem zarzut bierności, to jest opierania się na subwencyach, ma być koniecznie utrzymany, to nie może on dotyczyć żadną miarą poszczególnych Kółek rolniczych, lecz chyba tylko odnosić się może do centralnego organu Towarzystwa, do Zarządu głównego. Tak, Zarząd główny zawdzięcza fundusze, którymi rozporządza, w wysokości 85% swych dochodów zasiłkom państwowym

[1]) Ogółem z prenumeraty wpłynęło według zamknięć 4140 K.

[2]) Zwróciły prócz tego Spółki handlowe w Dembicy i Bołszowcach 234 K; zwrotów tych, uwzględnionych w zamknięciu, nie bierzemy tutaj w rachubę, gdyż wymienione Spółki nie należą do naszego Towarzystwa.

i krajowym. Jednak ten Zarząd główny to nie żadna zbytkowna ozdoba organizacyjnego gmachu, to nie kopuła służąca do jego upiększenia, lecz źródło, skąd biją wytyczne prac dla Kółek rolniczych, skąd idzie ożywczy prąd impulsu i zachęty. Tam jest głowa organizacyi, co obmyśla sposoby działania, co otrzymane skromne zasiłki jak najpożyteczniej zużytkować się stara, co czuwa nad dobrem całości i strzeże ją od wykolejeń i zboczeń, tam ręka, rozciągająca opiekę i kontrolę i siejąca ziarno na pola, dotąd odłogiem leżące.

Stamtąd krzewi się ducha samopomocy, stamtąd umacnia się słabsze organizacye a ruchliwsze zachęca do nowych czynności, stamtąd uczy się zespolenia sił i utrzymania ich w skupieniu, stamtąd nagina się członków do pracy na pożytek własny i społeczeństwa, stamtąd przysparza się krajowi czynnych obywateli. Pod wpływem Zarządu głównego tyle zdrowych ziarn się rozsiewa, tyle pożytecznych myśli wchodzi w wykonanie, że śmiało powiedzieć możemy, że subwencye nam udzielane nie są ani zapomogą ani darem, lecz inwestycyą, która z lichwą rządowi i krajowi się zwraca. Dążąc nieustającą natężoną pracą na polu oświaty, handlu a przedewszystkiem rolnictwa do podniesienia dobrobytu włościańskiej ludności, wskazując jej z widocznym skutkiem środki, którymi cel ten osiągnąć może, wzmagamy bezsprzecznie siłę podatkową mieszkańców, a to przecież wobec rosnących coraz więcej różnych potrzeb kraju i państwa niepoślednie dla ogółu ma znaczenie.

Centralna organizacya tylko tam z opłat podstawowych organizacyi da się utrzymać, gdzie powstała za ich impulsem, gdzie u dołu wyrobiło się przekonanie o korzyściach zespolenia. Możliwe to w społeczeństwach o ogólnej kulturze wyższej niż nasza, możliwe w stowarzyszeniach, których członkowie rekrutują się z warstw zamożniejszych i w pracy ekonomicznej wyszkolonych, możliwe wtedy, gdy wszystkie podstawowe organizacye mniej więcej na tym samym stopniu rozwoju się znajdują i dość są zasobne, by mogły ponieść ofiarę na ogólne cele. Rozwój naszego Towarzystwa był zupełnie inny, bo nie Kółka rolnicze wytworzyły sobie Zarząd główny, lecz Zarząd główny starał się o wytworzenie Kółek; bo nie Kółka zakreślają nam kierunek i zakres czynności, lecz my Kółkom wytyczamy drogi, któremi do celów, wskazanych statutem, podążać mają. Powodów, dla czego tak dotąd być musiało, przytaczać nie będziemy, bo każdy, obeznany ze stosunkami krajowymi, zna te powody dokładnie. Towarzystwo nasze nie tworzy jakiegoś niezwykłego wyjątku pod tym względem. Przecież dla przykładu i „Patronat Spółek oszczędności i pożyczek“ jest tak samo naprzód utworzoną centralą dla Spółek, które dopiero powstać miały lub mają, przecież i on nie jest utrzymywany kosztem Spółek, lecz opiera się wyłącznie i jedynie na funduszach krajowych.

Zadanie, które w Towarzystwie Zarząd główny z pomocą organizacyi Zarządów powiatowych i z pomocą swego biura ma do spełnienia, jest przedewszystkiem wychowawcze. Zarząd główny jest poniekąd nauczycielem Kółek rolniczych i ich członków. A jak na wychowawcę nie łoży nakładów młodzież, jego opiece powierzona, tylko jej rodzice, względnie w ich zastępstwie gmina i kraj, tak samo kosztów kształcącej działalności Zarządu głównego nie mogą ponosić Kółka same, bo w swych zawiązkach ani potrzeby tego wychowawczego organu należycie nie rozumieją, ani mu środków na taką działalność, jaka potrzebom odpowiada, dostarczyć nie mogą. Chcąc utrzymać naszą szkołę, wychowującą do asocyacyjnej pracy i rozszerzającą zakres wiedzy rolniczej wśród włościan, (a do szkoły tej garnie się z roku na rok coraz większy zastęp uczniów, coraz więcej łaknący pouczeń i coraz więcej potrzebę ich odczuwający) musimy mieć koniecznie pomoc z zewnątrz. Poskąpić zaś jej nie powinni nam ci wszyscy, którzy rzeczywiście i szczerze pragną przez oświatę, zapobiegliwą pracę i skuteczne sił zespolenie podnieść dobrobyt ludności włościańskiej.

Uznał to Wysoki Wydział krajowy, przedstawiając w r. 1903 wniosek o podwyższenie subwencyi dla Towarzystwa, uznał Wysoki Sejm, wotując wyższe zasiłki i wnosząc rezolucyę do Wysokiego Rządu, by z państwowych funduszów w równej mierze poparł Towarzystwo Kółek rolniczych. Składając za ten dowód łaskawości dla Towarzystwa wyrazy głębokiego i wdzięcznego podziękowania, zapewniamy, że udzielona pomoc, dając nam środki działania do ręki, zachęci ten wielki zastęp osób, poświęcających ochoczo swój czas i swą pracą dla dobra Towarzystwa, do tem gorliwszej działalności na pożytek kraju.

*

* *

Działalność Zarządu głównego w różnych rozwija się kierunkach, więc tu ją w krótkości w głównych zarysach streścimy, zostawiając wyczerpujące przedstawienie szczegółów odnośnym działom sprawozdania.

Zaniedbany stan gospodarstw włościańskich, mała w stosunku do innych krajów koronnych wydatność jednostki powierzchni skierowały naszą uwagę przedewszystkiem na sprawy rolnicze. Mając w naszem gronie wybitne siły fachowe do kierownictwa tych spraw i rozporządzając w biurze naszem teoretycznie i praktycznie wykształconymi rolnikami, rozpoczęliśmy od roku 1899 cały szereg prac, mających za zadanie poddać włościańskiej ludności drogi i sposoby, którymi lepsze wyniki na posiadanym kawałku gruntu uzyskać może.

Ponieważ zaś Towarzystwo nasze nie składa się z takich członków, którzy już umieją na roli pracować odpowiednio do postępów wiedzy rolniczej, lecz jednoczy tych, co się uczyć dopiero muszą tej pracy, przeto wyszukać musieliśmy praktyczne sposoby działania, dozwalające nam wciągnąć małorolnego gospodarza do czynnego uczestnictwa w pracy, na pożytek jego obmyślanej. Zostawiając w rękach naszych tylko kierunek i kontrolę pracy a pracę samą (jednak z dokładnem wyjaśnieniem, do czego ma służyć) oddając do wykonywania temu, co z niej owoce miał ciągnąć, musieliśmy rozbudzić ciekawość i zainteresowanie naszych współpracowników a nawet ich sąsiadów. Korzystając zaś z tego raźnego bodźca liczyć mogliśmy na to, że wykonywane pod naszem kierownictwem gospodarcze doświadczenia nie zostaną bez wpływu.

Takim praktycznym sposobem działania są przedewszystkiem pola doświadczalne na gruntach małorolnej posiadłości. Zadaniem ich nie jest dostarczanie substratu do porównawczych badań naukowych i do ferowania na tej podstawie wyroków, bo urządzanie na ten cel pól należy do Stacyi doświadczalnych, względnie do szkół rolniczych. Nie służą one również tylko do tego, by jakąś już gdzieindziej wypróbowaną odmianę w użycie wprowadzić i rozpowszechnić — chociaż częściowo do tego zmierzają. Ich cel główny jest inny.

Gospodarz, prowadzący próbę, ma się przyuczyć do bacznego obserwowania wszystkich czynników, wpływających na jakość i ilość zbioru, ma podpatrzeć (zmuszony do tego postawionemi mu pytaniami) niejedno, co dotąd jego uwagi należycie nie zwracało, ma nawyknąć do porównawczego oceniania plonów a w wyniku tego dojść samodzielnie do przekonania, w czem dotąd błędy popełniał i czego w uprawie zbóż zaniedbywał. Dostarczenie mu równoczesne dwu lub czterech odmian zboża, starannie oczyszczonego i doborowego gatunku, a więc lepszego, niż zwykle siewa, chęć rozmnożenia tej odmiany, którą za najlepszą uzna, wpływają na to, że troskliwą opieką otacza swe pole. Spostrzeżeniami zaś swemi dzieli się nietylko z nami, bo do tego się zobowiązał, lecz z pewnością jeszcze żywiej z swymi sąsiadami i znajomymi, a tem samem zwraca ich uwagę na sprawy doniosłego dla nich znaczenia. Nieznacznym stosunkowo kosztem oddziałujemy w ten sposób na poważny zastęp włościan w kraju.

Pól takich urządziliśmy ze zbożami ozimemi w r. 1902/1903 razem 71 i z nich zdajemy szczegółowe sprawozdanie, na rok zaś 1903/1904 założono nowych pól z temiż zbożami 180. Pól ze zbożami jaremi było w 1903 r. 280, w roku bieżącym jest ich 350. Urządzanie pól przysparza pracy nie mało. Dokładne rozpatrywanie zgłoszeń (otrzymujemy ich zwykle trzy do pięć razy więcej, niż uwzględnić możemy), uskutecznienie wśród nich odpowiedniego doboru, przeprowadzenie korespondencyi ze zgłaszającymi się, zakupno i rozsyłka zboża, kontrola otrzymywanych sprawozdań i opracowanie zebranego materyału wymagają wiele czasu i trudów. Nie żal ich jednak, skoro z pism pochodzących od tych, których do współpracownictwa powołaliśmy, widzimy wyniki, odpowiadające naszym zamiarom, a nieraz przechodzące nawet nasze oczekiwania.

Z tą samą myślą przewodnią prowadzimy próby z nawożeniem łąk. Zaniedbany ich stan zmuszał do zwrócenia baczniejszej uwagi włościan na tę część ich posiadłości, z której o wiele wyższe plony osiągać mogą i powinni, szczególniej, że prawie ogólnie na brak paszy się uskarżają. Dostarczeniem za darmo nawozów sztucznych do tych prób zachęciliśmy rolnika do staranniejszego zajęcia się łąką i wykazaliśmy mu przytem, jakim sposobem wydatność jej zwiększyć może. Także i te łąkowe doświadczenia nie roszczą sobie pretensyi do naukowych, porównawczych badań. Choć jednak niemi nie są, osiągają swój skutek i dla nas jest aż nadto wystarczającym dowodem ich użyteczności, jeżeli otrzymamy pożądaną dla nas wiadomość, że „próba na łące napędziła mnie do pracy i pobudziła do

zastanowienia". Około doświadczenia z nawożeniem grupuje się bowiem cały szereg innych prac, jak bronowanie, oczyszczenie z mchów, wykopanie rowów, — prac, które dotąd zwykle leżały odłogiem. Prowadzący próbę wykonuje je obok głównej czynności niejako ubocznie, nie zwracając na ich znaczenie uwagi, i dopiero później ku swemu zdziwieniu i pouczeniu przekonuje się naocznie, że lekceważone i dotąd stale przez niego zaniedbywane czynności już same przez się wpływają na lepszą wydatność łąki. Prób łąkowych urządziliśmy na r. 1902/1903 razem 36 i o nich zdajemy sprawozdanie szczegółowe, cytując w niem charakterystyczne dla sprawy uwagi włościan. Na rok 1903/1904 przygotowano 67 nowych prób z nawożeniem łąk.

Widząc ogólne zainteresowanie się w tym kierunku i płynący z tego pożytek, staraliśmy się wkroczyć na mniej już dla nas dostępne pastwiska gminne. Rozporządzają niemi Zwierzchności gminne, na których postanowienia tylko pośrednio przez Zarządy miejscowych Kółek wpływać możemy. Dzięki staraniom tychże Zarządów Zwierzchności w kilku gminach oddały po 1 morgu pastwiska na przeprowadzenie próby z użyciem kainitu. I tu starania nasze o uwidocznienie ludności, że pastwisko niewielkim trudem i kosztem da się ulepszyć, również pomyślny miały wynik, jak to w odnośnym ustępie sprawozdania przedstawiamy.

Tak doświadczenia z różnemi odmianami zbóż, jak i doświadczenia nawozowe na łąkach i pastwiskach prowadziliśmy w całym kraju, skąd tylko odpowiednie zgłoszenia o ich urządzenie otrzymaliśmy. Odmienniej nieco postąpić musieliśmy z doświadczeniami z użyciem różnych nawozów sztucznych. Tu działalność naszą ograniczyć musieliśmy na kilka powiatów, gdzie urządzenie takich doświadczeń było naglącą koniecznością albo z tego względu, że sprowadzano nieodpowiednie nawozy, albo dla tego, że wcale ich nie stosowano, mimo że użycie ich było wskazane. W roku 1902/1903 mieliśmy takich nawozowych doświadczeń 9, wszystkie w mieleckim powiecie; na rok 1903/1904 urządzono nowych 28 w powiatach bocheńskim, brzeskim, krakowskim i pilzneńskim na zachodzie a lwowskim i zbarazkim na wschodzie. Z powodu braku funduszów większej ilości zaprowadzać nie możemy, gdyż koszta są tu znaczniejsze, przytem pola te wymagają częstszej kontroli, a na jej przeprowadzenie mamy w biurze sił fachowych za mało.

Uznając dalej, że gospodarstwo, opierające się głównie na produkcyi ziarna, i mniej dochodu niesie i mniej stosunkom ekonomicznym małej własności odpowiada, niż gospodarstwo hodowlane i widząc, że prawie ogólnie po gospodarstwach włościańskich paszy dla inwentarza niedostaje, podjęliśmy usilne starania o rozpowszechnienie mniej znanych, a o wprowadzenie zupełnie nieznanych roślin pastewnych. Ogłosiwszy szereg artykułów, odnoszących się do tego przedmiotu, w „Przewodniku", wezwaliśmy członków Kółek rolniczych do zgłoszeń na nasiona końskiego zębu, marchwi pastewnej, buraków półcukrowych, seradeli, esparsety i dostarczyliśmy ich za darmo z obowiązkiem nadesłania nam sprawozdania o wynikach. Razem z nasieniem przesłaliśmy każdemu broszurkę o uprawie tychże roślin. Na pochwałę członków naszego Towarzystwa nadmienić musimy, że z ogólnej liczby zobowiązanych do przedłożenia sprawozdania zaledwie 2% uchyliło się od powinności. Przedłożone sprawozdania dostarczyły materyału do poruszenia tej sprawy na nowo z wiosną bieżącego roku. Cytując w „Przewodniku" głosy włościan o nasieniu im dostarczonem i ich uwagi o opłacalności uprawy, zachęcaliśmy lękliwszych do pójścia w te same ślady. Błędy zaś, popełnione przez uprawiających, dały sposobność do zwrócenia uwagi na szereg czynności, wpływających dodatnio lub ujemnie na uprawę. Wynikiem naszej działalności to, że mało dotąd uprawiana marchew pastewna weszła po kilkudziesięciu gminach wśród włościan w użycie, że zwrócono większą uwagę na pożytek końskiego zębu, że seradela, prawie zupełnie dotąd nieznana, na piaszczystych gruntach od razu zdobyła sobie należne uznanie. Dowodu na to twierdzenie dostarczają daty, pomieszczone w dziale „Rośliny pastewne". Z roślin przemysłowych przyczyniliśmy się do rozpowszechnienia nasienia lnu inflanckiego we wschodniej Galicyi.

Wśród tych spraw rolniczych nie mogła naturalnie ujść naszej uwadze sprawa podstawowa każdego gospodarstwa tj. obornik. Marnotrawstwo materyału nawozowego, wskutek niedbałego i błędnego obchodzenia się z nim, jest u nas jeszcze tak wielkie, że długich lat będzie trzeba i natężającej pracy, zanim zastarzałe błędy dadzą się usunąć. Pragnąc choć częściowo zachęcić i pobudzić do ulepszeń, wyznaczyliśmy nagrody dla tych, którzy w ciągu 1903 r. przeprowadzą zmiany w dotychczasowym sposobie obchodzenia się z obornikiem i albo urządzą dobre stajnie do przechowywania nawozu pod bydłem, albo wybudują sobie należycie urządzone gnojownie. Zgłoszeń otrzymaliśmy kilkadziesiąt. W jesieni 1903 r. inspektor

rolniczy Towarzystwa objechał wszystkie miejscowości, z których zgłoszenia nadeszły, a na podstawie jego relacyi o przeprowadzonych zmianach wypłacono nagrody w kwocie 660 koron. Jako wybitny szczegół zaznaczyć musimy, że od kilku włościan, którym nagrodę wypłaciliśmy, otrzymaliśmy serdeczne podziękowanie nie tyle za kwotę pieniężną, jak raczej za to, że wezwaniem naszem przynagliliśmy ich do wprowadzenia zmian, zapewniających im corocznie nagrodę w lepszych plonach. Skwapliwie korzystaliśmy z tych głosów włościańskich i pomieszczaliśmy je w „Przewodniku", aby oddziałać na innych członków.

Tak podczas zwiedzania ulepszeń, przeprowadzonych w stajni lub na gnojowni, jak i podczas kontroli pól doświadczalnych inspektorowie rolniczy Towarzystwa korzystali ze sposobności zetknięcia się z członkami Towarzystwa i udzielali im pouczeń w różnych sprawach gospodarczych. Nie były to jednak wykłady, lecz raczej naukowe pogawędki, odnoszące się przedewszystkiem do tej sprawy, która spowodowała przybycie inspektora. Czysto teoretycznych wykładów zupełnie zaniechaliśmy po Kółkach rolniczych i jeżeli je wygłaszano, to tylko na Zgromadzeniach powiatowych w sprawach ogólniejszego znaczenia. Na miejsce wędrownej nauki rolnictwa, obecnie przez nas zupełnie zarzuconej z powodów wyłuszczonych już w sprawozdaniach z poprzednich lat, wprowadziliśmy rzecz nową: uzupełniającą naukę rolnictwa z pomocą „Przewodnika Kółek rolniczych". Od lat trzech w organie naszym pomieszczamy w pewnej sprawie szereg artykułów a następnie stawiamy czytelnikom pytania, wyznaczając nagrody za przedłożenie dobrych odpowiedzi. W ten sposób przerobiliśmy z członkami Kółek rolniczych naukę o nawozach sztucznych, następnie zapoznaliśmy ich z życiem i budową roślin, w roku 1903 rozpoczęliśmy dłuższy kurs o łąkach i o trawach. Na każde nasze wezwanie nadsyła odpowiedzi mniej więcej około 100 osób, z których cztery piąte wykazują zupełne zrozumienie sprawy i dokładne zapoznanie się z przedmiotem, przez nas poruszonym. Ostatni kurs nauki o łąkach podzieliliśmy na kilka stopni. Na drugi stopień przyjęci zostali ci wszyscy, którzy udzielili dobrych odpowiedzi na pytania wstępnej nauki. Otrzymali oni wszyscy do dalszej nauki podręcznik Bronisława Janowskiego: „Hodowla traw pastewnych". Na podstawie tej książki i uzupełniających artykułów „Przewodnika" uczestnicy kursu zobowiązani byli do nadesłania nam traw, rosnących w ich miejscu zamieszkania i do oznaczenia nazw tychże traw a obok tego do udzielenia nam odpowiedzi na nowy szereg pytań. Wprost podziwiać trzeba, jak znakomicie wywiązała się większość uczestników ze swego zadania. Otrzymywaliśmy kompletne zbiory traw — od kilku przeszło po 20 — z których prawie wszystkie dokładną nazwą były oznaczone. Dalszy ciąg nauki zmierza do zapoznania uczestników z nasionami traw i ważniejszych koniczynowatych. W tym celu posłaliśmy każdemu z 41 uczestników w odpowiednio urządzonem pudełku zbiór, zawierający 41 różnych nasion. Podczas zimy miał się każdy ze zbiorem zapoznać, w bieżącym bowiem roku otrzyma paczkę zmieszanych nasion, z których będzie musiał wysortować nasiona i zwrócić nam z oznaczeniem nazwy każdego.

Naszkicowaliśmy tylko w ogólnych zarysach przebieg pracy naszej w tym kierunku. Wielkie zainteresowanie się włościan trawami i nasionami traw, gorliwość i wytrwałość, z jaką starali się przezwyciężyć trudności nauki, pozwala nam mieć nadzieję, że w niedługim już może czasie zdołamy znaleźć ochotników do hodowli traw i wytworzyć nową gałąź produkcyi krajowej, która w wielu okolicach ma wprost znakomite warunki rozwoju.

W podobny sposób zachęciliśmy kilkudziesięciu włościan do głębszego zastanowienia się nad kilku sprawami rolniczo-gospodarczemi, żywiej ich obchodzącemi, i do wypowiedzenia o nich swej opinii. Ogłosiliśmy bowiem nagrody za udzielenie nam obszerniejszej odpowiedzi na jeden z 10 tematów, podanych do opracowania [1]). W konkursie tym wzięło udział 87 członków Kółek rolniczych, Wynik konkursu nadzwyczaj pomyślny, gdyż kilkanaście prac zasługuje zupełnie na ogłoszenie ich drukiem. Uskutecznimy to jeszcze w bieżącym roku.

Pracując głównie w powyżej podanych kierunkach, ubocznie niejako staraliśmy się jeszcze o podniesienie hodowli kóz (posiadamy obecnie trzy stacye), hodowli drobiu i królików (rozlosowaliśmy między Kółka rolnicze 10 trójek rasowych kaczek, 10 trójek kur, 10 trójek królików, 1 parę indyków i 1 pantara), o rozpowszechnienie siewników rzędowych na małej własności (udzieliliśmy subwencyi na zakupno 5 siewników).

---

[1]) Tematy podane są w Nrze 22. Przewodnika z r. 1903, str. 516.

Wszystko dotąd wymienione tworzy tę część rolniczej naszej działalności, która zmierza do podniesienia dochodów z gospodarstw. Obok niej rozwija się druga rolnicza akcya. Zadaniem jej zapewnić stowarzyszonym możność nabycia potrzebnych im artykułów rolniczych po przystępnej cenie i w dobrej, gwarantowanej jakości — a więc krótko: zmniejszyć rozchody rolnika.

Zaznaczyć musimy, że działalność *Zarządu głównego Tow. Kółek rolniczych* jest wyłącznie pośrednicząca. Zarząd główny ani na własny rachunek towarów nie zakupuje, ani składów z nimi nie utrzymuje, ani zysków ze sprzedaży nie osiąga. Spełnia on po prostu wobec Kółek rolniczych obowiązek, nałożony mu statutem. Wspominamy tu o tem dlatego, by zapobiedz dalszemu identyfikowaniu nas ze *Związkiem handlowym Kółek rolniczych*. Związek jest zupełnie odrębną, od Towarzystwa Kółek rolniczych całkiem niezależną, czysto handlową, na udziałach opartą instytucyą. Wbrew brzmieniu swej firmy nie jest on w rzeczywistości związkiem Kółek rolniczych, gdyż Kółka rolnicze nie mają żadnego obowiązku wpisywania się na członków Związku. Mimo, że działalność Związku gorąco popieramy, że uznajemy Związek za instytucyę, świetnie spełniającą swe zadanie, że cieszymy się jego pomyślnym rozwojem, bylibyśmy bardzo radzi, gdyby to podobieństwo firm nie istniało lub gdyby wśród szerszej publiczności świadomość o istniejącej różnicy celów i zadań się rozpowszechniła.

Przy wstępie do działu „Nasiona“ tegorocznego sprawozdania podajemy krótko powody, które wyznaczają dla nas pośrednictwo jako jedyny wskazany stosunkami sposób działania. Pośrednictwo to, rozszerzające się z roku na rok i wytwarzające coraz większą spójnię między Zarządem głównym a Kółkami rolniczemi, przynosi stowarzyszonym podwójną korzyść: chroni najpierw od wyzysku przez niesumiennych dostawców i zapewnia doborowy towar po przystępnych cenach, po drugie przyucza do zbiorowej działalności. Pośrednio zaś akcya nasza popiera Krajowe Stacye botaniczno-rolniczą i chemiczno-rolniczą w ich pracy nad sanacyą niezdrowych stosunków handlowych, panujących w dziale nasion i nawozów sztucznych. W dziale maszynowym już przez to samo, że członkowie Kółek rolniczych po przystępniejszych cenach otrzymać mogą potrzebne im narzędzia, wpłynęliśmy przynajmniej w tych stronach, gdzie Kółka intenzywniej działają, na ogólną zniżkę cen, żądanych przez agentów i dostawców.

W roku sprawozdawczym pośredniczyliśmy Kółkom rolniczym w zakupnie:

1,250.000	kg.	nawozów sztucznych	wartości	73.705	K
64.276	„	nasienia koniczyny czerw.	„	99.720	„
16.645	„	różnych nasion	„	6.293	„
13.914	„	lnu	„	4.404	„
72.077	„	maszyn (652 sztuk)	„	52.269	„
937.500	„	węgla	„	9.611	„
590.000	„	ziemniaków (jesieni r. 1903) . .	„	17.720	„
185.000	„	owsa	„	21.269	„
185.000	„	jęczmienia	„	21.439	„
55.000	„	innych zbóż	„	6.450	„
—	„	drzew owocowych 4281 sztuk	„	3.215	„
3,369.412	kg.	Razem . .	wartości	316.095	K *)

Pośrednictwo w tych rozmiarach, znacznie wyższe w obrotach niż niejednej instytucyi czysto handlowej, zadaje trudu i pracy nie mało, tem więcej, że nam nie chodzi o to, aby rzecz tylko załatwić, lecz żeby ją tak przeprowadzić, aby zamawiający musiał być zadowolony z naszej interwencyi. Jeżeli tylko zamówienie nam przesłane zawiera jakiekolwiek wątpliwości, staramy się szczegółowo rzecz

*) Dla porównania podajemy daty z Towarzystwa rolniczego okręgowego w Wieliczce, które w obrębie c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego z upoważnienia Komitetu tegoż Towarzystwa zajmuje się sprawami handlowo-rolniczemi i dostarcza przeważnie wielkiej własności artykułów rolniczych. W roku 1903 rozprzedało Tow. rolnicze okręgowe 53.772 kg. koniczyny czerwonej, maszyn za 69.492 K, węgla za 34.763 K, nawozów sztucznych za 494.417 K. Również c. k. Towarzystwo gospodarskie we Lwowie utworzyło dział handlowy dla swych członków; zakupiono przez nie w roku 1903 maszyn za 28.020 K, nawozów sztucznych za 228.849 K, węgla za 17.361 K, oprócz tego różnych towarów za 10.792 K; łącznie dostarczono artykułów rolniczych za 285.023 K.

wyjaśnić, zapytujemy zamawiającego o bliższe dane, udzielamy mu wskazówek i dopiero na podstawie przeprowadzonych badań uskuteczniamy zakupno. Ponieważ nie pracujemy dla zysku, lecz wyłącznie dla dobra członków naszego Towarzystwa, więc nie ubiegamy się. by mieć jak najwięcej zamówień, lecz by tym, którzy nam zaufali, jak najlepiej wygodzić.

W ścisłym związku z rolnictwem stoi uboczna jego gałąź: sadownictwo. Tu znowu całym szeregiem wykładów po Kółkach rolniczych i urządzeniem kilkudniowych kursów sadowniczych oddziaływaliśmy dodatnio na ludność włościańską kraju, pouczając ją o warunkach racyonalnego sadownictwa, zachęcając do troskliwego zaopiekowania się drzewkami owocowemi i do należytego zużytkowania ich owoców tam, gdzie sady istniały, a nakłaniając do zakładania ich wszędzie, gdzie sadownictwo dotąd było w zaniedbaniu. Wpływ nasz na poprawę stosunków w dziale sadownictwa już z tego ocenić można, że w r. gospodarczym 1902/1903, zamówiono za pośrednictwem Zarządu głównego 1040 sztuk drzewek owocowych, podczas gdy na rok 1903/1904 zamówienie wzrosło przeszło w czwórnasób, bo do 4.281 drzewek.

Braku ruchliwości i natężonej pracy w dziale rolniczym nikt nam zarzucić nie może, bo to, co w ciągu roku podjęliśmy i wykonaliśmy — a wspomnieliśmy tylko o najgłówniejszych czynnościach — było wprost pracą ponad siły. Widząc jednak dobrze, że niejedna jeszcze ważna sprawa wbrew naszym najlepszym chęciom dla braku czasu i wobec nawału innych robót leży odłogiem, odwołaliśmy się o pomoc do grona osób, pracujących na tem samem polu a uzyskawszy od nich przyrzeczenie współdziałania i rozszerzywszy w ten sposób naszą sekcyę rolniczą, możemy mieć nadzieję, że z rokiem przyszłym nowe wykażemy plony naszej działalności, szczególniej jeżeli uzyskamy materyalne poparcie ze strony tych czynników, którym postęp i rozwój rolnictwa na małej własności nie może być obojętny.

Drugiem polem działalności Zarządu głównego było rozciąganie opieki i utrzymywanie kontroli nad przedsiębiorstwami handlowemi Kółek rolniczych, czuwanie nad należytem zużytkowaniem dorobku, z tych przedsiębiorstw pochodzącego, udzielanie rad i wskazówek, odnoszących się do prowadzenia handlu, w ogóle wszystko, co przyczynić się może do podtrzymania, ożywienia i udoskonalenia spółkowego ruchu handlowego, rozbudzonego wśród ludu przez Kółka rolnicze. Organami wykonawczymi tej pracy, stojącej pod kierownictwem referenta handlowego, byli lustratorowie handlowi. W r. 1903 było czynnych trzech lustratorów handlowych [1]), którzy przeprowadzili razem w ciągu roku lustracye 570 Kółek rolniczych. Protokoły tych lustracyi, dające dokładny obraz gospodarki i stanu majątkowego Kółka, stanowiły przedmiot szczegółowych badań, na podstawie których Zarząd główny wydawał odpowiednie zarządzenia.

Celem dostarczenia sklepom Kółek rolniczych sklepikarzy, uzdolnionych do prowadzenia handlowych przedsiębiorstw po wsiach i małych miasteczkach, utrzymaliśmy dalej „praktyczne kursa handlowe“ w Czernichowie. Kurs nauki trwa tam dla każdego ucznia 4 miesiące; przez ten czas nabywa uczeń koniecznych teoretycznych wiadomości, udzielanych przez kierownika kursu i 2 nauczycieli, oraz odbywa równocześnie praktykę handlową w Bazarze tamtejszego Kółka rolniczego. W roku 1903 dostarczyła szkoła 23 sklepikarzy.

Tam, gdzie Kółka rolnicze nie mogły zebrać dostatecznych funduszów na należyte rozwinięcie przedsiębiorstwa, Zarząd główny dopomagał w wyjednaniu bezprocentowej pożyczki z funduszu dla handlowo-przemysłowej działalności Kółek rolniczych. W r. 1903 uzyskaliśmy pożyczki dla 31 Kółek rolniczych w ogólnej kwocie 31.400 koron.

Na wszelkie zapytania w sprawach handlowych — a otrzymywaaliśmy ich setkami w najróżnorodniejszych kwestyach, dotyczących uprawnień, opłat, źródeł nabywania, prowadzenia rachunków, zawierania kontraktów itd., udzielaliśmy fachowych wyjaśnień. Dla Kółek rolniczych, przystępujących do założenia sklepu, wydaliśmy formularze wszystkich podań. Dostarczaliśmy wzorów rachunkowości dla sklepów wiejskich i pośredniczyliśmy w nabyciu ksiąg handlowych.

W ogóle w dziale, dotyczącym handlu wiejskiego, dążeniem naszem było energiczną pracą usunąć te niedomagania i wady, które powstały wskutek tego, że dopiero w 14 lat po powstaniu pierwszych sklepów Kółek rolniczych uzyskaliśmy subwencye na powołanie fachowych sił do przeprowadzenia

[1]) (Od r. 1904 mamy 4 lustratorów)

kontroli przedsiębiorstw handlowych. Ponieważ zaś co roku powstają nowe sklepy a dawne nieustannie wymagają opieki, więc i obecna liczba lustratorów nie wystarcza jeszcze potrzebom.

Obok rolnictwa i handlu ważny punkt naszego działania tworzyło szerzenie oświaty. Każde nowozawiązujące się Kółko rolnicze — a powstało ich w roku 1903 razem 96 — zaopatrywaliśmy bezpłatnie w biblioteczkę, składającą się z 40—50 książek, oprócz tego zasilaliśmy w książki niektóre dawniej zawiązane Kółka. Staraliśmy się o taki dobór książek, aby połowa a przynajmniej trzecia część dziełek dotyczyła zawodowej wiedzy rolniczej. W r. 1903 rozesłaliśmy ogółem 5.854 książek. Z tych 4.496 do nowo zawiązanych Kółek a 1.359 do dawnych. Zachęcaliśmy dalej Kółka rolnicze i członków Kółek do zakupna książek i dostarczaliśmy ich po zniżonych cenach. W roku 1903 zakupiono do Kółek rolniczych książek, jak to już wspomnieliśmy, za 514 koron. Ważnym środkiem działania na polu oświaty — głównie w kierunku zawodowym — jest „Przewodnik Kółek rolniczych". Poświęciliśmy mu jak najtroskliwszą uwagę, aby nietylko utrzymał, ale utrwalił i wzmocnił to znaczenie, które sobie w kraju wyrobił. Z roku na rok zyskuje on sobie coraz większą liczbę prenumeratorów, (obecnie rozsyłamy go w 3.200 egzemplarzach) a żywa łączność, która się wywiązała między pismem a czytelnikami, podtrzymuje i ożywia nas w tej żmudnej wydawniczej pracy, która przy obecnych rozmiarach pisma obok tylu innych czynności nie mało sił absorbuje. Obszerniejsze artykuły „Przewodnika", omawiające ważniejsze sprawy, wydajemy osobno w broszurkach, które tworzą dalszy ciąg wydawnictw Towarzystwa Kółek rolniczych z zakresu spraw ekonomiczno-rolniczych. Dotychczas mamy 25 tomików naszych wydawnictw, w ciągu 1903 r. wydaliśmy 4 nowe książeczki polskie a 1 ruską. Obecnie znajduje się pod prasą trzecie, odnośnie do świeżo wydanych rozporządzeń uzupełnione wydanie broszurki: „o opustach podatku gruntowego z powodu klęsk elementarnych". Podręcznik ten, wydany już dwukrotnie w 6.000 egzemplarzy, wyświadczył ogromną przysługę włościańskiej ludności, pouczając ją, w jaki sposób korzystać może z ulg, przyznanych ustawą.

Działalność, zmierzająca do szerzenia oświaty, stoi w łączności ze sprawą rozbudzenia życia towarzyskiego po Kółkach rolniczych przez urządzanie w nich rozrywek i zabaw, odczytów i wykładów obchodów pamiątkowych, przedstawień z latarnią magiczną, jasełek i teatrów amatorskich. Każda godziwa, dobrze obmyślana rozrywka wywiera swój kształcący i uszlachetniający wpływ. Przytem życie towarzyskie, rozbudzone w Kółku rolniczem, jest z jednej strony środkiem umniejszającym zgubny, wpływ karczmy, z drugiej strony łącznikiem, wiążącym ściślej ze sobą członków stowarzyszenia. Sprawa ta jednak zależy głównie od czynników miejscowych. Zarząd główny tylko o tyle tu współdziałał, że szerzył zachętę do zajęcia się tą sprawą i że na żądanie dostarczał wyjaśnień, odnoszących się do różnych działów tych rozrywek. Przeprowadzono również dobór utworów dramatycznych, nadających się do przedstawień amatorskich po wsiach i na zgłoszenia Kółek rolniczych przesyłano im mały zbiorek, składający się z 4—10 jedno i dwuaktówek, odpowiednich do odegrania. Uwzględniając, że literatura nasza w dziale sztuk ludowych jest bardzo uboga, Zarząd główny Towarzystwa odniósł się do Macierzy polskiej o ogłoszenie konkursu na utwory dramatyczne dla ludu. Na konkurs wpłynęło 39 sztuk; pierwszą nagrodę w kwocie 200 koron otrzymał p. Jan Smotrycki za „Jaśka sierotę".

Zarząd główny uznaje w zupełności wielkie znaczenie życia towarzyskiego po Kółkach, jednak wiedząc, że w tym kierunku twórczo nie może działać, wolał poświęcić większą uwagę praktycznej sprawie, która przy rozpatrywaniu rozrywek, jakie ludności wiejskiej nastręczyć należy, niejako ubocznie podniesiona została, aby niebawem mocą swego znaczenia na pierwszy plan się wydobyć. Gdy na posiedzeniach komisyi dla rozbudzenia życia towarzyskiego poruszono sprawę ćwiczeń gimnastycznych, skonstatować musiano, że praktyczny zmysł ludu tylko takiemi ćwiczeniami żywiej się zainteresuje, które realną korzyść mają na oku. Taką zaś korzyść przynoszą ochotnicze straże pożarne. Zarząd główny ujrzał tu zatem nowe i ważne pole działania i ze skwapliwością podjął się tej nowej a tak koniecznej pracy. W działaniu swem oparł się o silnie rozwiniętą i pełną zasług instytucyę „Krajowego Związku ochotniczych straży pożarnych", zawarł z nim układ, dotyczący podziału pracy i obowiązków i w porozumieniu z nim wydał regulamin dla „ochotniczych straży pożarnych Kółek rolniczych" oraz rozpoczął wydawnictwo dodatku do Przewodnika, poświęconego sprawom strażackim, pt. „Obrona pożarna". W r. 1903 urządziliśmy dwa pierwsze kursa pożarnictwa dla instruktorów ochotniczych straży Kółek rolniczych. Pierwszy odbył się w Rudkach i liczył 34 uczestników z Kółek rolniczych tamtejszego powiatu, drugi w Zamarstynowie pod Lwowem 62 uczestników, z których 60 po-

chodziło z 26 gmin powiatu lwowskiego, jeden z powiatu bobreckiego i jeden z sanockiego. Na czerwiec 1904 r. zapowiedziane są dwa nowe kursa w Jarosławiu i Komarnie. Chociaż działalność nasza w sprawie straży rozpoczęła się dopiero w drugiej połowie 1903 r. mamy już obecnie razem 36 ochoniczych straży przy Kółkach rolniczych, z których 24 w powiecie lwowskim a 12 po innych powiatach kraju. Wobec strasznych klęsk, które u nas pożary szerzą, wobec niedbalstwa Zwierzchności gminnych o zaradzenie złemu, akcya Zarządu głównego, opierająca się na ruchliwszych i skorszych do działania Zarządach Kółek rolniczych, jest doniosłego dla kraju znaczenia.

Przeszliśmy w krótkiem zestawieniu wszystkie te kierunki działalności Zarządu głównego, które wykazują jego pracę wychowawczą nad ludnością rolniczą, skupioną po Kółkach rolniczych i to w odniesieniu się wprost do tej ludności. Jako organ zwierzchniczy Towarzystwa miał jednak Zarząd główny jeszcze inne obowiązki i zadania do spełnienia. — Władzom rządowym i krajowym zdawać musiał już to sprawozdania o ogólnym stanie Towarzystwa, już to udzielać relacyi w poszczególnych żądanych sprawach a w tym celu prowadzić dokładną statystykę swej tak szeroko rozgałęzionej organizacyi. — Z Towarzystwami, działającemi na tem samem lub na pokrewnem polu, trzeba było utrzymywać ciągły, niezbędny wprost kontakt. — Rozwijać dalej musieliśmy starania, aby pozyskać fundusze, potrzebne na należyte rozwinięcie akcyi. — Występować musieliśmy samodzielnie z wnioskami dążącymi do poprawy stosunków reprezentowanej przez nas ludności. Tak w r. 1903 zwróciliśmy uwagę na konieczność reformy ksiąg gruntowych i wnieśliśmy w tej sprawie memoryał do Sejmu i Koła polskiego. Osobną petycyą żądaliśmy znowu jak najprędszego wprowadzenia w życie ustawy o włościach rentowych, żądaliśmy również utworzenia funduszu pożyczkowego na zakupno sikawek. — Wobec walki jedynej krajowej cukrowni z syndykatem chropińskim wystąpiliśmy z wezwaniem do Kółek o nabywanie tylko cukru przeworskiego, wydaliśmy dalej okólnik i pouczenia, zachęcające do uprawy buraków cukrowych na gruntach włościańskich. — Wreszcie zadaniem naszem było utrzymywać, popierać, tworzyć pośrednią organizacyę Zarządów powiatowych, względnie powoływać odpowiednie osobistości na delegatów Zarządu głównego w powiatach, gdzie Zarząd powiatowy nie istnieje, jak również służyć poradą i wskazówkami do tych miejscowości, gdzie powstał zamiar założenia Kółka rolniczego.

O silnym ruchu w Zarządzie głównym Towarzystwa świadczy cyfrowo liczba ekshibitów, która dosięgła w ciągu 1903 r. poważnej liczby 14.666 wpływów (w r. 1902 było 12.265). Wysłano z Zarządu głównego 8.425 listów zwykłych, 194 poleconych, 2.296 kart korespondencyjnych, 2.320 przesyłek pod opaską, 495 przesyłek pakietowych, 340 przekazów, 74 telegramy. Doręczono władzom we Lwowie: Wydziałowi krajowemu 32 podań, c. k. Namiestnictwu 113, c. k. Dyrekcyi skarbu 6, c. k. Dyrekcyi poczt 7, c. k. Dyrekcyi policyi 2, innym władzom i instytucyom 323 pism.

Wśród normalnych warunków wszystkie powyżej streszczone czynności tworzą zwykły zakres działania Zarządu głównego. W roku 1903 jednak zmuszeni byliśmy podjąć nową i — oby Pan Bóg dał — wyjątkową akcyę. Gdy na zachodzie kraju wezbrane fale wód rozszerzyły wstrząsające swą grozą spustoszenia i pozbawiły dziesiątki tysięcy ludności chleba na rok cały, gdy na wschodzie grad poniszczył łany zbóż, najpiękniejsze rokujących nadzieje, gdy ulewy marnowały owoce ciężkiej pracy ludzkiej, Zarząd główny Towarzystwa nie mógł pozostać bezczynny wobec ogromu niedoli nieszczęśliwych ofiar klęsk żywiołowych i spełniając obowiązek, nakazany miłością bliźniego, podjął akcyę niesienia pomocy. Utworzony z ramienia Zarządu głównego Komitet centralny ratunkowy powołał do działania z pomocą organizacyi powiatowych Towarzystwa Komitety ratunkowe powiatowe, wydał cały szereg odezw, zwrócił się w deputacyi o poparcie do najwyższych władz duchownych, państwowych i krajowych i przystąpił do zbierania składek pieniężnych i w naturze. Po dzień 31 maja 1904 r. zebrał Komitet w składkach pieniężnych 38.899 koron 24 h., w datkach w naturze 200.000 kg. czyli 20 wagonów ziemniaków i 50.000 kg. zboża. Jeżeli wartość zebranych ziemiopłodów przyjmiemy tylko na 11.000 K, to ogólny wynik akcyi wynosi 50.000 koron.

Datki w naturze rozesłane zostały do najwięcej klęską dotkniętych miejscowości powiatów: bialskiego, bocheńskiego, brzeskiego, chrzanowskiego, dąbrowskiego, husiatyńskiego, krakowskiego, myślenickiego, nowosądeckiego, podhajeckiego, stryjskiego, tarnowskiego, wadowickiego, wielickiego i żywieckiego.

Fundusz pieniężny, zebrany ze składek, postanowiliśmy tak zużytkować, aby możliwie jak największą pomoc przyniósł rolniczej ludności, dotkniętej klęskami. Doraźny dar w gotówce, który byli-

byśmy w stanie udzielić, byłby wobec ogromu klęski tak stosunkowo nieznaczny, że żaden z poszkodowanych nie byłby odczuł pomocy, udzielonej przez Komitet nasz ratunkowy. Obok tego bylibyśmy narazili się—wbrew najlepszym zamiarom bezstronnego rozdawnictwa—na zarzuty, że pominęliśmy tę lub ową gminę, że udzieliliśmy zasiłku zamożniejszemu, mimo, że jego o wiele biedniejszy sąsiad znacznie więcej pomocy potrzebował. Mając zatem to wszystko na względzie, zajęliśmy się tak akcyą ratunkową, aby nie budziła nigdzie rozżalenia a przytem odpowiadała w swych czynnościach rolniczemu charakterowi naszego Towarzystwa. Zadaniem naszem było patrzeć w przyszłość, postarać się o dostarczenie rolnikowi, pozbawionemu w roku ubiegłym swych plonów, ziarna czy nasienia, potrzebnego do uzyskania zbiorów w roku 1904. Widząc zaś, że główne zapotrzebowanie będzie w ziemniakach do sadzenia, całą uwagę poświęciliśmy dostawie tego najważniejszego artykułu rolniczej produkcyi na małej własności.

Oddawszy z ogólnej sumy składek (Najprzew. Konsystorz metr. obrządku łacińskiego we Lwowie przyczynił się do nich kwotą 8.404 K 47 h.) 4.675 K 50 h. do dyspozycyi J. Eksc. Ks. Arcybiskupa Bilczewskiego na udzielenie pomocy ludności, dotkniętej klęskami elementarnemi w obrębie archidyecezyi lwowskiej, resztę w kwocie 34.223 K — pominąwszy drobne dary w gotówce, nie sięgające nawet 100 K — poświęciliśmy głównie na ułatwienie zakupna ziemniaków do sadzenia. Wszystkie gminy, dotknięte klęską, powiadomiliśmy okólnikiem, że dostarczać będziemy do nich ziemniaków do sadzenia po cenie 4 K za 100 kg. z dostawą do najbliższej ich stacyi odbiorczej, jeżeli przedłożą nam potwierdzony przez Urząd parafialny szczegółowy wykaz rolników, chcących korzystać z pomocy, z podaniem obszaru przez nich posiadanego i ilości ziemniaków potrzebnych do sadzenia i jeżeli nam złożą zadatek po 2 K na każdy zamówiony korzec. Dostawę zobowiązaliśmy się uskutecznić w ciągu miesiąca kwietnia 1904 r.

Akcya ta nasza znalazła ogólne uznanie. Począwszy od października 1903 r. napływały ciągłe zgłoszenia wraz z zadatkami, a to nam dawało możność uskuteczniania nowych zamówień u dostawców. Rozporządzając stosunkowo nieznacznymi funduszami, wpływającymi ze składek, przeprowadzać mogliśmy w ten sposób transakcye o dostawy na kwoty, w trzy a nawet czterykroć przewyższające zapasy kasowe Komitetu ratunkowego. Wynik naszej akcyi ten, że przy funduszu trzydziestu kilku tysięcy koron, napływającym stopniowo, a używanym na częściowe pokrycie kosztów zakupna, dostarczyliśmy ogółem 2,420.000 kg. czyli 242 wagony po 100 q. ziemniaków do sadzenia, wartości 107.338 K loco stacya nadawcza. Wartość zaś ziemniaków z kosztami dostawy do stacyi odbiorczej wynosiła około 135.000 K. Obrót funduszów Komitetu po dzień 3. czerwca 1904 wynosił ogółem, jak to skonstatowała komisya rewizyjna, zajmująca się sprawdzeniem rachunków 183.084 K. 52 h., to jest przychód wykazywał 91.584 koron 75 h., rozchód 91.499 koron 77 h.; gotówką w kasie było 84 koron 98 h. Komisyę rewizyjną tworzyli pp. Karol d'Abancourt, radca sądowy, i Leopold Wilimowski, likwidator gal. Kasy oszczędności. Szczegółowego zestawienia rachunków nie możemy jeszcze przedstawić, ponieważ wkładki jeszcze wpływają a rachunki z dostawcami oraz kosztów przewozu jeszcze nie są całkiem ukończone.

Akcya, w ten sposób prowadzona a uskuteczniona, jak nam dokładnie wiadomo, ku zupełnemu zadowoleniu odbiorców, wymagała natężającej uciążliwej pracy, której nie szczędziliśmy, aby godnie odpowiedzieć z jednej strony zaufaniu osób, które w nasze ręce pieniądz na ofiarę dla biednych złożyły, z drugiej strony tych, co ostatni swój grosz w zadatku składali, byle tylko sobie ziemniaki potrzebne do obsadzenia zapewnić. O tem, że na wiosnę 1904 r. będzie ogromne zapotrzebowanie ziemniaków, wiedzieli dokładnie handlarze i liczyli już naprzód na wysokie zyski, które im dostawa przyniesie. Działalność Komitetu ratunkowego pokrzyżowała ich plany. Rzucenie do miejscowości, dotkniętych klęskami, tak znacznej ilości wagonów ziemniaków po nadzwyczaj przystępnej cenie wpłynąć musiało na ogólną zniżkę cen i wskutek tego odnieśli z działania naszego pewną korzyść nawet ci, którzy się do nas o pomoc nie zgłaszali.

Uzupełniając akcyę Komitetu ratunkowego, Zarząd główny T. K. r. przeprowadzał pośrednictwo w zakupnie ziemniaków na jesieni 1903 r., owsa i jęczmienia na obsiew, żyta na pożywienie. Odnośne daty podaliśmy już, mówiąc o pośredniczącej działalności Zarządu głównego. Zestawiwszy razem datki w naturze, rozdane bezpłatnie, i zboże oraz ziemniaki, dostarczone za pieniądze, okaże się, że razem dostawiliśmy 359½ wagonów do miejscowości, dotkniętych klęskami elementarnemi.

Wszystkim, co złożeniem ofiary dopomogli nam w tem dziele miłosierdzia i przyczynili się do otarcia łez nieszczęśliwym, imieniem własnem i imieniem tych, co za pośrednictwem naszem z pomocy korzystali, składamy serdeczne podziękowanie — za Wasze chrześcijańskie uczucia, za okazaną litość: Bóg zapłać!

* *

*

W krótkim zarysie działalności Towarzystwa w r. 1903 mówiliśmy jedynie o dodatnich stronach naszej organizacyi, o tych objawach, co radość i pociechę budzą i do dalszej pracy na uprawianej przez nas niwie krzepią. Nie wspomnieliśmy zupełnie o przeróżnych usterkach, niedomaganiach i wadach, wywierających niejednokrotnie swój wpływ szkodliwy i powstrzymujących pożądany rozwój Kółek. Że w naszem Towarzystwie są i słabe strony, wiemy o tem dobrze, jednak znając je dokładnie, stosujemy środki zaradcze i wytrwałą pracą usuwamy chwasty, co nam pole głuszą. Nie wszystko przytem złe, które zarzucić nam można, a które sami najlepiej odczuwamy, należy uważać za jakiś wyłączny, naszemu Towarzystwu tylko właściwy objaw słabości. Towarzystwo, tworząc cząstkę społeczeństwa, z którego łona powstało, przejąć musiało i szereg wad wrodzonych tegoż społeczeństwa, więc i słomiany ogień zapału a brak wytrwałości i ciągłości w podjętej pracy, i przesadne zamiłowanie swobody, nie znoszące zobowiązań nawet dobrowolnie przyjętych, i ducha niezgody, i ambitną żądzę przewodzenia, i przykładanie nadmiernej wagi do drobnostek a lekkomyślne traktowanie spraw ważnych. Lecz właśnie to jest zasługą Towarzystwa, że wskazując dobre i szlachetne cele i podniecając do zbożnej pracy, ostrze tych wad ściera i urabia nowych ludzi.

SPRAWOZDANIE Z CZYNNOŚCI ZARZĄDU GŁÓWNEGO.

A) Sprawy ogólne, organizacyjne i osobiste.

W roku 1903 pozyskało Towarzystwo Kółek rolniczych 2 członków założycieli: 1. Radę powiatową w Jarosławiu i 2. Radę powiatową w Brzesku. Wkładki po 200 K od członka powiększyły fundusz żelazny Towarzystwa o 400 K.

Do tego funduszu przekazano również kwotę 224 K 30 h., powstałą z opłat po 20 h., złożonych przez członków Kółek rolniczych. W organie Towarzystwa Kółek rolniczych“ poruszony został projekt, aby członek Towarzystwa zobowiązany był wpłacać corocznie .20 h. do kasy Zarządu głównego. Mimo, że to był tylko projekt nie obowiązujący nikogo i że żadna uchwała nie zatwierdziła uiszczania tej opłaty, członkowie kilkudziesięciu Kółek, którym się ta myśl podobała, poczęli dobrowolnie składać tę wkładkę. W myśl uchwały Zarządu głównego dołączono uzyskaną stąd kwotę do funduszu żelaznego. Fundusz ten wynosi obecnie 3.424 K 30 h. a ulokowany jest w gal. Kasie oszczędności we Lwowie.

W składzie Zarządu głównego Towarzystwa nie zaszły w ciągu 1903 r. żadne zmiany. Z Wydziału wykonawczego Towarzystwa ustąpił z powodu przeniesienia się do Sambora dr. Roman Kulczycki, który przez 5 lat z wielkiem poświęceniem spełniał obowiązki sekretarza Towarzystwa. Z wielkim żalem żegnał Wydział wykonawczy wybitnego współpracownika i wytrawnego znawcę spraw Towarzystwa. Na miejsce ustępującego wybrany został sekretarzem dr. Bronisław Dulęba. Do Wydziału wykonawczego kooptowano ks. Adama Wesolińskiego. Objął on na czas nieobecności p. Franciszka Garczyńskiego, zmuszonego na dłuższy czas do wyjazdu ze Lwowa, zastępstwo w czynnościach skarbnika.

Tak samo, jak w roku 1902 delegatem Zarządu głównego Towarzystwa Kółek rolniczych do „Krajowej Komisyi dla spraw rolniczych“ był prezes Towarzystwa p. Artur Zaremba-Cielecki, delegatem do Rady nadzorczej Związku handlowego Kółek rolniczych Dr. Mikołaj hr. Rey, do Sekcyi mleczarskiej Komitetu c. k. Towarzystwa gospodarczego p. Adolf Wiesiołowski.

Delegatem do Towarzystwa mleczarskiego w Krakowie mianowano p. prof. Józefa Mikułowskiego-Pomorskiego.

Delegatem do Komisyi, zwołanej przez Komitet c. k. Towarzystwa gospodarskiego a mającej się zająć ułożeniem programu i regulaminu dla kursów sadowniczych, mianowano p. Juliana bar. Brunickiego.

Delegatem do Komisyi, zwołanej również przez Komitet w sprawie ułożenia planu wzorowych gnojowni, mianowano prof. Mikułowskiego-Pomorskiego.

Delegatami do przeprowadzenia układu z Krajowym Związkiem ochotniczych straży pożarnych mianowano pp. Dr. Bronisława Dulębę i Telesfora Adamskiego.

Na Radzie ogólnej c. k. Towarzystwa gospodarskiego reprezentowali Towarzystwo Kółek rolniczych pp. Artur Zaremba-Cielecki, Dr. Bronisław Dulęba i prof. Tomasz Rylski.

Na Zebraniu ogólnem członków c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie byli przedstawicielami Towarzystwa pp. Artur Zaremba-Cielecki i Jerzy Turnau.

Dla urzędników biura wydano w roku 1903 pragmatykę służbową. Referentem tej sprawy był wiceprezes Towarzystwa dyr. Dr. Jan Kanty Steczkowski.

W składzie biura zaszły następujące zmiany. Inspektor rolniczy p. Kazimierz Dulęba wystąpił z dniem 31. grudnia 1903 roku z zajmowanej przez siebie posady, powołany na dyrektora szkoły rolniczej w Pszczelinie pod Warszawą. Na wniosek referenta rolniczego prof. Pomorskiego Wydział wykonawczy uchwalił złożyć p. Dulębie podziękowanie za wydatną pracę w naszem Towarzystwie.

Na opróżnioną posadę rozpisano konkurs. Wśród kandydatów wybrano p. Jana Wasunga, który z dniem 1. stycznia 1904 r. objął czynności inspektora rolniczego.

Wykonując uchwałę Zarządu głównego rozpisano konkurs na posadę czwartego lustratora handlowego. Mianowano nim p. Wojciecha Emeryka Lercha. Objął on urzędowanie z dniem 1. lutego 1904 r.

Do organizacyi powiatowych mianowano delegatami Zarządu głównego:

1) na powiat lwowski dr. Bronisława Dulębę;

2) na powiat grodecki p. Jana Bogdanowicza;
3) na powiat trembowelski p. Jana Buciewicza;
4) na powiat myślenicki ks. Nowobilskiego;
5) na powiat brzeski dr Kazimierza Baltazińskiego;
6) na powiat przemyski dr. Leonarda Tarnawskiego;
7) na powiat tarnopolski prof. Jana Zamorskiego;
8) na powiat kossowski dr. Apolinarego Tarnawskiego;

zaś zastępcami delegatów mianowani zostali:

1) na powiat zbaraski ks. Aleksander Cisło;
2) na powiat brzeżański p. Alojzy Paulo;

W r. 1903 odbyły się 3 posiedzenia Zarządu głównego i 18 posiedzeń Wydziału wykonawczego. Oprócz tego odbyły się 4 posiedzenia komisyi rolniczej, 2 posiedzenia komisyi handlowej, 3 posiedzenia komisyi dla ochotniczych straży pożarnych, 10 posiedzeń Komitetu ratunkowego.

Wykaz członków protektorów, członków założycieli i członków wspierających, skład Zarządu głównego Towarzystwa i Wydziału wykonawczego oraz wykaz urzędników biura podany jest w dodatku I. niniejszego sprawozdania.

Wzrost czynności w Zarządzie głównym Towarzystwa przedstawia poniższe zestawienie z protokołu podawczego:

W r. 1898	było	ekshibitów	3.901
„ „ 1899	„	„	5 134
„ „ 1900	„	„	5.879
„ „ 1901	„	„	8.644
„ „ 1902	„	„	12.265
„ „ 1903	„	„	14.666

W roku 1904 protokół podawczy wykazuje po dzień 31. maja już 10.011 ekshibitów.

B) Sprawy rolnicze.

I. Pola doświadczalne.

Ogólne uwagi.

Rok 1903 jest trzecim z rzędu, w którym podajemy sprawozdania z prób, przeprowadzonych z odmianami zbóż, dla tego też czujemy się zobowiązani w krótkich słowach przypomnieć cel, jaki Zarządowi głównemu przyświecał w chwili, gdy uznał pola doświadczalne za jeden ze środków do podniesienia gospodarstw włościańskich i zajął się ich organizacyą. Rzut oka na rozwój tej akcyi w ciągu ubiegłego trzechlecia wyjaśni, czy droga obrana przez nas była odpowiednią i czy dalej w tym kierunku iść należy.

Ponieważ jednym z powodów nizkiej produkcyi zbożowej naszych gospodarstw włościańskich były częstokroć liche, zwiedzione odmiany, zupełnie niedostosowane do gleby i klimatu, w dodatku źle sortowane i czyszczone, przeto dla zaradzeniu złemu wprowadzono pola próbne z odmianami zbóż; pole próbne obejmowało początkowo przestrzeń 1 morgową podzieloną na 4 działki po $^1/_4$ morga. Prowadzącemu próbę przesyłaliśmy 4 odmiany owsa, jęczmienia, żyta lub pszenicy i to po 25 kg. z każdej odmiany. Prowadzący próbę obowiązany był złożyć w jesieni dokładne sprawozdanie z otrzymanych wyników i zwrócić z góry oznaczoną należytość, która przy życie, owsie i jęczmieniu wynosiła po 10 koron za 100 kg., przy pszenicy 12 koron. Zapłaty, chociaż umiarkowanej, żądaliśmy dla tego, by uniknąć mijającego się z celem rozdawnictwa za darmo, wreszcie dla tego, że ci, którzy zgodzili się na zapłatę za nasienie do siewu, dawali rękojmię, że zdają sobie sprawę z korzyści, płynących ze zmiany nasienia, i że złożą dokładne sprawozdanie.

W roku 1903, gdy liczba pól doświadczalnych przy zbożach jarych wzrosła do kilkuset, zmniejszono pola próbne na $^1/_2$ morga i przesyłano po 2 odmiany. Na decyzyę w tym kierunku wpłynęły różne okoliczności i tak przedewszystkiem trudność wyszukania źródła, gdzieby można nabyć cztery odpowiednie odmiany zboża. Wysyłanie bowiem każdej odmiany z innego Zarządu dóbr powodowało omyłki i spóźnienia a prowadzącego próbę zmuszało do kilkakrotnego odbierania przesyłek ze stacyi kolejowej, nieraz o kilka mil odległej. Drugą ważniejszą przyczyną było to, że wobec rozdrobnienia małej własności na olbrzymią ilość parcel, trudność wielka (nawet u zamożniejszych gospodarzy) zachodziła w wyszukaniu parceli jednomorgowej, o jednostajnem nawożeniu i przedplonie. Częstokroć też umieszczono poszczególne odmiany na polach, mających odrębne warunki, przez co całe doświadczenie traciło na wartości. Przez ograniczenie się na przestrzeń półmorgową i na 2 odmiany staraliśmy się temu skutecznie zapobiedz. Dalej wprowadzając pola półmorgowe, mogliśmy zaspokoić większą ilość zgłoszeń i oddziałać na większą ilość miejscowości przez zużycie tych samych, a bardzo skromnych funduszów, wreszcie ułatwialiśmy zadanie sprawozdawcom, którzy mając do czynienia z 4-ma odmianami łatwiej mogli popełnić pomyłkę przez zmianę nazwy, niedokładne odważenia i t. p.

Przy wyborze odmian kierowaliśmy się zasadą, że pola próbne nie służą do przeprowadzenia nad tą,

lub ową odmianą studyów, mających naukową wartość. dla tego też wybieraliśmy odmiany znane, z którymi poprzednio Stacye doświadczalne, Towarzystwa rolnicze, szkoły, wybitni rolnicy tak w Galicyi, jak w Królestwie szereg ścisłych doświadczeń przeprowadzili i których przymioty sprawdzili. Celem i zadaniem naszem było unaocznienie włościanom, że sama zmiana nasienia i odpowiedni dobór odmiany przy tej samej uprawie, tem samem nawożeniu może wybitnie podnieść plony. Przez żądanie, by nam składano z wyników dokładne sprawozdania, dążyliśmy do przekonania ich, że tylko przy pilnem obserwowaniu i ważeniu plonów, nie przy ocenianiu na oko, może gospodarz dojść do poznania, jak mu się każda rzecz w gospodarstwie opłaca, co należy usunąć, a co zatrzymać.

Wreszcie w nadsyłanych nam sprawozdaniach mamy wskazówki do planowania pól i wyboru odmian na przyszłość, a oprócz tego cenny materyał co do sposobu uprawy i postępowania z daną rośliną. Wiemy, gdzie leżą błędy zasadnicze, które zwalczać należy czy to przy zetknięciu się osobistem, czy też listownie, czy też w artykułach, pomieszczanych w Przewodniku. Jako przykład możemy podać, że — jak to uderza w sprawozdaniach — prawie wszędzie grzeszy się u nas siejbą żyta w rolę nieodleżałą, jarzyny sieje się na wiosennej dopiero orce, w niektórych powiatach następstwo kłosowych po kłosowych dosięga czterech lat z rzędu, są miejscowości, gdzie sieje się jeczmień za wcześnie, w nieogrzaną rolę i t. p.

To też możemy śmiało powiedzieć, że każde, chociażby najmniej dokładne, sprawozdanie, dla biura rolniczego przy sumiennem rozpatrywaniu ma wartość nieraz dla jednej luźnej uwagi. jednego trafnego spostrzeżenia; przyczynia się dalej do poznania stosunków lokalnych przez inspektorów rolniczych, a tem samem strzeże ich od szablonowego traktowania spraw, dając im równocześnie możność pospieszenia z radą i informacyą prawdziwie skuteczną. Jestto niejako trzymanie ręki na pulsie i ciągła obserwacya zmian dodatnich, czy ujemnych. jakie w gospodarstwach włościańskich zachodzą.

Że usiłowania nasze zostały przez włościan zrozumiane, że oni korzyści ofiarowane im zrozumieli, na to mamy dowód w olbrzymiej ilości zgłoszeń na pola próbne, które po każdem ogłoszeniu w Przewodniku wpływają, a których liczba zmuszała nas zawsze do powiększania ilości pól w ostatniej chwili ponad ilość pierwotnie preliminowaną i to mimo trudności finansowych, na jakie nas to narażało. Czyniliśmy to jednak chętnie, widząc na każdym kroku dodatnie rezultaty z ponoszonych w tym celu wydatków. (Jak zaś włościanie wywiązywali się z przyjętego na się zadania, o tem będziemy mieli sposobność jeszcze pomówić w ustępie „Uwagi nad sprawozdaniami“.)

Dla przedstawienia rozwoju całej akcyi podajemy tabliczkę porównawczą za ubiegłe lata i ilości pól założonych na rok 1904, nadmieniając, że rozwój ten byłby jeszcze dwu — lub trzykrotnie silniejszy, gdyby nie brak funduszów, bo na konkurs na zboża jare z wiosną 1904 r. wpłynęły zgłoszenia z 453 miejscowości od przeszło 1500 osób.

Rok	Żyto ozim.		Pszenica oz.		Jęczmień		Owies		Jęczmień oz.		Żyto jare		Razem		UWAGA
	Ilość pól	morgów	Ilość pól	morgów	Ilość pól	morgów	Ilość pól	morgów	Ilość pól	morgów	Ilość pól	morgów	Ilość pól	morgów	
1901	7	7	11	11	53	47½	75	69					146	134½	
1902	15	15	16	16	65	65	75	75					171	171	na zboża ozime nadesłano 86 zgłoszeń
1903	36	28	35	28	130	65	150	75					351	196	na zboża ozime 175 zgłoszeń, na jare 826
1904	70	35	70	35	120	60	220	110	40	10	10	2½	530	252½	na zboża oz. 256 zgł., na jare około 1500 z 453 miejs. na jęczm. oz. 40.

* * *

W przekonaniu, że co do pól próbnych z żytem, pszenicą, jęczmieniem i owsem cyfry dostatecznie za nas przemówią, dodajemy, że nieporzestając na tych zbożach na rok bieżący założono 40 pól próbnych z jęczmieniem ozimym, sześciorzędowym, Mamuth, pochodzącym z Mikulic od p. Jerzego Turnaua, który jęczmień ten, sprowadzony przed laty z Gaudersheim z Brunszwiku, staranną selekcyą i odpowiednią porą zasiewu zdołał uczynić odpornym na wymarzanie. Jęczmień zimowy odznacza się większą plennością od jarego, udaje się dobrze na lżejszych glebach, wprowadzenie zaś tego zboża w uprawę umożliwia równomierniejszy rozkład pracy w gospodarstwie, przesuwając część robót na jesień, kiedy małorolni gospodarze, nie uprawiający rzepaku, czasem zaś i pszenicy, więcej mają czasu do dokładnego wykonania robót, niż na wiosnę.

Ponadto z wielu miejscowości otrzymaliśmy za-

pytania o żyto jare. W niektórych okolicach siewano je dawniej ze skutkiem, w ostatnich jednak latach ograniczono siew tego zboża wobec zupełnego wyrodzenia się nasienia. Żytu jaremu nie przyznajemy wprawdzie wielkiego znaczenia, nawet wprost powiemy, że nie uważamy za wskazane agitować silniej za większem uwzględnianiem go, jednak w razie przepadnięcia ozimin, spowodowanego czy to przez myszy czy przez silne mrozy może żyto jare dla okolic o lżejszych glebach mieć pewne znaczenie, jako roślina zastępcza. Do próby użyliśmy żyta jarego amerykańskiego, uprawianego od kilku lat przez p. Zygmunta Łączyńskiego z Zaborza. Od wyniku tegorocznych prób zależy, czy pozostaniemy przy niem. Gdyby żyto to. dane wyłącznie do tych miejscowości, gdzie dawniej żyto jare siewano, lub gdzie je jeszcze teraz sieją, nie wydało zadowalających wyników, to wówczas, o ile zainteresowanie się tem u włościan trwać będzie dalej, pozostanie nam jedna jeszcze droga, mianowicie zwrócenie się do któregoś ze znanych hodowców odmian zbóż z prośbą, by podjął się mozolnej lecz wdzięcznej pracy nad uszlachetnieniem i podniesieniem plenności krajowego żyta jarego.

Nadmieniamy jeszcze w krótkości, że zadaniem naszem najbliższem będzie praca nad rozszerzeniem uprawy i nad wprowadzeniem odpowiednich odmian fasoli i grochu, jakoteż ujednostajnienie produkcyi tych roślin, by produkt więcej odpowiadał warunkom, stawianym przez zagranicznych eksporterów. Jestto dla gospodarstw włościańskich w Galicyi wschodniej, które wielką ilość fasoli produkują, sprawa pierwszorzędnej wagi, bo dzisiaj wobec różnorodności towaru włościanie uzyskują lichą niezmiernie cenę, zysk zaś cały dostaje się w ręce pośrednikom, przeprowadzającym sortowanie.

Tyle mieliśmy do zaznaczenia co do motywów zasadniczych, które spowodowały Zarząd główny do zakładania pól próbnych, a dzisiaj skłaniają go na podstawie poczynionych doświadczeń do wytrwania na obranej drodze i rozszerzenia akcyi wedle możności finansowej.

Przechodząc do uwag odnoszących się do roku 1903, stwierdzić musimy, że był to rok niekorzystny wogóle dla rolnictwa, a dla wielu okolic wprost nieszczęśliwy.

W uwagach o poszczególnych gatunkach zbóż uderza to na każdym kroku. Na jesieni 1902 r. w zasiewach ozimych myszy wyrządziły ogromne szkody, w czerwcu długotrwałe słoty, potem wylewy, grad, jednem słowem wszystkie klęski, które rolnika dotknąć mogą, przyczyniły się jużto do obniżenia plonów, jużto zupełnie zbiór zniweczyły.

Z naciskiem zwrócić musimy uwagę włościan na rozmiary szkód zrządzonych w oziminach przez myszy; przy życie na 13 pól zniszczonych, myszy zniszczyły 6, tj. tyle, ile grad, słoty, wylewy razem wzięte. Przy pszenicy przepadło kilka pól, ponadto cały szereg pól uległ częściowemu uszkodzeniu. Włościanie wielokrotnie nie zdają sobie sprawy z rozmiarów tej zwolna postępującej, lecz dotkliwej plagi. Trudną też jest niezmiernie rzeczą nakłonić ich do jedynie skutecznej wspólnej akcyi tępienia myszy, a bez tego wszelkie wysiłki jednostek nie osiągają celu, wydatki zaś przez nie na trucie myszy ponoszone, idą na marne.

Jak wielka zaś różnica zachodzi w zbiorach z 1902 r. w stosunku do roku ubiegłego, to daje nam pewne wyobrażenie to, że przeciętna produkcya z 1 morga na polach doświadczalnych w r. 1902 wynosiła przy życie 8·41 q. ziarna i 18 q. słomy, przy pszenicy 8·62 q. ziarna i 19·82 q. W roku 1903 natomiast przeciętny zbiór z 1 morga ze wszystkich pól i odmian obniżył się dla żyta na 4·45 q. ziarna i 10·13 q. słomy, dla pszenicy na 5.42 q. ziarna i 15·59 q. słomy.

W zestawieniach tegorocznych zatrzymaliśmy układ tablic wedle szematów z lat poprzednich. Dla wyjaśnienia nadmienimy jedynie, że w rubryce „urodzajność pola“, ocenę pola pomieszczamy na podstawie relacyi prowadzącego próby.

Pola z żytem.

Próby z odmianami żyta prowadzono w 36 miejscowościach na przestrzeni 28 morgów, a mianowicie dwudziestu gospodarzy otrzymało po 4 odmiany żyta na obsiew 20 morgów, szesnastu zaś po 2 odmiany, któremi obsiali po pół morga. Do prób wybrano następujące odmiany żyta: Polskie, Petkuskie, Elite, Szlanstedzkie. Nasienie wszystkich odmian zakupiono u p. Jerzego Turnaua w Mikulicach. Sprawozdań otrzymaliśmy 33, trzech prowadzących próby nie nadesłało żadnych wyjaśnień. W tablicę porównawczą mogliśmy wstawić tylko 15 sprawozdań, pozostałych 18 wykluczyliśmy z następujących powodów:

niedokładne sprawozdania	3
prowadzący zmienili miejsce pobytu . .	2
nie dokonano zbioru z powodu klęsk elementarnych	13
Razem . . .	18

Pola próbne uległy następującym klęskom;

Zniszczone przez grad	prób	2
„ „ wylew	„	2
„ „ mrozy	„	3
„ „ myszy	„	6
Razem .	prób	13

Z pomiędzy wybranych do prób odmian żyto Polskie utrzymało się na pierwszem miejscu, które zajęło w doświadczeniach z roku 1902. Nowe próby stwierdziły wszystkie zalety, przyznane wówczas tej odmianie. Przewyższyło ono wybitnie inne odmiany wydatnością na ziarno, bo w dziewięciu próbach na ogólną ilość 15 pól dało najwyższy zbiór ziarna. Ziarno było piękne, o zielonawym odcieniu, cienkiej łusce, mączyste i ciężkie. Co do ilości słomy stoi żyto Polskie na równi z żytem Elite i Petkuskiem. Zaletą tej odmiany jest to, że o 7 do 10 dni wcześniej dojrzewa od innych. Ważnem to jest dla gospodarzy, którzy więcej żyta siewają, którym przeto zależeć musi, by pola z żytem kolejno pod sierp przychodziły, ważnem jest również tam, gdzie w ścier-

nisku żytniem uprawia się międzyplony, bo przy uprawie wczesnego żyta zyskuje się znacznie na czasie i tem samem zyskuje się pewność obfitszego zbioru z rośliny międzyplonowej. Mrozy wytrzymuje żyto Polskie doskonale, na wyleganie jest odporne.

Żyto Elite zajęło w tym roku drugie miejsce, spychając na trzecie miejsce żyto Petkuskie, które w r. 1902 drugorzędne stanowisko zajmowało. Główną zaletą żyta Elite w stosunku do Petkuskiego było lepsze znoszenie mrozów i niekorzystnych warunków atmosferycznych (głównie zaś bezśnieżnej zimy), wreszcie nieco większa odporność przeciw wyleganiu. Nadmienić jednak musimy, że tam, gdzie żyto Petkuskie znajdzie odpowiednie dla siebie warunki, przewyższa plennością inne odmiany; w tegorocznem zestawieniu widzimy bowiem, że najwyższy z pól próbnych uzyskany plon co do słomy (tabl. I. poz. 15) i ziarna (tabl. I. poz. 1,) dała ta odmiana.

Biorąc pod uwagę rezultaty prób z roku 1902 i 1903 musimy żyto Elite i Petkuskie postawić na równi co do wartości i uważać je za odmiany, zasługujące na rozpowszechnienie i stosowanie w dalszych próbach. Rzeczywiście też w próbach ze zbożem ozimem na rok 1904 użyliśmy dwóch odmian t. j. żyta Polskiego i Petkuskiego. W okolice zaś, gdzie Petkuskie w tym roku niezbyt się powiedzie, prześlemy obok Polskiego żyto Elite. Natomiast żyto Szlanstedzkie, które w porównaniu z 3-ma poprzedniemi odmianami nie wykazało żadnych szczególnych zalet i ustępowało im w plenności tak ziarna, jak i słomy, nie zasługiwało na to, by w dalszych próbach niem się zajmować, zatem już w doświadczeniach na rok 1904 tej odmiany nie użyliśmy wcale.

Na rok 1904 prób z żytem ozimem urządzono 70 na przestrzeni 35 morgów. Zgłoszeń otrzymaliśmy na pola próbne ze zbożem ozimem 256, brak funduszów był jednak powodem, że tylko nieznaczną ich część mogliśmy uwzględnić.

Pola z pszenicą.

Prób urządzono 35 na przestrzeni 28 morgów i to 21 pól jednomorgowych z czterema odmianami, a 14 pól morgowych, obsianych dwoma odmianami.

Wybrano do prób 2 ościste odmiany Ostkę galicyjską, Ghirkę i dwie odmiany bezostne Gółkę i Danusię. Ostkę i Gółkę nabyto u p. Jerzego Turnaua w Mikulicach; Danusia i Ghirka pochodzą od p. Ożarowskiego ze Strzałek. Ghirka-Bastardka powstała — wedle podania hodowcy — ze sztucznego skrzyżowania odmiany bezostnej, zwanej pospolicie Ghirką stepową, a pochodzącej z gubernii chersońskiej z amerykańską ościstą odmianą z Kanady, zwaną „Red Russian".

Sprawozdań otrzymaliśmy 32, zatem tylko trzech prowadzących nie wypełniło swego zobowiązania. W tabeli porównawczej umieszczamy zestawienie z 23 prób, bo z nadesłanych 32 sprawozdań trzy okazały się niewystarczające, a sześć pól uległo zniszczeniu zupełnemu przez klęski elementarne i to:

przez wylew	3 próby
grad	1 próba
myszy	2 próby

Przy kilku próbach, pomieszczonych w zestawieniu, plony uległy zniżce wskutek znacznych szkód, wyrządzonych w zasiewach na jesieni przez myszy.

Pierwsze miejsce zajmuje w rzędzie odmian Ghirka, która zajęła pierwsze miejsce 14 razy co do ziarna, 8 razy co do słomy, wykazała ponadto wielką odporność przeciw wyleganiu, jakością ziarna dorównywała Ostce, a przewyższała Danusię i Gółkę.

Ostka galicyjska była drugą, zimę przetrzymała dobrze, burzom opierała się dostatecznie.

Wybitną wadę Danusi stanowiła skłonność do wylegania; wadę tę miała w pewnej mierze także i Gółka. Wogóle zauważyć musimy, że pszenice bezostne wobec niesprzyjających warunków atmosferycznych roku 1903 pobite zostały stanowczo przez ostki.

W 70 półmorgowych próbach z pszenicą, urządzonych na rok 1904, użyliśmy, opierając się na wynikach doświadczeń z roku 1902, dwóch odmian tj. Ostki galicyjskiej dlatego, że przewyższała plonami Ghirkę, oraz Gółki, ponieważ chciano utrzymać jedną odmianę bezostną. Wobec rezultatów z r. 1903 będzie należało wziąć pod rozwagę, czy w próbach na rok następny nie należałoby zupełnie pominąć odmian bezostnych, a utrzymać Ostkę i Ghirkę, które przez trzyletnie próby stałość swych zalet i plenność udowodniły.

Pola z owsem.

Pola doświadczalne z owsem zajmowały przestrzeń 75 morgów u 150 prowadzących próby, z których każdy na obsiew pół morgowej przestrzeni otrzymał po 25 kg. nasienia dwu odmian.

Do pól wybrano owies Tatrzański, Duppawski, Ligowo, Anderbeck. Obie ostatnie odmiany przesłaliśmy do miejscowości nizinnych, o żyznej, głębokiej glebie, a łagodniejszym klimacie. W tych warunkach owsy te dały bez większych między sobą różnic doskonałe rezultaty. Ponieważ owies Anderbeck użyty był tylko w nielicznych próbach na miejsce owsa duppawskiego, którego nam w ostatniej chwili zabrakło, przeto mimo dobrych wyników obawiamy się na razie zbyt silnie podnosić jego zalety, natomiast więcej zaufania żywimy do owsa Ligowo. Odmiana ta, wprawdzie bardzo późna, jest odpowiednią dla żyznych, przepuszczalnych gruntów, będących już w kulturze, a niezbyt wysoko położonych, lub osłoniętych od wiatrów. Szczegóły te podnosimy z pewnym naciskiem, bo dla gleb podgórskich, ciężkich, nieprzepuszczalnych, o surowym klimacie odpowiedniejszy będzie owies Duppawski i Tatrzański.

Nie mogąc ze względu na brak miejsca pomieścić wszystkich nadesłanych sprawozdań (ze 150 pól nadesłano nam 129 sprawozdań, 17 pól odpadło wskutek klęsk elementarnych, 8 sprawozdań było niedokładnych) zestawiliśmy jedynie te sprawozdania

gdzie owies Tatrzański współzawodniczył z Duppawskim. Pominęliśmy natomiast próby, gdzie owies Ligowo i Anderbeck krzyżowały się ze sobą, lub z Duppawskim i Tatrzańskim, bo walka ta dotycząca miejscowości, mających lepsze warunki co do gleby i klimatu, wypadła jednostajnie na korzyść obu pierwszych odmian (z tym jednym wyjątkiem, że na gruntach nieprzepuszczalnych owies duppawski brał górę kilkakrotnie), a tem samem mniejszy przedstawiała interes.

Co do owsa Tatrzańskiego i Duppawskiego, to odpornością przeciw wyleganiu dorównują sobie zupełnie, plon w ziarnie i słomie dają zadowalający, ziarno dorodne. Z ogółu sprawozdań odnosimy wrażenie, ża dla podgórskich i górskich okolic naszego kraju są to najlepsze odmiany; przy wyborze zaś między niemi musimy brać pod uwagę, że owies duppawski na n i e p r z e p u s z c z a l n y c h p o d g ó r s k i c h glebach częściej góruje nad tatrzańskim, który naodwrót na p ł y t k i c h, u b o g i c h g l e b a c h górskich o surowym klimacie żadną z wyżej wymienionych odmian zastąpić się nie da.

Z wiosną 1904 r. założyliśmy 200 pól próbnych półmorgowych za fundusze Zarządu głównogo, a 20 z funduszów Komitetu ratunkowego w miejscowościach, gdzie pola doświadczalne z r. 1903 uległy zniszczeniu przez grad i wylewy.

Pola z jęczmieniem.

Opierając się na rezultatach z roku poprzedniego, wybrano do prób na rok 1903 jęczmień Hanna, Goldfoil, Imperial. Zgłoszeń na pola doświadczalne napłynęło tak wiele, że Zarząd główny widział się zmuszony w ostatniej chwili pomnożyć ilość pól doświadczalnych. Ponieważ wobec spóźnionej pory i wyczerpania zapasów nie można było nabyć nasienia wyżej wymienionych odmian, przeto zakupiliśmy w Banku rolniczym angielski jęczmień „Prentice“. Zarząd dóbr, od którego jęczmień pochodził, doniósł nam jednak, że kilka z Anglii sprowadzonych odmian uległo zmieszaniu, zatem jęczmień ten oznaczyliśmy nazwą ogólną „angielski“.

Pól założono 130 na przestrzeni 65 morgów. Wedle wyników uzyskanych jęczmień Hanna i Imperial stoją ze sobą prawie na równi, a przewyższają nieznacznie plennością odmianę Goldfoil. Natomiast Goldfoil mimo słot i burz wykazuje w stosunku do tych odmian większą odporność przeciw wyleganiu, drugie miejsce przyznaćby należało w tym względzie odmianie Imperial, trzecie zaś Hannie. Jakością zaś i pięknością ziarna Hanna przewyższył stanowczo inne odmiany z wyjątkiem naturalnie tych wypadków, gdzie wskutek wylegnięcia wczesnego ziarno nie dokształciło się należycie.

Jęczmień angielski, użyty w kilku próbach przeważnie w porównaniu z odmianą Goldfoil i Imperial, wziął nad niemi górę tak co do ilości ziarna, jak i słomy, nie wykazał wad szczególnych i przymiotów. Wobec niewielkiej jednak ilości doświadczeń, nie możemy wniosków tych zbytnio uogólniać.

Nie mogąc przeciążać zbytnio wykazami sprawozdania rocznego, wybraliśmy z pomiędzy nich 50 do zestawienia, nadmieniamy przytem, że na ogólną ilość 130 pól nie nadesłano nam 11 sprawozdań, 31 pól zaś przepadło wskutek wylewów w powiatach zachodnich i gradów w obwodzie brzeżańskim i tarnopolskim. We wszystkich tych miejscowościach z funduszów Komitetu ratunkowego urządzono na r. 1904 ponowne próby.

W zgłoszeniach na rok 1904 przeważały prośby o owies, dlatego też pomnożono głownie pola doświadczalne z owsem, a co do jęczmienia ograniczono się do urządzenia 100 pól półmorgowych o 2 odmianach z funduszów Zarządu głównego i 20 pól z funduszów Komitetu ratunkowego.

Uwagi o nadesłanych sprawozdaniach.

Uważamy za swój obowiązek nadmienić kilka słów o nadesłanych nam sprawozdaniach. I tak wspomnieć musimy, że prowadzący próbę wywiązywali się sumiennie z przyjętych na się obowiązków, nadsyłając nam szczegóły, odnoszące się do pól próbnych, nawet w tych wypadkach, gdzie pole uległo zupełnemu zniszczeniu przez grad lub wylew. Najwięcej sprawozdań, bo 21 brakło nam przy owsie, a winę ponoszą tu przeważnie Kółka rolnicze powiatu tarnobrzeskiego, skąd nie nadesłano nam 10 sprawozdań. Mamy jednak nadzieję, że czynny tamtejszy Zarząd powiatowy nie omieszka przy sposobności wpłynąć na Zarządy Kółek, by polecenia swego użyczały tylko tym członkom, co do których zachodzić będzie pewność, że obowiązki sprawozdawcze ściśle wypełnią.

Również z przyjemnością podnosimy, że prawie wszyscy, prowadzący próbę, należytość za otrzymane zboże w terminie uiścili, tak że znaczną kwotę, z tego powstałą, a w części budżetowej wykazaną, będzie mógł Zarząd główny użyć na inne cele. Zarząd odpisywał należytość tym, którzy wskutek klęsk zboża z pól próbnych nie zebrali, a w kilku wypadkach był w miłem położeniu, że zwracał pieniądze tym, którzy pomimo strat poniesionych poczuwali się do obowiązku nadesłania należytości.

Aby dać obraz, jak włościanie rolę sprawozdawców spełniają, zamiast szerokiego rozpisywania się na ten temat, dajemy na wzór kilka nadesłanych nam sprawozdań:

I.

Stokrotnie dziękuję Szanownemu Zarządowi za przysłany mi owies doświadczalny, którego odmiany daleko prześcignęły siewane w naszych stronach odmiany owsa, zwanego tutaj Sybirskim i odmiany zwanej Węgierskim, lub też grzywaczem. Nadmieniam co do uwag o tych odmianach, iż owies Duppawski co do słomy jest twardszy,

niełatwo wylega, a nawet na wyleganie zupełnie jest odporny, choćby podczas nawałnic, co miało w tym słotnym roku miejsce. Doświadczyłem ponadto, że słoma owsa Duppawskiego chciwie jest przez inwentarz spasana. Tatrzański zaś ma słomę więcej mdłą i łatwo wylega, co miało miejsce u mnie, tak, że musiałem 100 metrów □ tegoż po wykłoszeniu się wyrznąć i spaść, gdyż byłby wygnił z powodu zupełnego położenia się. Duppawski zaś nieco się pochylił, a z nastaniem pogody podniósł się i bujał. Zaś co do ziarnu, to Tatrzański jest cięższy o wiele i tak na 100 kg. Duppawskiego owsa trzeba 15½ miarki po 15 litrów tj. bez mała 2 korce, na 100 kg. tatrzańskiego trzeba 9½ miarki t. j. 1 korzec i 1½ miarki. Obecnie zasieję sobie odmiany owsa na lichym gruncie i jeszcze raz przeprowadzę próbę. Należytość przepisaną 5 kor. posłałem przekazem"...

Antoni Wróblewski
z Podniebyła.

II.

Żadna z odmian nie została uszkodzoną, ani przez zwierzęta, ani przez grad, ani przez śnieć, to też pole prawdziwie było doświadczalnem i okazało się, że obydwie odmiany zasługują, by je wziąć w uprawę. Z tych odmianę Goldfoil uważam za lepszą, dlatego, że ziarno ma bardzo wydatne, krótkie i grube, a słomę bardzo silną, wysoką i twardą, że wcale nie wylegnie, ale odmiana ta, o ile zauważyłem, potrzebuje pola dobrego, a przynajmniej z grubą warstwą ziemi. Imperial ma zaś znacznie drobniejsze ziarno i słomę nieco niższą, ale tem słabszą i na dobrem polu niezawodnieby wyległ, ale na pola górskie, zimne, jałowe jest odmiana ta pewniejsza do siewu, niż odmiana Goldfoil. Obydwie odmiany, jeżeli Pan Bóg pozwoli, zasieję na lepszem polu i wezmę je w dalszą uprawę, gdyż w tym roku nadspodziewanie, choć na słabem polu się udały...

Józef Franczyk
ze Zbludzy.

III.

Nadmieniam, że obie odmiany są bardzo dobre w porównaniu do odmiany, jakiej dawno używałem, a której nazwać nie umiem, bo gdyby mi Szan. Zarząd nie przysłał tych nasion, za które serdecznie dziękuję, byłbym prawie nie miał jęczmienia, bo mego siewu jęczmień ze wszystkiem prawie chybił. Zaś jęczmień tych 2 odmian (Hanna i Goldfoil), przysłanych przez Szan. Zarząd, był podziwiany przez przechodniów. Tyle jeszcze nadmieniam, że jęczmień Hanna pochopniejszy jest do wylegania.

Franciszek Kupała
z Potakówki.

IV.

Wszystkie odmiany żyta udały się w rozkrzewieniu wiosennem i do wykłoszenia były ładne, dopiero w czasie kwitnięcia spadły deszcze, to też w kłosach były przepłochy, nadto słoma częściowo pogniła, bo z tej słoty musiały się położyć; najodporniejsze było żyto Elite.

Jan Śliwa.
Krasne Lasowice.

V.

Tak Tatrzański, jak i Duppawski owies są widocznie dobremi odmianami, lecz Tatrzański ma pierwszeństwo, w słomę większy rośnie, a ziarno równie grube jak i Duppawskiego, jednakże łupinę ma cieńszą, przeto wnioskuję, iż Duppawski potrzebuje lepszego gruntu, niż Tatrzański. Szan. Zarząd główny prawdziwie po ojcowsku opiekuje się swoimi członkami, przez co niejeden nabędzie różnych odmian zboża, a jak mu się zboże zapleni, może znów w swojej wiosce członkom Kółka odstąpić, boć odmiana dobra bardzo korzystnie działa w gospodarstwie...

Ignacy Słanula.
Ołpiny.

VI.

Najtrwalszą okazała się Ghirka Bastardka, najlepiej powschodziła i najlepiej przezimowała, a przez rdzę mało była nawiedzona.

Ostka źle przezimowała, lecz z wiosną silnie się krzewiła po bronowaniu.

Danusia i Gółka okazały się najwrażliwsze; chciałem te dwie odmiany zaorać i jęczmień siać, lecz rola była bardzo czysta i myślałem, że się rozkrzewią, tymczasem później chwasty silnie wystąpiły i te dwie odmiany licho się powiodły, a rdzy było więcej na słabszych źdźbłach, które się późno krzewiły. Powodem słabego zbioru było to, że zaraz po zasiewie zaczął deszcz padać, tylko po 2 brony przeszedłem, a już była rola rozmielona, dałem więc na razie pokój, myśląc. że po kilku dniach, jak deszcz ustanie, będzie można zaprawić lepiej, lecz napróżno, deszcz nie ustał, to też pszenica, a szczególnie 2 ostatnie odmiany słabo wydawały na ziarno. (Z wiosną bronowałem tylko Ghirkę i Ostkę, gdyż były gęstsze i to im widocznie pomogło).

Ludwik Żegleń.
Ostrów.

Tablica I. Próby z odmianami żyta.

L. porz.	Powiat i miejscowość	Prowadzący próbę	Jakość gleby	Jakość podglebia	Rok ostatn. nawożenia	Przedplon	Urodzajność pola	Ostatnia orka przed siewem	Zasiano dnia	Wpływy ujemne podczas wzrostu
1	Bochnia Bratucice	Jan Szeliga	rędzina	przepusz.	1902	jęczmień	dobre	3 dni	22/IX	w jes. myszy wyrządziły znaczne szkody
2	Cieszanów Lubliniec nowy	Stefan Borowiec	glina	nieprzep.	1901	—	dobre	14 „	—	rdza i śnieć silnie wystąpiły
3	Kraków Kryspinów	Jan Szwejda	piaszcz.	przepusz.	1901	jęczmień	średnie	30 „	27/IX	
4	Limanowa Krasne Lasocice	Jan Śliwa	rędzina	glinka	1901	jęczmień	średnie	14 „	20/IX	długotrwałe słoty
5	Łańcut Albigowa	Jędrzej Drewniak	glinka próchn.	przepusz.	1900	ugor	średnie	14 „	11/IX	wskutek posuchy w jes. słabo się rozwinęły
6	Mielec Padew nar.	Mikołaj Starzewski	piaszcz.	przepusz.	1900	jęczmień	dobre	10 „	4/10	słoty i grad obniżyły znacznie plon
7	Myślenice Spytkowice	Józef Banaś	ciężka glina	iłowate nieprzep.	1900	jęczmień	średnie	4 „	7/IX	
8	Nisko Cholewiana Góra	Seb. Miazgowicz	próchn. piaszcz.	przepusz.	1902	ziemniaki	dobre	7 „	28/IX	Polskie uległo śnieci
9	Ropczyce Niedźwiada	Jan Cieśla	glinka	nieprzep	1902	owies	średnie	3 „	1/X	słoty obniżyły plon znacznie
10	Ropczyce Paszczyna	Michał Jedynak	próchn. piasek	przepusz.	1901	jęczmień	dobre	14 „	12/IX	myszy uszkodziły żyto Petkuskie
11	Tarnobrzeg Suchorzów	Józef Wiącek	glinka	piaszcz. przep.	1901	jęczmień	średnie	14 „	24/IX	myszy w jesieni; Polskie uległo rdzy
12	Tarnobrzeg Zbydniów	Andrzej Nowak	piaszcz.	przepusz.	1900	owies	średnie	2 „	17/IX	Petkuśkie uległo rdzy
13	Wadowice Bachowice	Jan Gołba i Ignacy Kot	glinka piaszcz.	przepusz.	1902	jęczmień	dobre	14 „	27/IX	
14	Wieliczka Falkowice	Franc. Ciężarek	próchn.	ciężka glina	1900	jęczmień	średnie	0 „	20/IX	grad i deszcze bardzo zaszkodziły
15	Wieliczka Tyniec	Kazimierz Śmiech	próchn. piasek	przepusz.	1902	jęczmień	średnie	2 „	23/IX	Petkuskie ucierpiało od mrozów

L. porz.	Oporność przeciw wyleganiu	Zebrano w kilogramach z morga = 1600 s.² Polskie ziarno	Polskie słoma	Petkus ziarno	Petkus słoma	Elite ziarno	Elite słoma	Szlanstedzkie ziarno	Szlanstedzkie słoma	Uwagi prowadzącego próbę
1	dobra u wszystkich odmian	504	1200	792	1768	624	1824	672	1980	
2	dobra u obu odmian	700	1200					328	1648	
3		776	960					680	1160	Szlanstedzkie w jesieni słabo się rozkrzewiło.
4	jedynie Elite oparło się wylegnięciu	288	1080	308	1052	432	1220	232	1120	Do siewu na 1903 r. użyto odmiany: Elite i Polskie.
5	Polskie odporniejsze niż Szlanstedzkie	388	1516					300	1220	Polskie dojrzało o kilka dni wcześniej od szlanstedzkiego.
6		328	1112					186	1076	Szlanstedzkie miało słomę na 2 m. wysoką.
7	żadna odmiana nie wyległa	340	392	240		360	400	368	480	Polskie dojrzało 27/VII. Inne odmiany dopiero 8/VIII.
8		392	892					356	792	Obie odmiany lepsze od dawnej miejscowej, więc ich siew się opłaci.
9		280	720					200	720	Polskie dojrzało 18. lipca. Szlansztedzkie 25. lipca.
10	Petkuskie, Elite. Polskie	400	800	200	680	200	640	200	640	Polskie dało najlepszą słomę na poszycie strzech, dojrzało o 7 dni wcześniej.
11	Elite, Petkuskie, najmniej Polskie	400	440	508	584	556	632			Szlanstedzkie wyginęło. Polskie i Petkuskie dojrzało o tydzień wcześniej od Elite.
12	Polskie najodporniejsze	504	1620	496	1440	428	1508	380	1628	Polskie dojrzało o kilka dni wcześniej od innych odmian.
13	żadna odmiana nie wyległa	400	1000	360	920	412	960	328	800	Petkuskie słabo się rozwijało.
14	wskutek słoty wszystkie wyległy	476	1664	448	2636	420	1468	424	1944	Polskie dojrzało 14/VII., Petkuskie 20/VII. Elite i Szlanstedzkie 27/VII.
15	najodporniejsze Polskie	500	1600	280	1300	600	1800	240	1200	Polskie i Elite dojrzało 20/VII., Petkuskie i Szlanstedzkie 28/VII.

Tablica II. **Próby z odmianami pszenicy.**

L. p. nr.	Powiat i miejscowość	Prowadzący próbę	Jakość		Rok ostatn. nawożenia	Przedplon	Urodzajność pola	Ostatnia orka przed siewem	Zasiano dnia	Wpływy ujemne podczas wzrostu	Oporność przeciw wyleganiu	Zebrano w kilogramach z morga = 1600 s.²								Uwagi prowadzącego próbę
												Ostka		Gółka		Danusia		Ghirka		
			gleby	podglebia								ziarno	słoma	ziarno	słoma	ziarno	słoma	ziarno	słoma	
1	**Bochnia** Okulice	Jan Misina	próchn. glinka	przepusz.	1900	konicz	dobre	bez-pośr.	10/IX	myszy uszkodziły w jesieni	obie odmiany wylegały	520	1800	640	2400					najlepiej w ciągu całego okresu weget. przedstawiała się Ghirka
	"	" "	glinka	przepusz.	1902	owies	średnie	bez-pośr.	22/IX		żadna nie wylegała					680	1580	640	1680	Danusia i Ghirka później nadesłane, dlatego zasiać je musiano na innem polu
2	**Bochnia** Wrzępia	Franciszek Struzik	piaszcz. glinka	nieprzep.	1902	owies	średnie	bez-pośr.	17/IX	myszy i słoty wywołały zniżkę plonu	nie wylegały	840	1920	800	2000					Danusia i Ghirka późno nadesłane, zasiane dopiero 10/X przepadły zupełnie
3	**Bochnia** Połom duży	Stanisław Trzeciak	piaszcz.	przep. kamienis.	1902	konicz	średnie	8 dni	18/IX	na obu odm. była rdza, Danusia nadto zaśniecona	Danusia mniej odporna					404	1280	464	1248	obie odmiany ucierpiały nieco od mrozów
4	**Bóbrka** Stare Sioło	Filip Romańczuk	glinka	glinka	1900	konicz	dobre	bez-pośr.	14/IX	w jesieni słabo były rozwinięte	Ostka i Danusia wylegały	1000	2400	1000	2400	800	2800	1120	3120	
5	**Cieszanów** Lubliniec n.	Stefan Borowiec	piaszcz. glinka	przepusz.	1900		dobre	14 dni	21/IX	rdza i śnieć silnie wystąpiły		1080	2000	232	1600					w jesieni słabo się rozkrzewiły
6	**Czortków** Wygnanka	Fabian Noworolski	glina	nieprzep.	902	mieszanka	średnie	30 "	27/IX	śnieć na wszystkich z wyj. Ghirki		120	1200	476	1792	480	1800	488	1808	pole było bardzo silnie zachwaszczone; z powodu słoty nie można było wyplewić należycie
7	**Grybów** Jastrzębia	Stanisław Staruch	piaszcz. glinka	piasek	1902	ziemniaki	średnie	14 "	2/X	myszy uszkodziły znacznie Gółkę	wylegały z wyjątkiem Ghirki	380	872	128	624	260	860	304	896	zboże zasiane na ziemniaczysku zasilono superfosfatem
8	**Jasło** Wojaszówka	Tom. Węgrzyniak	ciężka glina	nieprzep.	1901	bobik			20/X	przymrozki zaszkodziły zasiewom	były obrzednie, więc nie wylegały	792	1700	520	1242	708	1524	928	2112	ziarno Ghirki drobne, najdrobniejsze zaś u Ostki
9	**Limanowa** KrasneLasocice	Wojciech Bochenek	próchn. glinka	glina	1898	konicz	dobre	14 "	20/IX		wylegały bardzo wcześnie, najmniej Ostka	424	972	352	928	380	952	376	916	zasiano wszystkie odmiany na rok 1903/4
10	**Lwów** Hołosko wielkie	Feliks Dunajewski	glinka piaszcz.	przepusz.	1901	okopowe	dobre	bez-pośr.	20/X	uszk. w jesieni przez myszy i kawki	Danusia zupełnie wyl.					440	1320	620	1100	
11	**Łańcut** Albigowa	Jędrzej Trojnar	próchn. glinka	glinka	1900	konicz	dobre	10 dni	10/XI	zaledwie w jes. powschodziły wskutek posuchy	były obrzednie, nie wylegały	876	1388	428	964					

L. porz.	Powiat i miejscowość	Prowadzący próbę	Jakość gleby	Jakość podglebia	Rok ostatn. nawożenia	Przedplon	Urodzajność pola	Ostatnia orka przed siewem	Zasiano dnia	Wpływy ujemne podczas wzrostu
12	**Mielec** Padew nar.	Mikołaj Starzewski	glinka	iłowate	1902	owies	średnie	-	30/IX	w jesieni uszk. myszy, w lipcu grad
13	**Myślenice** Spytkowice	Jędrzej Jąkała	rędzina	.	1899	konicz	dobre	bezp.	18/IX	
14	**Nisko** CholewianaGóra	Seb. Miazgowicz	glinka	nieprzep.	1902	owies	średnie	30 dni	6/X	
15	**Pilzno** Lubcza	Jędrzej Trojan	glinka	nieprzep.	1902	owies	średnie	bezp.	28/IX	
16	**Rawa Ruska** Bełzec	Wojciech Kuc	próchn.	nieprzep. iłowate	1900	konicz	średnie	7 dni	19/IX	
17	**Rawa Ruska** Bełzec	Franciszek Kozak	próchn.	iłowate	1902	żyto	średnie	bezp.	22/IX	
18	**Rohatyn** Słoboda kąkol.	Jan Michalski	czarnoziem	przepusz.	1900	żyto	średnie	14 dni	18/IX	
19	**Sanok** Jędruszkowa	Piotr Jakubowski	czarnoziem	nieprzep.	1901	konicz	dobre	bezp.	17/IX	Gółka w jesieni słabo rozw., wszystkim zaszk. słoty
20	**Sokal** Ostrów	Ludwik Żegleń	glinka	glinka piaszcz.	1900	konicz	dobre	bezp.	6/X	
21	**Tarnobrzeg** Gorzyce	Wincenty Grzywacz	próchn. glina	średnio przepusz.	1899	konicz	b. dobre	bezp.	19/IX	Danusia uległa rdzy
22	**Tarnobrzeg** Suchorzów	Jan Szlęzak	czarnoziem	iłowate	1901	konicz	dobre	14 dni	23/IX	
23	**Wieliczka** Gdów	Ludwik Ciężarek	próchn. glinka	glina	1899	ugór	dobre	60 dni	25/IX	Rdza, grad częściowo uszkodził

L. porz.	Oporność przeciw wyleganiu	Zebrano w kilogramach z morga = 1600 s.² Ostka ziarno	Ostka słoma	Gółka ziarno	Gółka słoma	Danusia ziarno	Danusia słoma	Ghirka ziarno	Ghirka słoma	Uwagi prowadzącego próbę
12	nie wylegly	296	848	332	644					
13		340	368	388	400	400	600	420		
14	Ostka lepiej się opiera	660	2708	592	2488					
15	obie odporne	.	.	.	.	600	1680	640	1660	ziarno u obu odmian dorodne
16	nie wylegly	600	1072	480	1084					
17	wylegly obydwie	.	.	.	.	408	1056	444	1064	
18	Ghirka nieco wylegla	528	880	476	960	580	920	508	800	Ostka z tych odmian najlepsza
19		660	2468	640	2380	632	2440	700	2548	zasiano ponownie wszystkie odmiany
20		860	1608	448	1408	520	1504	896	1664	
21	Danusia silnie wylegla	.				720	2808	984	2600	ziarno Danusi liche, ziarno Ghirki dorodniejsze
22		316	488	300	412	324	440	344	424	
23	nie wylegly	316	916	372	1396	292	948	216	1124	

Tablica III. Próby z odmianami jęczmienia.

L. porz.	Powiat i miejscowość	Prowadzący próbę	Jakość gleby	Jakość podglebia	Rok ostatn. nawożenia	Przedplon	Urodzajność pola	Ostatnia orka przed siewem	Zasiano dnia	Wpływy ujemne podczas wzrostu	Oporność przeciw wyleganiu	Zebrano w kilogramach z morga = 1600 s.² Goldfoil ziarno	Goldfoil słoma	Imperial ziarno	Imperial słoma	Angielski ziarno	Angielski słoma	Hanna ziarno	Hanna słoma	Uwagi prowadzącego próbę
1	**Bochnia** Wrzępia	Francisz. Struzik	rędzina	trudno przepusz.	1902	ziemniaki	średnie	w jesieni	28/III		Hanna więcej oporna			720	2000			640	1800	ziarno Hanny piękniejsze.
2	**Bochnia** Rzezawa	Zarz. Kółka Roln.	piaszcz.	iłowate	1902	ziemniaki	.	.	31/III	cały czerwiec był mokry i zimny				620	980			780	1080	Imperial nie był lepszy od dawnej odmiany, natomiast Hanna znacznie ją przewyższył.
3	**Brzozów** Górki	Franc. Łuszczki	rędzina	nieprzep.	1902	ziemniaki	dobre	na wiosnę	27/III		nie wyległy			692	1216			788	1192	Hanna ma lepsze i piękniejsze ziarno.
4	**Brzozów** Haczów	Piotr Stepek	czarnoziem	przepusz.	1903	owies	dobre	na wiosnę	11/IV	słoty i burze wpłynęły na obniżenie plonu	Angiel. wytrzymalszy			460	720	400	420			Angielski dał mniejszy wydatek, ale ziarno ładniejsze.
5	**Brzozów** Gwoźnica gór.	Jędrzej Gosztyła	piaszcz.	przepusz.	1902		średnie	na wiosnę	6/V			1372	2104	944	1972			.	.	
6	**Brzesko** Sufczyn	Józef Michałek	glina	przepusz.	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	28/III		Hanna wyległ			720	1400			720	1440	
7	**Brzesko** Grabno	Józef Smoleń	glinka	przepusz.	1902	ziemniaki	dobre	w jesieni	31/III		obie odmiany wyległy			720	1120	.	.	600	1010	Hanna miał ziarno liche zapewne wskutek wylęgnięcia.
8	**Cieszanów** Ruda Różaniecka	Jędrzej Obieryk	próchn. piasek	przepnsz.	1902	len	dobre	na wiosnę	29/III		Hanna wyległ zupełnie, Imperial częściowo			704	1028			652	976	Imperial ma ziarno piękniejsze.
9	**Cieszanów** Ruda Różaniecka	Błażej Ważny	popielica	glina	1902	ziemniaki	dobre	w jesieni	24/III		obie odmiany odporniejsze od miejscowej	1064			.			1120	1560	obie odmiany dały piękne ziarno.
10	**Chrzanów** Sanka	ks. Józef Bieniek	glinka	nieprzep.	1902	ziemniaki	dobre	na wiosnę	23/III	Imperial ucierpiał od długotrwałej słoty		.		300	640			920	1280	wskutek spóźnionej przesyłki Imperial później zasiano.
11	**Chrzanów** Babice	Marcin Adamski	glinka	przepusz.	1902	ziemniaki	dobre	na wiosnę	30/III		Hanna wytrwał, Imperial wyległ			440	796			496	648	Hanna mniej wydatny na słomę, wydał ziarno bardzo ładne.
12	**Dąbrowa** Niecieczа	Józef Witkowski	rędzina	przepusz	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	7/IV		obie wyległy. Imperial więcej niż Goldfoil	1280		1120						Imperiał dał drobne ziarno.

L. pocz.	Powiat i miejscowość	Prowadzący próbę	Jakość glebia	Jakość podglebia	Rok ostatn. nawożenia	Przedplon	Urodzajność pola	Wyorano pod zasiew	Zasiane dnia	Wpływy ujemne podczas wzrostu
13	**Gorlice** Głęboka	Jan Klęba	bielica	iłowate	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	26/III	
14	**Gorlice** Głęboka	Jan Krzysztofik	bielica	iłowate	1002	ziemniaki	średnie	na wiosnę	1/IV	
15	**Grybów** Jastrzębia	Antoni Kiełbasa	piaszcz.	przepusz.	1903	ziemniaki	średnie	na wiosnę	31/III	dziki znacznie uszkodziły
16	**Jasło** Czeluśnica	Jan Forystek	glinka	przepusz.	1902	ziemniaki	średnie	w jesieni	30/III	
17	**Jasło** Potakówka	Fran. Kapała	glinka	przepusz.	1902	ziemniaki	dobre	na wiosnę	28/III	
18	**Jasło** Potakówka	Jan Faber	.	.	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	28/III	
19	**Jarosław** Chorzów	Grzegorz Będź	glinka	przepusz.	1900	ziemniaki	dobre	na wiosnę	16/IV	
20	**Jarosław** Chorzów	Walenty Maćkiewicz	rędzina	przepusz.	1902	ziemniaki	dobre	w jesieni	31/III	
21	**Kałusz** Tomaszowce	Jan Turbak	bielica	nieprzep.	1902	ziemniaki	b. dobre	na wiosnę	.	część roślin po zejściu zniszczona przez szkodniki
22	**Kraków** Czułówek	Kazimierz Mach	glinka	nieprzep.	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	10/IV	turkucie znacznie uszkodziły
23	**Kraków** Czulice	Antoni Ideć	czarnoz.	przepusz.	1902	ziemniaki	dobre	na wiosnę	30/III	
24	**Kraków** Czulice	Józef Olesko	czarnoz.	przepusz.	1901	ziemniaki	dobre	na wiosnę	7/IV	
25	**Krosno** Krościenko niżne	Franc. Miezin	.	nieprzep.	1903	ziemniaki	średnie	na wiosnę	7/IV	

Oporność przeciw wyleganiu	Zebrano w kilogramach z morga = 1600 s.² Goldfoil ziarno	Goldfoil słoma	Imperial ziarno	Imperial słoma	Angielski ziarno	Angielski słoma	Hanna ziarno	Hanna słoma	Uwagi prowadzącego próbę
	.	.	.	.	1160	1456	816	1128	
Imperial skłonniejszy do wylegania	388	680	400	712	.		.	.	dawna miejscowa odmiana zaledwie połowę tego wydała, co odmiany nowe.
nie wyległy	532	860	544	744	.		.	.	Imperial wcześniej dojrzał, ziarno miał piękniejsze.
Goldfoil wyległ zupełnie	640	1000	.		912	1856	.	.	Goldfoil ma kruchą, niesmaczną dla bydła słomę.
Hanna więcej skłonny do wylegania	888	1820	.	.	.	.	900		dawny miejscowy jęczmień zawiódł zupełnie.
	760	1640	.	.	.	.	552	1120	nowe odmiany dwukrotnie plenniejsze od dawnej miejscowej, tak na słomę jak i na ziarno.
	888	1004	.	.	920	1120	.	.	odmiany te wymagają wczesnego siewu.
Hanna prędzej i bardziej wyległ	.	.	428	1200	.	.	1152	1584	obie odmiany o wiele lepsze od dawnych miejscowych.
	1120	1280	.	.	1124	1400	.	.	
	.	.	800	888	.	.	756	984	
	.	.	1520	1680	.	.	1640	2120	
	.	.	1440	1960		.	1360	1720	
	760	800	720	840	.	.	.	.	obie odmiany nadal uprawiać się będzie.

L. porz.	Powiat i miejscowość	Prowadzący próbę	Jakość gleby	Jakość podglebia	Rok ostatn. nawożenia	Przedplon	Urodzajność pola	Ostatnia orka przed siewem	Zasiane dnia	Wpływy ujemne podczas wzrostu	Oporność przeciw wyleganiu	Zebrano w kilogramach z morga = 1600 s.^{2} Goldfoil ziarno	Goldfoil słoma	Imperial ziarno	Imperial słoma	Angielski ziarno	Angielski słoma	Hanna ziarno	Hanna słoma	Uwagi prowadzącego próbę
26	**Limanowa** Stara Wieś	Jan Pawlik	glinka	glina	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	16/IV					452	1452			**508**	**1620**	Hanna wydatniejszy tak na słomę, jak i na ziarno.
27	**Limanowa** Zbludza	Józef Franczyk	piaszcz.	kamien.	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	31/III			**572**	**1472**	424	1460					Goldfoil ma ziarno bardzo wydatne, krótkie, a grube, słomę silną, wysoką.
28	**Lwów** Siemianówka	Józef Sroka i Jan Wuczkowski	glinka	przepusz.	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	27/III		nie wyległy			**984**	**1020**			836	980	miejscowy jęczmień obok zasiany wyległ i zmarniał.
29	**Łańcut** Albigowa	Tomasz Inglot	glinka	przepusz.	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	30/III	wskutek słoty odmiany obie wyległy.				**728**	**1336**			660	1192	wskutek wylegnięcia ziarno niebyło dorodne.
30	**Łańcut** Czarna	Jakób Bieniasz	rędzina	przepusz.	1901	ziemniaki	dobre	na wiosnę	27/III		obie wyległy			540	960			**568**	**968**	
31	**Łańcut** Czarna	Józef Michno	rędzina	przepusz.	1902	żyto	średnie	na wiosnę	26/III		nie wyległy			**600**	940	588	**952**			
32	**Łańcut** Łukowa	Antoni Wańczyk	glinka	przepusz.	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	9/IV	myszy częściowo uszkodziły.				**548**	**832**			456	776	Imperial dał dorodne ziarno i grube, Hanna znacznie słabsze.
33	**Łańcut** Wola Zarzycka	Wojciech Miazga	glinka piaszcz.	przepusz.	1902	ziemniaki	średnie	w jesieni	28/III	ptactwo po zasiewie wyrządz. szkody.				492	666			**600**	**808**	waga hektolitra jęczm. Hanna znacznie wyższa od Imperialu.
34	**Mościska** Kulmatycze	Mat. Sołkowski	czarnoz.	przepusz.	1899	żyto	średnie	na wiosnę	28/III	turkucie z wiosną silnie uszkodziły.		**860**	1320					780	**1480**	obie odmiany wydały więcej, niż dawna miejscowa.
35	**Mościska** Kulmatycze	Józef Malawski	glinka	przepusz.	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	31/III		Goldfoil odporniejszy na wyleg. niż Hanna	**1012**	**1980**					880	1580	
36	**Myślenice** Bystra	Jan Mikołajczyk	piaszcz.	kamien.	1902	ziemniaki	dobre	na wiosnę	11/IV	rdza silnie wystąpiła, słoty uszkod.	nie wyległy	**340**	**612**					268	508	jęczmień w naszej okolicy roku w tym prawie zupełnie zawiódł wskutek słoty.
37	**Nowy Sącz** Michalczowa	Jan Bednarek	glinka	margiel.	1901	ziemniaki	dobre	w jesieni	28/III	plony zmniejszone wskutek długotrwałej słoty.				800	1840			**1040**	**2040**	
38	**Przemyślany** Świrz	Jan Szczudłowski	czarnoz.	przepusz.	1901	ziemniaki	dobre	na wiosnę	16/IV		częściowo wyległy	680						**760**		

L. porz.	Powiat i miejscowość	Prowadzący próbę	Jakość gleby	Jakość podglebia	Rok ostatn. nawożenia	Przedplon	Urodzajność pola	Ostatnia orka przed siewem	Zasiane dnia	Wpływy ujemne podczas wzrostu	Oporność przeciw wyleganiu	Goldfoil ziarno	Goldfoil słoma	Imperial ziarno	Imperial słoma	Angielski ziarno	Angielski słoma	Hanna ziarno	Hanna słoma	Uwagi prowadzącego próbę
												Zebrano w kilogramach z morga = 1600 s.[2]								
39	**Sokal** Uhrynów	Tom. Spaczyński	glinka	nieprzep.	1901	ziemniaki	dobre	w jesieni	30/III		Hanna odporniejszy		.	1020	.	.	.	1140	.	Hanna wydał piękniejsze ziarno.
40	**Tarnów** Pawęzów	Józef Ostręga	piaszcz.	iłowate drenow.	1902	ziemniaki	średnie	w jesieni	28/III		nie wyległy	784	1768	864	1688		.			Imperial zostawiano na przyszłość.
41	**Tarnów** Żukowice	Stan Wielgus i Jan Kozioł	glina	iłowate nieprzep.	1902	ziemniaki	średnie	w jesieni	30/III	słoty obniżyły plony	Hanna nieco wyległ	.		860	1580	.		1008	1640	Lepsze niż dawna miejscowa odmiana.
42	**Tarnobrzeg** Rozalin	Józef Furtak	glina	piaszcz.	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	30/III	grad uszkodził; Hanna więcej ucierpiał	Imperial skłonny do wylegania	.	.	616	840	.	.	504	660	Lepsze niż miejscowe odmiany od handlarzy.
43	**Wadowice** Roczyny	Tomasz Prus	glinka	piaszcz.	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	24/III	długotrw. deszcze źle wpłynęły		.	.	480	920			460	880	Lepsze niż miejscowe dawne odmiany.
44	**Wadowice** Roczyny	Jan Sordyl	glinka	piaszcz.	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	24/III	słoty		.	.	440	480	.	.	420	480	Lepsze niż miejscowe dawne odmiany,
45	**Wadowice** Brzezinka	Jan Gasiński	glinka piaszcz.	piaszcz.	1902	ziemniaki	dobre	na wiosnę	30/III		Imperial nie wyległ, Goldfoil częściowo	740	964	616	1024	.	.	.	.	Imperial odpowiedniejszy, bo wydatniejszy na słomę i ziarno, przytem nie wylega.
46	**Wieliczka** Gdów	Piotr Cebula	próchn. glinka	glinka	1902	ziemniaki	.	na wiosnę	28/III	śnieg i zimno zasiewowi zaszkodziły, 2/VII grad		.	.	556	836	524	776		.	słoma angielskiego jęczmienia ładna, ale niesmaczna dla bydła.
47	**Wieliczka** Gdów	Jędrzej Korba	.	.	.	.	.	na wiosnę	31/III	31/VI grad uszkodził znacznie, potem słoty.	Goldfoil skłonny do wyleg.	580	788		.		.	576	864	Hanna nie ustępuje wysokością słomy i tęgością nawet pszenicy.
48	**Wieliczka** Tyniec	Piotr Kaczmarczyk	glinka	przep.	1903	pszenica	dobre	na wiosnę	31/III		Hanna więcej wyległ	960	1200	.	.	.	.	900	1300	
49	**Wieliczka** Koźmice w.	Józef Okoński	glinka	ciężko przepusz.	1902	żyto	średnie	na wiosnę	28/III		wyległy zupełnie	860	.	600	.	.	.	.	.	Imperial bardziej wyległ, dał wskutek tego drobne, niedokształcone ziarno.
50	**Złoczów** Wicyń	Michał Zator	czarnoz.	przepusz.	1899	ziemniaki	dobre	na wiosnę	11/IV		Hanna skłonniejszy do wylegania	.	.	476	624	.	.	448	616	

Tablica IV. Próby z odmianami owsa.

L. porz.	Powiat i miejscowość	Prowadzący próbę	Jakość gleby	Jakość podglebia	Rok ostatniego nawożenia	Przedplon	Urodzajność pola	Wyorano pod zasiew	Zasiano dnia	Wpływy ujemne podczas wzrostu	Oporność przeciw wyleganiu	Zebrano z 1 morga: Tatrzański ziarno	Tatrzański słoma	Duppawski ziarno	Duppawski słoma	Uwagi prowadzącego próbę
1	**Biała** Pisarzowice	Marcin Nycz	próchniczn.	przepuszcz.	1901	żyto	średnie	na wiosnę	21. marca	słoty źle wpłynęły		420	2280	440	2420	dojrzały równocześnie.
2	**Brzozów** Górki	Franc. Łuszczki	glinka	glinka przepuszcz.	1901	żyto	średnie	na wiosnę	24. marca		mimo deszczów długotrwałych nie wylegly	760	1760	816	1584	
3	**Brzozów** Gwoźnica G.	Sebastyan Pilecki	piaszczysta glinka	nieprzep.	1900	konicz	średnie	na wiosnę	20. kwietnia			656	1208	836	1924	
4	**Brzesko** Sufczyn	Józef Michałek	glinka	przepuszcz.	1902	konicz	średnie	na wiosnę	24. marca			880	1520	680	1440	w owsie duppawskim dużo było pszonaku, to też słoma była mała, ziarno drobne.
5	**Brzesko** Grabno	Józef Smoleń	glinka	przepuszcz.	1902	żyto	średnie	na wiosnę	23. marca			800	1120	680	1000	
6	**Cieszanów** Ruda Różan.	Jan Ważny	próchniczn. piaszczysta	piaszcz.	1902	kapusta	dobre	na wiosnę	28. marca		wyległy mniej, niż miejscowe odmiany	336	704	356	720	owies Tatrzański ma lepszą słomę.
7	**Chrzanów** Sanka	ks. Józef Bieniek	glinka	nieprzep.	1901	żyto	dobre	na wiosnę	23. marca			700	1890	1200	2400	owies Duppawski dał bardzo czyste i grube ziarno.
8	**Chrzanów** Babice	Ant. Urbańczyk	lekka glinka		1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	27. marca			544	652	628	704	owies Duppawski odpowiedniejszy.
9	**Dąbrowa** Nieciecza	Józef Witkowski	rędzina	przepuszcz.	1899	konicz	średnie	w jesieni	7. kwietnia		nie wyległy	1240	1680	1160	1520	ziarno Tatrzańskiego drobne, lecz ciężkie, o jasnej barwie.
10	**Jasło** Sieklówka G.	Franc. Maziarz	lekka glinka	nieprzep.	1900	owies	złe	na wiosnę	21. marca	2. czerwca uszkodził grad częściowo		400	1080	440	1060	obie odmiany wcześnie dojrzewają.
11	**Jasło** Ołpiny	Ignacy Stanula	glinka	glinka	1899	pszenica	średnio	na wiosnę	2. kwietnia			784	1256	748	1156	ziarno Tatrzańskiego (równie wielkie, jak duppawskiego) ma cieńszą plewkę.

L. porz.	Powiat i miejscowość	Prowadzący próbę	Jakość gleby	Jakość podglebia	Rok ostatniego nawożenia	Przedplon	Urodzajność pola	Wyorano pod zasiew	Zasiano dnia	Wpływy ujemne podczas wzrostu	Oporność przeciw wyleganiu	Zebrano z 1 morga Tatrzański ziarno	Tatrzański słoma	Duppawski ziarno	Duppawski słoma	Uwagi prowadzącego próbę
12	**Jasło** Potakówka	Franciszek Kapała	glinka	przepuszcz.	1900	jęczmień	średnie	na wiosnę	26. marca			1060	2949	996	2180	
13	**Jasło** Potakówka	Jan Faber	rędzina	trudno przepuszcz.	1900	owies	średnie	na wiosnę	27. marca			1120	1320	1208	1400	Plony obu odmian przewyższyły znacznie plony zebr. z miejscowego owsa.
14	**Jarosław** Tuligłowy	Józef Zając	piaszczysta glinka	glinka	1899	żyto	średnie	w jesieni	12. marca			.	.	972	1480	Owies miejscowy wydał 732 kg. ziarna i 1616 kg. słomy z tej samej przestrzeni.
15	**Jarosław** Tuligłowy	Józef Salamon	glinka	przepuszcz.	1901	jęczmień	dobre	w jesieni	24. marca			1200	2000	.	.	Owies węgierski wiechowy wydał 800 kg. ziarna i 2400 kg. słomy.
16	**Jarosław** Pawłosiów	Tomasz Maziarek	próchniczna glinka	przepuszcz.	1901	jęczmień	dobre	na wiosnę	20. marca			1044	1800	1008	1880	
17	**Jaworów** Wielkie Oczy	Józef Wąsowicz	piaszczysta	przepuszcz.	1903	ziemniaki	złe	na wiosnę	10. kwietnia	owies Duppawski uszkodz. nieco przez bydło	nie wyległy	800	2640	640	2440	Obie odmiany nadają się na piaski, dobrze znoszą posuchę.
18	**Jaworów** Wielkie Oczy	Filip Śliwiński	glinka	przepuszcz.	.	ziemniaki	średnie	na wiosnę	31. marca			920	.	800	.	Pomimo starannej uprawy ziemi owies Duppawski nie dorównał Tatrzańskiemu.
9	**Kałusz** Tomaszowce-Dębina	Ludwik Rybak	glinka	nieprzepusz.	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	22. marca			800	1240	720	1200	
20	**Kraków** Czułowek	Kazimierz Mach	glinka	nieprzepusz	1900	żyto	średnie	na wiosnę	6. kwietnia			740	1180	804	1720	Przed plonem było żyto na tomasynie.
21	**Krosno** Przybówka	Wawrzyniec Hadro	glina	nieprzepusz.	1901	żyto	średnie	na wiosnę	28. marca			464	860	428	800	Tatrzański dla naszych gleb odpowiedniejszy.
22	**Krosno** Podniebyle	Antoni Wróblewski	rędzina	przepuszcz	1900	żyto	dobre	na wiosnę	30. marca			1196	.	904	1092	Obie odmiany wydały lepsze rezultaty, niż owies sybirski i węgierski.
23	**Krosno** Głowienko	Jan Kubit	rędzina	nieprzepusz.	1901	żyto	średnie	na wiosnę	31. marca			1160	1216	1040	1128	Tatrzański dał ziarno o cieńszej plewce, konie chętniej spożywały, niż Duppawski.

L. porz.	Powiat i miejscowość	Prowadzący próbę	Jakość gleby	Jakość podglebia	Rok ostatniego nawożenia	Przedplon	Urodzajność pola	Wyorano pod zasiew	Zasiano dnia
24	**Limanowa** Łętowa	Jan Kuczaj	glina	nieprzep.	1901	jęczmień	liche	w jesieni	31. marca
25	**Lwów** Dublany	Szczepan Siciarz	piaszcz. glinka	przepusz.	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	2. kwietnia
26	**Lwów** Siemianówka	Stan. Bednarski	glinka próchn.	przepusz.	1899	żyto	średnie	w jesieni	21. marca
27	**Lwów** Siemianówka	Karol Balicki	glinka	nieprzep.	1900	żyto	dobre	na wiosnę	30. marca
28	**Łańcut** Albigowa	Tomasz Inglot	glinka	przepusz.	1897	ugor	średnie	na wiosnę	30. marca
29	**Łańcut** Czarna	Władysł. Michno	rędzina	przepusz.	1900	pszenica	średnie	na wiosnę	26. marca
30	**Łańcut** Handzlówka	Jan Sobek	glinka	nieprzep.	1900	żyto	średnie	na wiosnę	10. kwietnia
31	**Łańcut** Handzlówka	Antoni Pelc	lekka glinka	przepusz.	1901	żyto	średnie	w jesieni	28. marca
32	**Łańcut** Łukowa	Antoni Wańczyk	glinka	przepusz.	1900	żyto	średnie	na wiosnę	10. kwietnia
33	**Łańcut** Wola zarzycka	Wojciech Miazga	piaszcz. glinka	trudno przepusz.	1902	pszenica	średnie	na wiosnę	28. marca
34	**Mielec** Padew narod.	Mikołaj Starzewski	rędzina	nieprzep.	.	wyka	średnie	w jesieni	19. marca
35	**Mościska** Myślatycze	ks. Kwieciński	glinka	przepusz.	1902	ziemniaki	średnie	w jesieni	19. marca

Wpływy ujemne podczas wzrostu	Oporność przeciw wyleganiu	Zebrano z 1 morga: Tatrzański ziarno	Tatrzański słoma	Duppawski ziarno	Duppawski słoma	Uwagi prowadzącego próbę
		328	540	**616**	**868**	Tatrzański był zasiany na słabszej części pola, dlatego dał dużo niższy plon.
	Duppawski odporniejszy na wyleganie	808	.	**824**	.	Lepsze od dawnych miejscowych odmian.
		980	**1972**	**1024**	1964	
		540	**800**	400	740	
		572	1300	**596**	**1428**	Duppawski miał lepszą słomę.
	nieco wylegały	**560**	**1360**	480	1200	
		440	**990**	380	972	Ziarno i słomę z Tatrzańskiego bydło chętniej je, niż z Duppawskiego.
myszy na pokosach nieco uszkodziły		524	960	**544**	**980**	
częściowo uszkodz. przez myszy	Duppawski wyległ częściowo	332	924	**656**	**1452**	
		520	696	**528**	**848**	Tatrzański miał ziarno jędrniejsze i piękniejsze, niż Duppawski.
w lipcu uszkodził nieco grad		380	860	**796**	**1816**	
	częściowo wylegały	**1160**	**2640**	1028	2208	U obu mimo wylegnięcia ziarno dosyć dorodne i słoma duża.

L. porz.	Powiat i miejscowość	Prowadzący próbę	Jakość gleby	Jakość podglebia	Rok ostatniego nawożenia	Przedplon	Urodzajność pola	Wyorano pod zasiew	Zasiano dnia
36	**Nisko** Bieliny	Jan Gątarz	rędzina	przepusz.	1900	konicz	dobre	na wiosnę	18. marca
37	**Nowy Sącz** Janczowa	Józef Bocheński	rędzina	glinka	1900	pszenica	dobre	na wiosnę	28. marca
38	**Nowy Sącz** Janczowa	Jan Popardowski	rędzina	glinka	1900	pszenica	średnie	na wiosnę	23. kwietnia
39	**Podhajce** Toustobaby	Michał Zajączkowski	czarnoz.	.	.	ziemniaki	dobre	na wiosnę	28. marca
40	**Skałat** Orzechowiec	Andrzej Gadzała	czarnoz.	nieprzep.	1901	ozimina		w jesieni	31. marca
41	**Sokal** Uhrynów	Tadeusz Spaczyński	glinka	przepusz.	1901	pszenica	średnie	na wiosnę	7. kwietnia
42	**Tarnów** Pawęzów	Wojciech Ostręga	piaszcz.	przepusz.	1899	tatarka	średnie	w jesieni	23. marca
43	**Tarnobrzeg** Suchorzów	Andrzej Szlęzak	czarnoziem	ił	1901	jęczmień	średnie	w jesieni	24. marca
44	**Wadowice** Woźniki	ks. Paweł Grębosz	rędzina			ziemniaki	.		18. marca
45	**Wadowice** Brzezinka	Andrzej Komędera	glinka	nieprzep.	1902	ziemniaki	średnie	w jesieni	31. marca
46	**Wieliczka** Gdów	Józef Wajda	glinka	trudno przepusz.	.	.	średnie	na wiosnę	28. marca
47	**Żywiec** Gilowice	Konstanty Berini	glinka	przepusz.	1902	ziemniaki	średnie	na wiosnę	24. kwietnia

L. porz.	Wpływy ujemne podczas wzrostu	Oporność przeciw wyleganiu	Zebrano z 1 morga: Tatrzański ziarno	Tatrzański słoma	Duppawski ziarno	Duppawski słoma	Uwagi prowadzącego próbę
36	myszy nieco uszkodziły	Duppawski wyległ częściowo	716	1344	864	1836	Na tutejsze grunta rędzinne duppawski odpowiedniejszy.
37			528	1648	628	1668	Obie odmiany wydały lepszy plon, niż dawna miejscowa.
38	słoty obniżyły plony		240	312	756	1548	
39			1140	1366	680	806	Duppawski, plenny, o pięknem ziarnie zatrzymano do dalszej uprawy.
40		Duppawski bardzo odporny	1008	1700	1276	2072	Tatrzański dojrzał znacznie wcześniej, ziarno miał piękniejsze, duppawski wydatniejszy.
41		obie odporne	920	2688	1140	2880	Obie odmiany użyto nadal do siewu.
42			580	736	620	840	
43			436	560	400	540	
44	wylew zmulił słomę		600	.	900	.	
45		oporne obie odmiany	748	2184	780	1640	Dla nas Tatrzański odpowiedniejszy, bo daje więcej słomy.
46	niezbyt udatny wskutek deszczów		756	860	768	1028	Owies nierówno się kłosił i nierówno dojrzewał.
47	Duppawski uszkodz. nieco przez myszy		944	1672	792	1900	Tatrzański lepszy się okazał.

II. Próby z nawożeniem łąk i pastwisk.

A) Łąki.

W roku gospodarczym 1902/3 prowadzono próby z nawożeniem łąk na tych samych zasadniczych warunkach, co w dwóch poprzednich latach. Mianowicie dostarczono bezpłatnie na każdą próbę po 100 kg. kainitu i 50 kg. żużli do rozsiania według rozesłanego pouczenia na łące, odpowiednio do tego przygotowanej, podzielonej na 4 części po 500 met. kwad., z których dwie otrzymały nawóz, a dwie pozostawały bez nawozu. Rolnik zgłaszający się do przeprowadzenia prób musiał się zobowiązać w zamian za dostarczone bezpłatnie nawozy wykonać próbę ściśle podług otrzymanych wskazówek i przyjąć na siebie wszelkie rygory z tem połączone.

Prób takich urządzono 36 w 21 powiatach a mianowicie: w bocheńskim 3, brzozowskim 1, dąbrowskim 1, grybowskim 1, krakowskim 1, krośnieńskim 2, limanowskim 2, lwowskim 2, łańcuckim 3, mościskim 1, niskim 1, nowosądeckim 2, nowotarskim 1, pilzneńskim 1, rzeszowskim 2, samborskim 1, sanockim 1, sokalskim 4, śniatyńskim 2, tarnobrzeskim 2, wadowickim 2.

Do przeprowadzenia prób zgłosiło się 33 włościan, 1 nauczyciel, 2 posiadaczy realności w małych miastach.

Z tych 36 prób otrzymaliśmy 30 sprawozdań. Nie nadesłali sprawozdań owi dwaj właściciele realności i 4 włościanie.

Z pomiędzy 30 nadesłanych sprawozdań były: 3 zupełnie dobre obejmujące wyniki z obu pokosów, 14 dobrych, ale obejmujących wyniki tylko z 1 pokosu, 5 zawierających pewne niedokładności, 8 zawierających tylko ogólne uwagi z tych miejscowości, gdzie wylewy wód lub słoty zniszczyły trawy lub zbiory i nie dozwoliły na zestawienie wyników.

Z pomiędzy nadesłanych nam zupełnie dobrych siedemnastu sprawozdań, pomieszczamy w Tablicy V na stronie 48 tylko dziesięć, aby zbytnio nie rozszerzać ram sprawozdania rocznego.

Odnośnie do trzech pierwszych pozycyi tej tablicy wyrazić trzeba najzupełniejsze uznanie: Tyskiemu Józefowi i Szpakowi Fedkowi, włościanom ze Zniatyna, a obok nich Onufremu Sieremu z Przychojca. Szczególniej ten ostatni zasługuje na wyróżnienie — nie dosyć, że próbę wykonał ściśle wedle zobowiązania, lecz obok tego rozumiał cel tych próbnych nawożeń i badał ich opłacalność. Po obliczeniu zbioru pierwszego pokosu, tak zdaje sprawę:

„Czy się **opłaci** *nawozić, na razie nie mogę wnioskować, dopiero jak zbiorę potraw. Teraz myślę, że się nie opłaci, gdyż nadwyżka siana niewielka, jednak trawa ładniejsza, więziołkowata. Jak suszyłem siano, chodzili tamtędy ludzie i niemal każdy pytał, dlaczego to inne siano?“*

Po zbiorze potrawu zmienił pierwotne zapatrywanie: *„W potrawie* — pisze — *wielka różnica. Ja i dużo innych gospodarzy będziemy w podobny sposób nawozić, gdyż to* **sowicie się opłaci.**“

Odnośnie do opłacalności miał on zupełną słuszność. Zwyżka pierwszego pokosu wynosząca 407 kg. siana, licząc nawet po 4 korony za 100 kg., nie pokrywała połowy kosztu nawożenia, ale zwyżka na obu pokosach w ilości 1241 kg. daje przyzwoity czysty zysk, nie mówiąc o tem, że w drugim roku także liczyć należy na lepszy zbiór.

Wogóle przyznać należy, że wszyscy rolnicy, którzy nadesłali sprawozdania, rozsądnie zapatrują się na sprawę i wiedzą, czego szukać. Dlatego też zwracamy uwagę innych rolników, interesujących się tak ważną sprawą, jak nawożenie łąk, na zestawienia tablicy V.

Z tych 10 prób każda przeprowadzona została na innego rodzaju glebie, począwszy od ciężkiego iłu (8) a skończywszy na piasku i torfie (10 i 2), każda miała odmienne warunki jak n. p. podglebia i t. d., a przecież nietylko okazała się wszędzie nadwyżka siana z pierwszego pokosu, ale i wszędzie drugi pokos był spodziewany nawet tam, gdzie wprzód go nie bywało. Jakość traw także wszędzie się zmieniła na korzyść.

Nawet w próbie wykazanej pod numerem 10, gdzie z powodu wczesnego opadu śniegowego łąki nie wywłóczono, nie oczyszczono z mchów, a nawozy dopiero 3. marca rozsiano i nie przykryto ich wcale, skutek był widoczny. A chociaż wynik z pierwszego pokosu nie był dostateczny na opłacenie nawozu (koszt nawozu wynosi od 34 do 37 koron na morg) to jednak i drugi pokos coś dać musiał, bo prowadzący próbę donosił, że potraw będzie koszony.

Słowem próby z nawożeniem łąk nawozami sztucznymi w roku gospodarczym 1902/3 stwierdziły skuteczność żużli i kainitu do nawożenia łąk, ale zarazem potwierdziły, że pełne ich działanie uzyskać można tylko wtedy, jeżeli używa się ich na łąkach niezbyt mokrych i po odpowiedniem oczyszczeniu łąki z mchów, oraz wzruszeniu gleby łąkowej przez silne jej zbronowanie.

Dobrze zrozumiał to p. Jan Biernat z Woli batorskiej, który pisze nam: *„Bardzom się cieszył, że praca moja odniesie zyski, bom nietylko ten kawałek łąki, wyznaczony na próbę, zbronował, ale całą łąkę zbronowałem i z mchu oczyściłem a także rowy podług pouczenia wybrałem. Bardzom się cieszył, że mię Towarzystwo do tego nagnało, i pouczyło do tej roboty. Każdy przychodził i zaglądał na moją łąkę i podziwiał moją pracę i dopytywał, co ja tam robię. Chwalili też ludzie, bo się im to bardzo podobało, że trawa rośnie bardzo piękna, a i cała łąka się poprawiła przez te rowy i włóczenie. Po deszczu to zbytnia woda zaraz spływała, nie stała jak pierwej, a trawa rosła pięknie szczególniej na nawożonym. Ale Pan Bóg inaczej zarządził.“* Dalej, jak wiadomo każdemu, przyszły słoty, wylewy i zniszczało wiele, bardzo wiele pracy ludzkiej.

Nie rościmy sobie zupełnie pretensyi, by próby nasze były zaliczane do doświadczeń naukowych. Celem naszym pobudzić małorolnych gospodarzy do badawczej pracy, zachęcać do ulepszeń przez poddanie im sposobów działania, unaocznić im korzyści rozumnie stosowanych nakładów. Dla naszego działania i do naszych celów wystarczy zupełnie, gdy otrzymamy taki wynik, jak go podaje Józef Franczyk ze Zbludzy:

„Nawozy tego roku niewiele wpłynęły na ilość siana, ale wpłynęły na zupełną zmianę traw. Zamiast psianki górskiej wystąpiła koniczyna, a w następnym

roku spodziewam się podwójnego zbioru siana. Potrawu w obec tego, że siano zebrałem 29. lipca, nie kosiłem. Nie mógł urość, bo jak wpierw było mokro, tak później chwyciła posucha. Lecz mimo to wszystko **widzieliśmy wszyscy, jaka była znaczna różnica na łące** *poprawionej a nie poprawionej,* **i to pobudziło tutejszych mieszkańców do poprawy łąk już w tym roku.** *Bieda tylko, że w bliskości nie można dostać kainitu, a ten jest bardzo dobrą uprawą ze żużlami*".

Na tem kończymy sprawozdanie nasze z prób z nawożeniem łąk kainitem i żużlami. Jestto ostatni rok w tej seryi prób — na rok bowiem gospodarczy 1903/4 podjęliśmy próby z nawożeniem na nieco odmiennych podstawach, w kierunku objaśniającym, czem lepiej nawozić i w jakich ilościach zarazem.

B) Pastwiska.

Przychylając się do podania, wniesionego przez Zarząd główny, Wysoki Wydział krajowy oddał 11.600 kg. kainitu do dyspozycyi Towarzystwu dla przeprowadzenia prób z nawożeniem łąk. Składając za to gorącą podziękę, zaznaczamy, iż 8.000 kg. kainitu przeznaczyliśmy na próbne nawożenie pastwisk. Zwróciliśmy zaś szczególną uwagę na pastwiska w glebie piaszczystej lub glinkowato piaszczystej, niemokrej, gdzie brak soli potasowych, jak przypuszczać należy, wpływa bardzo ujemnie na rozwój porostu trawnego. Zarazem dążeniem naszem było przekonać włościan o skutkach, jakie wywiera bronowanie pastwisk na porost traw. Dawkę nawozową oznaczono na 40 kg. potasu na morg, dostarczono przeto po 400 kg. kainitu na każdą próbę. Otrzymujących nawóz za darmo zobowiązano do dokładnego powleczenia pastwiska przed i po rozsianiu nawozu, a zarazem zastrzeżono, by na wydzielony pod próbę morg pastwiska po rozsianiu nawozów nie wypędzano na jesieni bydła. Z pomiędzy nadesłanych 30 zgłoszeń wybrano najodpowiedniejszych 19 (w tem 1 o 2 morgach) i rozesłano zgłaszającym się po 400 kg. kainitu. Próby urządzono w 16 powiatach, aby rzecz więcej rozpowszechnić a mianowicie w powiecie bialskim 3 próby, tarnobrzeskim 2 próby, bocheńskim, brzeskim, cieszanowskim, kolbuszowskim, krakowskim, krośnieńskim, lwowskim, mieleckim, myślenickim, sanockim, samborskim, wadowickim, wielickim i żywieckim po jednej próbie.

Niestety klęska powodzi i tu dała się we znaki, niszcząc próby urządzone w bialskim, bocheńskim, brzeskim i żywieckim powiecie.

Nadesłane wiadomości z miejscowości, nie nawiedzonych powodzią, zaznaczają w ogóle dodatni wpływ nawożenia kainitem i włóczenia, streszczający się w tem, iż trawy są gęstsze i lepszego gatunku i wyróżniają się kolorem ciemniejszym.

Z Bystry w myślenickim powiecie tak piszą:

„*Przesłane 400 kg. kainitu rozsiane zostały 1903 roku na pastwisku z wiosną, z tego powodu, że w jesieni r. z. nie dało się to wykonać z powodu ciągłych deszczów. Po rozsianiu kainit mocno zawleczono. Trawy na tym kawałku były znacznie lepsze, bydło na tym kawałku chętnie się pasło, szczególniej rogate. W drugiej połowie roku t. j. w lipcu rzuciła się dopiero koniczyna i dziki groszek. Życzeniem jest gminy, jak tylko fundusz się odpowiedni znajdzie, stopniowo rozsiewać na dalszem pastwisku kainit celem poprawy tegoż — Stanisław Pyrtek, zastępca przewodniczącego m. p. Jan Mikołajczyk, sekretarz m. p.*

Wprawdzie w trzech wypadkach zaznaczają sprawozdawcy, iż nawożenie nie przyniosło skutku, ale między niemi znajdujemy i takie orzeczenie z Tyńca (pow. wielicki).

„*Kainit rozsiany był w jesieni i powleczony zaraz w jesieni 1902 r. na morgu pastwiska.* **Co do wzrostu trudno było spostrzedz,** *gdyż morg ten był przy innym pastwisku nieogrodzony, lecz* **co do smaku**, *to widocznem było, bo wszystko bydło na ten morg nawożony uciekało i tam najchętniej zajadało. Z tego powodu wzmiankujemy, że pożądanem byłoby kainitu na pastwisko używać a szczególniej na pastwisko suchawe. Za nadesłany nawóz serdecznie dziękujemy. — Walenty Marczyk m.p.*"

Z Brzostowej góry w powiecie kolbuszowskim donoszą nam obecnie:

„*Kainit rozsiany był na wiosnę 1903 r. Przeszło 1 morg zasialiśmy pastwiska gminnego; pokazało się, że bydło przeważnie w tem miejscu lubiało skubać trawę i ta znacznie lepiej rosła, na wyższych miejscach nie wysychała, a i teraz z tą wiosną (1904 r.) trawa wcześniej się zazieleniła i do dziś dnia jest całkiem inny kawałek do paszy bydła.*

Warto siać kainit, to też **nasza Rada gminna uchwaliła na tę jesień zakupić 100 metr. cetn. kainitu i rozsiać tenże na pastwisku.** *Bóg zapłać za przysłanie nam kainitu na próbę. Ze sąsiednich gmin gospodarze zwiedzali tę naszą próbę, chwaląc ją, albowiem była duża różnica między zasianą a nie zasianą częścią.* **Bronowaliśmy przed sianiem i po sianiu także, i znacznie nam się opłaciła robota,** *wykonana na tym morgu.*

Zarząd Kółka rolniczego. Przewodniczący Jakób Jurek m. p".

W końcu musimy także powiadomić tych rolników, którzy nietylko w skuteczność działania nawozów nie wierzą, ale są tego przekonania, że na smak trawy, siana i słomy użycie ich niekorzystnie działa, fakt w pewnej wiosce sanockiego powiatu stwierdzony że:

„*na gruncie o dobrej glebie skutek był bardzo dobry, w gruntach lichszych nie można go było zauważyć tak wyraźnie, ale bydło pasie się dobrze,* **nie spostrzeżono u bydła, aby miało jakiś wstręt do pasienia się na pastwisku, nawożonem kainitem**".

Na tem kończymy tę skromną wiązankę wiadomości. Podjęte przez nas działanie przekonało ludność w kilkunastu gminach, iż od dobrej woli Zwierzchności gminnej zależy zmiana pustynnych pastwisk na pożyteczne obszary. Skoro jedna lub druga gmina zacznie używać kainitu i włóczyć pastwiska, to przyjdzie potem kolej i na inne nawozy, a poprawa pastwisk rozszerzać się będzie sama ze siebie. Spodziewamy się, że Wysoki Wydział krajowy i w przyszłości nie odmówi nam w tym kierunku pomocy.

Tablica V.

Wyniki cyfrowe z prób przeprowadzonych z nawozami sztucznymi na łąkach.

(Pod każdą próbą były 4 działki po 500 m^2, dwie zostawiono bez nawozów, a na drugie dwie użyto 100 kg. kainitu i 50 kg. żużli 15% cytr., co odpowiada 575 kg. kainitu i 287·5 kg. żużli na 1 morg n. a. Zbiór z morga obliczono w stosunku 1000 : 5750 m^2.

L. porządkowa	Powiat i miejscowość	Nazwisko i imię przeprowadzającego próbę	Rodzaj łąki	Stan łąki doświadczalnej: Gleby: gatunek	głębokość	Podglebie	Wilgotność	Zamszenie	Zbierano dotąd pokosów	Roboty przygotowawcze: włóczenie: dnia	razy	przykrycie nawozów: dnia	razy	Zbiór z 1 morga: 1 pokos: data	bez nawozu	na nawozie	2 pokos: data	bez nawozu	na nawozie	Nadwyżka: siana	potrawu	Uwagi przeprowadzającego próbę
															kilogramów							
1	**Sokal** Żniatyn	Tyski Józef	nad-brzeżna	glinka	—	glina	mała	słabe	—	—	—	w marcu	1	26/6	1606	2537	11/9	959	1789	931	830	Nawozy rozsiano na jesieni, ale zawłóczono je dopiero w marcu z powodu mrozu. Jakość traw zmieniona uwidoczniła się szczególniej w potrawie. Równoczesne próby z innemi nawożeniami okazały się zawodne i ani w części nie dorównały nawożeniu żużlem i kainitem.
2	**Sokal** Żniatyn	Szpak Fedko	smużna	torf	—	torf	silna	silne	—	w styczniu	6	—	—	6/7	2070	3024	—	1610	1874	954	264	Nawozy rozsiano w grudniu, lecz z powodu, iż było mokro, nie przykryto ich, dopiero w styczniu gdy łąka zamarzła, a chwilowa odwilż pozwoliła wejść z bronami, zawleczono, aż się zrobiło błoto. Trawa na działkach nawożonych różniła się tak kolorem, jak i wzrostem.
3	**Łańcut** Przychojec	Siery Onufry	„	próchn. glinka	10	nieprzep.	znaczna	średnie	1	3/11	1	6/11	1	2/7	1059	1466	—	218	1052	407	834	Przy zbiorze siana wątpiłem, czy się opłaci nawozić, bo choć trawa była ładniejsza, że ludzie, gdym suszył, pytali się, dlaczego inne siano, to po zbiorze potrawu, którego nigdy nie miałem, widzę, że się opłaci. I ja i wielu innych nawozić będziemy w podobny sposób.
4	**Sambor** Czyszki	Szpunar Michał	polna	czarnoziem	25	nieprzep.	średnia	słabe	2	—	2	26/10	4	2/7	2586	5024	—	—	—	2438	—	Jakość traw tak się zmieniła, iż niktby nie uwierzył, że to siano z jednej łąki. Potraw spodziewany dobry. Zachęcony tem postanowiłem i resztę łąki nawieźć podług pouczenia.
5	**Sokal** Uhrynów	Spaczyński Tadeusz	leśna	glinka żelazista	15	torfiaste	średnia	silne	2	17/9	2	13/11	6	7/7	1178	3392	—	—	—	2214	—	Z nawiezionych działek (1000 m.²) otrzymałem tyle siana dobrego, ile dawniej zaledwie miałem z całej łąki 2 morgowej.
6	**Bochnia** Połom duży	Mikulski Franc.	międzypolna	glinka	15	nieprzep	średnia	silne	2	11/11	5	15/11	3	9/7	1810	3616	—	—	—	1806	—	Mimo iż z powodu słót dużo było zgnitego i odpadów, których nie można było zebrać, doświadczenie przekonało nietylko mnie, ale wielu innych, którzy byli obecni przy zbiorze i ważeniu siana.
7	**Bochnia** Połom duży	Trzeciak Stanisław	„	piaszcz.	10	opoka	średnia	silne	2	8/11	6	10/11	4	10/7	1736	3363	—	—	—	1627	—	Jakość traw się zmieniła, a z powodu podbicia traw koniczyną zagęstła trawa. Potraw spodziewany dobry, podczas gdy wpierw prawie go niebywało.
8	**Pilzno** Wiewiórka	Kleszcz Piotr	„	czarny ił	20	ił	średnia	średnie	1	30/10	2	3/11	1	17/7	1437	2834	—	—	—	1397	—	Zbiór siana prawie podwójny. Potraw spodziewany dobry mimo późnej kośby, chociaż wprzódy nigdy go nie było.
9	**Grybów** Jastrzębia	Łądkiewicz Józef	„	rędzina	30	gruby żwir	średnia	słabe	2	16 10	1	27/10	2	22/6	2530	3421	—	—	—	891	—	Zwyżka w ilości siana znaczna, a potraw spodziewany znacznie lepszy. Zielska wyginęły, trawa piękna czysta. Zainteresowanie doświadczeniem ogromne.
10	**Rzeszów** Rudna mała	Ćwirlej Wojciech	polna	piaszcz.	25	nieprzep.	średnia	średnie	3	—	—	—	—	4/7	1184	1811	—	—	—	627	—	Nawozy rozsiano dopiero 3. marca, łąki nie włóczono wcale, gdyż śnieg wcześnie spadł. Mimo to były dużo pomocne, bo trawa się polepszyła tak co do ilości, jak i co do jakości.

III. Pola doświadczalne z nawozami sztucznymi.

Pola doświadczalne z nawozami sztucznymi, które prowadziliśmy w roku sprawozdawczym, miały zadanie czysto lokalne, miejscowe, założone bowiem zostały w jednym tylko mieleckim powiecie i zastosowane zostały do tamtejszych potrzeb i warunków. Prowadzone też były w kierunku wyłącznie praktycznym, a głównym ich celem było zaznajomienie ludności miejscowej z właściwym sposobem użycia nawozów sztucznych, ich działalnością, oraz opłacalnością.

Powiat mielecki posiada glebę rozmaitą, przeważnie jednak lekką, piaszczystą, mało urodzajną; zasilanie jej nawozami sztucznymi, skoncentrowanymi jest bardzo wskazane i potrzebne. Sam obornik nie wszędzie już tam wystarcza, a ludność tamtejsza o nawozach sztucznych prawie nie wiedziała i ma się rozumieć, obchodzić się z nimi nie umiała. Rozrzucone więc przez nas w różnych miejscowościach powiatu pola doświadczalne z nawozami sztucznymi były niejako praktyczną nauką o nawozach sztucznych dla wielu okolicznych rolników, budziły bowiem znaczne zainteresowanie miejscowych gospodarzy. Inspektor też rolniczy, który pola te prowadził, miał dobrą sposobność do urządzenia przy zwiedzaniu odpowiednich wykładów i pouczeń, na brak bowiem chętnych słuchaczów nigdy uskarżać się nie potrzebował. Ilość użytych na 1 morg nawozów była dość wysoka. Na decyzyę w tym kierunku wpłynęło agitacyjne przeznaczenie pól doświadczalnych w pow. mieleckim, gdzie chodziło przedewszystkiem o unaocznienie różnic dodatnich, wywołanych zastosowaniem nawozów sztucznych, a opłacalność nawozów była na razie kwestyą drugorzędną niejako, którą późniejsze doświadczenia mają za zadanie rozwiązać.

Ze względów też czysto praktycznych użyto nawozów fosforowych jednocześnie w dwóch gatunkach, mianowicie żużli i superfosfatu mineralnego i pólka z nawozami tymi w każdem doświadczeniu równolegle były prowadzone. W ten sposób służyć one miały nietylko jako wzajemnie się kontrolujące, lecz niemniej i dla przekonania się, czy nie dałoby się zastąpić bardzo drogich obecnie niemieckich żużli tańszym stosunkowo superfosfatem mineralnym i przytem wyrabianym w Polsce. Dlatego też ilość użytych żużli była tak do ilości superfosfatu ustosunkowana, aby koszt nawożenia pólka był w obu razach zupełnie jednakowy.

Niemniej z praktycznych tylko względów od prób tych wyłączone zostały nawozy azotowe, jako bardzo drogie i dla tego też zupełnie prawie przez włościan nieużywane. Bardzo racyonalnie bowiem zastępują tam nawozy azotowe łubinem, seradelą i t. p. nawozami zielonymi.

Ilość nawozów sztucznych wynosiła na jeden morg (5751 m. □): miału wapiennego 800 kg., kainitu 400 kg., superfosfatu 18-to procentowego 200 kg. i żużli cytratowych 16-to procentowych 293 kg. Na jeden morg przeto kosztowały nawozy fosforowe 21 K., kainit 7 K, a wapno 4 korony. O ile to było możliwe, starano się, aby każde pole doświadczalne składało się z siedmiu sąsiadających działek, będących w jednakowem położeniu, o jednym przedplonie i jednakowej przeszłości pod względem nawożenia obornikiem, uprawą i t. p. Każde więc pole przedstawiało się w ten sposób:

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
bez nawozu	superfosfat	kainit	żużle	superfosfat wraz z kainitem	żużle wraz z kainitem	wapno

Ponieważ wapna nie wszędzie można było dostać, więc też nie we wszystkich doświadczeniach pole doświadczalne podzielone zostało na siedm działek. W niektórych znów siódma działka nawieziona została obornikiem, który w ten sposób włączony został do doświadczeń i daje ciekawe rzeczywiście porównanie z działalnością nawozów sztucznych.

Z powodu nadzwyczajnego rozdrobnienia gruntów w powiecie mieleckim bardzo trudne było wyszukanie odpowiedniego kawałka pola, które dałoby się rozdzielić na siedm równych i zupełnie jednakowych części, włościanie bowiem nie chcieli podejmować się prowadzenia prób na bardzo małych działkach, z konieczności więc trzeba się było godzić na różne ustępstwa. Zwykle pierwsze i siódme pólko bywały znacznie mniejsze co do rozmiaru, lub też w osobnem umieszczone musiały być miejscu. Różnice te wyrównywać trzeba było rachunkiem, nie obowiązującym jednak gospodarza, ten bowiem podawał tylko ilość zebranych z każdego numeru snopów, ich wagę i ilość otrzymanego ziarna po omłóceniu próbnych snopków. Ma się rozumieć, że objętość snopków była na wszystkich działkach możliwie jednakowa dla uniknięcia znaczniejszego błędu w obliczaniu zbioru. Oprócz tego wszystkie pólka doświadczalne przed samemi żniwami zbadane zostały szczegółowo przez prowadzącego je inspektora rolniczego, który stan każdego pólka i prawdopodobny zbiór zaraz zanotował, a notatki te najzupełniej okazały się zgodne z podanemi przez gospodarzy cyframi zbioru i omłotu.

Wreszcie zaznaczyć musimy, że rok ten był bardzo do prób tych niekorzystny. Ustawiczne deszcze, burze i grady zmniejszyły znacznie urodzaj, wiele kłosów było „przetrąconych i szczerbatych". Mimo to skuteczność nawozów fosforowych była

wszędzie widoczna a różnica między superfosfatem i żużlami nieznaczna, jak to zresztą wykazują następujące tablice, z których jednakże z wielką tylko oględnością radzimy ostateczne wyciągać wnioski, gdyż, jak to zaznaczyliśmy, rok ten był wyjątkowy, anormalny i dla prób nieodpowiedni.

Na rok 1904 urządzono 30 prób z nawozami sztucznymi pod ozimінę, a mianowicie w powiatach: Kraków, Bochnia, Brzesko, Pilzno, Lwów, Zbaraż. Próby urządzone są wedle lokalnych potrzeb, zatem w ogólnym szemacie zachodzą znaczne nieraz różnice. Zadaniem pól doświadczalnych w miejscowościach, gdzie nawozy są nieznane, lub mało stosowane, jest przedstawienie włościanom ich skutecznego działania; w tych miejscowościach stanowią one niejako objekt demonstracyjny dla inspektora rolniczego, a opłacalność nawożenia ma drugorzędne znaczenia. Natomiast tam, gdzie nawozy są już znane, mają pola na celu pouczyć włościan o racyonalnem ich użyciu z uwzględnieniem opłacalności, wreszcie mają odzyskać dla nawozów sztucznych tych, którzy oszukani przez niesumiennych handlarzy, nie mają do „proszków“ zaufania.

I. Czermin.

Prowadzący doświadczenie: Tomasz Bieniek.

Gleba: lekka, piaszczysta z małą domieszką gliny, miejscami zaś próchnicy.

Podglebie: ostry, gruboziarnisty piasek, spoczywający na ilasto-żelazistem, nieprzepuszczalnem podłożu.

Naturalna urodzajność pola: średnia,

Przedplon: łubin żółty, zebrany na nasienie.

Ostatni raz nawożono: obornikiem w r. 1900.

Uprawa pod żyto: po zbiorze łubinu jednorazowa orka w szerokie, dziesięcioskibowe zagony.

Zasiano żyto dnia 3. października 1902 r. w świeżą, nieodleżałą rolę.

Działalność nawozów wbrew wszelkim przypuszczeniom była bardzo nieznaczna, a kainitu i wapna nawet w części ujemna. Na pólku z wapnem wyrosło mniej chwastów i inne, niż na sąsiednich działkach. Jakość ziarna była najlepsza na piątej działce, najgorsza na trzeciej.

Mała skuteczność nawozów okazała się prawdopodobnie tylko z powodu bardzo mokrego lata i nizkiego położenia pola.

Jakość użytych nawozów	Zbiór obliczony na 1 mórg = 1600⁰		Różnica zbioru z polem nienawożonem	
	ziarna	słomy	ziarna	słomy
	KILOGRAMÓW			
Bez żadnych nawozów	585	2200	—	—
Superfosfat	680	2375	+ 95	+ 175
Kainit	580	2350	— 5	+ 150
Żużle	665	2425	+ 80	+ 225
Superfosfat + kainit	685	2480	+100	+ 280
Żużle + kainit	685	2500	+100	+ 300
Wapno palone	595	2175	+ 10	— 25

II. Dulcza wielka.

Prowadzący doświadczenie: Piotr Skrzyniarz.

Gleba: lekka glinka.

Podglebie: nieprzepuszczalne.

Naturalna urodzajność pola: średnia.

Przedplon: jęczmień.

Ostatni raz nawożono: obornikiem 1901 r.

Uprawa pod żyto: po zbiorze jęczmienia płytka podorywka, po zabronowaniu wyorano pod siew w sześcioskibowe zagony.

Zasiano żyto w końcu września w rolę świeżą nieodleżałą.

Najlepiej działały nawozy fosforowe, głównie zaś superfosfat, po którym i ziarno okazało się najgrubsze i najcięższe; żużle więcej wpływały na zbiór słomy i w połączeniu z kainitem wydały najwięcej słomy. Sam kainit skutkował bardzo mało, przytem opóźnił on dojrzewanie żyta o cały tydzień na pólku trzeciem, to jest gdzie był sam użyty, zaś na czwartem i piątem, to jest w połączeniu z żużlami i superfosfatem o cztery dni.

Jakość zużytych nawozów	Zbiór obliczony na morg. = 1600⁰		Różnica zbioru z polem nienawożonem	
	ziarna	słomy	ziarna	słomy
	KILOGRAMÓW			
Bez nawozów	600	2400	—	—
Superfosfat	820	2800	+ 220	+ 400
Kainit	640	2450	+ 40	+ 50
Żużle	750	2840	+ 150	+ 440
Superfosfat + kainit	830	2860	+ 230	+ 460
Żużle + kainit	780	2900	+ 180	+ 500

III. Złotniki.

Prowadzący doświadczenie: Józef Indyk.

Gleba: lekka, piaszczysta.

Podglebie: piasek z gliną, głębiej ciężka, nieprzepuszczalna glina.

Urodzajność pola: słaba.

Przedplon: żyto.

Ostatni raz nawożono: obornikiem w 1898 r.

Uprawa pola: jednorazowa orka w sześcioskibowe zagony.

Zasiano żyto: dnia 2. października 1902 r. w rolę odleżałą.

Bardzo ciekawa to próba ze względu na działalność kainitu, który w połączeniu z superfosfatem a jeszcze więcej z żużlami znakomicie przyczynił się do podwyższenia plonu, kiedy sam jeden zbiór nawet obniżył. Tak samo mało działały i same nawozy fosforowe, widocznie więc, że ziemia w Złotnikach uboga jest w związki fosforowe i potasowe, odpowiednie nawozy muszą być zatem łącznie stosowane. Wapno nie skutkowało prawie wcale, pomimo że koniczyny i mieszanki z wyki nie udawały się, co nasuwało przypuszczenie, że w Złotnikach brakuje nietylko potasu i fosforu, ale i wapna.

Jakość użytych nawozów	Zbiór obliczony na morg = 1600⁰		Różnica zbioru z polem nienawożonem	
	ziarna	słomy	ziarna	słomy
	KILOGRAMÓW			
Bez nawozów	480	1040	—	—
Superfosfat	620	1260	+ 140	+ 220
Kainit	400	1020	— 80	— 20
Żużle	600	1140	+ 120	+ 100
Superfosfat + kainit	710	1380	+ 230	+ 340
Żużle + kainit	735	1430	+ 255	+ 390
Miał wapienny	520	1200	+ 40	+ 160

IV. Czajkowa.

A. Prowadzący doświadczenie: Wojciech Hyjek.

Gleba: gliniasta.

Podglebie: glina nieprzepuszczalna.

Urodzajność pola: dobra.

Przedplon: żyto.

Ostatni raz nawożono: obornikiem 1900 r.

Uprawa: podorywka ścierniska, bronowanie i wyoranie pod siew w szerokie składy.

Zasiano żyto: dnia 4. października 1902 r. w rolę odleżałą.

Jakość użytych nawozów	Zbiór obliczony na morg. = 1600⁰		Różnica zbioru z połem nienawożonem	
	ziarna	słomy	ziarna	słomy
	KILOGRAMÓW			
Bez nawozów	620	1100	—	—
Superfosfat	950	1840	+ 330	+ 740
Superfosfat + kainit	1200	2320	+ 580	+ 1220

B. Prowadzący doświadczenie: Antoni Hyjek.
Gleba: lekki, zwiewny piasek.
Podglebie: ostry, biały piasek.
Urodzajność naturalna pola: mała.
Przedplon: żyto.

Ostatni raz nawożono: w 1900 r.

Uprawa pola: jednorazowa orka ścierniska w sześcioskibowe zagony.

Zasiano żyto: dnia 4. października 1902 r. w rolę odleżałą.

Jakość użytych nawozów	Zbiór obliczony na mórg. = 1600⁰		Różnica zbioru z polem nienawożonem	
	ziarna	słomy	ziarna	słomy
	KILOGRAMÓW			
Bez nawozów	360	520	—	—
Żużle	620	830	+ 260	+ 310
Kainit	340	510	— 20	— 10
Żużle + kainit	540	720	+ 180	+ 200

W obu próbach widoczny był skutek z użycia nawozów fosforowych, natomiast kainit tylko na zwięzłej, gliniastej glebie okazał się odpowiednim, na piasku działał nawet ujemnie. Zauważono też, że tak na glinie jak i na piasku opóźnił dojrzewanie żyta więcej niż o tydzień czasu.

V. Wola mielecka.

Prowadzący doświadczanie: Józef Mazur.
Gleba: glinka.
Podglebie: glina nieprzepuszczalna.
Naturalna urodzajność pola: dobra.
Przedplon: jęczmień.
Ostatni raz nawożono: obornikiem 1900 r.

Uprawa: płytka podorywka, dwukrotne bronowanie i orka pod siew w szerokie składy.

Zasiano żyto: dnia 26. września 1902 r. w rolę odleżałą.

Wapno nie wywarło żadnego skutku. Najgrubsze i najładniejsze ziarna były na superfosfacie.

Jakość użytych nawozów	Zbiór obliczony na morg = 1600⁰		Różnica zbioru z polem nienawożonem	
	ziarna	słomy	ziarna	słomy
	KILOGRAMÓW			
Bez nawozu	650	1960	—	—
Superfosfat	780	2140	+ 130	+ 180
Kainit	660	2020	+ 10	+ 60
Żużle	840	2400	+ 190	+ 440
Superfosfat + kainit	810	2120	+ 160	+ 160
Żużle + kainit	920	2320	+ 270	+ 360
Miał wapienny	650	2000	—	+ 40

VI. Chorzelów.

A. Prowadzący doświadczenie Stanisław Szczur.
Gleba: próchniczno-piaszczysta.
Podglebie: lekki piasek na nieprzepuszczalnem podłożu.
Urodzajność gruntu: średnia.
Przedplon: owies.
Ostatni rok nawożenia: obornikiem 1900 r.

Uprawa: jednorazowa orka ścierniska w sześcioskibowe zagony.

Zasiano żyto: 2. października 1902 r. w rolę świeżą.

Jakość użytych nawózów	Zbiór obliczony na mórg = 1600⁰		Różnica zbioru z polem nienawożonem	
	ziarna	słomy	ziarna	słomy
	KILOGRAMÓW			
Bez nawozów	320	430	—	—
Superfosfat	430	550	+ 110	+ 120
Kainit	310	480	— 10	+ 50
Żużle	500	730	+ 180	+ 300
Superfosfat + kainit	480	630	+ 160	+ 200
Żużle + kainit	560	800	+ 240	+ 370
Gnój stajenny	620	960	+ 300	+ 530

B. Prowadzący doświadczenie: Jan Kozioł.
Gleba: lekki piasek.
Podglebie: biały, mokry piasek.
Urodzajność gruntu: mała.
Przedplon: ugór jako pastwisko.
Ostatni rok nawożenia: obornikiem 1899 r.

Uprawa: Płytka podorywka, trzykrotne bronowanie, drapakowanie i orka pod siew w sześcioskibowe zagony.

Zasiano żyto: dnia 3. października 1902 r. w rolę świeżą.

Jakość użytych nawozów	Zbiór obliczony na morg = 1600⁰		Różnica plonu z polem nienawożonem	
	ziarna	słomy	ziarna	słomy
	KILOGRAMÓW			
Bez nawozów	210	320	—	—
Superfosfat	410	480	+ 200	+ 160
Kainit	220	340	+ 10	+ 20
Zużle	420	530	+ 210	+ 210
Superfosfat + kainit	450	510	+ 240	+ 190
Żużle + kainit	480	560	+ 270	+ 240
Gnój stajenny	490	640	+ 280	+ 320

Bardzo dobrze działały nawozy fosforowe — z niewielką przewagą żużli nad superfosfatem. Sam kainit nie wywarł żadnego skutku, lecz z fosforem spowodował podwyższenie plonu. Nawóz stajenny dał jednak najwyższe zbiory, widocznie więc, że ziemia w Chorzelowie jest bardzo uboga we wszystkie pożywne składniki i dla tego nawóz stajenny, jako nawóz kompletny najlepiej skutkuje, mimo to już fosfor z potasem podwoił zbiory, użycie więc nawozów sztucznycł może się tam w zupełności opłacać.

IV. Rośliny pastewne.

Są u nas okolice całe w kraju, gdzie włościanie pomimo odpowiednich warunków nie uprawiają zupełnie niektórych roślin pastewnych, jużto dlatego, że ich zupełnie nie znają, jużto dlatego, że uważają za marnotrawstwo oddanie części pola pod uprawę rośliny pastewnej, której produktu nie można podobnie jak zboża na targu spieniężyć, nie biorą zaś tego pod uwagę, że skarmiając buraki, lub marchew własnym inwentarzem, większe by pośrednio z produktów zwierzęcych odnieśli korzyści, niż z uprawy zboża. To też widzimy w wielu bardzo miejscowościach, że dwór z doskonałym wynikiem uprawia buraki, marchew, koński ząb, a włościanie, którzy chodząc na robotę do dworu, mają sposobność zapoznać się z uprawą tych roślin i przypatrzeć, jak wysokie plony z tych roślin można uzyskać, nie wprowadzają ich uprawy w swoje gospodarstwa i trwają w tem błędnem zapatrywaniu, że to dobre dla dworu, lecz nie dla nich, bo oni mają za mało gruntu, by część jego oddawać pod uprawę rośliny pastewnej. Wyjątek od tej zasady robią włościanie jedynie dla koniczyny, z korzyści zaś płynących z uprawy innych roślin pastewnych tak mało sobie zdają sprawę, że w okolicach, w których mają łąki liche, lub łąk dobrych nie wiele, zakupują powyżej rzeczywistej wartości siano, lub koniczynę, by utrzymać swój inwentarz, a nie przystępują do uprawy roślin pastewnych, któreby im mogły tańszej paszy w obfitości dostarczyć.

Uważając, że zaznajomienie włościan z uprawą roślin pastewnych i rozszerzenie uprawy tych roślin jest jednym z głównych warunków podniesienia się hodowli u włościan, a co za tem idzie, podniesienia się rentowności gospodarstw włościańskich, Zarząd główny w tym kierunku, dostępnym dla siebie, wytężył usiłowania, aby wytworzyć podstawę, na której się oprzeć może akcya hodowlana i mleczarska. To też w „Przewodniku", w wykładach inspektorów rolniczych, na zjazdach powiatowych, w pogadankach w czasie kontrolowania pól doświadczalnych temat ten był stale podnoszony i omawiany.

Jako środka agitacyjnego użyliśmy ponadto rozdawnictwa bezpłatnego nasion roślin pastewnych. Na tę drogę naprowadziły nas rezultaty uzyskane z rozdawnictwem seradeli w r. 1901 i 1902. Chcąc wprowadzić uprawę tej zupełnie prawie nieznanej włościanom rośliny w okolice o glebach piaszczystych, cierpiących na zupełny brak paszy dla bydła, rozesłano w 1902 r. 930 kg. seradeli do Kółek rolniczych powiatu mieleckiego, tarnobrzeskiego, łańcuckiego, kolbuszowskiego i t. d.

Z nadesłanych 137 sprawozdań przekonał się Zarząd główny, że roślina ta zdobyła sobie zaraz w pierwszym roku uznanie, dlatego też w roku 1903 akcyę rozszerzono na inne rośliny pastewne. Z wczesną wiosną za pomocą ogłoszenia w „Przewodniku" zawiadomiliśmy, że członkom Kółek rolniczych z tych miejscowości, gdzie małorolni gospodarze nie uprawiają buraków pastewnych, marchwi, końskiego zębu, seradeli, esparcety, prześlemy bezpłatnie pewną ilość nasion tych roślin, żądając jedynie, by gospodarz, który nasienie otrzyma, nadesłał nam na jesieni dokładne sprawozdanie. Ilość nasienia stosowaliśmy do przestrzeni, którą każdy gospodarz oznaczył w swem zgłoszeniu, w którem zarazem podawał jakość gleby, podglebia, przedplon, ostatni rok nawożenia i t. p. szczegóły, umożliwiające nam oryentacyę, czy dana roślina pastewna w odpowiednich warunkach i na odpowiedniej glebie będzie uprawiana. Ponadto pewną ilość nasion rozesłaliśmy do nowo powstałych Kółek rolniczych, chcąc je w ten sposób zachęcić do rozwinięcia nietylko handlowej, lecz i rolniczej działalności. W ten sposób do 55 powiatów, a 121 Kółek (których wykaz szczegółowy pomieszczony był w sprawozdaniu za rok 1902) rozesłaliśmy:

50	kg.	nasienia	marchwi pastewnej angielskiej
50	„	„	„ saalfeldzkiej
4	„	„	„ wogezkiej
120	„	„	buraków półcukrowych oryg. Vilmorina
12	kg.	nasienia	buraków półcukrowych Vauriac kraj. produkcyi
180	kg.	nasienia	seradeli
160	„	„	esparcety
450	„	„	końskiego zębu
12	„	„	sorga
35	„	bulw	(Topinambur).

Z przykrością zaś nadmieniamy, że ponadto całego szeregu zgłoszeń nie mogliśmy uwzględnić wobec braku funduszów.

W jesieni otrzymaliśmy 234 sprawozdań i to:

z uprawy marchwi	87
„ buraków	56
„ końskiego zębu	74
„ seradeli	17
razem	234

Niezmiernie cenny materyał, uzyskany w sprawozdaniach zużytkowaliśmy w szeregu artykułów w „Przewodniku", ogłoszonych z wiosną b. r. (Art. pod tytułem: „O uprawie roślin pastewnych, na podstawie zeszłorocznych sprawozdań, nr. 3—I. Buraki; — nr. 4—II. Marchew; nr. 5—III. Seradela czyli ptaszyniec; nr. 9—IV. Koński ząb), dlatego też ograniczymy się tutaj do kilku uwag ogólnych.

Stwierdzamy więc przedewszystkiem, że rezultat przeszedł nasze oczekiwania. Przekonaliśmy się bowiem, że obrany przez nas środek prowadzi do celu i że wydatki, na zakupno i rozsyłkę nasion poniesione, nie poszły na marne. Wstępnym niejako bojem zdobyliśmy szereg miejscowości, gdzie nieznane dotychczas, lub niedocenione należycie rośliny pastewne zyskały sobie gorących zwolenników, bo przy samej marchwi z 47 miejscowości na 53, gdzie marchwi zupełnie nie uprawiano, otrzymaliśmy sprawozdania dodatnie, w których włościanie (niektórzy wprost entuzyastycznie) oświadczają, że uprawy tej

rośliny już nie porzucą. Podnieść przytem musimy; że uprawiano te rośliny starannie, przeważnie w silnem polu, na świeżym nawozie, stosując się dokładnie do naszych wskazówek, pomieszczonych w „Przewodniku“ i w osobnej broszurce „O uprawie mniej znanych roślin pastewnych“, którą wraz z nasionami prowadzącym próbę rozesłaliśmy. Ilość plonów zebranych była przeciętnie wysoka. Ile zaś dobrej woli, zrozumienia rzeczy, bystrości w obserwacyi wykazali nasi małorolni gospodarze, może się każdy przekonać po przeczytaniu wyjątków ze sprawozdań, które w poszczególnych artykułach pomieszczaliśmy; znajdują się tam wzmianki o stosowaniu z własnej inicyatywy nawozów sztucznych, o karmieniu krów mlecznych różnymi odmianami buraków, dla przekonania się, która odmiana najlepiej wpływa na mleczność, obliczenia rachunkowe, o ile się opłaca uprawa seradeli i t. p.

Dla biura rolniczego sprawozdania nadesłane — jak to już przy sprawozdaniach z pól doświadczalnych nadmieniliśmy — są cennym materyałem, bo wykazują błędy popełniane w uprawie, zaznajamiają z lokalnymi zwyczajami i stosunkami, a przez to stanowią wytyczną w dalszej pracy.

Przechodząc do szczegółów, odnoszących się do poszczególnych roślin, nadmieniamy, że b u r a k i p a s t e w n e są stosunkowo więcej włościanom znane (w r. 1903 na ogólną liczbę 56 sprawozdań z 16 miejscowości doniesiono, że buraków we wsi nie uprawiano), niż inne rośliny. Przy burakach rozchodziło się nam przeto głównie o rozpowszechnienie buraków półcukrowych, które przy wysokich plonach z jednostki przestrzeni dają ponadto lepszą karmę, niż Mamuthy, Oberndorfskie, Eckendorfskie, Piloty i t. p., pośrednio zaś chcieliśmy przez dostarczenie włościanom dobrego nasienia unaocznić im, jaka różnica zachodzi między nasieniem z pewnego źródła, a nasieniem pochodzącem od żydowskich handlarzy. Dla wykazania, jakiego przyjęcia doznały buraki półcukrowe, przytaczamy poniżej wyjątki ze sprawozdań włościan, odnoszące się do tego szczegółu.

Oprócz nasienia oryginalnego pochodzącego od Vilmorin'a rozesłaliśmy kilkanaście kg. nasienia produkcyi krajowej, które otrzymaliśmy w darze od p. Jerzego Turnau'a z Mikulic. Z przyjemnością podnosimy, że nasienie to dorównało w próbach porównawczych nasieniu zagranicznemu, odznaczając się ponadto doskonałem kiełkowaniem. W próbach na rok 1904 korzystając z szczodrości p. Turnaua urządziliśmy ponownie kilka prób u osób, co do których mamy przekonanie, że próby porównawcze dokładnie przeprowadzą. Jeśli w próbach tych osiągniemy podobne rezultaty, jak w r. 1903, to wówczas z całym spokojem, a z ogromnem zadowoleniem, że pozbywamy się obcego nasienia, zapotrzebowanie nasze pokryjemy produktem krajowym.

Mniej rozpowszechniona wśród włościan jest uprawa m a r c h w i p a s t e w n e j. Na ogólną liczbę 87 sprawozdań, 53 pochodziło z miejscowości, gdzie marchwi zupełnie nie uprawiano, lub uprawiano tylko na obszarze dworskim. Do rozsyłki użyliśmy nasienia odmiany białej angielskiej z zielonemi główkami i żółtej saalfeldzkiej. Uważaliśmy bowiem angielską za zasługującą na polecenie ze względu na plenność, wadą jej natomiast jest złe konserwowanie się. Stratom z tego powodu staraliśmy się zapobiedz, zalecając do uprawy mniej plenną, lecz lepiej dającą się przechować marchew saalfeldzką. Marchew wogeską przesłaliśmy do kilku górskich miejscowości o ostrym klimacie. (O tem, jakiego przyjęcia doznała marchew, wspomnieliśmy już powyżej, a pewnego obrazu mogą dostarczyć także pomieszczone poniżej głosy włościan).

Dodatnie również mieliśmy wyniki z s e r a d e l ą z wyjątkiem naturalnie tych miejscowości, gdzie włościanie, wiedzeni ciekawością poznania tej rośliny, zgłosili się o to nasienie na ciężkie, gliniaste grunta.

K o ń s k i z ą b mniej sobie zyskał zwolenników a właściwie wywołał sprzeczne zdania. I tak, podczas gdy jedni gorąco się za nim oświadczają, to inni sprawozdawcy w wielu wypadkach uznają jego użyteczność i podnoszą ogromną ilość paszy, jakiej ta roślina dostarcza, lecz uważają, że za długo na nią przychodzi gospodarzowi czekać i że mieszankami po życie, wczesnych ziemniakach może gospodarz brak paszy na jesień w dogodniejszy sposób zastąpić. Z naszej strony musimy nadmienić, że zapatrywanie to stosownie do miejscowych stosunków może być słuszne, my zaś staramy się służyć doradą, zachęcić do prób, lecz niczego nie mamy zamiaru narzucać, przeto sprawę dalszej uprawy pozostawiamy do oceny każdemu gospodarzowi, który przecież najlepiej korzyści, lub straty może ocenić; sprawozdawcom zaś wdzięczni jesteśmy, że nadesłali nam swoje uwagi.

Szeregiem głosów włościańskich kończymy nasze uwagi nad tym przedmiotem.

I.

...„Buraki półcukrowe uznaję za najlepsze, a zasługują one ze wszech miar na poparcie i na to, aby nasi gospodarze jedynie półcukrowe uprawiali. Mają tę zaletę, że są o mięśni lepszej i dlatego mało co ustępują ziemniakom, dla bydła są zaś o wiele lepsze niż mamuty. Krowy dobrze się doją i mleko nie traci na smaku, dlatego zalecam pp. gospodarzom, aby buraki półcukrowe Vilmorina dla bydła i świń uprawiali. Pomimo, że mi woda zalała, a przecież były najlepsze, ale przed posadzeniem dałem gnojówki, a i potem polewałem też pomiędzy rzędami gnojówką, więc zbiór miałem obfity“.

Rzeki. *Jędrzej Czarnik.*

II.

...„Uważam buraki półcukrowe za bardzo pożyteczne, ponieważ przeprowadziłem próbę, spasałem krowami przez 10 dni buraki mamuty czerwone, a później przez 10 dni buraki półcukrowe Vauriac i w czasie karmienia tymi ostatnimi krowom mleka przybyło, a nawet liście z półcukrowych chętnie

bydło zjadło. Na przyszłość mam zamiar uprawiać buraki półcukrowe.

Niecieczа. *Józef Witkowski.*

III.

Dziękuję uprzejmie za udzielenie nasienia buraków półcukrowych. Buraki bardzo się udały mimo, że w tym roku nie było pogody z powodu mokrego lata. Podpisany zasadził 380 sążni kwadr. na roli po pszenicy, która była siana na gnoju; pod buraki dałem 50 kg. żużli i 50 kg. superfosfatu. Buraków ukopałem 75 cetn. metr., liścia zaś wcale nie ważyłem. Członkowie J. C. i M. K. zasadzonego gruntu nie odmierzyli, buraków zaś nie ważyli, widocznie nie chcieli sobie robić trudności, dziękują również, na tej samej bowiem roli musieli zasadzone mamuty, od których pułcukrowe były znacznie lepsze; na przyszły rok będziemy prosić o nasienie tychsamych buraków do 10 kg., za które płacimy.

Piekarówka 6. listopada 1903.

Józef Kocząb.

IV.

...„Marchwi nikt u nas nie znał. Marchew pastewna jest bardzo pożyteczna. Na przyszłość mam zamiar dalej ją uprawiać, a oprócz tego będę doradzał innym gospodarzom uprawę tej rośliny pastewnej, bo rzeczywiście wobec tej pracy, jakiej uprawa wymaga, pożytek jest bardzo znaczny. Nie spodziewałem się takiego zbioru. Na przyszły rok jeszcze więcej dołożę starań, gdyż w tym roku pierwszy raz tę roślinę uprawiałem“.

Płaucza mała (pow. Brzeżany) 5. grudnia 1903.

Jan Haupt, gospodarz.

V.

...„Marchew uprawiano tylko na obszarze dworskim, na wsi nie. Uważam marchew pastewną za bardzo pożyteczną, zwłaszcza w małych gospodarstwach, gdzie na zimę brak paszy odpowiedniej dla bydła, zwłaszcza dla krów dojnych i młodego przychowku. Na przyszłość mam zamiar uprawiać tę pożyteczną roślinę. Marchew salfeldzka jest nawet dla ludzi zdrową i smaczną potrawą. Za nasienie „Bóg zapłać!“

Klecie (pow. Pilzno) dnia 18-go grudnia 1903.

Juszkiewicz.

VI.

...Dotychczas marchwi pastewnej u nas nie uprawiano, gdyż nie myślano, jak bardzo uprawa jej popłaca. Po tegorocznej próbie przekonaliśmy się, że uprawa marchwi opłaci się, jak żadnej rośliny pastewnej, ani buraki jej nigdy nie dorównają i nie tylko my sami uprawiać ją nadal mamy życzenie, lecz i sąsiedzi, widząc plony u nas, postanowili również ją uprawiać.

Łysa Góra (pow. Brzesko).

Jan Kapusta, Józef Wróbel.

VII.

...„Marchew była uprawiana przez obszar dworski przez dwa czy trzy lata, nim obszar wybudował sobie gorzelnię. Uważam marchew za więcej pożyteczną, niż buraki, ponieważ marchew będzie na piaskowym gruncie; nawet bardzo dobrze się udała, gdzie buraków ani myśli nie ma sadzić na takim piaskowym gruncie. Miałem kartofle obok marchwi i wybrałem taki sam kawałek, jaki był marchwią zasadzony, lecz zaledwie było kartofli jedna czwarta część tego, co marchew wydała“.

Pawłów, (pow. Kamionka strumiłowa).

Jan Golański.

VIII.

...„Tylko obszar dworski uprawiał marchew. Jest to roślina pożyteczna i polecenia godna, gdyż u nas takiej olbrzymiej marchwi nawet przedtem nie znano. Wszyscy członkowie Kółka rolniczego życzyliby sobie na rok przyszły tych nasion, jak marchwi, tak i buraków. Zarządowi głównemu zasyłamy staropolskie „Bóg zapłać!“ za jego staranność“.

Delejów (pow. Stanisławów).

Kornel Borkowski.

IX.

...„We wsi marchwi nie uprawiano. Uważam ją za pożyteczną i sam nadal zamierzam uprawiać, gdyż krowy dają więcej i lepszego mleka, a koniom zamiast drogiego owsa można ją dawać w zimie.

Handzlówka (pow. Łańcut).

Antoni Szpunar.

X.

...„Sadzono we wsi marchwi bardzo mało i to innych odmian. Mojem zdaniem uważam marchew za bardzo pożyteczną i chociaż przy mozolnej pracy, dosyć się opłacającą. Nadal uprawiać jej nie zaniedbam, a rolę pod marchew mam już w połowie uprawioną i znawożoną“.

Żołynia (pow. Łańcut).

Franciszek Niemiec.

XI.

„...„Do tego czasu nikt oprócz folwarku marchwi nie uprawiał. Marchew uważam za bardzo pożyteczną, gdyż daje dosyć pożywnej paszy dla bydła. Na przyszłość będę ją uprawiał i jeszcze w październiku kilka fur obornika wywiozłem na rok przyszły pod marchew. Chociaż w ciągu lata gosposia kilka razy mówiła, że lepiej by było uprawiać buraki, bo dają liście na karmę dla wieprzków, ale za to, gdy przyszła jesień i dawano nać krowom, to chętniej jadły, niż liście z buraków, i raźniej mleko dawały, a kiedy teraz nad marchwią się krowy doi, to chętniej też ją pożerają, niż buraki. Że nie otrzymano plonu takiego, jak wypadało, to może dlatego, że nasze grunta gliniaste nie dadzą z morga 300 korcy, gdyż wedle mego sprawozdania morg wydał około 163 k.; może jej nizki plon jest dlatego, że była trochę za gęsta i rowek od rowka i jedna od drugiej; z odmiany angielskiej trafiały się okazy długie przeszło 30 cm., a nacina wyrosła ponad pół metra. W końcu dziękuję za udzielone nasiona.

Albigowa (pow. Łańcut).

Franciszek Falgier.

XII.

„Do Kółka rolniczego w Żołyni w r. 1903 sprowadziliśmy 6 cetnarów seradeli, a więc nietylko na doświadczenia, ale na zupełny zasiew. Dziękujemy Szan. Zarządowi głównemu za polecenie nam w Przewodniku siewu seradeli, gdyż jesteśmy z niej bardzo zadowoleni, I nadal mamy zamiar dużo jej uprawiać, gdyż dostarcza nam ona paszy zielonej i suchej bez wielkiego kosztu. Mamy grunta piaszczyste, na których seradela bardzo się udaje i w dodatku udaje się na gruntach całkiem postnych, byle tylko należycie z perzu wyczyszczonych“.

Żołynia 12. grudnia 1903.

Wojciech Plis.

XIII.

„We wsi rzadko była seradela uprawiana i to ze zbożem, a że gospodarze za wcześnie ją przypasali, więc licha była bardzo. Uważam seradelę za pożyteczną roślinę i chciałbym ją uprawiać nadal; więcej sąsiadów mówiło mi już o nasienie, bo można w zbożu mieć dobrą potrawę, a po żniwach nie puścić zaraz bydła, to na jesień będzie wyborne pastwisko, a jak pogoda dopisze, to można na zimę paszę mieć dobrą“.

Cholewiana Góra (pow. niski).

Sebastyan Miazgowicz.

XIV.

„Seradela w naszej wsi nie była uprawiana. O ile zauważyłem, lepiej ona się udaje na gruncie średnio wilgotnym. aniżeli na mokrym, gdyż na wierzchu zagonów urosła dość duża, natomiast w bruzdach i koło bruzd, gdzie jej było za mokro, wcale jej nie było.

„W końcu jeszcze raz nadmieniam, że do naszych ziem piaszczystych, seradela bardzo dobrze się nadaje na paszę dla bydła, czy to dając jaką paszę zieloną, lub też na siano, zwłaszcza, że innej paszy zielonej u nas nie wyhoduje“.

„Bydło zieloną paszę ze seradeli bardzo lubi, a zatem dziękuję Zarządowi głównemu za udzielenie tej małej próby, gdyż nadal w większej ilości będę seradelę zasiewał na odpowiednim gruncie“.

Rakszawa (pow. Łańcut).

Jakób Wiech.

XV.

„Seradelę zasiałem dnia 7-go kwietnia w jęczmieniu, na gruncie glinkowato piaszczystym. Powschodziła bardzo dobrze i rosła dobrze, ale 12-go lipca w czasie powodzi na Dunajcu w rowach odpływowych nagromadziło się dużo wody, a ponieważ grunt, zasiany seradelą, właśnie przy takim rowie był położony, przeto woda całe pole zalała i wskutek tego seradela doszczętnie wyginęła. Jednak widząc jej wzrost, którym się cieszyłem, postanowiłem na przyszłość ją uprawiać“.

Niecieczа (pow. Dąbrowa).

Józef Witkowski.

XVI.

„Zeszłego roku przybył delegat Zarządu głównego p. K. Dulęba, inspektor rolnictwa, do Kółka rolniczego w Racławicach, gdzie również jestem członkiem — i tam wygłaszał wykłady różne o rolnictwie i uprawie roślin pastewnych. Kładł głównie nacisk, ażeby włościanie tutejszego powiatu, mając piaszczystej gleby grunta, zainteresowali się uprawą seradeli, gdyż ta obficie opłaca się, a szczególnie w piaskach. Wtenczas pomyślałem, mam ja tam taki piasek, trzeba szczęścia spróbować. Sprowadziłem nasienia 10 klg., co mnie kosztowało z portem 3 zł. i 13 ct., a było tego około 5 garncy. Z tego odstąpiłem drugiemu takiemu ciekawcowi, jak ja, za 50 ct., a resztę posiałem na wspomnianym gruncie. Obecnie się wszyscy dziwią, że na takim szczerku (tak piasek nazywają) zrobiłem znakomitą łąkę, gdyż seradela się znakomicie udała i miałem dwie fury ślicznej paszy (około 15 cent. metr.), za którą mi dawali 19 złr. A blizko połowę tyle przyrznęło się z żytem, gdyż seradelę siałem w życie i tutaj jest dobrą paszą. Wytrząsłem nasienia około trzy ćwierci, za co mi się wróciły pieniądze z procentem i mam własne nasienie na swoją potrzebę, a nasi gospodarze przekonali się, że mi się opłaciło iść na wykłady do Racławic i dzisiaj każdy prosi, by mu choć pół garnca nasienia udzielić.

Otóż nietylko w lepszych gruntach można zbierać, ale i w glebach — lichych, lecz trzeba się ściśle stosować do tego, co mądrzy ludzie o tem mówią. Trzeba czytać z zamiłowaniem nietylko, aby przeczytać, ale zrozumieć, co tam jest pisane — trzeba pracować nad sobą, a pogłębiać wiedzę można jedynie tylko przez czytanie książek fachowych i przez czytanie gazet rolniczych, jaką jest obecnie „Przewodnik Kółek rolniczych".

Zarzecze (Nisko).

Wawrzyniec Łuka.

XVII.

Uważam ząb za pożyteczny, a osobliwie do doju krów jest bardzo dobry, bo z chęcią go krowy zjadają: dla gospodyni zaś wygoda, bo idzie na pole, weźmie kilka łodyg i już się krowy dobrze doją, a przytem zębu z pola jakby nie ubywało. Zatem mam zamiar nadal go uprawiać i sąsiadom bardzo on się nadawał, że ładnie i wysoko rośnie i liście ma szerokie. Wogóle jest pożyteczną rośliną.

Jastrzębia. *Stanisław Stanuch.*

XVIII.

Koński ząb jest pożyteczną rośliną pastewną, gdyż go z chciwością zjada bydło, konie, a nawet świnie pożerają go chciwie. Będę go też uprawiał nadal, bo z niego dobra pasza; bydło, gdy go zjada, ma doskonały apetyt i tuczyłoby się na nim, gdyby podawaną miało większą ilość.

Zarzecze. *Józef Konopka.*

XIX.

Uprawę końskiego zębu uważam za korzystną, szczególnie dla jedno- dwu- lub trzymorgowych gospodarstw, gdzie nie można koniczu często siać, a tem samem niema czem krowy żywić; tu koński ząb, dobrze hodowany i zasiewany w pewnych odstępach czasu, daje dobrą i obfitą paszę dla krów, którą bydło chętnie zjada, byleby był ząb gęściej zasiany, bo inaczej łodygi zanadto twardnieją.

Handzlówka. *Antoni Szpunar.*

XX.

Koński ząb pożyteczny jest bardzo, bo wyrasta do znacznej wysokości ($1\frac{1}{2}$ do 2 m.), wskutek czego było paszy bardzo dużo, a krowy mleczność zwiększyły. Na rok przyszły będę się starał nabyć gdzie nasienia.

Gwoźnica górna.

Jakób Kozdraś.

XXI.

Uważam koński ząb za pożyteczny. Tego roku powschodził bardzo rzadko, więc urósł bardzo gruby i potrzeba było łodygi wprzód siekierą tłuc, aby potem na sieczkę usiec. Na drugi rok będę próbował go siać, ale gęściej.

Tomaszowce (Dębina).

Ludwik Rybak.

Idąc dalej obraną drogą, na rok 1904 rozdaliśmy wedle wykazu, zamieszczonego na str. 60 i 61, 202 kg. nasienia buraków cukrowych, 52 kl. marchwi angielskiej, 40 kg. marchwi saalfeldzkiej, 600 kg. końskiego zębu, 200 kg. seradeli, 50 kg. esparcety, 400 kg. soczewicy, 200 kg. wyki różowej.

I w tym roku wobec braku funduszów wiele zgłoszeń musieliśmy pominąć. Esparcety udzieliliśmy tylko dla 2 miejscowości, co do których mieliśmy pewność, że znajdzie ona tam odpowiednie warunki.

Po raz pierwszy w tym roku rozesłaliśmy nasienie soczewicy szelążkowej, nabyte u p. Adama Noëla w Sosolówce. W próbie tej, której zresztą nie przypisujemy na razie zbyt wielkiego znaczenia, rozchodziło się nam nie tyle o soczewicę, jako roślinę pastewną, lecz głównie usiłujemy rozpowszechnić użycie nasienia soczewicy, jako pokarmu dla ludzi i to pokarmu smacznego, o wysokiej wartości odżywczej, mogącego urozmaicić jednostajny, a przez to częstokroć niehygieniczny sposób żywienia się naszego ludu. O sposobie uprawy tej rośliny, o jej wartości na pokarm dla ludzi i o wartości, jako paszy, pomieściliśmy w odpowiednim czasie artykuł w „Przewodniku" nr. 6.

Również w celu stwierdzenia zalet, jakie przypisują wyce różowej, nieznaczną jej ilość rozesłaliśmy do kilku miejscowości.

Ponieważ już po rozesłaniu nasion na rok 1904 spotkaliśmy się na Zjazdach powiatowych z życzeniem, zwróconem do Zarządu głównego, by w rozdawnictwie swem uwzględnił także lucernę, przeto możemy oświadczyć, że życzeniu temu odpowiemy w roku przyszłym z całą gotowością, za warunek jednak musimy położyć pomoc w akcyi ze strony Zarządów powiatowych. Lucerna i esparceta są roślinami, mającemi specyalne wymagania co do gleby i podglebia, przy braku których uprawa ich chybia zupełnie. Ponieważ włościanie nasi częstokroć (równie jak i niektóre Zarządy Kółek, które zgłoszenia zatwierdzają) nie zdają sobie z tego sprawy, czy te rośliny znajdą u nich odpowiednie warunki, my zaś w biurze z podanych w zgłoszeniu szczegółów nie zawsze możemy tę kwestyę rozstrzygnąć, przeto musimy prosić Zarządy powiatowe, by zapoznawały członków z temi roślinami i ich wymaganiami, a w stosownym czasie kazały sobie każde poszczególne zgłoszenie na esparcetę i lucernę przedłożyć do stwierdzenia. Zgłoszenie, polecone nam przez Zarząd powiatowy, będzie dla nas gwarancyą, że miejscowość, do której nasienie przesyłamy, ma odpowiednie warunki. Uchroni to z jednej strony włościan od zawodów i rozczarowań, a nas zabezpieczy od marnowania funduszów.

Wykaz bezpłatnie w r. 1904 rozesłanych nasion roślin pastewnych.

Powiat	Miejscowość	Buraki	Marchew Angielska	Marchew Saalfeldzka	Koński ząb	Seradela	Soczewica	Wyka różowa	Esparceta
Bochnia	Grobla	3	2	.	10	.	.	.	.
„	Ispina	2	1	1	15	.	.	.	.
„	Mikluszowice	.		.	.	10	.	.	.
„	Okulice	.	.	.	.	.	20	20	.
„	Połom duży	2	2/4	1/4		5	.	.	.
„	Uście solne	4	1/4	.	.	.	.	.	.
„	Wola zabierzowska	.	.	.	.	.	10	.	.
„	Zabierzów	3	.	.	.	.	.	.	.
Brzesko	Mokrzyska	4	1	1	10	10	.	.	.
„	Niedźwiedza	3	2/4	2/4	.	.		.	.
„	Olszyny	2	1	1	10	.	.		.
„	Strzelce wielkie	2	1	1	10	.	.	.	
Brzeżany	Potoczany	6	.	.	.	.		.	25
„	Helenków	3	.	.	15	.	20	.	.
Brzozów	Zmiennica	2	1/4	1/4		.	.	.	
Chrzanów	Czerna	.	3/4	3/4	30	.	.	.	.
Gorlice	Binarowa	8	.	.	20	.	.	.	.
Grybów	Gródek	.	.	.	5	.	.		
Jasło	Sądkowa	10	4	2	.	.	.	20	.
„	Siekłówka	2	.	.	.	.	.	.	
„	Szerzyny	4	.	.	.	.	.	.	.
„	Wojaszówka	1	2/4	2/4	5	.	.	.	.
Jarosław	Wiązownica	3	1	1	20	.	.	.	.
„	Chorzów	6	.	.		.		.	.
Jaworów	Bonów	.	1	1	15	20	.	.	.
„	Kobylnica wołoska	.	1	1	.	20	.	.	.
Kałusz	Dołha wojniłowska	6	.	.	45	.	.	.	.
Kamionka Strumiłowa	Busk	2	1	1	.	.	.	.	.
Kolbuszowa	Trzęsówka	.		.	.	.	20	20	.
Kołomyja	Kułaczkowce	3	1	.	.	.	.	.	.
„	Jabłonów	3	1	1	.	.	.	.	.
Kraków	Piekary	6	1 1/4	3/4	.	5	.	.	.
Krosno	Targowiska	4	.	.	.	.	.	.	.
Limanowa	Stara Wieś	2	.	.	10	.	.	.	.
„	Krasne-Lasocice	4	1	1	10	.	.	.	.
Lisko	Bóbrka	3	2	1	10	.	.	.	.
Lwów	Biłka szlachecka	6		.	.	.	.	.	.
„	Basiówka	4	2/4	2/4	.	.	.	.	.
„	Dublany	2		.	10	.	.	.	.
„	Glinna	1		.	15	20	.	.	.
„	Kozielniki	6	1	1	40	.		.	.
„	Malechów	3	2/4	2/4	15	.	.	.	.
„	Siemianówka	.	.	.	15	15	40	20	.
„	Sichów	6	2	2	15	.	.	.	.
„	Zimna Woda	2	.	.	.	10	.	.	.
	Do przeniesienia .	133	27	20	350	115	110	80	25

Powiat	Miejscowość	Buraki	Marchew Angielska	Marchew Saalfeldzka	Koński ząb	Seradela	Soczewica	Wyka różowa	Esparceta
	Z przeniesienia .	133	27	20	350	115	110	80	25
Lwów	Zubrza	2	1	1	20	.	.	.	.
Łańcut	Czarna		1	1			40	20	.
"	Rakszawa	1	$^2/_4$	$^2/_4$		15			.
"	Sonina						10	20	.
Mielec	Dulcza wielka					10	.	.	.
"	Wojsław	2	$^2/_4$	$^2/_4$	10	.	.	.	.
Myślenice	Jawornik	3	$^2/_4$	$^2/_4$	10	.	.	.	.
Nisko	Kamień	3	$^2/_4$	$^2/_4$		.	.		.
"	Nart Stary	2	$^2/_4$	$^2/_4$	15	20	.	.	.
"	Zarzecze					.	5	.	.
Nowy Sącz	Ochotnica	5	$^2/_4$	$^2/_4$		.	.	.	.
Pilzno	Głobikówka	1	$^2/_4$	$^2/_4$	5		.	.	.
Podhajce	Nowosiółka					.	20	.	.
Przemyślany	Dobrzanice	3	1	1		.		.	.
"	Kimirz	3	1	1	10	.	.	.	.
Rawa Ruska	Tarnoszyn				5	.	30	.	.
Rohatyn	Zieleniów	5				.	.	.	.
Rudki	Dołobów	3	1	1	10	.	.	.	.
Rzeszów	Piekarówka		$^2/_4$	$^2/_4$	8	.	.	.	.
Sanok	Nowosielce			.		.	20	.	.
Skałat	Staromiejszczyzna			.		.	20	20	.
Sokal	Łuczyce	1	1	.		.	30	.	.
"	Ostrów			.	20	.	.	.	
Śniatyn	Borszczów	3		.	10	.	20	.	.
Stryj	Daszawa	3	1	1	10	.	.	.	.
Tarnobrzeg	Dęba		$^2/_4$	$^2/_4$	10	5	.	.	.
"	Sobów					10	.	.	.
"	Zaleszany					5	.	.	.
"	Żabno					10	.	.	.
"	Szlązaki		2	2	10	10	.	.	
Tarnopol	Płotycz	3			10	.	.	.	.
"	Czernielów	3			15	.	20	20	.
Tłumacz	Niżniów	2	1	1	10	.	20	.	.
"	Strupków	3	1	1		.	.	.	.
"	Uhorniki	2	2	1		.	.	.	.
Trembowla	Boryczówka					.	10	20	.
Wadowice	Facimiech	2	1	1		.	.	.	
"	Pozowice	1	$^2/_4$	$^2/_4$	12	.	.	.	.
"	Targanice					.	10	20	.
Wieliczka	Koźmice wielkie	1	$^2/_4$	$^2/_4$		.	.	.	.
"	Zakliczyn					.	30	.	.
Złoczów	Rozważ	4	2	1	10	.		.	25
"	Skwarzawa	3			15	.		.	.
"	Wicyń		$^2/_4$	$^2/_4$		.		.	.
Żółkiew	Przedrzymichy małe	2	1	1	5	.	5	.	.
Żydaczów	Jajkowce	3	2	.	20	.			
	Razem . .	202	52	40	600	200	400	200	50

V. Nasiona.

A) Pośrednictwo w nabywaniu nasion.

Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych nie zajmuje się zupełnie zakupnem nasion na własny rachunek w tej myśli, by nasiona te potem odprzedawać Kółkom rolniczym. Wymagałoby to przedewszystkiem znaczniejszego nakładowego funduszu, którego nie posiadamy, a dalej narażałoby na pewnego rodzaju ryzyko. Wreszcie Zarząd główny nie uważa za wskazane występować wobec Kółek rolniczych w roli dostawcy-kupca. Dostawca musi sobie szukać zbytu na zakupiony artykuł, musi ten artykuł z tego powodu zachwalać a nieraz przechwalać, musi się starać wydobyć taką cenę, aby przynajmniej koszta zakupna i administracyi — nie mówiąc o zysku — się zwróciły. Między dostawcą a nabywcą bardzo często przychodzi do nieporozumień, powstają wzajemne żale i pretensye. Zarząd główny mając na oku przedewszystkiem swoje opiekuńcze zadanie wobec Kółek rolniczych i pragnąc utrzymać ważność swej zwierzchniczej władzy nie może z powyżej podanych powodów występować wobec podwładnych sobie stowarzyszeń jako dostawca nawet wtedy, gdyby żadnych zysków nie chciał osiągnąć.

Obok tego jednak Zarząd główny czuwać musi nad tem, by Kółka rolnicze otrzymywały nasiona tylko doborej jakości i po możliwie przystępnych cenach.

Jako skuteczny środek, wiodący do tego celu, okazało się p o ś r e d n i c t w o w zakupnie. Zarząd główny zawiera umowy z dostawcami na warunkach, zapewniających doborowy towar, uzyskuje ustępstwa w cenach a komunikatami w „Przewodniku“ zachęca Kółka rolnicze do korzystania z pośrednictwa, które uwalnia Kółka rolnicze od przeprowadzania pertraktacyi na własną rękę i daje gwarancyę należytej dostawy. Członkowie Kółek rolniczych widząc, iż w Zarządzie głównym mają zaufanego pośrednika, nawykają przy tem do zbiorowego działania przy zakupnach.

Pośrednictwo Zarządu głównego odnosi się głównie do nasion roślin pastewnych ze szczególnem uwzględnieniem nasienia koniczyny czerwonej, które tworzy bardzo znaczny objekt handlowy. Na zachodzie bowiem kraju, i w środkowej jego części włościanie nie produkują nasienia koniczyny wcale, albo tylko wyjątkowo. Produkcya ta nie opłaca się im wobec wysokiej wartości siana koniczynowego i wielkiego zapotrzebowania paszy. Mając z tego powodu wielkie zapotrzebowanie nasienia, zdani byli w przeważnej mierze na łaskę i niełaskę różnych niesumiennych dostawców. Nadużycia popełniane przez nich wobec trudności, jakie nastręcza zbadanie jakości nasienia, miały ten wynik, że tysiące morgów ziemi marnowano przez zasiew lichem nasieniem, które źle albo wcale nie wschodziło, a zwykle zanieczyszczone było w straszny sposób chwastami różnymi a osobliwie kanianką.

Ujęcie przeto tej sprawy w ręce i zorganizowanie dostaw było nietylko konieczne w interesie członków Towarzystwa, ale także niezbędne w interesie kraju.

W dalszym rzędzie odnosiło się nasze pośrednictwo do nasion mało dotychczas przez włościan znanych, do nasion traw przeznaczonych do mieszanek, na łąki czasowe, dalej do nasion takich pastewnych, liściastych lub okopowych, które nietylko wpływają pośrednio na poprawę hodowli i mleczarstwa, ale także na podniesienie kultury ziemi

Nakoniec celem wprowadzenia tak mało jeszcze przez naszych rolników uznanych a tak bardzo na uznanie zasługujących nawozów zielonych pośredniczyliśmy w zakupnie nasion roślin do tego celu odpowiednich, przy czem udzielaliśmy odpowiednich wskazówek, jak je stosować mają.

Odpowiedni dobór gatunków i odmian, najlepsza jakość i możliwie dostępna cena nasion, oto wytyczne punkta naszej pośredniczącej działalności. Ścisłe utrzymanie się przy tych wytycznych musiało wyrobić zaufanie członków do Zarządu, a jednocześnie wpłynąć na powiększenie się obrotu.

Przechodząc do szczegółów, zdajemy najpierw sprawę o zakupnie nasienia koniczyny czerwonej na wiosnę 1904 roku Na wstępie wspomnieć musimy, że nasienie ze zbioru 1903 r. krajowego pochodzenia a szczególniej galicyjskie co do jakości należało do średnich, podczas gdy koniczyna węgierska była bardzo piękna. Wytwarzała się też stąd silna konkurencya, gdyż koniczynę węgierską, nie znajdującą zbytu na targach zagranicznych z powodu kanianki (odrębnego gatunku prawie niemożliwej do odczyszczenia), rzucono masowo na targi galicyjskie po cenie o 20 do 25 % niższej od ceny dobrej krajowej koniczyny. Ceną więc i wyglądem wabiła nieostrożnych rolników. Nadesłane z kilku miejsc próbki na oko zachwycały wprost, były jednak między niemi i takie, gdzie przy badaniu w Stacyi znaleziono 10000 ziarn kanianki w kilogramie nasienia.

Mimo tej groźnej konkurentki, mimo roku klęsk, który silnie nadszarpnął fundusze włościan w kilkunastu powiatach na zachodzie, **ogólna ilość zakupionego nasienia koniczyny czerwonej wynosi 64276 kg.** czyli prawie półsiodma wagona, a według cen zakupna wynosi to kwotę **99.720·55 koron.**

Cała kwota zakupna pokrytą została w gotówce przez odnośne Kółka. Zarząd główny udzielił drobnej subwencyi w kwocie 1304·44 koron. Dla kilku gmin dotkniętych klęską powodzi wyznaczono zapomogę z funduszów Centralnego Komitetu ratunkowego Kółek rolniczych w kwocie 332·20 koron.

Przy zakupnie zastrzeżono u dostawców wszelkie najdalej idące gwarancye dla zapewnienia odbiorcom tylko krajowej koniczyny, wolnej od kanianki, o wartości użytkowej tak znacznej, że przeciętnie 90 % dosięgała. Dostarczono ją opłatnie do odbiorczych stacyi kolejowych pod plombą Stacyi doświadczalnej.

Szczegółowy wykaz zakupionej przez Kółka rolnicze koniczyny czerwonej podajemy niżej pod B) a to z rozdziałem na powiaty, wykazując ogólną

ilość zapotrzebowaną przez nie i ilości pojedyncze pobrane przez Kółka. Podajemy tam zarazem dla porównania cyfry z roku 1903.

Rozwój akcyi pośrednictwa w koniczynie czerwonej przedstawia się jak następuje:

w r. 1901	w r. 1902	w r. 1903	w r. 1904
13176 kg.	30801 kg.	53100 kg.	64276 kg.

W innych nasionach obrót był następujący:

	1904 r. kg.	1903 r. kg.	1902 r. kg.
koniczyn różnych	1260	444	365
traw różnych	1444	828	345
esparcety	22	28	7
seradeli	997	865	164
buraków pastewnych	1528	1780	1200
marchwi pastewnej	77	36	29
końskiego zębu	836	452	439
łubinu, grochu, wyki, bobiku	4791	285	150
zbóż kłosowych jarych	5190	—	—
ziemniaków najnowszych	500	—	—
	16645	4721	1699

co razem przedstawia kwotę **6293·35 koron**. Prócz powyższych, zakupiły Kółka jeszcze znaczną ilość nasion ogrodowych.

Tak samo przy tych nasionach, jak przy koniczynie obrót był tylko za gotówkę. Do zakupu droższych nasion dopomożono przez udzielenie subwencyi w kwocie ogólnej 322·69 koron z funduszów Towarzystwa i uzyskano znaczny opust przy zakupnie tak, że nabywający niektóre rzadsze a droższe nasiona dostali o 25% taniej od cen handlowych.

Z podanego powyżej zestawienia jasno się przedstawia stopniowy rozwój uprawy pastewnych czy to we formie zakładania łąk czasowych czy też na pożytek jednoroczny. Systematyczne rozszerzanie się uprawy seradeli (ptaszyńca), zupełnie w północno-zachodniej części kraju nieznanej, a bardzo odpowiedniej do zastąpienia nieudającej się tam koniczyny czerwonej, rozpowszechnianie się końskiego zębu, a także roślin, przeznaczonych na nawozy zielone, stanowią bardzo pocieszający objaw coraz większego postępu rolniczego wśród włościan.

B) Wykaz zamówień na nasienie koniczyny czerwonej.

Wykaz ten zestawiamy powiatami — dla zoryentowania się w obrocie, podajemy obok liczb tegorocznych, tłusto wydrukowanych, liczby z roku 1903 w nawiasie.

1. Biała 3761 kg. (2268 kg.) do 11 Kółek w ilościach 120, 5×200, 235, 300, 306, 600, 1200.

2. Bochnia 2155 kg. (907 kg.) do 11 Kółek w ilościach 60, 75, 3×100, 150, 175, 250, 300, 400, 445.

3. Brzesko 1891 kg. (1485 kg.) do 15 Kółek w ilościach 2×25, 34, 41, 50, 76, 6×100, 200, 240, 600.

4. Brzozów 60 kg. (1750 kg.) do 3 Kółek w ilościach 5, 25, 30.

5. Chrzanów 3486 kg. (2150 kg.) dla 9 Kółek w ilościach 36, 2×50, 2×100, 150, 2×500, 2000.

6. Cieszanów 100 kg. (117 kg.) dla 1 Kółka.

7. Dąbrowa 1425 kg. (985 kg.) do 9 Kółek w ilościach 25, 2×100, 150, 4×200, 250.

8. Gorlice 4050 kg. (3050 kg.) do 6 Kółek w ilościach 50, 100, 250, 300, 350, 3000.

9. Grybów 2055 kg. (1300 kg.) do 7 Kółek w ilościach 5, 50, 100, 300, 2×400, 800.

10. Jarosław 524½ kg. (390 kg.) do 6 Kółek w ilościach 50, 2×65, 100, 120, 125.

11. Jasło 5382 kg. (6647 kg.) do 12 Kółek w ilościach 25, 100, 124, 143, 200, 240, 250, 300, 400, 600, 1000, 2000.

12. Jaworów 100 kg. (100 kg.) do 1 Kółka.

13. Kałusz 145 kg. do 3 Kółek w ilościach 5, 20, 120.

14. Kolbuszowa 88 kg. (25 kg.) do 3 Kółek w ilościach 18, 20, 50.

15. Kołomyja 50 kg. (17 kg.) dla 1 Kółka.

16. Kosów 85 kg. do 2 Kółek w ilościach 25, 60.

17. Kraków 1732 kg. (1123 kg.) do 8 Kółek w ilościach 3×100, 132, 2×200, 300, 600.

18. Krosno 4722½ kg. (4250 kg.) do 17 Kółek w ilościach 40, 45, 3×100, 150, 3×200, 4×300, 400, 487½, 500, 1000.

19. Limanowa 690 kg. (1125 kg.) do 7 Kółek w ilościach 40, 2×50, 2×100, 150, 200.

20. Lisko 225 kg. do 3 Kółek w ilościach 25, 2×100.

21. Lwów 1342 kg. (302 kg.) do 13 Kółek w ilościach 10, 15, 56, 70, 71, 83, 96, 125, 2×138, 162, 178, 200.

22. Łańcut 1640 kg. (2543 kg.) do 9 Kółek w ilościach 15, 2×50, 2×100, 2×300 325, 400.

23. Mielec 960 kg. (1030 kg.) do 8 Kółek, w ilościach 3×50, 2×100, 110, 200, 300.

24. Myślenice 3422 kg. (3175 kg.) do 13 Kółek w ilościach 15, 25, 47, 2×50, 58, 2×100, 2×250, 2×300, 2×450, 500, 600.

25. Mościska 123 kg. (55 kg.) do 3 Kółek w ilościach 15, 50, 58.

26. Nisko 56 kg. (36 kg.) do 1 Kółka.

27. Nowy Sącz 2408 kg. (2160 kg.) do 12 Kółek w ilościach 25, 50, 58, 2×100, 2×150, 175, 2×200, 400, 800.

28. Nowy Targ 750 kg. (325 kg.) do 6 Kółek w ilościach 50, 3×100, 2×200.

29. Pilzno 1190 kg. (1329 kg.) do 4 Kółek w ilościach 50, 100, 440, 600.

30. Przemyśl 254 kg. (25 kg.) do 4 Kółek w ilościach 2, 50, 52, 150.

31. Przemyślany 5 kg. (53 kg.) do 1 Kółka.

32. Rawa ruska 5 kg. (49 kg.) do 1 Kółka.

33. Rohatyn 1085 kg. (2 kg.) do 2 Kółek.

34. Ropczyce 733 kg. (880 kg.) do 7 Kółek w ilościach 33, 2×75, 2×100, 150, 200.

35. Rudki 2660 kg. (37 kg.) do 2 Kółek.

36. Rzeszów 356 kg. (716 kg.) do 4 Kółek w ilościach 16, 50, 100, 190.

37. Sambor 361 kg. (486 kg.) do 4 Kółek w ilościach 61, 3×100.

38. Sanok 560 kg. (500 kg.) do 5 Kółek w ilościach 50, 60, 100, 110, 240.

39. Skałat 25 kg. do 1 Kółka.

40. Stanisławów 175 kg. (50 kg.) do 2 Kółek w ilościach 50, 125.

41. Stary Sambor 75 kg. do 1 Kółka.

42. Stryj 104 kg. (28 kg.) do 1 Kółka.

43. Tarnobrzeg 1089 kg. (662 kg.) do 7 Kółek w ilościach 25, 48, 66, 2×100, 150, 600.

44. Tarnów 980 kg. (875 kg.) do 5 Kółek w ilościach 50, 2×100, 130, 600.

45. Tłumacz 110 kg. (500 kg.) do 2 Kółek w ilościach 10, 100.

46. Wadowice 6474 kg. (5850 kg.) do 16 Kółek w ilościach 4, 2×100, 150, 3×200, 300, 3×400, 420, 500, 700, 1400.

47. Wieliczka 3855 kg. (2233 kg.) do 11 Kółek w ilościach 100. 140, 2×150, 2×200, 205, 210, 300, 400, 1800.

48. Żółkiew 5 kg. do 1 Kółka.

49. Żydaczów 532 kg. do 3 Kółek w ilościach 51, 210, 271.

50. Żywiec 215 kg. (100 kg.) do 4 Kółek w ilościach 5, 30, 2×90.

C) Len.

Uprawa lnu, koncentrująca się w kraju naszym na małej własności, stale podupada. Współdziałanie w kierunku podniesienia tej uprawy jest obowiązkiem stowarzyszeń rolniczych. Z tego tytułu Towarzystwo nasze szczerze wdzięczne jest c. k. Towarzystwu gospodarczemu galicyjskiemu, że stale corocznie wzywa nas do współdziałania w zbieraniu zamówień na siemię lniane, na którego zakupno c. k. Ministerstwo rolnictwa udziela subwencyi.

Że dostarczenie siemienia lnianego z gatunków wybornego siemienia inflanckiego tak tym rolnikom, którzy siemię sami produkują dla odświeżenia upraw, jak też i tym, którzy z powodu ostrego, górskiego klimatu siemienia u siebie wyprodukować nie są w stanie, i to dostarczenie po znacznie zniżonych cenach, jest akcyą bardzo doniosłego znaczenia i na podniesienie uprawy tego produktu ogromny wpływ mającą, o tem chyba nikogo przekonywać nie potrzeba.

Na wiosnę roku 1904 dostarczyliśmy siemienia subwencyonowanego lnu parnawskiego 11 beczek 15 garncy, lnu rygskiego 157 worów 1 garniec, czyli licząc po 80 kg. netto za beczkę lub worek 13.480 kilogramów.

Dla Kółek rolniczych, które opóźniły się, ze zamówieniem i których nie mogliśmy zaopatrzyć w len subwencyonowany, dokupiliśmy siemienia lnu parnawskiego 434½ kg.

Razem więc Kółka zakupiły 13.914½ kilogramów kilogramów siemienia inflanckiego.

Wszystkie zamówienia, które przenosiły ilość jednego worka lnu dla Kółka, musiały być zaopatrzone wykazem imiennym wszystkich tych członków Kółka, którzy lnu na swoją potrzebę, dla obsiewu potrzebują, wykazem obszaru posiadanego przez nich i wykazem obszaru przeznaczonego pod uprawę lnu. Wykaz ten musiał być najpierw stwierdzony przez Zarząd Kółka, a prócz tego celem zupełnego upewnienia nas o prawdziwości podanych w nim dat potwierdzony przez urząd gminny, lub parafialny. To dawało nam gwarancyę, iż dostarczone po zniżonej cenie siemię użyte będzie li tylko na obsiew, czyli, że korzyść ze subwencyi odniesie tylko producent, z wyłączeniem tych, którzy chcieliby użyć siemienia subwencyonowanego do handlu.

Przy tych środkach ostrożności, przy szczegółowem badaniu każdego wykazu, przy znajomości stosunków lokalnych doprowadziliśmy do tego, że nadużycia z lnem subwencyonowanym nawet tam, gdzie go w znaczniejszych ilościach dostarczamy, są stanowczo wykluczone. O tem, że istnieją nadużycia, sprzeczne z przeznaczeniem subwencyonowanego lnu, wiedzieliśmy jeszcze przed kilku laty.

I właśnie dla tego, by subwencyonowane nasienie nie dostawało się do rąk osób, podszywających się czy to pod firmę Kółka rolniczego, czy też Zwierzchności gminnej, z zamiarem prowadzenia intratnego handlu, zaprowadziliśmy już od lat czterech ścisłą kontrolę zgłaszanych zamówień.

Z tego samego powodu odnieśliśmy się do Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego, który również subwencyami na len z c k. Ministerstwa rolnictwa rozporządza, aby nam powierzył sprawę zbierania zamówień, gdyż tylko scentralizowanie dostawy dać może gwarancyę stanowczego usunięcia nadużyć. Komitet przychylił się do naszego wniosku w r. 1902, lecz już w następnym roku i w bieżącym uskuteczniał rozsyłkę lnu wprost.

Gdy więc w bieżącym roku stowarzyszenie kupców w Nowym Targu wniosło zażalenie do Izby handlowej w Krakowie, że Towarzystwo Kółek rolniczych rujnuje handlarzy, dostarczając do handlu nasienia subwencyonowanego, a Izba handlowa nie zbadawszy sprawy, odniosła się do Wydziału krajowego o usunięcie „nadużyć“ Towarzystwa, z całą stanowczością odeprzeć musieliśmy nieuzasadnione zarzuty, jak również zastrzedz się z całą stanowczością przeciw bezpodstawnemu twierdzeniu o nadużyciach, opierającemu się na gołosłownych twierdzeniach handlarzy.

Oprócz lnu, dostarczonego przez nas, niektóre Kółka rolnicze otrzymały subwencyonowane nasienie z Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie. Żałujemy bardzo, że rozdział tego nasienia odbył się zupełnie bez współdziałania ze strony Zarządu głównego Towarzystwa. W ten sposób bowiem — o ile dopiero obecnie ze sprawozdania c. k. Towarzystwa rolniczego za r. 1903 widzimy — len subwencyonowany dostał się do rąk osób, nieuprawnionych do występowania w imieniu Kółka rolniczego.

Za to jednak nie jesteśmy odpowiedzialni. Zawód, który spotkał c. k. Towarzystwo rolnicze, byłby

niemożliwy, gdyby do Kółek rolniczych dochodził len za naszą wiedzą i przy naszem współdziałaniu, jak o to w r. 1902 się odnosiliśmy.

Prócz powyższych ilości rozkupionych c. k. Towarzystwo gospodarskie przychyliło się do naszych przedstawień i ofiarowało nam bezpłatnie 45 kg. siemienia parnawskiego i 119 kg. siemienia rygskiego, które celem zaznajomienia uprawiających len, a nieznających tych szlachetnych gatunków, rozesłaliśmy bezpłatnie i opłaconą przesyłką do następujących powiatów poniżej wykazanym Kółkom. Cyfry przy Kółkach oznaczają ilość lnu w kilogramach:

brzeski: Strzelce wielkie 5, brodzki: Trościaniec 5, brzozowski: Górki 9, halicki: Błudniki 10, jasielski: Sądkowa 20, kałuski: Tomaszowce „Dębina“ 10, Tomaszowce „na Marceli“ 5, mościski: Zakościele 10, podhajecki: 5, rudecki: Chłopy 10, sanocki: Bykowce 9, tarnopolski: Brykula stara 9, Sady trembowelskie 9, zbaraski: Klimkowce 10, złoczowski: Rozważ 9, żółkiewski: Przedrzymichy małe 10, Glińsko 10.

W ten sposób przybywa 18 miejscowości w różnych stronach kraju, które zaznajomią się z siemieniem inflanckiem, a raz spróbowawszy, z pewnością zarzucą dotychczas uprawiany len nizki, nikły, łatwo wylegający i nie dający ani włókna doborowego ani siemienia.

VI. Nawozy sztuczne.

Działalność Zarządu głównego w zakresie nawozów sztucznych, polegająca na pośrednictwie w zakupnie, rozpoczęła się dopiero w jesieni 1901 roku. Rok więc sprawozdawczy jest dopiero rokiem drugim naszej czynności na tem polu.

Pośrednictwo nasze rozwija się w trudnych warunkach, gdyż ma do zwalczania nieprzebierającą w środkach konkurencyę przekupniów i handlarzy. Handlarze po miastach i miasteczkach utrzymują na składach swych towar najgorszego gatunku; w wielu powiatach nawet jako domokrążcy rozwożą go po wsiach i często niemal przemocą narzucają rolnikom bez pieniędzy na długoterminowy kredyt, rozumie się po cenie dwu, trzy a nawet czterokrotnie przewyższającej rzeczywistą wartość nawozu.

W roku sprawozdawczym klęski elementarne, które nawiedziły znaczną część kraju, były, że się tak wyrazimy, wodą na młyny tychże handlarzy i przekupniów. Niejednokrotnie ośmielali się nawet występować w roli opiekunów i dobroczyńców włościańskiej ludności, jako dostarczający im nawozów na nieograniczony termin wypłaty. Wobec tego, mimo, że uzyskaliśmy najwyższe dopuszczalne przez kartel rabaty, mimo, że pomagaliśmy doradą przy zakupnie, kwestya kredytów musiała osłabiać rozwój działu nawozowego, gdyż termin wypłaty w cztery względnie w sześć miesięcy po dostawie, naznaczany przez nas, był niewystarczający.

Pracując wśród tak trudnych warunków, osiągnęliśmy jednak pomyślne wyniki, bo zupełnie zbliżone do wyników poprzedniego roku mimo, że zakupno nawozów koncentruje się głównie w okolicach przez powódź nawiedzonych.

Zakupiono w roku sprawozdawczym:

Żużli o ogólnej zawartości kwasu fosforowego różnoprocentowych **5665 metr. cetn. czyli 56.65** wagonów. Żużli o cytratowo rozpuszczalnej zawartości kwasu fosforowego różnoprocentowych 3345 m. c. czyli 33.45 wagonów.

Razem **żużli** 9010 m. c. czyli **90.10 wagonów.**
Superfosfatów mineralnych 1265 m. c.
„ amoniakalnych 113 m. c.
„ kostnych 525 m. c.
Razem **superfosfatów** 1903 m. c. czyli **19 wagonów**
Mąki kostnej preparowanej 790 m. c.
„ „ niewyklejonej 160 m. c.
Razem **mąki kostnej** 940 m. c. czyli **9.5 wagonów**
Kainitu 450 m. c. czyli **4.5 wagonów**
Wapna 200 m. c. czyli **2.0 wagony**

Ogółem zatem zakupiły Kółka rolnicze za pośrednictwem Zarządu głównego w 1903 r. **125 wagonów** nawozów sztucznych wartości **73.705 koron.**

W porównaniu do ogólnej ilości zakupionych przez Kółka rolnicze nawozów wynoszącej (według nadesłanych nam sprawozdań z 956 Kółek około 600 wagonów, przedstawiających wartość 204.290 koron, ilość sprowadzonych za naszem pośrednictwem wagonów sztucznych przedstawia 36%. W roku 1902 wynosiła ona 29%.

Jako dodatni objaw w użyciu nawozów sztucznych podnieść należy tę okoliczność, że małorolni gospodarze zaczynają nabierać przekonania do wyższoprocentowych nawozów a specyalnie do używania superfosfatów. Podczas, gdy w roku 1902 stosunek sprowadzonych superfosfatów do żużli wynosił tylko 13.5% w roku 1903 stanowią one 21.1%. Wyrabia się również coraz większe zrozumienie potrzeby badania rzeczywistej wartości nawozów. Próbki nawozów nadsyłają Kółka do Stacyi chemiczno-rolniczej w Dublanach w coraz większej liczbie, ku czemu wielką zachętą jest bezpłatne przeprowadzanie rozbiorów przez tę Stacyę, za co należy się jej słusznie gorące podziękowanie i uznanie.

Jakkolwiek więc dodatni wpływ naszego pośrednictwa w zbiorowem zakupnie nawozów sztucznych przez Kółka rolnicze nie da się zaprzeczyć, to jednak nie można przeoczyć, że jest to tylko drobną cząstką tego, co w handlu nawozami sztucznymi należałoby przeprowadzić dla uchronienia szerokich mas nieoświeconych włościan od wyzysku niesumiennych spekulantów.

Odzywamy sie więc z gorącym apelem do miarodajnych sfer o ujęcie handlu nawozami sztucznymi przez odpowiednią ustawę w ramy takie, aby skuteczną położyły tamę istniejącym nadużyciom. Oświeceni rolnicy wiedzą, jak zawierać umowy z do-

stawcami nawozów i jak się upewnić, że odpowiedniego towaru im dostarczono, drobny rolnik zaś mający małe zapotrzebowanie i zdany tam, gdzie Kółek rolniczych niema, na zakupno od handlarza, oceniający towar na oko, nie mający wyobrażenia o gwarancyi na zawartość, wystawiony jest na wyzysk nieograniczony. Dlatego też ustawowe ograniczenie handlu nawozowego, nałożenie surowych kar za przekroczenia w tym kierunku, jest w interesie gospodarstwa krajowego naglącą koniecznością.

Zwracamy również uwagę miarodajnych sfer na słaby ruch w kainicie. Głównym powodem tego jest, iż można go tylko wagonowo nabywać, bo po składach powiatowych prawie zawsze go braknie. Ponadto w obec wysokich taryf kolejowych a nizkiej procentowości kainitu użycie tegoż po za linią Tarnów-Orło stanowczo się nie opłaca. Stąd też ten nasz rodzimy a tak cenny właśnie dla zachodnich okolic nawóz zastępować muszą produkta skoncentrowane zagranicznego pochodzenia. Wobec licznych prób, przeprowadzanych przez nas tak z nawożeniem łąk jak też i pastwisk, dodatnie wyniki uzyskane przy tem nawożeniu wytworzyły silną tendencyę do użycia tego nawozu, i sprawa rozwinęłaby się należycie, ale konieczne jest obniżenie taryf kolejowych, przyniewolenie zastępstw sprzedaży soli do utrzymywania kainitu na składach przynajmniej w terminie jesiennym (od sierpnia do końca października), a w dalszym planie postaranie się o wyrób skoncentrowanych soli potasowych, co przecież nie jest rzeczą niemożliwą do przeprowadzenia.

VII. Maszyny i narzędzia rolnicze.

W sprawozdaniu za rok 1902 zaznaczyliśmy nadzwyczajny wzrost pośrednictwa w nabywaniu maszyn i narzędzi rolniczych. Wpłynęły na to okoliczności wyjątkowe, a przedewszystkiem ta, iż przy zamknięciu jednej z krajowych fabryk maszyn i narzędzi rolniczych pozostały zapasy, które po bardzo przystępnej cenie udało się nam nabyć. Dzięki temu mogliśmy znaczną ilość młocarń, kieratów, młynów i sieczkarń dobrej jakości dostarczyć bardzo tanio członkom naszego Towarzystwa. Ze zaś był rok urodzajny, ceny zboża dobre, nabywcy tłumnie się rzucili i zapasy w ciągu kilku zaledwie miesięcy rozkupione zostały.

Rok sprawozdawczy w przeciwstawieniu do poprzedniego był rokiem słabego urodzaju, a przytem klęsk żywiołowych. A jednak mimo to wyniki pośrednictwa w nabywaniu maszyn i narzędzi rolniczych, chociaż cyfrowo nieco niższe od poprzedniorocznych, możemy śmiało nazwać bardzo dobremi. Upoważniają nas do tego twierdzenia poniżej podane daty z akcyi pośrednictwa w poprzednich latach.

Kółka rolnicze zakupiły za pośrednictwem Zarządu głównego maszyn i narzędzi rolniczych:

w roku	1899	za 7.578	Koron
„	1900	„ 9.904	„
„	1901	„ 12.137	„

W roku 1902 zakupna wzrosły do kwoty 82.769 K.

Uwzględniając jednak sprzyjające warunki tego roku, poprzednio wymienione, mamy prawo uznać wynik pośrednictwa w roku **1903**, podczas którego dostarczyliśmy maszyn za **52.269 K.**, za bardzo pomyślny i stwierdzający dalszy postęp w akcyi pośrednictwa przy nabywaniu maszyn i narzędzi rolniczych.

Złe stosunki materyalne włościan w roku sprawozdawczym przejawiają się także w sposobie zakupna.

W roku 1902 zakupno na kredyt zeszło na 4% całej kwoty, a w r 1903 wzmogło się na 11%, chociaż nabywcy wiedzieli, że przy zakupnie na kredyt muszą płacić wyższe ceny, niż przy kupnie za gotówkę. Ta różnica w cenie wpłynęła prawdopodobnie na uzupełnienie zamówień, nadsyłanych do nas, gdyż wielu członków, nie rozporządzających gotowym groszem, poszło na lep agentów, dających bardzo chętnie kredyt dwu-, nawet trzyletni, a odbijających sobie ryzyko na wysokich cenach, a lichej jakości towaru.

Przegląd maszyn i narzędzi, zakupionych w ciągu roku, świadczy bardzo korzystnie o uświadomianiu się zawodowem właścicieli małej własności. Przez długie lata jedynemi maszynami, mającemi regularny zbyt, były sieczkarnie, prócz nich u zamożniejszych młocarnie. O nabywaniu ulepszonych narzędzi do uprawy roli i obróbki plonów prawie, że się nie słyszało. Dziś, małorolny gospodarz nietylko odczuwa potrzebę zakupna dobrego pługa, brony, oborywacza, plewiacza itp., ale zwraca się nawet do zakupna na współkę narzędzi droższych, niedostępnych jednemu. Ruch w tym kierunku nie może odrazu rozwinąć się na większą skalę. Ale czyż dziwić się temu, skoro i we większych naszych gospodarstwach rolnych spotkać można bardzo dobre maszyny do wyzyskiwania płodów rolnych obok zupełnie pierwotnych narzędzi do wyprodukowania tychże plonów.

Z maszyn, służących do wspólnego użytku członków, zanotować musimy zakupno 1 dwuskibowca, 3 garn. bron polnych i łąkowych, 3 Planetów, 5 siewników rzędowych 1 walca, 1 grabiarki, 1 garnituru młocarnienego przewozowego, kilkunastu młynków, 6 tryerów i wielu innych maszyn.

Co do źródeł nabycia uwzględniano przedewszystkiem przemysł krajowy i przemysł polski.

Przechodząc do szczegółów, podajemy wykaz narzędzi i maszyn nabytych za naszem pośrednictwem w r. 1903, który daje dokładny obraz ruchu w tym dziale.

I. Pługi.

Uniwersalne: Dembowiec, Hlibów, Łoszniów, Toki, Źródła.

Zwykłe: Babice, Źródła.

Bezkoleśne: Głowienka i szkoły z dopeł. kursem rolniczym (3).

Obracalne: Nowe rybie.
Korpusy do uniwersalnych: Łoszniów (2).
Rekordy dwuskibowe: Zalesie.
Czteroskibowiec: Łączki koło Frysztaku
Razem sztuk **16**, wartości **989·46 Koron**.

II. Brony.

Polne: Bystra, Dembowiec, Hlibów.
Łąkowe: Chmielnik, Słopnice królewskie.
Razem garniturów **5**, wartości **451·00 K.**

III. Oborywacze i plewiacze.

Oborywacze: Bereźnica, Hlibów, Przewrotne, Toki (2), Źródła (2).
Plewiacze: Hlibów, Kolbuszowa, Zbludza.
Planety amer.: Chełm (2), Dembowiec, Krosna, Petlikowce stare, Strzylcze, Wojaszówka (2), Zamarstynów.
Razem sztuk **19**, wartości **909·60 K.**

IV. Siewniczki ręczne.

Szerokorzutne smyczkowe: Bestwina, Czaniec, Osiek (3), Porąbka, Rudki (2), Słopnice królewskie.
Razem sztuk **9**, wartości **180·00 K.**

V. Siewniki rzędowe.

System kółek wsuwalnych: Babice, Górki, Łoszniów (15-rzęd.), Okulice, Pawłosiów (inne 11-rzędowe).
Razem sztuk **5**, wartości **2320·00 K.**

VI. Walce.

Ciężkie do rozbijania brył: Gorzyce
Razem sztuka **1**, wartości **77·00 K.**

VII. Grabiarki.

Konne: Gorzyce.
Ręczne: Gorzyce 2.
Razem sztuk **3**, wartości **228·00.**

VIII. Młocarnie.

Ręczne sztyftowe zwykłe i z wytrząsaczami: Barwałd średni. Biegonice, Brzoza królewska (2), Chłopy, Czyszki, Daszawa, Grabówka. Krosienko w., Lipica dol., Lubcza, Łonie, Mętków, Obidza (2), Odrowąż, Okulice, Olszówka (2), Ołpiny, Osiek, Porąbka (2), Poździmierz, Racławice, Równe k. Dukli, Ruda (5), Siemianówka, Szymbark, Temeszów, Trzebunia (2), Wola mała, Wesoła, Zawoja (3), Zbludza (2).
Kieratowe bez kieratu: Prosowce, Szymbark.
Kieratowe z kieratem: Gorzyce, Klimkówka, Łukowa, Monasterzyska, Myślenice, Ostapie (garnitur przewozowy), Poturzyca, Racławice.
Razem kompletów **52**, wartości **13.007·65 K.**

IX. Kieraty.

Same: Biegonice, Gać, Kraczkowa, Ostrów, Szymbark.
Razem sztuk **5**, wartości **985·00 K.**

X. Młynki.

Do czyszczenia zboża, sitowe i wiatraki: Białobóżnica, Biłka szlachecka, Błuduiki, Brzeszcze, Bystra, Chłopy, Chorostków (2) Czerniechów, Daszawa, Dołha wojniłowska, Faliszówka, Glińsk, Głębokie (2), Głowienka, Golcowa, Gwoźnica gr. (2), Janowice, Janów k. Trembowli, Kołodziejówka. Klecie, Krasne-Lasocice, Krosienko, Krzęcin, Lipica dolna, Lisowce, Łączki k. F., Łęki (3), Łoszniów (4), Maniów, Marcyporęba, Medyń (3), Monowice (2), Osiek, Ostapie. Poczapińce, Poturzyca, Ruda (5), Sady trembowelskie (4), Sieklówka dl., Siemianówka, Słoboda konkolnicka, Staszkówka, Stróże, Szczepanów, Szebnie, Szówsko, Szkoły z dopełniającym kursem rolniczym (19), Tłuste, Trzciana k. Rz., Wójtowa, Wola mała, Wołodź (2), Załucze, Żurów.
Razem sztuk **91**, wartości **7783·0 K.**

XI. Tryery.

O pojedynczem działaniu, z cylindrami do wymiany i bez: Bieńkówka, Bobowa, Osiek. Podegrodzie, Radziszów, Zarzecze.
Razem sztuk **6**, wartości **1475·0 K.**

XII. Sieczkarnie.

Bębnowe, trzy- i czteronożowe, różnej wielkości, kosowe, do popędu rękami i kieratem: Albigowa (9), Babice (2), Bełzec, Bestwina, Boryczówka, Brzeszcze, Bulowice, Bykowce, Cieszacin mały, Chłopy (2), Chmielnik, Chochoniów (2), Czulice (2), Daszawa (?), Delejów, Dembowiec, Dobra (12), Faliszówka, Falkowa, Frydrychowice (3), Glińsko, Głębokie (2), Gródek, Grodzisko dl., Hlibów, Iwonicz (3), Jasienica, Jastrzębia (3), Jazłowiec, Jurków (2), Klecie (3), Klecza górna (6), Klimkówka (7), Kobylany (5), Kobyłowłoki, Kondratów, Korczyna, Kowalówka, Kraczkowa (7), Krościenko wyżne (2), Krzęcin, Krzemienica, Krzywcza, Krzyżowa, Kwaczała (2), Laszki zawiązane (2), Lipie, Lipica dolna, Łączki k. Frysztaku (2). Łęki (2), Łoniowa (12), Łoszniów (4), Łuczyce, Łukawiec (8), Malechów, Marcyporęba (6), Miechowice małe, Myślenice, Nadolany (4). Nadyby (2), Niedźwiedza, Nowe miasto, Okulice, Olszyny, Osiek (3), Pieniążkowice, Połom duży (2), Posada jaćmierska (3), Poturzyca (3), Pozowice (2), Przedrzymichy małe (3), Raciborsko, Radochońce, Rakszawa (2), Rokietnica (2), Ropica ruska, Rozbórz, Ruda (11), Sady trembowelskie (2),

Sieklówka dolna, Siemianówka, Sietesz (6), Słotwina, Sonina (4), Stanisław dolny (2), Staszkówka (5), Staromiejszczyzna, Stara wieś (2), Świrz, Szalowa, Szówsko, Tiutków, Toki (4), Trzciana k. Rz., Trzcieniec, Trzebunia (2), Trześniów (3), Tuszów narod., Uherce, Uście solne, Wielowieś, Wielkie oczy (2), Witkowice, Wojaszówka, Wojutycze (2), Wola kąkolowska (6), Wola przemykowska (2), Wola radziszowska, Wola zabierzowska (3), Wołodź, Wołosów, Wołowiec, Wróblowice, Wrzępia (6), Zachełmna (3), Zaczernie (6), Zakliczyn n. D., Żabno (2), Żarnówka, Żołynia (3).

Razem sztuk **281,** wartości **18398·60 K.**

XIII. Buraczarki (Szarpacze i krajacze).

Albigowa (2), Myślenice, Nawojowa, Rudki (3), Trzebunia.

Razem sztuk **8,** wartości **276 K.**

XIV. Kociołki i parowniki.

Przenośny kociołek: Gorzyce.
Parownik „Reforma“: Albigowa.
Razem kompletów **2,** wartości **283·10 K.**

XV. Śrutowniki i gniotowniki.

Do ziemniaków: Niechobrz, Zielona.
Do zboża: Nawojowa.
Razem sztuk **3,** wartości **106·00 K.**

XVI. Prasy do oleju.

Buchowice.
Razem sztuka **1,** wartości **146·00 K.**

XVII. Gniotowniki do owoców.

Sady trembowelskie.
Razem sztuka **1,** wartości **90·00 K.**

XVIII. Tłocznie do owoców.

Sady trembowelskie, Szkoły z kursem sadowniczym (3).

Razem sztuk **4,** wartości **312·00 K.**

XIX. Suszarnie do owoców.

Sady trembowelskie.
Razem sztuka **1,** wartości **170·00 K.**

XX. Różne przybory piwniczne.

Sady trembowelskie.
Razem komplet **1,** wartości **21·40 K.**

XXI. Narzędzia ogrodnicze.

Szkoły z dopełniającym kursem rolniczo-sadowniczym (22).

Razem garniturów **22,** wartości **2112·00 K.**

XXII. Pompy.

Do wbijania t. z. Nortona: Przybysławice (2), Wola radłowska.

Studzienne: Sikorzyce, Zdarzec, Zielona.
Razem kompletów **6,** wartości **520·00 K.**

XXIII. Pompy do gnojówki.

Gorzyce, Osiek (3), Szymbark.
Razem sztuk **5,** wartości **240·00 K.**

XXIV. Wagi dziesiętne.

Albigowa, Dylągowa, Krzyszkowice, Łoszniów (2).

Razem sztuk **5,** wartości **158·10 K.**

XXV. Kosy i przybory do nich.

Buczały (12), Chłopy (24), Dołka wojniłowska (10), Klimkowce (10), Lubcza (30), Toki (10).

Razem sztuk **96,** wartości **102·00 K.**

XXVI. Dzwony.

Sygnaturka: Głowienka.
Razem **1** sztuka, wartości **68·40 K.**

XXVII. Maszyny do szycia.

Bystra, Koszlaki, Milno (3), Myczkowce.
Razem sztuk **6,** wartości **860·00 K.**

Ogółem w powyższych 27 działach zakupiono **652** sztuk za ogólną kwotę **52.269·81** Koron.

Suma opustów, jakie na zakupnie tychże maszyn i narzędzi członkowie uzyskali, wynosi **16.465·62** K.

Do cyfr tych nie dodajemy żadnych uwag, niech one same mówią za siebie. Dodamy tylko, iż pośrednictwo nasze oparte zawsze było na doborze maszyny lub narzędzia odpowiednio do potrzeb i stosunków lokalnych.

VIII. Sprawa lepszego obchodzenia się z obornikiem.

Uznając, że umiejętne i odpowiednie obchodzenie się z gnojem jest jednym z głównych warunków rozwoju każdego gospodarstwa rolnego, nie spuszczaliśmy sprawy lepszego obchodzenia się z obornikiem w gospodarstwach włościańskich ani na chwilę z oka. Wiemy bowiem, ile małorolni gospodarze w tym kierunku błędów popełniają i jak olbrzymie dla rolnictwa powoduje straty złe postępowanie z nawozem stajennym. Przedewszystkiem więc za pomocą artykułów w „Przewodniku“, informacyi na piśmie, pouczeń żywem słowem, staraliśmy się wykazać włościanom błędy przez nich popełniane i wpłynąć na lepsze obchodzenie się z obornikiem z ich strony.

Nadto, jak w dwu poprzednich latach, ogłosiliśmy konkurs na nagrody za ulepszenie gnojowni, lub przebudowę stajni do przechowywania nawozu

pod bydłem. Przy układaniu warunków konkursu poszliśmy dalej drogą, obraną jeszcze w r. 1902, t. j. zerwaliśmy z udzielaniem subwencyi na budowę gnojarni, płatnej czy to z góry, czy w formie zaliczek w miarę postępu budowy. Ten system rozdawnictwa funduszów szkodzi bowiem — według naszego zdania — wprost samej sprawie, wywołuje zarzuty, iż się pewne jednostki proteguje, a ponadto mija się z celem, bo w danej miejscowości nikt nie przystępuje do poprawy gnojowni i przebudowy stajni, lecz wszyscy, nawet ci, którzy rozumieją, że lepsze postępowanie z obornikiem wpływa na podniesienie gospodarstwa, ociągają się z przebudową, wyczekując na subwencyę. Podnoszą się nawet ze strony wielu rolników zarzuty, że się ich krzywdzi, bo oni przecież nie gorsi od tego sąsiada, któremu za publicznie pieniądze gnojownię wybudowano. Dlatego też konkurs na nagrody ogłaszamy zawsze z wczesną wiosną, a każdy z ubiegających się musi opisać stan obecny swej gnojowni, lub obory i powiedzieć, jakie zmiany i ulepszenia ma zamiar przeprowadzić. Biuro rolnicze w razie potrzeby udziela mu jeszcze wskazówek, jak przebudowa ma być wykonana, a na jesień inspektor rolniczy bada na miejscu, o ile zmiany dokonane odpowiadają praktycznemu celowi. Na podstawie opinii, wydanej przez inspektora, Zarząd główny rozdziela nagrody, stosując wysokość nagród nie do wysokości poniesionych przez gospodarza kosztów, (bo w zasadzie przyjąć należy, że gospodarz sam z własnej kieszeni powinien ponosić koszta budowy, która przecież jego prywatnym celom służy, — nie może więc mieć prawa do zwrotu kosztów) lecz przyznaje nagrody najwyższe tym, którzy najpraktyczniejsze urządzenia wprowadzili, a tem samem dali dowód, że skorzystali z rad dawanych w odczytach, broszurach i w artykułach „Przewodnika“, a budową gnojowni, lub przerobieniem stajni za własne fundusze, (bo otrzymania nagrody i jej wysokości nie mogli przewidzieć) złożyli niejako egzamin z tego, co sobie zdołali przyswoić.

Dlatego też za zbyteczne uważamy umieszczanie w konkursie warunku, że gnojownia ma być w nienagannym stanie przez 3 lata utrzymana, uważamy bowiem za rzecz pewną, że gospodarz, który z własnego popędu, za własne pieniądze gnojownię poprawił, lub stajnię do przechowania nawozu pod bydłem urządził, postąpił z całą świadomością celu i utrzymania tych urządzeń nie zaniedba. Nagroda zaś, którą od nas otrzymał, wpłynie nań zachęcająco, spełniając tem swe dydaktyczne właściwie zadanie t. j. będzie pobudką dla jego mniej inteligentnych sąsiadów, którzy nie zdają sobie sprawy z korzyści płynących dla nich samych z lepszego obchodzenia się z obornikiem. Ich zatem ma nagroda pieniężna otrzymana przez sąsiada o tem pośrednio pouczyć.

Zużywając w ten sposób skromną kwotę subwencyjną 1000 koron, jaką na ten cel rozporządzamy, mamy przekonanie, że nie zabijamy w naszych członkach poczucia samopomocy, które to niebezpieczeństwo każdy system subwencyjny w sobie zawiera, lecz owszem rozwijamy je, a zarazem uwalniamy się od przykrego, a wobec braku czasu i egzekutywy na papierze jedynie istniejącego obowiązku kontrolowania, czy gnojownia subwencyjna jest w ciągu lat 3 po wybudowaniu odpowiednio utrzymana.

Na dowód, jak włościanie zrozumieli nasze usiłowania, przytaczamy wyjątki ze zgłoszeń na rok bieżący. Po opisaniu poprawek i przeróbek w gnojowni i opisaniu zbiornika na gnojówkę, którą ma zamiar wybudować, pisze włościanin J. M. z powiatu brzeskiego: „Wprawdzie może mi Zarząd główny przyznać słuszność i nagrodę, lub też nie, lecz mnie się o to nie rozchodzi; jak sam widzę, jest u nas dużo gnojowni wadliwych. Jeżeli Zarząd główny będzie łaskaw przysłać nam swego rzeczoznawcę, może się wiele rzeczy poprawić, bo nauki i przykłady dużo robią korzyści“.

W. M. z powiatu lwowskiego pisze zaś w ten sposób; ...„ja zdawna potrosze poprawiam swoją gnojownię za radą „Przewodnika Kółek rolniczych“, ale nie jest jeszcze udoskonalona, ponieważ ma dno przepuszczalne i woda deszczowa z dachów ma spad w gnój, na oborze leżący. Dlatego też upraszam Szan. Zarząd główny o przyjęcie mnie pod kontrolę jesienną, kiedy będzie zwiedzanie gnojowni, a może się jeszcze znajdzie co do porady na miejscu (następuje opis zamierzonych robót).

Ciasne ramy zakreślone naszemu sprawozdaniu nie pozwalają nam przytaczać całego szeregu listów, jakie w tym względzie otrzymujemy. Od czasu do czasu drukujemy je — o ile miejsce pozwala — w „Przewodniku“, jak n. p. artykuł dłuższy p. Michała Kabaja z Głobikówki, pod tytułem „Nawóz podstawą gospodarstwa“, pomieszczony w nr. 10 „Przewodnika“.

Wracając do konkursu, ogłoszonego przez nas w r. 1903, nadmieniamy, że wobec niewielkiej kwoty, jaką rozporządzaliśmy, do konkursu o nagrodę dopuściliśmy członków Kółek z powiatów: Biała, Chrzanów, Wadowice, Żywiec, Dobromil, Jarosław, Lisko, Łańcut i Przemyśl. (W roku 1902 akcya nasza obejmowała powiaty: Kolbuszowa, Nisko, Wieliczka, Mościska, Sambor, Sokal.) Przyczyną tego ograniczenia jest, jak nadmieniliśmy, z jednej strony szczupła subwencya, jaką na ten cel rozporządzamy. Subwencya ta bowiem rozrzucona na cały kraj mogłaby służyć dla jednostek, lecz nie wywarłaby wpływu na całą okolicę. Z drugiej strony centralizowanie akcyi konieczne jest ze względu na potrzeby ścisłej kontroli, którą inspektorowie rolniczy mogą wykonać, jeśli akcya prowadzona jest w kilku powiatach. Byłaby ona zaś niemożebna ze względu na brak czasu i na koszta, gdyby inspektor rolniczy miał objechać miejscowości, rozrzucone po całym kraju.

Wobec licznych zgłoszeń w roku sprawozdawczym wymagania, stawiane z naszej strony członkom ubiegającym się o nagrodę, były wysokie, to też nagrody przyznane zostały tylko tym, którzy przeprowadzili daleko idące ulepszenia.

I tak pierwszą nagrodę w kwocie sto koron otrzymał za wgłębioną oborę z przestawianymi żłobami do przechowywania nawozu pod inwentarzem Franciszek Falgier z Albigowej.

Drugą nagrodę w kwocie 80 koron dostał Antoni Noworyta w Źródłach.

Trzecią w wysokości 65 koron przyznano Józefowi Ciubie z Babic.

Czwartą 60 koron Józefowi Maćkiewiczowi w Tuligłowach.

Po 40 koron otrzymali: 1) Antoni Lew z Handzlówki, 2) Jan Niemiec z Osieka koło Oświęcimia i 3) Bartłomiej Buksa z Tuligłów.

Jan Lenar z Handzlówki dostał 35 koron.

Po 30 koron otrzymali: 1) Antoni Inglot z Albigowej 2) Tomasz Prus z Roczyn.

Po 20 koron przyznano: 1) Józefowi Ziobrze z Hoczwi, 2) Janowi Rajzerowi z Handzlówki, 3) Józefowi Zającowi z Tuligłów, 4) Walentemu Maćkiewiczowi z Chorzowa,

Wreszcie po 15 koron dostali: 1) Karol Orlak w Roczynach. 2) Jan Krakowski w Polanie, 3) Jan Sobek w Handzlówce, 4) Wojciech Marek w Roczynach.

Razem więc rozdano tytułem nagród 660 koron, przenosząc pozostałą kwotę 340 kor. na rok 1904.

W konkursie na nagrody za lepsze obchodzenie się z obornikiem, rozpisanym na rok 1904, uwzględniliśmy 6 powiatów a mianowicie powiaty: Brzesko, Bochnia, Dąbrowa, Buczacz, Lwów, Rudki. Na nagrodę dla tych powiatów preliminowana jest kwota 1000 kor. Resztę kasową 340 kor. zarezerwowaliśmy dla powiatów, dopuszczonych do konkursu w 1902 r., które mogą brać udział w konkursie uzupełniającym, dla nich na rok 1904 rozpisanym. Sprawę całą, jak dotąd, będziemy nadal otaczali troskliwą i staranną opieką. Aby zaś akcya nasza nie słabła i nie traciła na ciągłości, lecz owszem potęgowała się z każdą chwilą, przeto w Sekcyi rolniczej, wzmocnionej całym szeregiem dzielnych fachowych współpracowników z grona profesorów i asystentów szkół rolniczych, którzy na pierwsze nasze wezwanie z całą gotowością przyrzekli nam bezinteresowną swą pomoc, oddaliśmy sprawę lepszego obchodzenia się z obornikiem specyalnej opiece pp. Rozwadowskiego i Świeżawskiego. Zadaniem ich będzie obmyślać nowe drogi, nowe sposoby oddziaływania na włościan. przypominać tę sprawę na każdym kroku, uważamy bowiem, że jestto jedna z kwestyi decydujących o podniesieniu się małorolnych gospodarstw, jedna z tych kwestyi, które nigdy nie mogą być za często przypominane. Przy niej każdy wkład pracy, zabiegów i funduszów z lichwą się zwraca.

IX. Sadownictwo.

A) Wykłady o sadownictwie.

W roku 1903 Zarząd główny, opierając się na doświadczeniach z poprzednich lat, prowadził dalej akcyę w kierunku podniesienia sadownictwa.

Kraj nasz rolniczy posiada w porównaniu do innych zachodnich krajów bardzo mało sadów. Wprawdzie są powiaty, jak kossowski, buczacki, czortkowski, husiatyński trembowelski, zaleszczycki, limanowski, nowosądecki, bocheński, częściowo brzeski i łańcucki, które się nieco lepiej przedstawiają pod względem sadownictwa, ale i w nich dochody ze sadów z powodu nienależytego pielęgnowania drzew i ogromnej różnorodności odmian są niestety tylko nieznaczne.

Obecnie posiadamy przedewszystkiem ogromną ilość owocu, nadającego się do przerobu, owocu zaś deserowego mamy bardzo mało, i ten musimy sprowadzać z innych krajów. Owoc nadający się tylko do przerobu dałby nam również należyte korzyści, gdyby ta przeróbka odbywała się w kraju, lecz niestety! owoc nasz sprzedajemy za bezcen agentom pruskim, a ci wysyłają go zagranicę handlarzom lub fabrykom przerobów owocowych. Pozbywamy się więc owoców za bezcen, ale za przeroby z naszego owocu, które do nas wracają, płacimy drogo.

Zarząd główny nie może się podjąć zadania, by handel owocami wprowadzić na lepsze tory, starał się jednak wpływać na to, aby owoc nadający się do przerobu, był przerabiany w kraju, a przez wykłady wędrowne, zastosowane ściśle do poziomu wykształcenia i potrzeb gospodarzy małorolnych, starał się usunąć dzikie sadownictwo, a wprowadzić w jego miejsce postępowe, racyonalne. Uwzględniając, że tylko racyonalne sadownictwo może dać odpowiedni dochód, nie mógł Zarząd główny popierać i propagować małych szkółek, prowadzonych przez ludzi niefachowych, gdyż przez nie mnoży się różnorodność odmian po sadach, co ogromnie obniża wartość owocu a tem samem i dochód ze sadu.

Zarząd główny urządzał, tak samo jak w poprzednich latach, w rozmaitych miejscowościach wykłady wędrowne z dziedziny sadownictwa. Instruktorowi sadownictwa polecono nietylko wykładami teoretycznymi zachęcać do należytego zakładania sadów i pielęgnowania drzew owocowych, ale także wszelkie czynności demonstrować i ze słuchaczami praktycznie przeprowadzać.

Wykłady teoretyczne obejmowały najpotrzebniejsze wiadomości, jakie każdy właściciel sadu posiadać musi, aby mógł sad założyć i drzewa pielęgnować, demonstracye praktyczne zaś dotyczyły prac, stojących w związku z teoretyczną nauką. W dalszym ciągu zwracał instruktor w swych wykładach uwagę na choroby drzew, które powstają wskutek złego doboru odmian przy zakładaniu sadów, lub nienależytego pielęgnowania drzew owocowych, dalej badał stan sadów, udzielając na miejscu praktycznych rad i wskazówek.

Dalszym środkiem do podniesienia sadownictwa były urządzanie w kilku miejscowościach uroczystości sadzenia drzew owocowych i udzielanie subwencyi przy zakupnie drzewek owocowych. Drobną kwotą subwencyi zachęcając do zamówień. Zarząd

główny skoncentrował w swem ręku zakupno drzewek dla członków Kółek a przez to uzyskał możność wpływu na dobór odpowiednich odmian. Dobór przeprowadzano na podstawie szczegółowych informacyi, udzielanych przez Zarządy Kółek o glebie, klimacie, położeniu i stosunkach miejscowych.

a) Wykłady sadownictwa po Kołkach rolniczych.

W roku 1903 najwięcej miejscowości zwiedził p. Poluszyński w powiecie tarnobrzeskim. Powiat ten, mimo odpowiednich do tego warunków, ma za mało sadów. Najwięcej drzew owocowych znajdujemy w północnej i północno-wschodniej stronie powiatu, jak w Nadbrzeziu, Wrzawach, Zaleszanach. W południowej, wschodniej i zachodniej stronie powiatu sadów co raz mniej. Szczególnie we Wrzawach jest ogromna ilość śliw, jednak właściciele ich nie wyzyskują owocu należycie, gdyż sprzedają go za bezcen żydom. Instruktor sadownictwa zachęcał tu do zawiązania spółki dla gotowania powideł, gdyż ten sposób zużytkowania śliwek da większy dochód, aniżeli sprzedaż żydom, a to tem bardziej, iż owoc nie jest deserowy.

Wydział Rady powiatowej dokłada wszelkich starań, aby drogi krajowe i powiatowe obsadzać drzewami owocowemi. Drzewka owocowe, posadzone przy drogach, oddane są pod nadzór konduktorów i drożników.

P. Poluszyński zwiedził i wygłosił wykłady w następujących Kółkach rolniczych: Zbydniowie wobec 7 słuchaczy, Wrzawach wobec 27, Gorzycach wobec 40, Nadbrzeziu wobec 52, Zaleszanach wobec 27, Trześni wobec 40, Wielowsi wobec 42, Sielcu wobec 37, Sobowie wobec 38, Machowie wobec 22, Miechocinie wobec 15, Chmielowie wobec 23, Siedleszczanach wobec 12, Domacynach wobec 20, Suchorzowie wobec 52, Baranowie wobec 27, Woli gołego wobec 21.

Rezultat wykładów jednorazowych w wyż wymienionych Kółkach był dodatni, gdyż jednogłośnie uchwalono udać się do Zarządu powiatowego z prośbą o urządzenie kursu sadowniczego w Tarnobrzegu. Kurs taki czterodniowy przyszedł rzeczywiście do skutku. Na kurs ten uczęszczało 36 słuchaczy, przeważnie członków Kółek rolniczych. Ponieważ obok nich, z polecenia Wydziału Rady powiatowej, brali udział w kursie konduktorzy i drożnicy dróg krajowych i powiatowych, przeto instruktor sadownictwa w swych wykładach uwzględnił sadzenie i pielęgnowanie drzew przy drogach, oprócz wykładów o zakładaniu i pielęgnowaniu sadów gospodarskich. Wykłady teoretyczne odbywały się w sali „Sokoła", zaś demonstracye praktyczne w sadach pp. Giżyńskiego i Włoczkowskiego. Podczas kursu urządzono wycieczkę do szkółki hr. Tarnowskiego w Dzikowie. Na koszta urządzenia powyższego kursu udzielił Zarząd główny 100 koron, zaś Wydział Rady powiatowej 50 koron subwencyi.

W powiecie lwowskim odbyły się pouczenia jednorazowe w Siemianówce wobec 47 słuchaczy, Prusach wobec 84, Hołosku wielkim wobec 61, Brzuchowicach wobec 27, Malechowie wobec 75 Biłce szlacheckiej wobec 38, Zimnej wodzie wobec 45, Pasiekach wobec 18, Kozielnikach wobec 43, Zimnej wódce wobec 56.

Staraniem dr. Dulęby, delegata Zarządu głównego na powiat lwowski i za poparciem Zarządu głównego, jakoteż przy współudziale gal. Tow. zawodowych ogrodników, odbył się czterodniowy kurs sadownictwa we Lwowie. Na kursie wykładali oprócz instruktora sadownictwa p. Poluszyńskiego, zawodowi ogrodnicy pp. St. Piątkowski i W. Bielski. Wykłady teoretyczne odbywały się w sali gal. Tow. zawodowych ogrodników, zaś demonstracye i doświadczenia praktyczne w zakładzie ogrodniczym p. K. Piątkowskiego i w sadzie p. Lewińskiego. Wykład o szkodnikach, jakoteż o pożytecznych ptakach i owadach z demonstracyami, odbył się w sali zoologicznej c. k. Uniwersytetu, udzielonej przez Wgo prof. dra Dybowskiego.

Wykłady obejmowały uprawę, zbiór owoców, oraz handel owocami w pobliżu wielkiego miasta, a więc te wiadomości, jakie każdy właściciel sadu w powiecie niezbędnie przyswoić sobie powinien, aby wyciągnąć ze sadu jak najwyższe korzyści.

Na wykłady uczęszczało 59 słuchaczy, członków 30 Kółek rolniczych powiatu lwowskiego.

W powiecie brzozowskim p. Poluszyński udzielał pouczeń w następujących Kółkach rolniczych: w Golcowej, Bliznem wobec 27 słuchaczy, Jasienicy, Zmiennicy i Humniskach.

Powiat brzozowski posiada stosunkowo mało sadów, gleba bowiem w większej części powiatu zawiera nadmierną ilość wilgoci. Dopiero więc po należytem odwodnieniu mogłoby się tu sadownictwo rozpowszechnić.

Na wniosek Zarządu powiatowego w Rudkach wydelegował Zarząd główny p. Poluszyńskiego do urządzenia kursów sadowniczych, które odbyły się w Rudkach i Komarnie.

Kurs sadowniczy w Rudkach trwał trzy dni. Wykłady teoretyczne odbywały się w sali „Sokoła", zaś demonstracye praktyczne w sadzie rzym. kat. probostwa w miejscu. Dla ćwiczeń praktycznych posadzono ośm drzewek, zaś u sześciu starszych drzew oczyszczono korę i prześwietlono korony.

Na wykłady uczęszczało pilnie 17 słuchaczy, członków sześciu okolicznych Kółek rolniczych.

Na zakończenie kursu rozdano słuchaczom 52 drzewek owocowych, które przedtem zostały poświęcone przez miejscowego ks. proboszcza, a prócz tego narzędzia do pielęgnowania drzew owocowych.

We dwa dni po kursie w Rudkach odbył się kurs sadowniczy w Komarnie. Wykłady teoretyczne odbywały się w sali czytelni katolickiej, zaś ćwiczenia i demonstracye praktyczne w ogrodzie miejscowego ks. proboszcza. Podczas ćwiczeń praktycznych posadzono 20 drzewek.

Na kurs uczęszczało stale 21 słuchaczy, członków sześciu okolicznych Kółek rolniczych. Przy zamknięciu kursu rozdano między słuchaczy 60 drzewek owocowych i narzędzia do pielęgnowania sadów, zakupione przez Zarząd powiatowy w Rudkach. JWP.

br. Brückman z Monasterca ofiarował na kursa sadownicze w Rudkach i Komarnie kwotę stu koron.

Po kursach w Rudkach i Komarnie zwiedził p. Poluszyński w tamtejszym powiecie Kółko rolnicze w Chłopach, gdzie wobec 45 zgromadzonych członków odbył się jednorazowy wykład o sadownictwie.

Powiat rudecki ma dosyć sadów a najwięcej w pobliżu Komarna. Znaczna liczba mieszkańców tego miasta handluje owocami, skupując po sadach nietylko w powiecie rudeckim, ale i po sąsiednich a nawet po dalszych powiatach.

Wobec tego, iż gospodarze małorolni już zrozumieli znaczenie sadownictwa, Zarząd powiatowy zakupił za pośrednictwem Zarządu głównego 600 drzewek dla swych członków.

W powiecie rzeszowskim miał p. Poluszyński wykłady o sadownictwie w Woli kąkolowskiej, gdzie odbył się trzydniowy kurs sadowniczy staraniem tamtejszego Zarządu Kółka rolniczego. Na kurs uczęszczało 27 gospodarzy miejscowych i kilku zamiejscowych. W dalszym ciągu odbyły się jednorazowe wykłady w Błażowej wobec 47 słuchaczy i w Babicy wobec 12.

Powiat rzeszowski w stosunku do warunków, odpowiednich dla rozwoju sadownictwa, posiada bezsprzecznie za mało sadów. gdyż oprócz większej ilości sadów w miejscowościach w pobliżu Rzeszowa dalsza część powiatu posiada ich bardzo mało.

W powiecie bóbreckim zwiedził instruktor sadownictwa Staresioło, Świrz i Lubeszkę, a miał jednorazowe wykłady w Staremsiole wobec 52 słuchaczy i Świrzu wobec 37.

Powiat bóbrecki posiada najwięcej sadów od strony powiatu lwowskiego i koło Bóbrki, reszta powiatu posiada bardzo mało sadów, pomimo, iż owoce mogłyby w całym powiecie dobrze się udawać.

W powiecie czortkowskim zwiedził p. Poluszyński dwa Kółka rolnicze a mianowicie Wygnankę i Białobożnicę, gdzie udzielił pouczeń na miejscu, chodząc po sadach. Powiat czortkowski ma wiele sadów i dostarcza dla handlu znacznej ilości owoców. Najwięcej stosunkowo sadów posiada Wygnanka koło Czortkowa, gdzie mieszkańcy mają wielkie zamiłowanie do sadownictwa.

Pomimo że sady w powiecie czortkowskim powstały przed kilkudziesięciu laty i dziś nie są tak pielęgnowane, jakby się to należało, to jednak stan ich dzięki dodatnim warunkom gleby i położenia jest dobry.

W powiecie trembowelskim zwiedził instruktor sadownictwa Kółko rolnicze w Sadach koło Trembowli. Miejscowość Sady otrzymała nazwę od wielkiej ilości sadów i słusznie, gdyż cała wieś jest prawie w sadach schowana. Jakość owoców nie jest jednak szczególna. Większość ich nadaje się więcej do przeróbki, aniżeli do sprzedaży w stanie surowym.

Dlatego też instruktor sadownictwa zachęcił tamtejsze Kółko rolnicze do zawiązania spółki celem wyrobu jabłecznika. Członkowie zgodzili się na propozycyę i postanowili we wrześniu na próbę wyrobić jabłecznik, korzystając z maszyn, jakie posiada tamtejszy kurs rolniczo-ogrodniczy. Próba się udała, postanowiono zatem wyrabiać jabłecznik na szerszą skalę.

W powiecie jasielskim na życzenie Kółka rolniczego w Łączkach wygłosił p. Poluszyński jednorazowy wykład o sadownictwie wobec 52 słuchaczy. Wykład odbył się popołudniu w sali Kółka rolniczego. Przed południem tego dnia udzielał instruktor sadownictwa kilku członkom na miejscu pouczeń i wskazówek, dotyczących zakładania sadów. W Łączkach jest mało sadów, ale gospodarze nabrali wielkiej ochoty do ich zakładania, przekonawszy się o znacznych korzyściach drzew owocowych z tej małej liczby sadów, które się we wsi znajdują.

W powiecie gorlickim zwiedził p. Poluszyński Kółko rolnicze w Ropie, gdyż członkowie tamtejszego Kółka udali się do Zarządu głównego z prośbą o przysłanie intruktora sadownictwa, któryby ich pouczył o pielęgnowaniu sadów i sprzedaży owoców.

Ropa mając doskonałe warunki dla rozwoju sadownictwa, ma też wiele sadów i dostarcza owoców dla tamtejszej okolicy, a szczególnie do miejsca kąpielowego w Wysowej. Dotychczas sprzedawano owoce żydom prawie za bezcen, dopiero w roku ubiegłym zwrócił Zarząd główny uwagę Towarzystwa ogrodniczego w Tarnowie na większą ilość owoców w Ropie. Towarzystwo ogrodnicze, korzystając z okoliczności, zakupiło owoce w Ropie i okazało się, iż żydzi płacili zwykle jedną czwartą część a nawet jedną szóstą rzeczywistej wartości owocu. Uzyskanie wyższych cen za owoce jest najlepszym bodźcem do rozwoju sadownictwa w tamtejszej okolicy.

Przy sposobności zwiedził instruktor sadownictwa Kółko rolnicze w Szymbarku. Szymbark ma o wiele gorsze warunki dla rozwoju sadownictwa, aniżeli Ropa, gdyż z powodu otwartego koryta rzeki narażony jest na zimne i silne wiatry. Mimo złego położenia jest w Szymbarku bardzo wiele sadów, a to tylko dzięki miejscowym czynnikom inteligentnym, które nie żałują trudu i pracy dla podniesienia sadownictwa. P. Poluszyński udzielał tam wskazówek i pouczeń o sadach.

W powiecie bocheńskim wygłosił p. Poluszyński jednorazowe wykłady o sadownictwie w Ispinie i Woli zabierzowskiej Północna część powiatu bocheńskiego ma mało sadów, a szczególnie zaś wsie leżące nad Wisłą, co głównie przypisać należy wylewom. którymi Wisła od czasu do czasu materyalnie niszczy tamtejszych gospodarzy, tak, że ci w pierwszym rzędzie muszą dbać o chleb powszedni. Jest jednak nadzieja, iż z czasem, gdy gospodarzom lepiej dziać się będzie i sadownictwo się rozwinie, gdyż nie brak tam ochoty i zamiłowania do zajęcia się tym działem gospodarstwa.

W powiecie żółkiewskim pouczał instruktor sadownictwa przez dwa dni o sadownictwie w Przedrzymichach małych. Pouczenia odbywały się w sadzie jednego z członków Kółka rolniczego wobec 32 słuchaczy. Instrukor sadownictwa przybył do Przedrzymich małych na prośbę tamtejszego Kółka

rolniczego, gdyż członkowie, mając zamiłowanie do sadownictwa i chęć zakładania sadów, chcieli założyć sobie sady w sposób racyonalny, postępowy.

Po wykładach odbyło się zgromadzenie członków Kółka rolniczego, na którem postanowiono zamówić przez Zarząd główny większą ilość drzewek owocowych.

W powiecie kołomyjskim miał p. Poluszyński jednorazowy wykład o sadownictwie w Jabłonowie na zebraniu gospodarzy, urządzonem celem zawiązania Kółka rolniczego. Jabłonów, okolica podgórska, otwarta jest od północy i przez to narażona jest na mroźne wiatry, nadaje się do uprawy owoców, ale tylko odmian twardszych. Sadów w Jabłonowie i okolicy jest mało. Zebranie, a zarazem wykład odbył się w sali Towarzystwa szkoły ludowej im. Konopnickiej przy współudziale 22 gospodarzy z miejscowym rzym. kat. proboszczem na czele.

Oprócz powyżej wyliczonych wykładów po Kółkach rolniczych instruktor sadownictwa brał udział w Zgromadzeniach powiatowych w Złoczowie, Jarosławiu, Sokole (dla powiatu gorlickiego) i we Lwowie i na nich wyłożył zasady racyonalnego sadownictwa.

b) Szkółki drzew owocowych.

Instruktor sadownictwa jak w roku poprzednim tak i w tym roku zwiedzał od czasu do czasu szkółkę drzewek owocowych, utrzymywaną przez Zarząd powiatowy w Łańcucie. Szkółka, na małą skalę prowadzona, po ulepszeniu warunków gleby rozwija się normalnie. Podczas pobytu tamże p. Poluszyński udzielał odpowiednich wskazówek, a zarazem sprawdzał, czy czynności około prowadzenia drzewek i uprawy ziemi należycie się wykonuje.

Wykłady sadownicze na kursach urządzanych przez Oddziały c. k. Towarzystwa gospodarskiego.

Na życzenie Oddziałów c. k. Towarzystwa gospodarskiego delegowano instruktora sadownictwa Zarządu głównego na kilkudniowe kursa sadownicze z wykładami z dziedziny sadownictwa.

Staraniem Rady Oddziału przemyskiego odbył się sześciodniowy kurs sadowniczy w Niżankowicach. Na wykłady uczęszczało stale 26 słuchaczy, tak gospodarzy ze wsi okolicznych, jakoteż i miejscowej inteligencyi. Wykłady teoretyczne odbywały się w jednej ze sal szkolnych, zaś demonstracye i ćwiczenia praktyczne w sadzie miejscowego rzym. kat. proboszcza. Kurs zakończono egzaminem wobec delegatów Komitetu c. k. Tow. gospodarskiego pp. Tynieckiego i br. Brunickiego. Pilnym słuchaczom rozdano książeczki i narzędzia do pielęgnowania sadów. Narzędzia ogrodnicze zakupiła Rada Oddziału za 50 koron.

Rada Oddziału c.k. Tow. gospodarskiego stryjsko-żydaczowskiego urządziła następujące kursa sadownicze:

Trzydniowy kurs sadowniczy w Korczynie. Na kurs zapisało się i uczęszczało pilnie 23 gospodarzy, 9 nauczycieli i nauczycielek ludowych. Wykłady odbywały się w sali szkolnej, zaś ćwiczenia i demonstracye praktyczne w sadach gospodarzy.

Kurs zakończono egzaminem wobec delegatów ks. Juchnowicza, br. Brunickiego i p. Rozwadowskiego. Gospodarzom rozdano narzędzia ogrodnicze, oprócz tego nabyli oni 150 drzewek subwencyonowanych.

Czterodniowy kurs sadowniczy w Żurawnie odbył się wobec 37 słuchaczy. Wykłady odbywały się w sali szkolnej, zaś demonstracye i ćwiczenia praktyczne w ogrodzie szkolnym i sadzie miejscowego rzym. kat. ks. proboszcza.

Kurs zakończono egzaminem wobec delegatów pp. Skrzyńskiego i br. Brunickiego. Uczestnikom rozdano 60 sztuk drzewek owocowych, narzędzia ogrodnicze i nasiona warzyw,

Staraniem Rady Oddziału drohobyckiego odbył się czterodniowy kurs sadowniczy w Drohobyczu. Na wykłady uczęszczało 27 słuchaczy, a odbywały się one w sali Rady powiatowej, ćwiczenia i demontracye praktyczne odbywały się w sadzie rzym. kat. probostwa. Kurs zamknięto popisem w obecności delegata WP. br. Brunickiego. Po egzaminie rozdano słuchaczom 50 drzewek, narzędzia ogrodnicze i nasiona warzyw.

W Brzeżanach odbył się czterodniowy kurs sadowniczy staraniem Oddziału c. k. Tow. gospodarskiego wobec 46 słuchaczy. Wykłady odbywały się w sali Rady powiatowej, zaś demonstracye i ćwiczenia praktyczne w ogrodzie Towarzystwa pszczelniczo-ogrodniczego.

Po egzaminie wobec delegatów pp. Traczewskiego i Maramorosza rozdano uczestnikom drzewka owocowe, narzędzia i nasiona warzyw.

W Biskowicach koło Sambora odbył się kurs sadowniczy staraniem Rady Oddziału c. k. Tow. gospod. samborskiego. Wykłady odbywały się w sali szkolnej kursu rolniczego, na które uczęszczało 34 słuchaczy, ćwiczenia i demonstracye praktyczne w ogrodzie szkolnym i w sadach gospodarzy.

Kurs zakończono egzaminem wobec delegatów ks. Hordyńskiego, Dra Tomaszewskiego i p. Stefanowskiego. Po egzaminie rozdano między uczestników kursu drzewka owocowe, narzędzia i nasiona warzyw.

Na kursach powyższych wykładał p. Poluszyński, ograniczając teoryę do zasadniczych wiadomości, zaś cały nacisk kładł na ćwiczenia i demonstracye praktyczne w sadach, a szczególnie na sadzenie drzewek i pielęgnowanie tychże.

B). Zakupno drzewek.

Zarząd główny obok starań, zmierzających do podniesienia sadownictwa w kraju za pomocą kursów lub jednorazowych pouczeń na miejscu w sadach, zajął się również zakupnem drzewek dla swych członków w tym celu, aby członkowie Kółek, zakładając sady, nie sadzili, jak przeważnie dotychczas,

jakichbądź drzewek. Drzewka sprowadzano z większych szkółek, fachowo prowadzonych, a mianowicie dla wschodniej części kraju ze szkółek Juliana br. Brunickiego z Podhorzec, zaś dla zachodniej części kraju ze szkółek L. Freegego z Krakowa.

W dalszym ciągu Zarząd główny, przekonawszy się, iż członkowie Kółek sadzili drzewka, nie troszcząc się wcale o należyty dobór odmian, żądał od zamawiających dokładnego opisu gleby, podglebia i podłoża, dalej także klimatu i położenia, a dopiero na podstawie tych danych uskuteczniał zakupno.

Zarząd główny sprowadził dla członków Kółek rolniczych na ich zamówienia ogółem 4281 sztuk drzewek owocowych a mianowicie 3079 sztuk jabłoni, 649 sztuk grusz, 295 sztuk śliw, 146 sztuk wiszni, 102 sztuk czereśni, 9 sztuk orzechów włoskich, 1 brzoskwinię. Oprócz tego sprowadzono na zamówienie 20 sztuk krzewów owocowych a mianowicie 10 sztuk porzeczek i 10 sztuk agrestu.

Liczba zamawianych drzewek wzrosła w tym roku z górą poczwórnie, w poprzednim bowiem roku wynosiła tylko 1040 sztuk. W tym roku zamówiono, jak wyżej wykazaliśmy, 4281 sztuk, pomimo że subwencya, jaką Zarząd główny udzielił na zamówione drzewa wynosiła tylko 10 do 15%, a więc o 10 do 15% mniej, niż w roku zeszłym. Ogółem udzielił Zarząd główny na jesień 1903 r. i na wiosnę 1904 r. 632 kor. 52 hal. subwencyi na zakupno drzewek.

Zarząd główny, chcąc się dowiedzieć, czy członkowie Kółek, którzy sprowadzili drzewka owocowe, są z nich zadowoleni lub czy należycie je posadzili, rozesłał do Kółek rolniczych, które w roku 1902/03 zamówienia uskuteczniły, kwestyonaryusze z odnośnemi pytaniami. Wszystkie Kółka oprócz jednego w odpowiedziach przedłożyły dodatnie rezultaty.

C. Wyrób jabłecznika.

Ponieważ w roku 1903 z powodu ogromnego popytu za owcami nie opłaciłoby się wyrabiać jabłecznika, przeto oprócz Kółka rolniczego w Sadach koło Trembowli w żadnem Kółku jabłecznika nie wyrabiano.

W Sadach koło Trembowli odbył się dwudniowy kurs wyrobu jabłecznika, przyczem wyrobiono kilkaset litrów jabłecznika wedle wskazówek instruktora sadownictwa. Do wyrobu jabłecznika używano maszyn i przyrządów piwnicznych, które zakupił tamtejszy Zarząd kursu rolniczo-ogrodniczego za pośrednictwem i fachową poradą Zarządu głównego za kwotę 449 koron 42 hal.

Na życzenie Zarządu Kółka rolniczego w Klimkówce udał się p. Poluszyński na miejsce, aby udzielić wskazówek i pouczyć o wyrobie wina z borówek, których w tamtejszej okolicy bardzo wiele rośnie.

Popyt za jabłecznikiem był w tym roku bardzo silny i z tego powodu Zarząd główny będzie popierał i zachęcał w roku 1904 do wyrobu jabłecznika, nie obawiając się wcale, aby towar dobrej jakości nie znalazł zbytu, chociażby wyrobiono w całym kraju nawet 500.000 litrów.

D. Uroczystości sadzenia drzew owocowych.

Zarząd główny przekonał się, iż uroczyste sadzenie drzew owocowych czyli tak zwane „święto sadzenia drzew“ jest także jednym z czynników, które prowadzą do podniesienia sadownictwa. Święto sadzenia drzew, gdy odbywa się uroczyście z udziałem kościoła, gospodarzy i dziatwy, ma ogromny wpływ na lud wiejski, a mianowicie rozbudza ono nietylko zamiłowanie do sadzenia drzew, ale co ważniejsza, zapobiega niszczeniu drzewek przez wiejskich psotników.

Święta sadzenia drzew owocowych odbyły się w powiecie lwowskim staraniem delegata Zarządu głównego Dra Dulęby w Hołosku wielkiem, w Malechowie i Kozielnikach.

Dla Kozielnik na święto sadzenia drzew ofiarował Zarząd główny 15 drzewek owocowych celem rozdania bezpłatnie dziatwie szkolnej kursu dopełniającego.

X. Hodowla kóz.

Nie otrzymując na hodowlę kóz mlecznych żadnych subwencyi, ani krajowych, ani rządowych, mogliśmy na ten cel poświęcić tylko te skromne kwoty, które w innych działach zaoszczędzić się dały. Brak środków zatem nie dozwalał nam rozwinąć szerszej działalności w tym kierunku. Według tej tedy miary należy oceniać wyniki naszej pracy.

Z urządzonych w roku ubiegłym dwóch stacyi odebrano od p. Franczyka ze Zbludzy 1 capka 10-miesięcznego, od p. Salabury zaś z Iwkowej odebrano całą ilość należną z przychowku, mianowicie 1 capka 8-miesięcznego i 3 kózki w wieku od 8 do 10 miesięcy. Wskutek tego stacya druga u p. Salabury została wykreślona.

Natomiast założono dwie nowe stacye, a mianowicie: w powiecie stryjskim u p. Józefa Izdebskiego w Sokołowie k. Stryja, złożoną z 1 capka ze stacyi I. i 2 kózek ze stacyi II., oraz w powiecie nowosądeckim u p. Karola Kurzei w Zabrzeźni, złożoną z 1 capka i 1 kózki ze stacyi II., oraz z 1 kozy zakupionej w kraju, lecz pochodzenia od oryginalnych kóz saanentalskich.

Z pierwotnego materyału mamy do żądania 2 kózki z I. stacyi, które ulęgły się w lutym b. r. Jeżeli rozwiną się odpowiednio, będą do dyspozycyi naszej na jesieni.

Na stacyi II. u p. Salabury kozy nie odpowiedziały oczekiwaniom, ani co do wzrostu, ani też co do mleczności. Wina leży jednak w hodowcy, który kozy zaniedbywał i bardzo źle żywił.

Natomiast na stacyi I. u p. Franczyka i wyglądem swym i mlecznością, jeżeli przytem uwzględnimy młody ich wiek, zupełnie zadawalniają.

Zainteresowanie się sprawą chowu kóz jest wielkie i gdyby tylko fundusze były na ten cel odpowiednie, możnaby akcyę wprowadzić na szerokie, a tak bardzo wskazane tory, ze względu na prawdziwą użyteczność tych zwierząt.

XI. Chów drobiu i królików.

Do r. 1903 Zarząd główny Tow. Kółek rolniczych nie brał czynnego udziału w akcyi, zmierzającej do podniesienia chowu drobiu i królików wśród włościańskiej ludności. Do należytego zajęcia się tą sprawą nie posiadał bowiem ani potrzebnych funduszów. ani nie rozporządzał siłami fachowemi, któreby tym działem gospodarstwa wiejskiego zająć się mogły. Działalność nasza ograniczała się na zachęcaniu Kółek rolniczych do wpisywania się na członków I. gal. Towarzystwa chowu drobiu i królików w Jarosławiu. Towarzystwo to o tyle stoi w ściślejszym związku z nami, że od r. 1898 ma za swój urzędowy organ „Przewodnika Kółek rolniczych". Mimo te jednak, że Kółka rolnicze miały w ten sposób wyczerpujące wiadomości o celach, zadaniach i sposobach działania Towarzystwa chowu drobiu, wyjątkowo tylko uznawały za wskazane zapisywanie się na członków tegoż Towarzystwa, a tem samem nie czyniły żadnych prawie kroków, aby chów drobiu i królików wśród członków rozwinąć i podnieść. Zarząd główny pragnąc wedle swej możności wpłynąć nieco na zmianę w tym kierunku, uchwalił pewną ilość rasowego drobiu i rasowych królików rozesłać między Kółka rolnicze, a tem samem pobudzić ludność wiejską do porównaczej oceny drobiu. Połączył zaś tę sprawę z drugą.

Wedle postanowień statutu każde Kółko rolnicze jest zobowiązane przedłożyć Zarządowi głównemu szczegółowe sprawozdanie ze swej działalności w ciągu roku. Wypełnienie formularza, rozsyłanego w tym celu przez Zarząd główny, sprawia Zarządom Kółek rolniczych nieraz trudności i wymaga pewnego nakładu czasu i pracy. Aby zatem zachęcić Kółka rolnicze do chętniejszego i skorszego spełnienia powinności, Zarząd główny wyznaczył za nadesłanie sprawozdania w oznaczonym terminie nagrody. Na nagrody te przeznaczył 10 trójek kur rasowych, 9 trójek kaczek Peking, 1 parę indyków i 1 pantara i 11 trójek rasowych królików. Nagrody te zostały rozdzielone między Kółka rolnicze na podstawie losowania, które się odbyło w dniu 20. października 1903 r.

Na każde Kółko rolnicze, które według wyniku losowania otrzymało nagrodę w postaci drobiu czy królików, nałożono obowiązek, aby doniosło Zarządowi głównemu, któremu z członków i na jakich warunkach wygraną do chowu oddaje. Hodowca zaś miał się ponadto zobowiązać, że do połowy maja nadeśle Zarządowi głównemu swe spostrzeżenia o otrzymanej trójce. Na zakupno drobiu poświęcono część tych funduszów, które członkowie Kółek rolniczych zwracają za zboże, dostarczone im do pól doświadczalnych. (W ten sposób pieniądze, wpłacone przez członków Kółek rolniczych, obraca się na nowy nakład, połączony z ich korzyścią; przy tej sposobności nadmieniamy, że resztę funduszu ze zwrotu za zboże obrócono na subwencyonowanie zakupna siewników rzędowych i na zakupno kóz mlecznych.) Koszta zakupna i opłatnej posyłki do stacyi nadawczej wyżej wymienionego drobiu i królików wynosiły 494 K 63 h.

Drób zamówiono w I. gal. Towarzystwie chowu drobiu w Jarosławiu, skąd wysłano 9 trójek kaczek Peking, 1 parę indyków, 1 pantara i 10 trójek kur, mianowicie: 5 trójek minorek czarnych, 4 włoskich kuropatwich i 1 włoskich białych. Królików dostarczył głównie Zakład hodowli królików w Bełzie, prowadzony przez ks. Chmurę, gdyż stamtąd nabyliśmy 9 trójek, 2 trójki zaś zakupiliśmy od znanego hodowcy królików Prof. Czaykowskiego w Tarnowie.

Trójki kur rozlosowane zostały do następujących Kółek rolniczych:

Siedziba Kółka:	Powiat:	Trójkę otrzymał;
1. Przewrotne	Rzeszów	ks. Jan Broda
2. Schodnica	Drohobycz	Jan Pollak
3. Facimiech	Wadowice	Piotr Badura
4. Szynwałd	Tarnów	SS. Służebniczki
5. Płazów	Cieszanów	Ks. Stojak
6. Obidza	Nowy-Sącz	Wład. Majkrzak
7. Malec	Biała	Franciszek Wanclik
8. Podzamczek	Buczacz	Stetan Wąsik
9. Zaczernie	Rzeszów	Józef Cebula
10. Wola radłowska	Brzesko	Stanisław Łoboda

Sprawozdanie o nadesłanym drobiu otrzymaliśmy dotąd z 8 Kółek rolniczych. Z trójki kur, wysłanej do Szynwałdu, zginęły obydwie kury podczas pomoru drobiu, jaki nawiedził południową część gminy, kogut został przeniesiony na plebanię. Z 7 Kółek rolniczych mamy pomyślne relacye, które poniżej przytaczamy.

I tak donosi Kółko rolnicze:

1. P r z e w r o t n e: Zarząd Kółka rolniczego w Przewrotnem otrzymał trójkę kur rasowych Minorki Nr. 14, 110 i 112 — kury te okazały się bardzo dobrym gatunkiem, chociaż przyszły z pypciem, jednak przy zwykłej kuracyi wszystkie przyszły do zdrowia. Są wszystkie bardzo łagodnego usposobienia, bardzo nieśliwe i kura Nr. 110 zaczęła nieść jajka w listopadzie i zniosła jaj 118, jaja wyglądają szaro i są duże. Nr. 112 zaczęła nieść w styczniu i zniosła jaj 72, jaja są białe i mają bardzo cienką skorupę, ale są duże: niesie się dalej. Nasadzono na plebanii raz 14, wylęgło się tylko 8, z tych 3 zginęło, drugi raz nasadzono 12, wylęgło się 7. Rozdałem dla 8 członków po 12 jaj, dla dwu po 14. Z tego mamy już kurcząt 51. Kury są bardzo dobre, nieśliwe. tylko za delikatne, przypadkowo wyszły na dziedziniec przy małym przymrozku a zaraz kogutowi omarzł grzebień i podbródek i chorował długo — smarowano go smalcem i oliwą, aż ozdrowiał.

2) Schodnica: Czyniąc zadość życzeniu Szan. Zarządu umieszczam poniżej moje sprawozdanie, poczuwam się jednak do obowiązku uprzedzić, że pismo niniejsze pochodzi od dyletanta na tem polu. Otrzymałem od Zarządu głównego trójkę kur włoskich kuropatwiaków; kury te otrzymałem w listopadzie r. p. i chowam je wraz z innymi miejscowymi gatunkami, przyszedłem jednak do przekonania, że darowane mi kury nie mogą wytrzymać tutejszego zimnego klimatu, a zimno jest tutaj, bo jeszcze dzisiaj 26. maja chodzi się w paltotach. Kury te niosą jaj zaledwie czwartą część tego, co miejscowe, bo zaledwie po kilka jaj niosą peryodycznie co 3 lub 6 tygodni; ponieważ do tego czasu nie kwokały jeszcze, więc nie mogę osądzić, czy do wodzenia kurcząt będą zdatne, są one o wiele delikatniejsze i dużo słabsze od miejscowych. Tyle moich uwag w tym względzie. Zastrzegam się jednak, że w tym dziale gospodarstwa jestem dopiero początkującym, a więc nie mającym szerszego i wyrobionego poglądu.

3) Facimiech. „Jedna z nadesłanych kur, choć zdrowa, nie niesie się, pewnie jest za stara, za to druga niesie się bardzo dobrze. Do 20. maja zniosła już 50 jaj. Z tego zatrzymałem 14 i nasadziłem na nie inną kurę, zaś 35 jaj odstąpiłem członkom w cenie 20 hal. za 6 sztuk, to jest tak, jak płacą zwykłe jaja. Do wylęgania są zdatne, bo prawie wszystkie są dobre. Dziękuję za nadesłanie tego ładnego gatunku, a na jesień doniosę, jak się młode wychowały“.

4) Płazów. „W sprawie trójki Minorek zauważyłem, że w niesieniu jaj znacznie przewyższają kury swojskie. Zaczęły się nieść w drugiej połowie lutego, równocześnie prawie z kurami swojskiemi, I-sza zniosła w ciągu 94 dni 54 jaj, II-ga w 89 dniach 46 jaj i dotąd bez przerwy się niosą, podczas gdy kury swojskie, choć jednakowo karmione, znoszą 12—18 jaj i potem jakiś czas nie niosą się, czyli, że w niesieniu jaj dotąd ledwie w połowie dorównują Minorkom. Nadto jaja od Minorek są znacznie większe, niż od swojskich kur, prawie kaczym równe. Jaja zniesione prawie wszystkie rozebrali członkowie Kółka, jednakże pierwsze jaja sadzone pod kury w większej części nie były zapłodnione. U mnie z 20 jaj wylęgło się ledwo 8 kurcząt. Przyczyna prawdopodobnie ta, że kury te jako bardzo czułe na zimno, dopóki się nie ociepli, nie parzą się. Widocznie zimno ujemnie działa na nie, skoro kogut ani razu przez całą zimę nie zapiał“.

5. Obidza: Trójka kur włoskich chowa się zdrowo, są dosyć żarłoczne, wyglądu białego, 2 kury są wzrostu cokolwiek większego od zwykłych kur naszych ciemno szarych, kogut wzrósł znacznie większy od zwykłych kogutów tutejszych; wygląd te kury mają ładny i podobają się tutejszym gospodyniom. Dwie kury z tych młódek zaczęły nieść jaja od 13 marca br., zniosły do dnia 1 czerwca 12 sztuk. Obecnie co dzień niosą jaja bez przerwy. Dokąd będą niosły niewiadomo. Jaja są średniej wielkości, jednak większe są te jaja, niż innych młodych kur. Jaja te rozbierają gospodynie do wylęgu na zamianę innych jaj tutejszych kur tej samej ilości sztuk.

6. Zaczernie: Z trójki kur Minorek, otrzymanych od Zarządu głównego jestem zupełnie zadowolony. Przezimowała cała trójka dobrze, jedna kurka z mniejszym grzebieniem zaczęła składać jaja 15 grudnia 1903 i składała je do 1 maja 1904 r., zwykle jeden dzień próżnowała, od 8 maja wygrzewa jaja. Druga z większym grzebieniem zaczęła się nieść 21 lutego i do tego czasu się niesie. Jaja są większe niż tutejszych kur. Kury spodobały się, a szczególniej kogut swym wspaniałym grzebieniem. Kury są wyższe i dłuższe, niż tutejsze kury, jednak mają mniej wagi. Młode prędzej porastają, niż drugich kur, przeto są wytrzymalsze na zimno i zwinniejsze. Za dwa lata prawdopodobnie w Zaczerniu oprócz Minorek innych kur nie znajdzie, gdyż dobrze się niosą.

7. Wola radłowska: Obserwując rasę kur kuropatwich mogę nadmienić, że zewnętrzny wygląd, budowa i upierzenie jest wspaniałe. To samo można powiedzieć o młodem pokoleniu. W stadku kurcząt różnych ras napotkanych u włościan bardzo łatwo można odróżnić kurczęta tej rasy: budowa silna, szyja nieco dłuższa, wzrok śmiały i upierzenie właściwe odróżniają je od innych. Przy zwyczajnem odżywianiu (zboże, ziemniaki z grysem) wyglądają dobrze i zdrowo. Chów tej rasy opłaca się wydatnem niesieniem jaj. Z otrzymanych dwu kur młodsza niosła przez całą zimę i wiosnę z małemi przerwami w miesiącu po 15 do 23 jaj. Starsza 3-letnia rozpoczęła nieść w marcu i dotychczas bez przerwy podobnie jak poprzednia wciąż niesie. Jedno tylko można tej trójce zarzucić t. j. mały procent wylęgu. Na 10 jaj wylęga się 3 do 4 kurcząt, reszta czyste. Wszyscy, którzy te jaja podkładali kwokom, to samo stwierdzają. Mięsa kurcząt tej rasy nikt jeszcze tutaj nie kosztował.

Trójki kaczek rozlosowane zostały do następujących Kółek rolniczych:

Siedziba Kółka:	Powiat:	Trójkę otrzymał:
1. Zawadka	Jasło	Roman Kut
2. Folwarki	Buczacz	Michał Żyromski
3. Paszczyna	Ropczyce	Michał Pasowicz
4. Toustogłowy	Złoczów	Michał Łopuszyński
5. Gorzyce	Tarnobrzeg	ks. Jaroń
6. Czermin	Mielec	Wojciech Płatek
7. Zagórze	Sanok	Dr. Galant
8. Kornelówka	Żydaczów	Marcin Schneider
9. Monasterzyska	Buczacz	Marcin Łabaziewicz

Nie otrzymaliśmy 1 sprawozdania z Kółka rolniczego w Zagórzu; usprawiedliwione tem, że chów kaczek Peking już tam rozpowszechniony. Z pozostałych 8 miejscowości nadeszły pomyślne relacye, które przytaczamy:

1. Zawadka: „Za nadesłane kaczki bardzo dziękujemy. Młodsza zaczęła się nieść 5 kwietnia, ta druga 15 kwietnia. Z jaj dano Andrzejowi Kutowi 15, Józefowi Kutowi 12, Janowi Bełchowi 14, Michałowi Kutowi, Janowi Szydle i Maciejowi Szypule po 10. Wylęgło się dotąd (22 maja) tylko u Jana Bełcha 14“.

2. Folwarki: „Serdecznie dziękuję za szczerą życzliwość, okazaną przez nadesłanie nam kaczek. Trójka jest w dobrem wychowaniu. Kaczki zaczęły się nieść z początkiem marca, poprzestały na 2 tygodnie, a teraz niosą się do dnia dzisiejszego (28 maja). Jaja rozdaję członkom po zwykłej cenie. Już dwom bardzo się świetnie wylęgły“.

3. Paszczyna: „Co się tyczy kaczek, to urosły znacznie większe niż tutejsze. Zaczęły nieść pierwsza 4 kwietnia, druga 9 kwietnia. Zniosły obydwie przeszło 50 jaj, które sprzedawało się między członków po 3 za 20 h.“

4. Toustogłowy: „Odbierając od Zarządu Kółka te rasowe kaczki, zobowiązałem się oddać dla członków 30 sztuk jaj. Kaczki zniosły mi dotąd 45 jaj, z których 30 oddałem do rozdania.

5. Gorzyce: „Do dnia dzisiejszego (20 maja) obie kaczki zniosły zaledwie 10 jaj i żadna jeszcze nie siedzi na jajach, dla czego? — nie umiem wytłomaczyć. W jesieni kazałem swoje kaczory i kaczki pozabijać, zostawiliśmy tylko 2 ze swoich, które razem z tymi chodziły. Tamte 2 (swojskie) zniosły także niewiele tego roku, bo zaledwie 30 jaj i jedna siedzi od tygodnia dopiero na nich. Nadesłane zaś bardzo późno zaczęły się nieść i to zaledwie 1 najwyżej 2 jaja na tydzień.

Nie ma więc jak dotąd z nadesłanych wielkiej pociechy. W pierwszej połowie kwietnia chcieli niektórzy członkowie Kółka jaj od tych kaczek, lecz nie mogłem im dać, bo ich jeszcze nie było i dzisiaj jeszcze jest bardzo niewiele.

6. Czermin: „Trójka kaczek nadesłana w listopadzie 1903 r. bardzo się nam dobrze chowała przez całą zimę. Zaczęły się nieść około 15 marca, kaczka z roku 1902 zniosła jaj 14 a kaczka z 1903 r. zniosła jaj 16. Od starszej kaczki były tylko 4 zarody i te się chowają, a dziesięć niedobrych a to z powodu, że kaczki były chore. Kaczor zdechł, a kaczka wyzdrowiała. Z tych szesnastu jaj jest dziesięć zarodów, ale czy wszystkie wyjdą, nie wiadomo, bo dopiero 3 tygodnie jak są nasadzone i dlatego na czasie sprawozdanie nie było podane“.

7. Kornelówka: Kaczki podobają się nam bardzo. Zniosły do dzisiaj (23 maja) 60 jaj. Rozdzielano je między wszystkich członków Kółka. Mamy już 20 kacząt.

8. Monasterzyska: Otrzymane kaczki żywiłem przez całą zimę zbożem i gotowanymi kartoflami Od połowy marca b. r. zaczęły się nieść i naniosły po 40 jaj, czyli razem obydwie 80 jaj, z których udzieliłem wedle postanowienia Zarządu tutejszego Kółka rolniczego czterem członkom Kółka rolniczego celem nasadzenia i rozpłodu tego gatunku po 15 jaj, zaś sam nasadziłem 20 jaj, które się jeszcze dotychczas nie wylęgły. Zauważam, że gatunek ten nadaje się bardzo do hodowli.

Dla Kółka rolniczego w Skrzypnem, powiatu nowotarskiego, wylosowano pierwotnie 1 trójkę kaczek. Na życzenie ks. Skrudzińskiego, przewodniczącego Kółka rolniczego, który objawił chęć podniesienia chowu indyków i pantarek wśród członków Kółka, wysłano w miejsce kaczek 1 parę indyków i 1 pantara. Niestety nie otrzymaliśmy dotąd sprawozdania o tej wysyłce.

Jedenaście trójek królików rozlosowano do następujących Kółek rolniczych:

Siedziba Kółka	Powiat:	Otrzymali trójkę:
1) Kolanów	Bochnia	Jędrzej Olszewski
2) Starawieś	Biała	Józef Markiel
3) Chodenice	Bochnia	Jakób Urbański
4) Jazłowiec	Buczacz	Kazimierz Kurjański
5) Myślatycze	Mościska	Ks. Kwieciński
6) Boryczówka	Trembowla	Adam Duda
7) Zembrzyce	Wadowice	Franciszek Żmuda
8) Niedźwiada	Ropczyce	Jan Babicz
9) Bronowice m.	Kraków	ks. Prałat Krzemieński
10) Haczów	Brzozów	Jan Stepek
11) Konopnica	Lwów	Baltazar Ciapa.

Ze wszystkich miejscowości oprócz Konopnicy otrzymaliśmy sprawozdanie. Wyniki nie są pomyślne. Wysłane króliki zginęły w 5 miejscowościach, wymienionych pod 3, 4, 6, 10. Zaduszone zostały przez koty i psy przy wysyłce pod 5. Chorują, zginęły częściowo lub nie miały młodych pod 2 i 9. Pomyślniejsze są relacye z Kolanowa, gdyż jedna samica miała trzy razy po 6 młodych. Z tych jednak pierwsze młode dla zimna zmarniały i pozostało ostatnich 6 młodych. Od drugiej samicy młode również zmarniały. Króliki jednak chwalą sobie, jako duże, łaskawe i niewybredne w jedzeniu.

Z Niedźwiady zaś tak piszą:

Króliki nadesłane nam są wytrzymałe na klimat, niewybredne w jedzeniu, nadzwyczaj płodne, gdyż mają po 8 i 9 młodych, dość są łaskawe, prędko rosną, mają tylko tę wadę, że przegryzają klatki i uciekają na pole. Ktoby nie mógł osobliwszej opieki im dać przy większem gospodarstwie, lepsze są dla takiego króliki zwyczajne, gdyż te nie uciekają na pole, a przy dobrem urządzeniu w stajni nie marnuje się tyle, gdyż ani pies, ani co inne ich nie pożre.

Najlepsze relacye są z Kółka rolniczego w Zenbrzycach. Stamtąd tak donosi członek Kółka, który króliki otrzymał:

„Otrzymana trójka królików dostaje tę samę karmę, co nasze górskie króliki, to jest owies i koniczynę. Udają się pomyślnie. Od białej samicy miałem najpierw trzy młode — 2 samice i 1 samca —, te oddałem członkowi Janowi Firkowi — a potem 8 młodych. Z tych ośmiu darowałem parę Maciejowi Gadamie, parę Franciszkowi Wilczkowi do Makowa i parę Janowi Wronie z Grzechyni, aby w tamtych gminach rozmnożyli tę rasę królików. Samica ta przy trzecich młodych, których miała 5, zginęła a młode zniszczały. Bura samica miała 15/4 cztery młode. Skoro się odchowają, oddam je dwom członkom. Za wszystkie te króliki nie żądam od hodowcy żadnego wynagrodzenia, bo pragnę, żeby te króliki jaknajwięcej się rozpowszechniły.

Na rok 1904 również wyznaczone są nagrody w drobiu i królikach. Odpowiedni dobór drobiu zostanie ustalony po otrzymaniu relacyi jesiennej o rozsyłce z r. 1903.

Nieznacznym stosunkowo nakładem osiągnęliśmy — oprócz ubocznego celu nagrodzenia za sprawozdanie — dość wydatne wyniki na polu rozszerzenia rasowego drobiu. Już to samo, że kaczki Peking wywalczyły sobie uznanie i prawo bytu w 8 miejscowościach, że nadesłane rasowe kury rozpowszechnią się w 6 gminach, jest pewnego rodzaju przyspieszeniem racyonalnego chowu wśród włościan, gdyż nadesłany w darze drób zachęci ich zapewne do troskliwszego obserwowania różnic w wydatności i pożytku różnych ras, a Zarząd Kółka rolniczego skłoni do zapisania się na członka jednego z istniejących Towarzystw chowu drobiu.

XII. Różne sprawy rolnicze.

Pod tytułem powyższym pomieszczamy w krótkości sprawozdanie nasze z czynności naszych, odnoszących się do kilku nadzwyczaj ważnych działów, jak melioracye rolne, mleczarstwo, akcya nad popieraniem cukrownictwa w kraju i wiele innych. Zarząd główny nie rozporządza żadnymi specyalnymi funduszami na powyższe cele, to też działalność nasza z natury rzeczy musiała się ograniczyć na popieraniu pokrewnych nam towarzystw i instytucyi przez umieszczanie odpowiednich artykułów w „Przewodniku“, przez pouczanie inspektorów rolniczych (a w niektórych sprawach również lustratorów handlowych), którzy przy każdej sposobności włościanom przedstawiali korzyści spółek mleczarskich, towarzystw oszczędności i pożyczek, informowali o pomocy, jakiej kraj udziela przy melioracyach rolnych, wskazywali drogi i warunki, na jakich towarzystwa i instytucye udzielają pomocy.

W roku ubiegłym wobec walki z kartelem i niekorzystnych warunków dla rozwoju cukrownictwa naszego, któremu tylko solidarne poparcie ze strony ogółu rolników mogło dopomódz do zwycięstwa, uważaliśmy za pierwsze zadanie i obowiązek użyć całego wpływu na członków Towarzystwa, by z jednej strony przez kupno cukru przeworskiego, z drugiej strony przez przystąpienie do uprawy buraków cukrowych pospieszyli z pomocą. Zapatrywania nasze i usiłowania najlepiej zilustrują wezwanie nasze do Kółek rolniczych o kupowanie tylko przeworskiego cukru, pomieszczone w nr. 19 „Przewodniku“ z r. 1903 i odezwa gorąca, rozrzucona po Kółkach rolniczych w tych powiatach, gdzie uprawa buraków cukrowych na gruntach włościańskich ma odpowiednie warunki. Odezwa ta, wydana w formie plakatu i rozrzucona w kilku tysiącach egzemplarzy, brzmiała:

Uprawiajcie buraki cukrowe!

Przed kilku miesiącami Zarząd główny Tow. Kółek rolniczych wzywał Kółka rolnicze do zakupywania wyłącznie tylko cukru krajowego przeworskiego, obecnie zwraca się do Kółek rolniczych, aby wszelkimi sposobami starały się nakłonić wszystkich swych członków rolników do uprawiania buraków cukrowych dla krajowych cukrowni w Przeworsku i w Żuczce na Bukowinie.

Wrogowie naszego przemysłu bowiem, będąc w posiadaniu cukrowni w Łużanach i w Tłumaczu, zakupionych celem zgniecenia naszych fabryk, starają się odebrać przeworskim fabrykom plantatorów, aby po doprowadzeniu naszych cukrowni do upadku, mogli później już to wszechwładnie oznaczać najniższe ceny buraków, już też, ograniczając plantacyę, zalewać kraj nasz cukrem pozakrajowym, a ciężko zapracowanym groszem naszym wzbogacać swoje przedsiębiorstwa.

Rolnicy! Pamiętajcie o tem, że sprawa utrzymania krajowego przemysłu cukrowniczego ściśle związana jest z pomyślnym rozwojem naszego rolnictwa i z przyszłym dobrobytem naszego kraju, bo po zwalczeniu szkodliwej konkurencyi Towarzystwo przeworskie będzie w możności coraz szerzej rozwijać swoją działalność i coraz więcej rolnictwu krajewemu i przemysłowi przysparzać korzyści!

Pamiętajcie o tem, że w fabrykach naszych tysiące a na plantacyach buraków tysiące tysięcy robotników włościan znajduje korzystny zarobek, nie potrzebując go szukać za granicą.

Pamiętajcie że uprawa buraków jest jednym z najlepszych środków do podwyższenia dochodów z gospodarstwa, boć przecie ogromny rozkwit zachodniego rolnictwa i dobrobyt rolników zachodnich powstały i polegają na obfitej uprawie buraków. Uprawa ta wymaga starannej obróbki roli, a dając wysokie dochody, pozwala na wydatki i nakłady, jakie przy zwykłem, zbożowo pastewnem gospodarstwie nie mogłyby się opłacić. Uprawa buraków przyczynia się także do podniesienia i ułatwienia hodowli bydła i trzody, bo przez całą jesień przysparza nadzwyczaj pożywnej paszy, liści i główek buraczanych, a na zimę dostarcza wytłoczyn, które przy dodatku paszy posilnej znakomicie wpływają na wydatność mleka. — Ileżby to potrzeba spaść koniczyny, siana, buraków pastewnych, ziemniaków itp. w miejsce liści buraczanych i wytłoczyn!

Obecna cena, jaką płacą nasze cukrownie w Przeworsku i Żuczce za buraki, czyni uprawę ich opłacalną, a jest nadzieja, że po zwalczeniu wrogich współzawodników cena ta będzie mogła być podwyższona.

Tym plantatorom, którym z powodu większej odległości od fabryki nie opłaca się sprowadzać wytłoczyn, wypłaca cukrownia wartość ich gotówką.

Zarząd główny wzywa niniejszem wszystkich przewodniczących Kółek rolniczych, a zwłaszcza duchownych, właścicieli dóbr, dzierżawców i poważnych wpływowych włościan do zachęcania słowem i przykładem, by każdy rolnik bodaj małą przestrzeń buraków dla jednej z naszych krajowych fabryk uprawiał.

Tylko umiejętna uprawa buraków przysparza rolnikom wysokie zyski. Jakkolwiek w „Przewodniku Kółek rolniczych“ kilkakrotnie już pouczano o uprawie buraków, to jednak w najbliższej przyszłości zamieszczone tam będą krótkie wskazówki w tym względzie. Zarząd główny na każde żądanie Kółek prześle im wskazówki o uprawie buraków.

O wynikach podjętych zabiegów dla rozszerzenia uprawy buraków winny Kółka rolnicze Zarząd główny powiadomić.

Nie ograniczając się na wydaniu odezwy, pomieściliśmy w nr. 4 „Przewodnika“ z r. 1904 najgłówniejsze wyjaśnienia, gdzie i po jakiej cenie nabywa się nasienie i ile go potrzeba na morg. dalej ile cukrownia płaci za buraki, jak się dostawia i oblicza wagę buraków, wreszcie kiedy i jakich zaliczek udziela cukownia plantatorom. W nr. 7 zaś podaliśmy artykuł Dr. Pawłowskiego: „Czy opłaci się sadzić buraki cukrowe w gospodarstwie włościańskim“. Szereg cały zgłoszeń i zapatrywań o uprawę buraków cukrowych, z któremi się na skutek naszych zabiegów do nas zwrócono, przesłaliśmy dyrekcyi cukrowni w Przeworsku do dalszego traktowania.

Wobec oddania przez Wydział krajowy sprawy organizacyi s p ó ł e k m l e c z a r s k i c h i opieki nad niemi w ręce Patronatu dla spółek oszczędności i pożyczek, a opieki nad techniczną stroną przetwarzania mleka Biuru mleczarskiemu, wobec akcyi subwencyjnej c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie i gospodarczego we Lwowie (a w przyszłości także i Towarzystwa mleczarskiego), nam przy tym podziale mleczarstwa przypadła, że tak powiemy, akcya nad produkcyą mleka. Silne spółki mleczarskie mogą powstawać i rozwijać się tylko tam, gdzie włościanie żywią odpowiednio krowy, odpowiednio wychowują młodzież, uprawiają rośliny pastewne, dbają o łąki i pastwiska. Nawoływanie w tym kierunku do poprawy, do postępu było i jest naszem zadaniem, do którego, opierając się na naszej organizacyi w zakresie naszej materyalnej możności wytrwale zmierzamy. W tym celu prowadzimy doświadczenia z nawożeniem łak i pastwisk, (szczególnie gminnych), w tym celu wprowadziliśmy rozdawnictwo nasion roślin pastewnych, w tym celu prowadzimy za pomocą zbiorowej korespondencyj z członkami naukę o łąkach (o czem poniżej), a pismem i słowem nawołujemy bez przerwy, przy każdej sposobności do budowania lepszych stajen, do staranniejszego obchodzenia się z bydłem i t. p Przy objazdach, przy rozdzielaniu pól doświadczalczalnych miejscowości, mające mleczarnie spółkowe, stawiamy z reguły na pierwszem miejscu. To też o naszej działalności w tym kierunku, choć nie wykazuje się ona cyframi założonych mleczarń, możemy z głębokiem przekonaniem powiedzieć, że do budowy przemysłu mleczarskiego dokłada przecież cegłę po cegiełce w granicach, które zakreślają nam nasze fundusze i skromna ilość sił fachowych w biurze rolniczem.

Podnieść tutaj musimy, że ściślejszy kontakt między instytucyami, pracującemi na polu mleczarstwa, stała i regularna wymiana myśli, informowanie się wzajemne o podejmowanych pracach, (bo dzisiaj niejednokrotnie dopiero ze sprawozdania rocznego pokrewnej instytucyi dowiadujemy się o akcyi, podjętej przez nie w jakiejś miejscowości) oszczędziłyby sił, ułatwiłyby wspólne zadanie i osiągnięcie celu, do którego dzisiaj — z osobna niestety — zdążamy.

* * *

Sprawą ważną, z którą na każdym kroku naszej działalności rolniczej się spotykamy, są m e l i o r a c y e r o l n e. Działalność nasza w tym kierunku nosi również charakter, że tak powiemy, agitacyjny, informacyjny. Zadaniem naszem jest zwracanie uwagi na potrzebę wykonania melioracyi, czy to drenowania. czy osuszania rowami i przedstawienie korzyści, stąd płynących. Sposobności po temu mamy wiele, to też nigdy ich nie pomijamy, a informujemy, czy to na miejsce słowem, czy też pisemnie, w jaki sposób członkowie Kółek mają odnosić się o pomoc do Wydziału krajowego, jak zawiązywać spółki melioracyjne, starać się o zasiłki i t. p. Ze działalność nasza nie mija bez śladu, to na dowód mogą posłużyć zestawienia cyfrowe. W r. 1901 za inicyatywą Kółek rolniczych drenowano 757 morgów w 1902 roku 2528 morgów, w roku sprawozdawczym 1295 morgów. Że zabiegi i starania nasze pomyślny osiągają skutek, to zasługa w tem wielka kraj. Biura melioracyjnego, które spółki melioracyjne włościańskie troskliwą otacza opieką i na każdym kroku, nie szczędząc w tym celu trudów i kosztów, zadanie im ułatwia. Jak w poprzednich latach, tak i w r. 1903 p, inżynier dr. J. Blauth niestrudzenie przychodził nam z pomocą tak pomieszczaniem fachowych artykułów i wyjaśnień jak też referatami na zebraniach powiatowych; to też możemy śmiało powiedzieć, że jego jasna metoda wykładu i popularne przedstawienie rzeczy, wielce przyczynia się do przełamania obawy u włościan i skłania ich do podejmowania melioracyi.

W tytule „Różne sprawy“ nadmieniamy o jednym jeszcze szczególe naszej działalności, który właściwie należałby do sprawozdania odnoszącego się do łąk i pastwisk. Jestto rozpoczęta w r. 1903 i w roku bieżącym przez nas kontynuowana „nauka o łąkach i trawach“, prowadzona za pomocą korespondencyi ze strony członków i równolegle idących artykułów w „Przewodniku“.

W przekonaniu, że poprawa łąk postąpi raźniej naprzód, jeśli włościanie zapoznają się z najważniejszemi trawami, postanowiliśmy ruchliwszych i więcej interesujących się tą sprawą pouczyć w tym kierunku, toteż z wiosną 1903 ogłosiliśmy w „Przewodniku“, że każdy włościanin, przystępujący do „nauki o łąkach“, otrzyma dwie książeczki tj. „O łąkach“ i „Uprawa traw pastewnych“ Br. Janowskiego, książeczki te oraz uzupełniające artykuły pomieszczone w organie Towarzystwa musi dokładnie przeczytać i na tej podstawie odpowiadać na pytania stawiane w „Przewodniku“. Ponadto każdy

uczestnik obowiązany jest przesłać przynajmniej ośm traw zasuszonych, a oznaczonych wedle rycin pomieszczonych w książce Br. Janowskiego. Uczestnicy mieli za to otrzymać nagrody. Do nauki zgłosiło się 80 włościan, a z tych 41 nadesłało dobre odpowiedzi na postawione pytania i zasuszone trawy z oznaczeniem nazwy.

Wymieniamy nazwiska ich, podając przytem ilość gatunków nadesłanych traw (pierwsza liczba). jako też ilość dobrze oznaczonych gatunków (druga liczba).

1) Tomasz Legierski z Istebny — 15 — wszystkie gatunki dobrze oznaczone;

2) Jan Marczyński z Targanic — 9 — 8;

3) Franciszek Mikulski z Połomia dużego — 10 — 7, 1 nieoznaczony;

4) Marya Biłsztonowa z Kadłubisk — 14 — 8, odpowiedzi nie nadesłane;

5) Stanisław Trzeciak z Połomia dużego — 9 — wszystkie gatunki dobrze oznaczone;

6) W. Mendychowski z Siemianówki — 24 — 23;

7) Jan Jastrzębski z Połomia dużego — 10 — 9;

8) Jan Bieroń z Krzesławic — 12 — wszystkie gatunki dobrze oznaczone;

9) Jan Kaczak z Kaczaków — 7 — 6;

10) Ludwik Żegleń z Ostrowa koło Sokala — 14 — 13;

11) Julian Hawrysiewicz z Ożydowa — 9 — 7;

12) Wiktor Ciuciura z Maliniec — 8 — 7;

13) Zygmunt Cichocki z Łuczyc — 16 — wszystkie gatunki dobrze oznaczone.

14—16) Fr. Szubra, St. Wilk, Józef Czuchra z Suchodołu — 28 — 25;

17—19) Kazimierz Kopacz, J. Stańczyk, Wojciech Kopacz z Szynwałdu — 23 — 16;

20) Jan Lenar z Handzlówki — 10 — 8;

21) Józef Witkowski z Niecieczy — 9 — wszystkie gatunki dobrze oznaczone;

22) Michał Kabaj z Głobikówki — 10 — 9, 1 gatunek nieoznaczony;

23) Edward Korczyński z Radziszowa — 14 — 13;

24) Adam Dziubek z Przewrotnego — 17 — 14;

25) Ludwik Ciężarek z Gdowa — 8 — 5;

26) Karol Jamka z Bierzanowa — 8 — 7;

27) Tomasz Inglot z Albigowej — 14 — 12;

28) Jan Sobek z Handzlówki — 10 — 8;

29) Jan Solarz z Ołpin — 12 — 8; bez odpowiedzi, 3 rośliny przysłane nie są trawy;

30) Antoni Noworyta z Okleśni — 9 — 8;

31) Antoni Brudz z Przewrotnego — 17 — 16;

32) Jan Kuropatwa z Ptaszkowej — 12 — 10;

33) Jan Biernat z Woli batorskiej — 15 — załączony był spis przysłanych gatunków, lecz żaden gatunek nie był oznaczony;

34) Ignacy Stanula z Ołpin — 8 — 6;

35) Józef Gargula z Sienny — 14 — żaden gatunek nieoznaczony;

36) Jan Grzybowski z Bestwiny — 8 — 6;

37) Ryszard Kurzbauer z Płauczy małej — przysłane gatunki nieoznaczone;

38) J. Ciuba z Babic — 10 — 7, 1 gatunek nieoznaczony;

39) Teofil Gładysz ze Szczepanowa 10 — 9, 1 gatunek nieoznaczony;

40) Jan Karpa z Biłki królewskiej 13 — wszystkie oznaczone dobrze;

41) Michał Kieliszek z Zaleszan — 9 — wszystkie oznaczone dobrze.

Jak więc widzimy, ci, którzy nadesłali trawy, wywiązali się ze swego zadania dobrze, zatem kilkudziesięciu członków nauczyło się tą drogą rozróżniać najważniejsze trawy. „Ktoby przypuszczał — pisze jeden z naszych korespondentów — że roślina, po której najczęściej stąpam, to rajgras. Dotychczas nie pomyślałem, że te wszystkie trawy, które z pomocą książki Janowskiego odnalazłem, u nas odszukać można“.

Odpowiedzi dane na pytania postawione w nr. 11. „Przewodnika“ wypadły zadawalniająco, a niektóre wprost doskonale, jak np. pp. Mendychowskiego z Siemianówki, Jana Kaczaka z Kaczak, Korczyńskiego z Radziszowa, Hawrysiewicza z Ożydowa.

Wszyscy, którzy nadesłali trawy dobrze oznaczone, otrzymali nagrody w książkach wedle wykazu dołączonego:

Tomasz Legierski z Istebny: „Kordeckiego“. W. Mendychowski z Siemianówki, Jan Kaczak z Kaczaków i Ludwik Żegleń z Ostrowa koło Sokala: „Quo vadis“ Sienkiewicza, w skróceniu p. t. „Sty Piotr w Rzymie“. — Julian Hawrysiewicz z Ożydowa i Edward Korczyński z Radziszowa „Krzyżaków“ Sienkiewicza w skróceniu. — Zygmunt Cichocki z Łuczyc i Tomasz Inglot z Albigowej „Szary proch“ Rodziewiczówny. — St. Wilk z Suchodołu, Antoni Brudz z Przewrotnego i Jan Karpa z Biłki królewskiej „Tadeusza Kościuszkę“. — Stanisław Trzeciak z Połomia dużego, St. Szubra z Suchodołu i J. Stańczyk z Szynwałdu „Królewskie pacholę“. — Jan Bieroń z Krzesławic, Józef Czuchra z Suchodołu i Adam Dziubek z Przewrotnego „Nad Niemnem“ Orzeszkowej. — Józef Witkowski z Niecieczy, Antoni Noworyta z Okleśni, Józef Ciuba z Babic, Michał Kieliszek z Zaleszan i Jan Jastrzębski z Połomia dużego „Hodowlę drzew i krzewów owocowych“ W. Tabeau. — Kazimierz Kopacz z Szynwałdu, Jan Sobek z Handzlówki, Jan Kuropatwa z Ptaszkowej i Jan Grzybowski z Bestwiny „O hodowli drzew i krzewów owocowych“ Fronia. — Wojciech Kopacz z Szynwałdu i Ludwik Ciężarek z Gdowa „O zwierzętach szkodliwych i pożytecznych w gospodarstwie“. — Jan Marczyński z Targanic, Franciszek Mikulski z Połomia dużego, Marya Biłsztonowa z Kadłubisk. Wiktor Ciuciura z Maliniec, Jan Lenar z Handzlówki, Michał Kabaj z Głobikówki, Karol Jamka z Bierzanowa, Jan Solarz z Ołpin, Jan Bier-

nat z Woli batorskiej, Ryszard Kurzbauer z Płauczy małej, i Teofil Gładysz ze Szczepanowa „Kalendarze rolnicze na rok 1904“.

Nie poprzestając na tem, rozesłaliśmy wszystkim uczestnikom kursu nauki o trawach w specyalnych pudełkach nasiona 28 gatunków najważniejszych traw i motylkowych, aby mogli się zapoznać z nimi. Dla przekonania się zaś, czy obeznali się z nimi rzeczywiście, postawiliśmy w „Przewodniku“ szereg pytań, odnoszących się do budowy kwiatu, owocu i do różnic między poszczególnemi nasionkami, a ponadto każdy z uczestników otrzymał po 2 torebki, z 4 gatunkami nasion razem pomieszanymi, które ma do osobnych torebek rozsortować i opatrzywszy nazwą z powrotem nam odesłać. Zestawione przez nas mieszanki stosowaliśmy naturalnie do wiadomości uczestnika, a im który większą okazał znajomość przy oznaczaniu traw, tem trudniejszą otrzymywał kombinacyę. Odpowiedzi na pytania już częściowo otrzymaliśmy, a nie wątpimy, że i nasiona dobrze oznaczone wkrótce nam uczestnicy odeślą.

* * *

Ponieważ na zjazdy powiatowe, w których programie jest zazwyczaj referat z zakresu rolnictwa, przy dzisiejszym nielicznym składzie biura rolniczego nie zawsze może pojechać inspektor rolnictwa, przeto dążymy, by wytworzyć wśród włościan, z pomiędzy wybitniejszych jednostek, szereg prelegentów, którzyby w razie potrzeby na zjazdach powiatowych, na zebraniach niedzielnych, w miejscowych Kółkach, lub we wsiach mogli w sprawach rolniczych przemawiać. Z jednej strony dla przekonania się, czy rzecz ta możliwa jest do przeprowadzenia w praktyce, z drugiej strony dla zbadania, o ile dotychczasowa nasza działalność nad podniesieniem rolnictwa wywarła wpływ na postępowanie włościan, postawiliśmy w jesieni ubiegłego roku w „Przewodniku“ 10 pytań, żądając na nie od włościan odpowiedzi, której odczytanie trwałoby około 20 minut. Ci, którzy napiszą najlepsze opracowania, mieli otrzymać nagrody pieniężne lub w książkach.

Były to następujące pytania:

1) W jaki sposób Kółko rolnicze może się przyczynić do podniesienia gospodarstwa włościańskiego?

2) Jakiem być powinno ziarno do siewu i czy się opłaci wprowadzanie nowych gatunków zbóż?

3) W jaki sposób Kółka rolnicze, względnie włościanie mogą korzystać z pomocy udzielanej przez Towarzystwo gospodarskie, względnie rolnicze dla podniesienia chowu bydła i nierogacizny?

4) W jaki sposób, nie posiadając łąk i pastwisk, możemy sobie zapewnić paszę dla bydła na cały rok?

5) Jakie zachodzą oszukaństwa w handlu nawozami sztucznymi i jak się przeciw niesumiennemu wyzyskowi zabezpieczyć można?

6) Jak obliczać na zimę zapas posiadanej paszy jak ją wydzielać, by braku nie było?

7) Czy można z jednego kawałka pola zbierać plon więcej, niż raz do roku?

8) W jaki sposób przejść z uprawy zagonowej na płaską i czy to się opłacić może?

9) Jakie narzędzia rolnicze nadają się do zakupna na wspólny użytek i czy się opłaca takie zakupno?

10) Czy opłaci się małorolnemu gospodarzowi założenie sadu?

W ciągu kilku tygodni otrzymaliśmy 87 odpowiedzi, pomiędzy niemi zaś jest kilkanaście tak wyczerpująco, jasno obejmujących całość przedmiotu, że opracowania te mogłyby być na każdem rolniczem zebraniu odczytane w dzisiejszej swej formie. Kilkanaście prac mamy zamiar ogłosić w „Przewodniku“, inne, o ile autorzy będą odpowiednią posiadali wymowę, będą po drobnych uzupełnieniach i poprawkach służyły jako referaty, nadające się do wygłoszenia na zebraniach w Kółkach. Jesteśmy zaś przekonani, że odczyt opracowany i wygłoszony przez włościanina, który zna stosunki miejscowe i umie jasno, a zrozumiale do swych sąsiadów w Kółku, sąsiedniej gminie, lub w powiecie przemówić, zrobi z pewnością dobre wrażenie i wywrze niejednokrotnie wpływ większy, niż odczyt nieznanego włościanom przybysza, który nie zawsze wstępnym bojem potrafi sobie zaufanie naszego ludu pozyskać.

Że plan nasz jest do przeprowadzenia możliwy, na to mamy już dowody, bo na zebraniu powiatowem 12. czerwca 1904 we Lwowie w sali ratuszowej włościanin z Siemianówki W. Mendychowski mówił „O poprawie łąk“, a w przemówieniu swojem tak wyczerpał temat, że obecny inspektor rolniczy w niczem tego przemówienia nie potrzebował uzupełniać. Podnieść przytem trzeba, że sposób przedstawienia rzeczy np. działania nawozów sztucznych był z jednej strony trafny i słuszny, a przytem dla włościan zrozumiały, bo pochodził od ich sąsiada, sposobem myślenia z nimi zżytego.

Wobec ogromnej ilości opracowań (87), komisya, która ma nagrodę rozdzielać, złożna z 5-ciu osób nie zdołała jeszcze całego materyału przeczytać, dlatego też przyznanie i rozdzielenie nagród nastąpi dopiero w sierpniu.

W głównych zarysach przedstawiliśmy poszczególne gałęzie naszej działalności rolniczej, której kierownictwo spoczywa w sekcyi rolnej Wydziału wykonawczego, a wykonanie następuje przez personal biura rolniczego. Wobec nieproporcyonalnie wielkiego wzrostu agend biura rolniczego, którego personal od czasu reorganizacyi tego biura nie został powiększony, znaleźliśmy się w tem położeniu, że cały szereg spraw ważnych, do wykonania dojrzałych nie mógł być w życie wprowadzony wobec przeciążenia Sekcyi rolnej akcyą już podjętą.

Cały dział hodowli, weterynaryi tak w „Przewodniku“, jak w wykładach ustąpił miejsca sprawom rolniczym, cały szereg zebranych materyałów n. p. o leczeniu chorób u bydła, o pastwiskach gminnych czeka opracowania. Aby temu przeciąże-

niu zapobiedz i módz przystąpić do rozwinięcia akcyi w kierunkach w naszej dotychczasowej działalności mniej uwzględnianych, Zarząd główny zwrócił się do całego grona ludzi fachowych, przeważnie z pośród profesorów szkół rolniczych i asystentów z prośbą o pomoc i współpracownictwo w Sekcyi rolnej.

Współudział swój przyrzekli wszyscy zaproszeni, a mianowicie: pp. Boski, K. Brzeziński. dyr. Bielski, prof. Chaniewski, dyr. Cholewa, Huppenthal, Dzierzbicki, Froń, Janowski, Karpiński, dyr. Kawecki, Maurizio, dr. Moczarski, dyr. Poniński, Profic, dyr. Rozwadowski, dyr. Świeżawski, Turski, Weigelt.

W celu omówienia programu rolniczej działalności Towarzystwa i podziału referatów pomiędzy członków sekcyi zwołane zostało na dzień 23. maja zebranie członków sekcyi, w którem wzięli udział z powyżej wymienionych pp. Boski, St. Brzeziński, prof. Chaniewski, dyr. Cholewa, Huppenthal, dyr. Kawecki Maurizio, dr. Moczarski, dyr. Rozwadowski, Turski, dalej członk. Komisyi rolniczej Towarzystwa pp. Adolf Wiesiołowski, prof. Pomorski, dyr. biura Adamski, inspektorowie rolniczy Popławski i Wasung, instruktor sadownictwa p. Poluszyński. Z członków Wydziału wykonawczego uczestniczyli w zebraniu pp. prezes Artur Cielecki, dr. H. Sawczyński, kurator Towarnicki i dr. Gargas. Reszta zaproszonych członków Sekcyi usprawiedliwiła swą nieobecność.

Prezes Towarzystwa powitał przemową zebranych, złożył podziękowanie zaproszonym za gotowość, z jaką pospieszyli na pierwsze wezwanie Towarzystwa i wyraził nadzieję, że działalność rolnicza Towarzystwa przy tak wydatnem współpracownictwie fachowem, opartem na szerokiem doświadczeniu i znajomości stosunków krajowych na szersze wstąpi tory.

Przewodnictwo objął następnie p. A. Wiesiołowski, który udzielił głosu ref. prof. Pomorskiemu. W dłuższem przemówieniu przedstawił referent dotychczasową działalność rolniczą Tow. i rozwój i przedstawił program działania na przyszłość.

Zadaniem wzmocnionej sekcyi rolniczej będzie decydować o kierunkach i środkach, mających na celu podniesienie gospodarstw włościańskich w ramach statutu i funduszów Towarzystwa, co mieć będzie miejsce na zjazdach ogólnych sekcyi, które wedle stanu funduszów kilka razy do roku odbywać się będą; ponadto za najodpowiedniejszą drogę należy uważać taki rozdział referatów i prac, by każdy członek sprawę mu przydzieloną uważał za swoją, obmyślał sposób jej przeprowadzenia, zamieszczał w swoim zakresie artykuły, pouczenia, zbierał materyały za pomocą pytań i kwestyonaryuszów. Da to bowiem gwarancyę, że akcya rozpoczęta w jakimkolwiek kierunku nie ustanie dla braku czasu, bo mieć będzie swego opiekuna i propagatora, który jej zalegać i upaść nie dozwoli. Referent zaproponował przeto kolejne obrady nad poszczególnymi działami akcyi rolniczej Towarzystwa.

Jako punkt pierwszy omówiono sprawę rozszerzenia akcyi hodowlanej. Postanowiono po dłuższej dyskusyi, w której zabierali głos pp. Wiesiołowski, Maurizio, Chaniewski, Rozwadowski, Pomorski, popierać nadal uprawę roślin pastewnych w tych okolicach, gdzie jest mniej rozpowszechniona, dążyć dalej do poprawy łąk i pastwisk, pomieszczać w „Przewodniku“ większą ilość artykułów, dotyczących hodowli, policyi weterynaryjnej, propagować hodowlę kóz, drobiu i t. d. Sprawy hodowlane poruczono pp. Chaniewskiemu, dyr. Rozwadowskiemu, Cholewie, Ponińskiemu, Froniowi, Kaweckiemu, którego trosce powierzono specyalnie sprawy, dotyczące policyi weterynaryjnej. Komisya ta hodowlana ma w dalszym ciągu na razie uwzględnić głównie hodowlę bydła i trzody, pomyśleć nad ułożeniem szczegółowego programu akcyi hodowlanej, w której tworzenie związków hodowlanych, opartych o Kółka rolnicze, ma stanowić podstawę.

Przystąpiono następnie do omówienia akcyi dotychczasowej na polu sadownictwa. Dyr. K. Brzeziński, opierając się na tem, że popyt za drzewkami nieproporcyonalnie wysoko z roku na rok wzrasta, przestrzegał, że już dzisiaj należy pomyśleć o założeniu odpowiednich szkółek by za lat kilka Towarzystwo nie było zmuszone pokrywać swego zapotrzebowania za granicą. Akcyę zakładania szkółek powinien poprzeć kraj i powiaty. Wobec podniesionych obaw, czy Towarzystwo może się w tym kierunku angażować, podjął się dyr. Brzeziński w tej sprawie wygotować dla Wydziału wykonawczego referat, który ma wskazać dalsze drogi postępowania.

Uważając w dalszym ciągu sprawę obchodzenia się z gnojem za niezmiernie ważną dla naszych włościan, za jedną z tych spraw, które nigdy za często nie mogą być przypominane, czy to przez „Przewodnik“, czy przez broszury i wykłady, przez konkursa na budowę obór i poprawnych gnojowni, przydzielono ten dział pp. dyr. Świeżawskiemu i Rozwadowskiemu.

Pomoc w układaniu programów doświadczeń nawozowych i z odmianami zbóż i roślinami pastewnemi, przyrzekli pp. Karpiński i Boski, wreszcie specyalną opiekę nad doświadczeniami z wapnowaniem oddano pp. Bielskiemu i Froniowi.

Referat o pastwiskach otrzymał p. Dzierzbicki, o łąkach, uprawie nasion traw pp. Janowski, Profic, Huppenthal.

Pp. Cholewa i Grodzki podjęli się zbadania uprawy tytoniu, a po porozumieniu się z Tow. uprawy tytoniu mają oni przedłożyć odpowiednie wnioski Sekcyi rolniczej.

Zapełnianie łamów „Przewodnika“ w odpowiednim czasie artykułami o szkodnikach, o chwastach najszkodliwszych w rolnictwie i o sposobach walki z nimi, powierzono p. Weigeltowi.

Pomoc w pracach, odnoszących się do rachunkowości naszych włościan, przyrzekł p. Turski.

Wreszcie Sekcya, uznając, że każdy dział wymieniony może jako znakomitego środka pomocniczego używać kwestyonaryuszy, pytań konkursowych, nauki zapomocą korespondencyi, powierzyła kiero-

wnictwo tego działu p. Huppenthalowi. Zadaniem jego będzie zatem nadesłane przez członków Sekcyi pytania, ogłoszenia konkursów, kwestyonaryusze i t. p., oceniać, tak je kolejno pomieszczać i załatwiać, by nie nastąpiło przeciążenie w tym dziale lub wzajemne kolizye, wreszcie materyały nadesłane zestawiać i użytkować odpowiednio.

. Sekcya uznała w dalszym ciągu, że ciągły kontakt z instytucyami pokrewnemi, dzielenie się wiadomościami o doświadczeniach, przez nich zebranych, informacye o ich działalności, o pomocy, którejby w razie przystąpienia na członków Kółka rolnicze mogły doznać od Towarzystw, jest niezmiernej wagi i w tej myśli uprosiła p. Maurizio o informacye tego rodzaju z Towarzystwa rolniczego, p. Janowskiego o wiadomości z Tow. gospodarskiego, a p. Turskiego o dane, odnoszące się do Patronatu spółek oszczędności i pożyczek.

Dwie nieco odrębne sprawy podniesiono jeszcze w obradach Sekcyi. Jedna z nich jest od długich lat podnoszona w łonie Towarzystwa; jest to sprawa handlu jajami i złączona z nią sprawa hodowli drobiu. Pozostawiając na razie akcyę co do hodowli drobiu odnośnym towarzystwom, uproszono p. Maurizio, by podjął się zebrania i opracowania materyału, odnoszącego się do handlu jajami i przedłożył do roku odpowiednie wnioski, upoważniono zaś p. Maurizio do zebrania potrzebnych mu wiadomości przez rozesłanie odpowiednich kwestyonaryuszy i okólników.

Drugą taką ważną, chociaż z rolniczą działalnością niezwiązaną sprawą, jest hygiena naszego ludu. Ponieważ Towarzystwo w swej organizacyi dotychczasowej nie ma osobnego dla tego rodzaju spraw oddziału, przeto, by nie powstrzymywać akcyi w tak doniosłej sprawie, oddano ją dr. Moczarskiemu, który nad nią w Królestwie pod kierunkiem dr. Chełchowskiego pracował, zebrani zaś ofiarowali mu swą pomoc w jego zabiegach.

Po wyczerpaniu porządku dziennego, nad którym obrady wypełniły dzień cały, przewodniczący zamknął posiedzenie gorącem podziękowaniem nowym członkom Sekcyi za przybycie z odległych okolic kraju na pierwsze wezwanie, za gorliwość w obradach i za gotowość, z jaką pracy w przydzielonych im działach się podjęli.

Komisya hodowlana odbyła bezpośrednio potem posiedzenie i rozdzieliła pomiędzy siebie czynności na najbliższy okres czasu.

Działalność nasza przy cennem współpracownictwie nowo pozyskanych członków szerszem i głębszem popłynie korytem, obejmie nowe działy, zapewni ciągłość i jednolitość pracy, to też zamykamy sprawozdanie nasze z przekonaniem, że w roku przyszłym na tem polu nowe wykażemy zdobycze.

C) Sprawy handlowe.

I. Handlowa działalność Towarzystwa.

Drugie ważne pole działania Towarzystwa tworzą sprawy handlowe, o ile ten handel odnosi się do towarów mieszanych i spożywczych, służących do zaspokojenia zwykłych potrzeb włościańskiej i małomiejskiej ludności. Na tem polu działającymi czynnikami są poszczególne Kółka rolnicze. One to, zmuszone stosunkami, podjąć się musiały kłopotliwego ciężaru zakładania i utrzymywania sklepów, aby ludność, skupiającą się po Kółkach rolniczych, oswobodzić od wyzysku kramarzy. Im przypadły w udziale trudne zadania zebrania kapitału zakładowego, zapoznania się z tajnikami handlu drobiazgowego, zarządzenia należytego rozdziału czynności i prowadzenia odpowiedniej rachunkowości, aby spółkowe przedsiębiorstwa nietylko utrzymać się mogły wobec groźnej konkurencyi, którą do walki wezwały, lecz aby z tej walki wyszły zwycięsko.

W swej działalności handlowej mają Kółka rolnicze daleko idącą autonomię. Od decyzyi Ogólnego zebrania członków Kółka rolniczego zależne jest postanowienie, czy chcą lub nie chcą przystąpić do założenia przedsiębiorstwa handlowego. Skoro zdecydują się na otwarcie sklepu, wolno im nadać przedsiębiorstwu takie rozmiary, jakie uważają za wskazane, wolno im pobierać towary, skądkolwiek postanowią, i naznaczać według własnego uznania ceny sprzedaży. Rozdział zysków przedsiębiorstwa należy również do Ogólnego zebrania członków i ani Zarząd powiatowy, ani Zarząd główny nie rości sobie żadnych pretensyi do uzyskanych z handlu nadwyżek, tak samo, jak nie odpowiada swymi funduszami za ewentualne niedobory przedsiębiorstw poszczególnych Kółek. Jedyny obowiązek, który Zarząd główny nałożył na Kółka rolnicze jest ten, że w działalności swej handlowej trzymać się mają przepisów instrukcyi dla przedsiębiorstw handlowych Kółek rolniczych, wydanej w myśl §. 13 statutu. Instrukcya ta nie krępuje w niczem samorządu Kółka rolniczego i daje jedynie przepisy których przedsiębiorstwo trzymać się powinno, jeżeli należycie i na pożytek członków ma się rozwijać.

Dla tych, którzy znają organizacyę Towarzystwa, wyjaśnienia te są zbyteczne. Niestety jednak zauważyliśmy w ostatnich czasach, że nietylko osoby prywatne, ale nawet instytucye, mające możność dokładnego poinformowania się o działalności Towarzystwa, stosunek Zarządu głównego do przedsiębiorstw handlowych Kółek rolniczych niezgodnie z rzeczywistym

stanem rzeczy pojmowały. Celem usunięcia tych fałszywych zapatrywań skonstatować musimy, że Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych zupełnie się nie zajmuje dostarczaniem towarów do sklepów Kółek rolniczych, bo składu żadnego towarów tych nie utrzymuje, ani w zakupnie artykułów, potrzebnych do sklepów Kółek rolniczych, nie pośredniczy. Nie będąc zatem ani dostawcą ani nawet pośrednikiem, ani nawet nie mając statutowo przyznanej władzy decydowania o towarach, pobieranych przez sklepy Kółek rolniczych, nie może być odpowiedzialnym za zakupna, uskuteczniane przez Zarządy poszczególnych sklepów Kółek rolniczych. Jedynie tytułem zwierzchniczej władzy a jeszcze więcej zaufania, które sobie zjednaliśmy u podstawowych organizacyi, możemy wywrzeć wpływ moralny, aby to, co uznamy za dobre, znalazło należyte uwzględnienie u dołu, jednak nakazu czy zakazu wydać nie możemy, bo do tego nie jesteśmy uprawnieni.

Wobec samorządu, przysługującego Kółkom rolniczym w sprawach dotyczących ich sklepów, nie są te sklepy prowadzone na jedną modłę i w czynnościach tych przedsiębiorstw zachodzą znaczne nieraz różnice. Z tych powodów nie można generalizować usterek, czy wad u dostrzeżonych w jakimś sklepie Kółka rolniczego, bo tuż obok w innym sklepie mogą być stosunki zupełnie odmienne. To uogólnianie niestety raz po raz dało się słyszeć na zebraniach publicznych, jak i w głosach prasy i na tej podstawie podnoszono zupełnie nieusprawiedliwione zarzuty przeciw całości Towarzystwa, nie zapoznawszy się nawet pobieżnie z jego ustrojem. Ferowano wyroki, oparte na fałszywych premisach, stawiano żądania, których spełnienie nie leżało w mocy Towarzystwa. Łączono przytem nieraz sprawy Towarzystwa Kółek rolniczych ze sprawami „Związku handlowego Kółek rolniczych“, odrębnej, zupełnie samodzielnej instytucyi, nie mającej z Towarzystwem Kółek rolniczych żadnej statutem określonej spójni.

Zarząd główny Towarzystwa nie bierze czynnego udziału w zakupnie i sprzedaży towarów, mieszczących się po sklepach Kółek rolniczych.

Zadaniem Zarządu jest udzielanie fachowych rad i wskazówek, jak się takie przedsiębiorstwa zakłada i prowadzi, oraz rozciąganie opieki i kontroli nad spółkowemi handlowemi przedsiębiorstwami, istniejącemi pod firmą Kółek rolniczych, i czuwanie nad tem, by przestrzegały przepisów instrukcyi, wydanej dla sklepów. Czynności te wykonuje Zarząd główny przez lustratorów handlowych.

Lustracye te dadzą się podzielić na pewne grupy. Pierwszą grupę stanowią lustracye, podjęte celem zbadania stanu przedsiębiorstw w pewnym powiecie lub okręgu. Taką systematyczną lustracyę przeprowadzono w roku 1903 w powiatach żywieckim, buczackim, rudeckim, przemyślańskim, podhajeckim, czortkowskim, zaleszczyckim, zbaraskim, skałackim, a rozpoczęto z końcem roku w powiecie brzeskim.

Drugą grupę stanowią lustracye, przeprowadzone na życzenie Kółek rolniczych, czy to przy zmianach sklepikarzy, czy też celem usunięcia nieporozumień powstałych w zarządzie przedsiębiorstwa. Za lustracye te zwracają Kółka rolnicze koszta częściowo lub w całości. Wykaz tych zwrotów za lustracye w roku 1903 pomieszczony jest w „Objaśnieniach do zamknięcia rachunkowego“.

Trzecią grupę tworzą lustracye, zarządzone na podstawie zażaleń podniesionych przez członków Kółka na nieprawidłowości, istniejące w prowadzeniu przedsiębiorstwa.

Czwartą grupę tworzą lustracye, które podjęto celem zbadania stanu majątkowego Kółek rolniczych ubiegających się o bezprocentową pożyczkę z funduszu dla handlowo-przemysłowej działalności Kółek rolniczych.

Do piątej grupy należą lustracye nowozawiązanych Kółek rolniczych, celem udzielenia wyjaśnień o celach i zadaniach Kółek rolniczych i pouczeń o należytem prowadzeniu przedsiębiorstwa.

Za pomocą lustracyi Zarząd główny Towarzystwa wpływa na prawidłowy tok interesów w przedsiębiorstwach Kółek rolniczych, chroni je od zboczeń i strat i uczy rozumnej gospodarki. W ten sposób podtrzymuje i utwierdza pożyteczne działanie sklepów, które z jednej strony wpływają na uregulowanie cen artykułów codziennego użytku włościańskiej ludności, z drugiej strony gromadzą fundusze, aby zużyć je na inwestycye, odpowiadające celom Towarzystwa.

II. Lustracye handlowe.

W roku 1903 spełniali czynności lustratorów handlowych pp.: Henryk Schmidt, Stefan Malczewski i Stanisław Sadowski.

P. Henryk Schmidt przeprowadził 104 lustracyi, p. Stefan Malczewski 102, p. Stanisław Sadowski 168, P. Malczewski zastępował ponadto przez miesiąc listopad nauczyciela rachunkowości na praktycznych kursach handlowych p. Kwiatkowskiego, powołanego do ćwiczeń wojskowych. Wykaz szczegółowy lustracyi podany jest poniżej.

Z każdej lustracyi przedkłada lustrator szczegółowy protokół, wykonywany równocześnie w 3 egzemplarzach. Jeden egzemplarz protokołu pozostaje w Zarządzie Kółka rolniczego, dwa drugie służą do użytku Zarządu głównego i Zarządu powiatowego. Ponieważ dotąd nie podaliśmy jeszcze w żadnem sprawozdaniu wyjaśnień, w jaki sposob czynność lustracyi się przeprowadza, przeto obecnie przedstawimy szczegółowo całość prac, ciążących na lustratorze handlowym.

Protokół każdej lustracyi przedstawiony być musi na wydanym w tym celu formularzu. Na pierwszej jego stronie podaje lustrator nazwę zlustrowanego Kółka (ostatnią pocztę, stacyę kolei i parafię), skład Zarządu Kółka rolniczego i datę jego wyboru, dalej organa nadzorcze i wykonawcze sklepu. Wsta-

wia tam również imię i nazwisko księdza proboszcza, naczelnika gminy, nauczyciela i właściciela obszaru dworskiego lub jego zastępcy. Wymieniwszy wreszcie dzień lustracyi i nazwiska członków Zarządu, obecnych podczas lustracyi, przystępuje do wykonania następujacych czynności:

1. sporządza inwentarz towarów z wyszczególnieniem rodzaju i ilości po cenie zakupna, a gdzie się cena zakupna zbadać nie da, po cenie sprzedaży z potrąceniem 2% przy cukrze i soli, a 20% przy innych towarach.

2. przeprowadza szkontrum kasy i uwidocznia zapas gotówki.

3. sumarycznie zestawia wierzytelności a) towarowe, b) pieniężne.

4. zestawia wartość inwentarza a) ruchomego, b) nieruchomego z potrąceniem procentu na amortyzacyę.

5. zestawia stan wkładek i udziałów.

6. zestawia długi sklepu a) towarowe, b) pieniężne z wyszczególnieniem wierzycieli i dłużnych kwot.

7. zestawia szczegółowo zaległości administracyjne.

Inwentarz, obejmujący szczegółowy wykaz towarów, jak i wszystkie powyżej podane zestawienia spisuje lustrator na osobnych arkuszach, zszywa je i dołącza do protokołu.

Wykonawszy tę pracę, udziela odpowiedzi na następujące pytania formularza protokołu:

8. Kiedy sklep Kółka rolniczego założono?
Kto był założycielem:

9. Karta przemysłowa wydaną została przez c. k. Starostwo w . . . . w dniu . . . .

10. Kapitał sklepu:
a) Dary, jakie i od kogo:
b) Opłaty wstępne członków:
c) Wkładki i udziały członków:
Najniższy udział wynosi:
Średni „ „
Najwyższy „ „
d) Fundusz rezerwowy:
e) Pożyczki bezprocentowe od kogo i w jakiej kwocie:
f) Pożyczki oprocentowane w szczególności od kogo, w jakiej kwocie, na jaki procent i jak zapewniona spłata: (skrypt, weksel i t. d.).
g) Kredyt towarowy, od kogo i na jakich warunkach:

II. Wydatki administracyjne:
a) Czynsz:
b) Podatek:
c) Asekuracya:
d) Płace w szczególności:
e) Inne i jakie:

12. Lokal sklepu mieści się pod lk. . . .
a) składa się:
b) w budynku własnym wartości:
c) wynajętym od kogo rocznie za:
d) wygodzonym bezpłatnie od kogo:

13. Asekuracya sklepu
a) gdzie ubezpieczono i numer policy.
b) na jaką kwotę:

14 Jak są prowadzone książki?
a) Dziennik kasowy:
b) Książka towarowa:
c) Książka wierzytelności:
d) Książka długów:
e) Książka wkładek i udziałów:
f) Kwitaryusz kasowy:
g) Inne zapiski i jakie:

15. Nabycie towarów
a) Jakie grupy towarów są sprowadzane:
b) Wyszczególnienie źródeł nabycia towarów:

16. Czy i w jaki sposób pośredniczy sklep w zakupnie i sprzedaży produktów rolniczych i przemysłowych, i jakich:

17. Targ i obrót kasowy
a) Targ miesięczny:
b) Obrót roczny:

18. Poprzedni bilans, względnie zamknięcie rachunków wykazuje:
a) Nadwyżkę, w jakiej kwocie i w jaki sposób została użytą?
b) Niedobór, w jakiej kwocie i w jaki sposób został pokryty?

19. Sklep Kółka rolniczego w dzieżawie
a) na jaki czas:
b) komu:
c) na jakich warunkach:
d) czy dzierżawca uiszcza regularnie raty czynszowe:
e) czy Zarząd Kółka rolniczego zastrzegł sobie kontrolę i w jakim względzie:

20. Inne sklepy i przedsiębiorstwa handlowo-przemysłowe:

Zestawiwszy odpowiedzi, wypisuje lustrator ostatni bilans przedsiębiorstwa, zestawiony przez Zarząd Kółka i przedłożony przez tenże Ogólnemu zebraniu członków, a pod nim, na podstawie dokonanej lustracyi zestawia bilans przedsiębiorstwa z dnia lustracyi. Stan czynny bilansu stanowią: 1. gotówka w kasie 2. wartość zapasu towarów 3. wierzytelności towarowe i pieniężne 4. wartość inwentarza ruchomego i nieruchomego; stan bierny zaś: 1. władki i udziały 2. fundusz rezerwowy 3. długi towarowe i pieniężne 4. zaległości administracyjne, Uzupełniają bilans pozycye „nadwyżka“ lub „niedobór“, wynikające z zestawienia.

Kończą protokół żądania i wnioski, jakie Zarząd Kółka rolniczego, względnie kierownictwo sklepu lustratorowi przedkładają, oraz opinia lustratora o przedsiębiorstwie i rady i wskazówki, których udziela. Tak zestawiony protokół podpisują obecni przy lustracyi oraz Zarząd Kółka rolniczego.

Na tem się kończy czynność lustratora handlowego jako organu nadzorującego i kontrolującego z ramienia Zarządu głównego przedsiębiorstwa handlowe Kółek rolniczych. Protokół taki, nadesłany do Zarządu głównego daje całkiem dokładny obraz stanu i rozwoju przedsiębiorstwa. Zbadany najpierw przez dyrektora biura a następnie przez referenta handlowego, przedłożony w razie potrzeby do rozpa-

trzenia Wydziałowi wykonawczemu służy za podstawę, na której się opierają dalsze zarządzenia, zmierzające do usunięcia dostrzeżonych niedomagań lub nieprawidłowości.

Nadmieniamy, że protokoły te, zawierające — jak to nadmieniliśmy — dokładne inwentury towarów, sprzedawanych po sklepach Kółek rolniczych oraz ich ceny, mogą służyć jako wyborny materyał informacyjny do badań, które artykuły, wytwory i wyroby ludność nasza najwięcej zakupuje. Uważaliśmy za swój obowiązek zwrócić na to uwagę Krajowego Związku przemysłowego.*)

Jak wiadomo, Kółka rolnicze posiadają w wielu gminach własne nieruchomości. Ogólna ich wartość przekracza obecnie pół miliona koron.

Własność tych nieruchomości w wielu wypadkach — jak to sposobność mieliśmy zbadać — nie jest dostatecznie prawnie uregulowana. Wynikają stąd niejednokrotnie różne pretensye osób trzecich, a Kółko rolnicze ponosi nieraz dotkliwe straty dla tego, że prawa własności należycie sobie nie zapewniło. Więc w tych sprawach okazała się potrzeba prowadzenia przez Zarząd dokładniejszej ewidencyi.

Również uważaliśmy za wskazane zebrać bliższe dokładne daty o biblioteczkach i czytelniach w tych miejscowościach, gdzie istnieją Kółka rolnicze, o urządzanych zebraniach, o życiu towarzyskiem, dalej o stanie obrony pożarnej, wreszcie o przemyśle domowym.

Uwzględniając, że lustratorowie handlowi stosunkowo bardzo wiele miejscowości w ciągu roku zwiedzają i wśród urzędników biura najczęściej wchodzą w kontakt z Kółkami rolniczemi, poleciliśmy im z końcem 1903 r., oprócz czynności czysto handlowych, zbieranie dat, odnoszących się do spraw wyżej wymienionych.

Każdy z lustratorów handlowych zobowiązany jest przedłożyć nam z protokołem lustracyi odpowiedzi na następny kwestyonarz:

1) Jakie nieruchomości są własnością Kółka?

2) Czy nieruchomości Kółka mieszczą się na gruncie, będącym własnością Kółka i czy ta własność zaintabulowana na rzecz Kółka? — jeżeli nie, czy i jakie podjęto starania, aby własność gruntu zapewnić dla Kółka?

3) Czy i kiedy nieruchomości zaintabulowano na Kółko?

4) Ile książek liczy biblioteka własna Kółka rolniczego?

5) Kto nią zawiaduje?

6) Czy jest katalog i wykaz wypożyczających?

7) Ile czasopism prenumeruje Kółko i które?

8) Czy pisma są wyłożone w czytelni?

9) Czy Kółko uzupełnia bibliotekę?

10) Czy istnieje w miejscu biblioteka i czytelnia założona przez inne stowarzyszenie? i przez które?

11) W jakim stosunku stoi ta biblioteka (czytelnia) do czytelni Kółka?

12) Ile ma tomów?

*) Przemysłowcy nasi bardzo mało wyrabiają artykułów, mających masowy zbyt wśród ludu, i dla tego większość zapotrzebowania pokrywa się za granicami kraju.

13) Ile czasopism?

14) Jaki jej rozwój (dobry, średni, słaby)?

15) Czy Kółko rolnicze ma lokal na wspólne zebrania i jaki?

16) Jak często gromadzą się członkowie na wspólne zebrania i czem się na nich głównie zajmują?

17) Czy w Kółku rolniczem urządzano w ostatnim roku?

a) odczyty?

b) zabawy towarzyskie?

c) przedstawienia z latarnią magiczną?

d) jasełka?

e) teatra amatorskie?

18) Czy istnieje w miejscu straż pożarna i jaka (związkowa, Kółkowa, umundurowana)?

19) Czy jest sikawka i czyją jest własnością?

20) Czy są inne przybory pożarne?

21) Czy jest przemysł domowy i jaki?

22) Jaki dałby się wprowadzić i ktoby się chciał zająć wprowadzeniem?

Kwestyonaryusz powyższy stoi w związku z wydanem przez Zarząd główny „uzupełnieniem instrukcyi dla lustratorów handlowych“. Uzupełnienie to wydane w r. 1903 jest następujące:

1) Wobec rozszerzonego zakresu działania Towarzystwa Kółek rolniczych, mają lustatorowie przy lustracyach i w sprawozdaniach zwrócić uwagę na sprawy wymienione w §. 2, a mianowicie w ustępach pod a, c, d, e, g, h, i, k, l. jakoteż §. 18 statutu, z wyłączeniem spraw ściśle rolniczych, co do których opinię swą może wydawać tylko biuro rolnicze.

2) Przy lustracyi większej ilości Kółek rolniczych w jednym powiecie, winien lustrator znieść się osobiście z Zarządem powiatowym (ewentualnie delegatem powiatowym) Kółek rolniczych, złożyć mu ustne sprawozdanie z wykonanych lustracyi — ewentualnie zażądać interwencyi tegoż.

3) Przy lustracyi sklepów należy polecić zarządom, aby kredyty towarowe nie były dłuższe nad 1 rok i aby suma kredytów nie przenosiła jednomiesięcznego utargu.

4) Należy żądać z naciskiem zabezpieczenia od pożarów tak towarów, jakoteż całego majątku ruchomego i nieruchomego Kółka rolniczego.

5) Należy zwracać uwagę Zarządów na konieczność spisania kontraktu dzierżawy w razie wydzierżawienia sklepu według wzoru przez Zarząd główny dostarczonego, przyczem należy zastrzegać prawo lustracyi sklepów wydzierżawionych przez Zarząd Kółka, jakoteż żądać od dzierżawcy, aby towary zabezpieczał od pożaru i brał je na kredyt li tylko za zezwoleniem przewodniczącego Kółka rolniczego.

6) Pozwolenie ze strony zarządu Kółka na używanie firmy Kółka przez osoby prywatne jest niedopuszczalne, należy przeto przestrzegać przed takiem nadużyciem, a w danym razie użyć interwencyi władzy celem uchylenia go.

7) Lustrator winien zwracać baczną uwagę na to, czy grunta, na których stoją domy Kółek rolniczych są na ich rzecz hipotecznie zapisane, a w razie przeciwnym użyć odpowiednich kroków celem zabezpieczenia hipotecznych praw Kółka.

8) Poleca się lustratorom, aby w sprawozdaniach swoich w rubryce 24 stwierdzali, czy i o ile powyższym przepisom stało się zadość.

Prócz tego należy w sprawozdaniu złożyć relacyę o bibliotece i czytelni wymieniając:

a) przez kogo założone i utrzymywane,

b) ile w bibliotece tomików,

c) jakie czasopisma w czytelni,

d) czy jest katalog i książka wypożyczających,

e) czy chętnie czytają?

Odnośnie do p. d), gdyby katalogu i książki nie było, należy ją założyć i pouczyć o ich prowadzeniu.

9) Należy Zarządy Kółek pouczać, że są obowiązane część swych dochodów przeznaczać na zakupno nowych i dobrych książek do biblioteki i czytelni.

10) Czy są i jakie urządzenia dla rozbudzenia życia towarzyskiego (przedstawienia teatralne, chóry, orkiestry, gramofony, latarnie magiczne i t. p.)?

11) Należy także zwracać uwagę na przemysł domowy (koszykarstwo, kapelusznictwo, wyrób guzików, wyroby pończoszkowe, tkactwo, koronkarstwo, szewstwo, garncarstwo, kołodziejstwo, bednarstwo), aby ludność wiejska mogła mieć skromny zarobek w miesiącach zimowych, a więc, czy jest taki przemysł, jeżeli nie, czy dałby się wprowadzić i jaki, nareszcie zbadać, kto w miejscu mógłby się tem zająć.

12) Spostrzeżone wszelkie nieprawidłowości należy się starać o ile możności usunąć, ewentualnie zwrócić na nie uwagę dotyczącego Zarządu powiatowego (delegata) albo wyszukać między miejscową inteligencyą (dwór, duchowieństwo, nauczyciele) osoby, któreby mogły i chciały zająć się Kółkiem.

Z 374 lustracyi, przeprowadzonych w r. 1903, wykonano 196 w tych Kółkach rolniczych, w których sklepy prowadzone są na wspólny rachunek członków we własnym zarządzie. Szczegółowe wyniki tych lustracyi ugrupowane według powiatów podane są w zestawieniu bilansów, pomieszczonem na stronie 88 i 89 niniejszego sprawozdania. Nie chcąc powtarzać cyfr tam podanych, a świadczących chlubnie o handlowej działalności Kółek, podnosimy tylko to jedno, że obrót handlowy wynosił w tych 196 sklepach 4,599.890 koron.

W 43 miejscowościach, które zwiedzili lustratorowie były sklepy Kółek rolniczych w dzierżawie. Mimo że Zarząd główny wedle możności odradza od wypuszczania sklepów w dzierżawę, (w ten sposób bowiem znika szkoła asocyacyjnej pracy, do której Kółka rolnicze przyuczać mają), to jednak stosunek dzierżawy wchodzi w życie, bo bardzo często jest on jedynym środkiem, zapewniającym dalszy byt spółkowemu przedsiębiorstwu. Należyte prowadzenie spółkowego sklepu wymaga wielkiego poświęcenia ze strony osób, stojących na jego czele. Nie wystarcza bowiem na to dorywcze, choćby jaknajsumienniejsze działanie; nie, tu trzeba co dnia ścisłej pracy i kontroli a przytem pewnej rzutkości handlowej. Nie w każdej miejscowości znajdują się osoby, które tyle czasu i trudu poświęcić mogą, ile sprawa wymaga, a że przedsiębiorstwo dla dobra ludności utrzymać należy, więc się je wypuszcza w dzierżawę. W kilku miejscowościach osoby kierujące Kółkiem z tego powodu uznały za wskazane wydzierżawić sklepik, aby uwolniwszy się od zajęć handlowych, zwrócić mogły większą uwagę na rolniczą działalność stowarzyszenia. Na każdy sklep będący w dzierżawie ma zresztą Zarząd Kółka rolniczego stanowczy wpływ, zastrzeżony mu instrukcyą dla sklepów Kółek rolniczych.

W 43 sklepach Kółek rolniczych, które zostały wydzierżawione wynosi obrót roczny 421.000 kor. Dzierżawcy wypłacili tytułem rocznego czynszu 4469 kor. Udziały członków włożone w wydzierżawione przedsiębiorstwa wynosiły 11.913 kor., wartość inwentarzy sklepowych i budynków, oddanych w używanie dzierżawcom, wynosiła według oceny lustratorów 22.313 kor. Najniższy czynsz dzierżawny wynosił 10 kor., najwyższy 792 kor., przeciętny czynsz wypada na 104 kor.

Obrót handlowy sklepów zlustrowanych w ciągu 1903 r. wynosił:

w 196 sklepach prowadzonych we własnym zarządzie	4,599.890 kor.
w 43 sklepach wydzierżawionych	421.000 kor.
Suma obrotu handlowego w 239 sklepach	**5,020.890 kor.**

Oprócz lustracyi, powyżej wykazanych, objeżdżali lustratorowie miejscowości, gdzie co dopiero zawiązano Kółko rolnicze, albo skąd się zgłoszono z zamiarem założenia Kółka rolniczego. W miejscowościach tych lustratorowie, zwoławszy ludność na zgromadzenie, udzielali obszernych wyjaśnień o celach i zadaniach Kółek, o kierunkach pracy rolniczej i handlowej, o opiece i pomocy, udzielanej przez Zarząd główny. Gdzie istniał zamiar założenia sklepu, tam zaznajamiano członków z głównymi przepisami instrukcyi, szczegółowo zaś wyjaśniano je Zarządowi Kółka i pouczano o prowadzeniu ksiąg handlowych.

Takie czynności przeprowadzono w roku 1903 w 54 miejscowościach, a mianowicie w powiatach: brzozowskim 3, brzeskim 2, czortkowskim 2, husiatyńskim 2, jaworowskim 1, jarosławskim 2, kamioneckim 1, kałuskim 3, krośnieńskim 3, łańcuckim 3, przemyskim 1, przemyślańskim 2, pilzneńskim 1, rudeckim 3, rohatyńskim 3, ropczyckim 1, sanockim 2, skałackim 2, stanisławowskim 2, stryjskim 1, tarnobrzeskim 1, trembowelskim 5, tarnopolskim 2, wadowickim 2, zbaraskim 1, złoczowskim 1, żółkiewskim 1 i żydaczowskim 1.

Dalej było zadaniem lustratorów podupadłe, a nowo do życia powołane Kółka odpowiednio reorganizować. Wreszcie interweniowali lustratorowie w sprawach spornych między Zarządami a sklepikarzami, tudzież dzierżawcami przedsiębiorstw handlowych Kółek rolniczych.

Zestawienie za rok 1903 wyników lustracyi handlowych w sklepach Kółek rolniczych, prowadzonych we własnym zarządzie.

Liczba porządk.	Nazwa powiatu	Ilość sklepów	Obrót roczny	Stan czynny										Stan bierny							
				Gotówka w kasie		Wartość towarów		Wierzytelności		Wartość inwentarza i własnych budynków		Niedobór		Udziały		Fundusz rezerwowy		Długi towarowe i pieniężne		Nadwyżka	
1	Biała	5	128000	1811	98	9604	98	10766	84	15203	54	1) 335	80	1324	14	4304	19	14316	54	17778	27
2	Brzesko	2	63700	711	27	4737	88	1430	29	408	30	—	—	2269	30	1945	52	1608	33	1464	59
3	Brzozów	5	31600	1292	33	2609	81	6861	76	537	36	2) 107	50	2114	—	7446	49	1014	26	834	01
4	Buczacz	6	126300	1559	88	13651	97	7322	06	7928	28	—	—	4473	72	720	—	11094	83	14173	64
5	Chrzanów	3	216720	1795	93	20959	16	7287	99	981	13	3) 363	57	2031	35	11718	79	10706	30	6931	34
6	Horodenka	2	10000	226	47	668	71	521	70	306	90	—	—	508	28	299	18	433	—	483	32
7	Husiatyn	4	169000	695	38	11619	09	10604	96	684	17	—	—	2011	33	7673	42	9245	10	4673	75
8	Jarosław	4	51400	823	20	3787	21	1742	06	1241	34	—	—	1107	—	2459	05	1956	59	2071	17
9	Jasło	4	92000	1227	69	8056	83	3470	66	2523	09	4) 799	98	2550	54	3241	74	8443	23	1842	74
10	Jaworów	3	41000	865	68	1972	98	2437	67	464	62	5) 22	—	1643	84	349	54	2321	02	1448	55
11	Kałusz	2	20000	119	48	1375	18	1176	15	696	64	—	—	299	08	—	—	1735	46	1332	91
12	Kolbuszowa	6	183700	977	2[illegible]	24874	11	12238	81	12465	12	6) 2603	63	3802	92	3923	25	36370	87	9061	92
13	Kamionka str.	4	135000	1558	36	25372	90	8939	21	2901	31	—	—	4542	78	5388	—	13272	04	15568	96
14	Kraków	2	17000	92	05	871	12	1004	17	1720	12	7) 93	40	294	08	819	08	1483	61	1184	09
15	Krosno	5	81000	1820	40	7392	01	7199	24	16607	46	8) 32	56	3774	16	1119	35	14773	60	13384	56
16	Limanowa	2	28000	141	01	3036	41	6332	58	222	95	9) 612	63	1617	64	1021	21	7455	86	250	87
17	Lwów	3	54670	1384	22	3920	41	4179	98	348	08	—	—	78	—	2396	73	4510	88	2847	08
18	Łańcut	11	176400	3401	58	43460	49	13301	38	7947	78	10) 1290	19	19035	17	1679	94	38753	37	9932	94
19	Mielec	3	79000	1237	45	15549	78	3403	86	1040	49	11) 1571	22	7803	60	9946	78	3440	02	1612	40
20	Mościska	5	48500	969	81	1844	31	5367	02	4304	54	12) 154	09	187	90	5193	19	3629	52	3629	16
21	Myślenice	4	120000	1294	09	8551	03	3923	06	5372	23	—	—	2498	40	955	87	12597	37	3088	77
22	Nowy Sącz	3	83000	1094	65	3589	95	2044	35	3888	65	13) 3	79	3[illegible]80	50	4258	35	2418	—	564	54
23	Nowy Targ	2	17000	146	66	301	56	200	—	843	23	—	—	993	32	16	—	90	—	392	13
24	Pilzno	2	12000	110	80	648	55	115	96	52	20	14) 88	—	770	—	—	—	44	—	201	51
25	Przemyśl	2	10500	305	67	626	54	959	94	1373	92	—	—	1062	46	856	72	1198	40	148	49
26	Przemyślany	7	43300	504	38	1919	57	6943	62	2020	59	—	—	640	59	6674	94	1485	15	2587	48
27	Rohatyn	3	102000	325	33	6857	94	2566	10	2001	80	—	—	1417	90	1062	30	5782	17	3488	80
28	Ropczyce	3	231000	352	80	43298	77	38380	69	101781	16	15) 963	08	29511	61	10852	22	139157	78	5254	89
29	Rzeszów	3	139000	724	10	13472	94	10905	27	1358	82	16) 105	81	6387	69	6934	12	7230	82	6014	31
30	Sambor	2	25000	134	36	706	32	421	71	1421	04	—	—	699	—	1047	42	—	—	937	01
31	Sanok	20	704500	3951	83	44045	15	33220	02	17263	21	17) 376	14	17582	07	16397	98	48092	26	16784	04
32	Skałat	2	34200	646	46	1797	—	1065	36	261	63	—	—	—	—	941	58	880	83	1948	04
33	Stryj	2	29200	105	36	1850	42	1105	30	441	14	—	—	168	—	291	20	2410	89	632	13
34	Stanisławów	4	84000	627	96	5616	60	2791	39	643	36	—	—	1961	—	191	09	7043	78	483	44
35	Tarnów	3	35000	238	05	1815	14	378	89	6642	17	18) 850	69	1716	—	—	—	1971	39	6237	55
36	Tarnopol	3	24000	104	95	365	67	356	68	92	22	19) 80	40	395	-	—	—	604	92	—	—
37	Tłumacz	3	98000	547	74	28270	47	11121	94	1496	89	20) 2067	20	3281	07	12482	20	27736	37	4	60
38	Trembowla	11	121400	1971	72	5655	26	7407	97	2283	92	21) 214	84	2267	90	5142	65	5982	51	4140	65
39	Wadowice	3	59000	1616	11	2526	41	1263	08	1869	94	—	—	1250	50	23	-	2189	86	3812	18
40	Zbaraż	2	13000	110	73	452	37	502	01	62	74	—	—	327	—	—	—	612	92	187	93
41	Złoczów	2	13000	101	25	374	52	263	34	361	74	22) 56	24	337	10	—	—	234	96	585	03
42	Żółkiew	2	31600	112	39	980	78	1423	90	163	28	—	—	224	—	170	82	1390	93	894	60
43	Żywiec	5	90100	483	09	18388	95	20660	18	7305	—	23) 418	72	17163	82	3958	87	20858	47	5274	78
44	Rudki	12	185500	4103	94	8262	89	8923	61	4247	27	24) 63	57	3190	30	5693	90	9728	09	6988	99
45	Inne powiaty	10	541600	3841	29	33776	27	28027	28	32836	89	25) 379	14	28367	64	12970	14	51034	25	6488	84
	Razem	196	4599890	46267	17	439516	41	300560	04	274618	26	13654	19	187061	70	162566	82	537340	55	187647	—

1) w 2 sklepach; 2) w 1 sklepie; 3) w 1 sklepie; 4) w 1 sklepie; 5) w 1 sklepie; 6) w 3 sklepach; 7) w 1 sklepie; 8) w 1 sklepie; 9) w 1 sklepie; 10) w sklepach; 11) w 2 sklepach; 12) w 1 sklepie; 13) w 1 sklepie; 14) w 1 sklepie; 15) w 1 sklepie; 16) w 1 sklepie; 17) w 3 sklepach; 18) w 2 sklepach; 19) w 1 sklepie; 20) w 2 sklepach; 21) w 4 sklepach; 22) w 1 sklepie; 23) w 1 sklepie; 24) w 2 sklepach; 25) w 6 sklepach.

Wykaz przeprowadzonych lustracyi.

P. Henryk Schmidt zlustrował Kółka rolnicze w następujących powiatach:
bialskim: 1 Czaniec, 2 Bielany, 3 Bestwina;
cieszanowskim: 4 Oleszyce;
drohobyckim: 5 Schodnica;
grybowskim: 6 Cieniawa;
jarosławskim: 7 Morawsko;
jasielskim: 8 Gogolów, 9 Niewodna, 10 Łączki, 11 Łęki;
jaworowskim: 12 Feblbach;
kałuskim: 13 Tomaszowce, 14 Dębina, 15 Dolina;
kamioneckim: 16 Milatyn nowy, 17 Kozłów, 18 Busk, 19 Nowosiółki liskie;
kolbuszowskim: 20 Sokołów, 21 Ostrowy baranowskie, 22 Krzątka;
krakowskim: 23 Rusocice, 24 Piekary;
krośnieńskim: 25 Głowienka, 26 Równe, 27 Targowiska, 28 Lubatowa, 29 Wietrzno;
łańcuckim; 30 Brzoza stadnicka, 31 Rozbórz;
limanowskim: 32 Jodłownik, 33 Jurków, 34 Mstów;
lwowskim: 35 Dublany;
mieleckim: 36 Dąbie, 37 Rzochów, 38 Hohenbach, 39 Czermin:
mościskim: 40 Balice;
myślenickim: 41, Jachówka, 42 Pcim, 43 Osielec, 44 Tenczyn, 45 Myślenice, 46 Zawoja, 47 Stróża;
nowosądeckim: 58 Podegrodzie, 49 Sienna;
pilzneńskim: 50 Grudna dolna;
rohatyńskim: 51 Martynów nowy, 52 Ruzdwiany;
ropczyckim: 53 Dembica, 55 Bystrzyca dolna, 55 Góra ropczycka;
rudeckim: 56 Laszki zawiązane, 57 Pohorce, 58 Koniuszki siemianowskie, 59 Bieńkowa wisznia, 60 Czernichów, 61 Rudki, 62 Milczyce;
rzeszowskim: 53 Wola kąkolowska, 64 Borek stary, 65 Pstrągowa, 66 Strzyżów;
samborskim: 67 Sambor-Średnia;
sanockim: 68 Zagórz;
stanisławowskim: 69 Jezupol, 70 Halicz, 71 Mariampol, 72 Uhorniki stare, 73 Uhorniki ad Tyśmienica, 74 Błudniki;
starosamborskim: 75 Felsztyn;
tarnowskim: 76 Szynwałd;
tłumackim: 77 Tłumacz;
trembowelskim: 78 Ruzdwiany;
wadowickim: 79 Zebrzydowice, 80 Ryczów, 81 Barwałd górny, 82 Barwałd średni, 83 Izdebnik;
wielickim: 84 Grabie;
żółkiewskim: 85 Winniki, 86 Macoszyn;
żywieckim: 87 Cięcina, 88 Gilowice, 89 Oczków, 90 Kamesznica, 91 Lachowice, 92 Milówka, 93 Radziechów, 94 Rajcza, 95 Rycerska dolna, 96 Rychwałd, 97 Łodygowice, 98 Ujsoły, 99 Koszarowa, 100 Świnna, 101 Sopotnia mała, 102 Dworzyska, 103 Krzyżowa, 104 Łękawica.

P. Stefan Malczewski w powiatach:
bocheńskim: 1 Niepołomice;
bobreckim: 2 Juszkowce, 3 Wybranówka;
brzeżańskim: 4 Wulka;
buczackim: 5 Słobódka górna, 6 Izabela, 7 Folwarki, 8 Berezówka, 9 Słobódka dolna, 10 Barysz, 11 Porchowa, 12 Buczacz, 13 Potok złoty, 14 Podzameczek, 15 Monasterzyska;
chrzanowskim: 16 Krzeszowice, 17 Długoszyn, 18 Dąbrowa narodowa, 19 Źródła;
dąbrowskim: 20 Szczucin, 21 Smęgorzów:
gródeckim: 22 Wołczuchy;
husiatyńskim: 23 Kopyczyńce, 24 Chorostków, 25 Hadyńkowce;
jarosławskim: 26 Ostrów, 27 Cieszacin mały, 28 Rozbórz długi;
jaworowskim: 29 Ożomla, 30 Rogoźno.
kamioneckim: 31 Dobrotwór, 32 Sielec, 33 Bieńków, 34 Busk, 35 Milatyn nowy;
kolbuszowskim: 36 Kolbuszowa, 37 Wildenthal, 38 Sokołów;
łańcuckim: 39 Leżajsk, 40 Łopuszka wielka, 41 Handzlówka, 42 Sonina, 43 Podzwierzyniec 44 Krzemienica, 45 Rakszawa II., 46 Brzoza królewska, 47 Ruda, 48 Rogożno, 49 Łańcut, 50 Kosina, 51 Rakszawa I.
lwowskim: 52 Dawidów;
mieleckim: 53 Rzochów;
mościskim: 54 Twierdza, 63 Trzcieniec, 56 Lipniki;
nadwórniańskim: 57 Św. Józef;
pilzneńskim: 58 Siedliska-Bogusz, 59 Grudna dolna, 60 Głowaczowa, 61 Borowa, 62 Wiewiórka, 63 Róża, 64 Zassów, 65 Chotowa, 66 Pilzno, 67 Klecie, 68 Strzegocice, 69 Łęki górne, 70 Wola lubecka, 71 Lubcza, 72 Jodłowa, 73 Dembowa, 74 Januszkowice, 75 Klecie, 76 Przeczyca, 77 Brzostek, 78 Kamienica górna, 79 Głobikówka.
podhajeckim: 80 Litiatyn, 81 Beckersdorf, 82 Wierzbów, 83 Wolica, 84 Hnilcze, 85 Janowice, 86 Toustobaby;
przemyskim: 87 Prałkowce;
przemyślański: 88 Krościenko:
rohatyński: 89 Bołszowce, 90 Bouszów;
rawskim: 91 Tarnoszyn;
samborskim: 92 Bukowa;
stryjskim: 93 Sokołów;
tarnopolskim: 94 Łozowa, 95 Kokutkowce;
tarnowskim; 76 Jastrząbka nowa, 97 Żukowice stare;
tłumackim: 98 Strupków,
wadowickim: 99 Leńcze;
wielickim: 100 Bierzanów;
żółkiewskim: 101 Glińsko;
żydaczowskim: 102 Nowe sioło.

P. Stanisław Sadowski w powiatach:
bialskim: 1 Dankowice, 2 Buczkowice, 3 Bestwina;
bocheńskim: 4 Wola batorska;
brzeskim: 5 Brzesko, 6 Przyborów, 7 Rudy-Rysie, 8 Strzelce wielkie, 9 Wola przemykowska,

10 Zaborów, 11 Olszyny, 12 Jurków, 13 Zdonia, 14 Wesołów, 15 Stróże, 16 Bieśnik, 17 Paleśnica, 18 Iwkowa;
brzozowskim: 19 Dylągowa, 20 Końskie, 21 Krzywe, 22 Górki, 23 Niebocko, 24 Lalin, 25 Dydnia, 26 Temeszów, 27 Wołodz;
buczackim: 28 Jazłowiec;
chrzanowskim: 29 Gorzów;
czortkowskim: 30 Sosolówka, 31 Dawidkowce, 32 Nagórzanka, 33 Siemakowce, 34 Białobożnica, 35 Zwiniacz;
grybowskim: 36 Brzana górna;
horodeńskim: 37 Dyczków, 38 Chocimierz, 39 Czernelica;
husiatyńskim: 40 Czarnokońce, 41 Żabińce, 42 Wasylkowce, 43 Liczkowce;
jarosławskim: 44 Rokietnica, 46 Tapin, 47 Czelatyce;
jaworowskim: 48 Fehlbach;
kałuskim: 49 Petranka 2 razy, 50 Dołha wojniłowska, 51 Tomaszowce na Dębinie;
kolbuszowskim: 52 Krzątka, 53 Majdan kolbuszowski, 54 Kolbuszowa;
krakowskim: 55 Kryspinów;
krośnieńskim: 56 Łęki, 57 Myszkowskie, 58 Faliszówka;
łańcuckim: 59 Łańcut, 60 Mikulice;
lwowskim: 61 Zaszków, 62 Dublany;
mościskim: 63 Twierdza, 64 Lipniki;
myślenickim: 65 Biertowice;
nadwórniańskim: 66 Wołosów;
nowosądeckim: 67 Podegrodzie;
nowotarskim: 68 Ochotnica, 69 Skrzypne;
przemyskim: 70 Dubiecko, 71 Babice, 72 Kosienice, 73 Sielnia, 74 Drohobyczka;
przemyślańskim: 75 Kurowice, 76 Unterwalden, 77 Pohorylce, 78 Alfredówka, 79 Stanimierz, 80 Krościenko, 81 Łonie;
rohatyńskim: 82 Podkamień, 83 Bybło, 84 Hrehorów, 85 Słobódka konkol.;
rudeckim: 86 Chłopy, 87 Andryanów, 88 Rudki, 89 Tuligłowy, 90 Laszki zawiązane, 91 Kupnowice, 92 Milczyce, 93 Czernichów, 94 Zagórze, 95 Buczały, 96 Podhorce;
rzeszowskim: 97 Zaczernie, 98 Wola kąkolowska;
sanockim: 99 Sanok, 100 Bykowce, 101 Dudyńce, 102 Nadolany, 103 Mokre, 104 Besko, 105 Strachocina, 106 Nowosielce-Gniewosz, 107 Jędruszkowce, 108 Nowotaniec, 109 Niebieszczany, 110 Rymanów, 111 Posada górna, 112 Milno, 113 Pisarowce, 114 Posada olchowska 3 razy, 115 Klimkówka, 116 Królik polski, 117 Głębokie, 118 Jaśliska, 119 Bażanówka, 120 Pakoszówka, 121 Raszkowa, 122 Falejówka, 123 Tyrawa solna;
skałackim: 124 Dorofijówka, 125 Orzechowiec, 126 Panasówka, 127 Ostapie, 128 Kołodziejówka, 129 Skałat;
śniatyńskim: 130 Dżurów;
stanisławowskim: 131 Błudniki 2 razy;
stryjskim: 132 Miertiuki, 133 Stańków;
tarnopolskim: 134 Słupki, 135 Dyczków, 136 Kokutkowce;
trembowelskim: 137 Mogielnica, 138 Kobyłowłoki, 139 Romanówka, 140 Chmielówka 3 razy, 141 Trembowla-Sady, 142 Darachów, 143 Brykula stara, 144 Mikulińce, 145 Strusów, 146 Plebanówka, 147 Boryczówka, 148 Trembowla, 149 Młyniska, 150 Łoszniów, 151 Łoszniów zasławski;
wadowickim: 152 Stryszów, 153 Zebrzydowice;
zaleszczyckim: 154 Tłuste, 155 Myszków, 156 Popowce, 157 Słobódka, 158 Burakówka;
zbarazkim: 159 Toki, 160 Prosowce, 161 Skoryki, 162 Klimkowce;
złoczowskim: 163 Nesterowce, 164 Bzowica, 165 Gołogóry, 166 Wicyń;
żółkiewskim: 167 Przedrzymichy małe;
żydaczowskim: 168 Wola obłaźnicka;

III. Praktyczne kursa handlowe.

Celem praktycznych kursów handlowych w Czernichowie jest systematyczne udzielanie zawodowych wiadomości handlowych w takim zakresie, aby uczniowie przez należyte odbycie całego kursu nauki mogli nabyć uzdolnienia do wykonywania handlu towarami mieszanymi w rozmiarach właściwych tego rodzaju przedsiębiorstwom, prowadzonym po wsiach i miasteczkach a zwłaszcza wykonywanym przez Kółka rolnicze.

Jednorazowy kurs nauki trwa 4 miesiące, z tych dwa miesiące na oddziale I-szym i dwa na oddziale II-gim. Uczniów przyjmuje się co drugi miesiąc, licząc od 1. stycznia każdego roku. Równocześnie wśród normalnych stosunków znajduje się na kursach ośmiu uczniów, tyle bowiem w internacie szkolnym pomieścić się może. Ubodzy uczniowie otrzymują stypendya z fund. ś. p. Dra Towarnickiego, jakie Zarząd główny nadaje — wyjątkowo tylko odbywają uczniowie naukę na własny koszt. Pierwszeństwo w przyjęciu i otrzymaniu stypendyum mają kandydaci, poleceni przez Zarządy Kółek rolniczych.

W roku 1902 liczyła szkoła 27 uczniów, z tych 4 przeszło do oddziału II-go z roku 1902 a zapisało się do odziału I-go 23 uczniów.

Rozkład godzin dla uczniów pozostał ten sam, co w roku 1902, podany był w sprawozdaniu naszem na rok 1902.

Bliższe szczegóły o uczniach, którzy w r. 1903 uczęszczali na kursa, podane są w zestawieniu statystycznem na następnej stronie.

Wykaz statystyczny uczniów „Praktycznych kursów handlowych“ w Czernichowie w roku 1903.

L. porz.	Imię i nazwisko ucznia	Wiek	Pochodzenie z powiatu	otrzymał stypendyum w kwocie	otrzymał stypendyum od	Postęp w nauce	Obyczaje	Uwaga
1	Ignacy Kiełbasa *)	20	Grybów	100 100	Zarządu głównego „ „	dobry	wzorowe	zajęty w sklepie Kółka rolniczego w Ptaszkowej
2	Wojciech Kolarz *)	28	Bochnia	100 100	 „ „	b. dobry	wzorowe	ma go zatrudnić Zarząd powiatowy Kółek rolniczych w Bochni
3	Michał Lech *)	26	Bochnia	100		b. dobry	wzorowe	prowadzi własny sklep w Książnicach
4	Franciszek Zięba *)	16	Kamionka	100	„ „	b. dobry	wzorowe	zajęty w bazarze w Busku
5	Józef Mikulec	26	Dąbrowa	100	„ „	dobry	b. dobre	„ „ Kółku roln. Wielkie oczy
6	Paweł Rebizant	19	Cieszanów	100	„ „	b. dobry	b. dobre	„ „ „ „ w Cieszanowie
7	Piótr Ważny	16	Cieszanów	100	„ „	dobry	b. dobre	„ „ „ „ „ „
8	Stanisław Ziomek	21	Jasło	100	„ „	dostateczny	dobre	„ „ „ „ „ Święcanach
9	Karol Budziński	17	Czortków	100	„ „	dobry	b. dobre	wrócił do domu
10	Bazyli Medwid	16	Sokal	100	„ „	dobry	złe	wydalony 1. czerwca
11	Józef Sikora	16	Cieszanów	150	„ „	dostateczny	b. dobre	w Kółku roln. w Stroniu
12	Józef Zubrzycki	17	Cieszanów	100	„ „	dostateczny	zadowaln.	bez zajęcia
13	Paweł Mirek	24	Chrzanów	—	koszt własny	dobry	b. dobre	prowadzi własny sklep
14	Leon Pępkowski	28	Trembowla	100	Zarządu głównego	dobry	wzorowe	w Kółku roln. w Potoku Złotym
15	Marcin Szczygieł	19	Cieszanów	100	„ „	dobry	wzorowe	„ „ „ „ Woli zarczyckiej
16	Antoni Kunicki	19	Husiatyn	100	„ „	b. dobry	wzorowe	„ „ „ „ Wasylkowcach
17	Wiktor Lauterbach	16	Nadwórna	—	koszt własny	b. dobry	wzorowe	wrócił do domu
18	Józef Szewczyk	21	Bochnia	100	Zarządu głównego	b. dobry	wzorowe	w Kółku roln. w Brzesku
19	Kazimierz Wygrzywalski	24	Gorlice	—	koszt własny	dobry	b. dobre	„ „ „ „ Marcyporębie
20	Dymitr Łach	20	Sokal	—	koszt własny	b. dobry	wzorowe	„ „ „ „ Tartakowie
21	Michał Mełnyk	18	Stanisławów	100	Zarządu głównego	b. dobry	zadowaln.	„ „ „ „ Błudnikach
22	Franciszek Cichocki	17	Oleszyce	100	„ „	b. dobry	wzorowe	bez posady
23	Antoni Serwacki	16	Kałusz	100	„ „	dostateczny	wzorowe	„ „
24	Antoni Bisaga	24	Myślenice	100	„ „	dobry	b. dobre	przeszedł na II. oddział 1904.
25	Henryk Gurbiel	17	Kraków	25	„ „	niedostat.	złe	wydalony 6. grudnia
26	Paweł Rysiewicz	18	Grybów	—	koszt własny	dobry	b. dobre	przeszedł na II. oddział 1904
27	Bronisław Motak	15	Kamionka	75	Zarządu głównego	dobry	b. dobre	„ „ „ „ „

*) Pierwsi czterej rozpoczęli naukę w r. 1902 a przeszli na II. oddział z dniem 1. stycznia 1903.

Koszta utrzymania kursów handlowych w Czernichowie wynosiły w roku 1903 6170 koron*), z których 5570 wypłacono Zarządowi kursów z kasy Zarządu głównego, a 600 koron z kasy Bazaru Kółka rolniczego w Czernichowie, który przyczynia się stale tą kwotą do utrzymania kursów dlatego, że każdorazowy instruktor praktyki sklepowej jest zarazem kierownikiem Bazaru.

Szkoła pozostawała pod nadzorem kuratora WPana Stanisława Olszewskiego em. c. k. radcy szkolnego z Krakowa, oraz inspektora Wgo Dra Leona Nowakowskiego, prof. kraj. średniej szkoły rolniczej w Czernichowie.

Grono nauczycielskie składało się od 1. stycznia 1903 z pp. Góratowskiego Ignacego, jako kierownika a zarazem nauczyciela przepisów prawnych, skarbowych i organizacyi handlowej, Zygmunta Wojaczyńskiego, instruktora praktyki sklepowej — zarazem nauczyciela towaroznawstwa, i Gustawa Kwiatkowskiego, nauczyciela rachunkowości, korespondencyi i kaligrafii.

P. Gustaw Kwiatkowski powołany został na miesiąc październik i listopad do ćwiczeń wojskowych. Ponieważ jego zastępstwo miejscowemi siłami przeprowadzić się nie dało, przeto Zarząd główny był zmuszony wydelegować do zastępowania p. Kwiatkowskiego w ciągu miesiąca października p. Stanisława Krasnosielskiego, zaś przez listopad lustratora handlowego p. Stefana Malczewskiego.

Obowiązująca obecnie „instrukcya organizacyjna dla praktycznych kursów handlowych w Czernichowie“ oraz „regulamin“ dla uczniów tychże kursów ogłoszone zostały w „Przewodniku Kółek rolniczych“.

IV. Bezprocentowe pożyczki.

Z funduszu pożyczkowego dla handlowo-przemysłowej działalności Kółek rolniczych korzystały w 1903 r. następujące Kółka rolnicze (liczba w nawiasie podaje kwotę żądanej przez Kółko rolnicze pożyczki, bez nawiasu wysokość otrzymanej pożyczki):

1. Biertowice pow. myślenickiego 600 koron (800); 2. Dębowiec pow. jasielskiego 1.500 koron (2.000); 3. Laszki zawiązane pow. rudeckiego 800 kor. (800); 4. Lipniki pow. mościckiego 600 kor. (800); 5. Siekierczyce pow. samborskiego 800 kor. (800); 6. Sielec-Bieńków powiatu kamioneckiego 600 kor. (800); 7. Stronie pow. wadowickiego 800 kor. (1.000); 8. Zbydniów pow. tarnobrzeskiego 600 kor. (600); 9. Kopyczyńce pow. husiatyńskiego 3.000 kor. (3.000): 10. Szynwałd pow. tarnowskiego 1.000 kor. (1.000); 11. Prałkowce pow. przemyskiego 1.000 kor. (2.000); 12. Bystrzyca dolna pow. ropczyckiego 400 kor (400); 13. Sokołów pow. stryjskiego 600 kor. (800); 14. Błudniki pow. stanisławowskiego 800 kor. (1.400); 15. Tarnoszyn pow. rawskiego 600 kor. (600); 16. Łoszniów pow. trembowelskiego 1.600 kor. (1.600); 17. Leżajsk pow. łańcuckiego 800 kor. (800); 18. Jurków pow. limanowskiego 800 kor. (1.000); 19. Boryczówka pow. trembowelskiego 400 kor. (400); 20. Młyniska pow. trembowelskiego 500 kor. (600); 21. Kolbuszowa pow. kolbuszowskiego 2.000 kor. (3.000); 22. Św. Józef (Majdan graniczny pow. nadwórniańskiego) 800 kor. (800); 23. Glińsko pow. żółkiewskiego 3.000 kor. (3.000); 24. Potok złoty pow. buczackiego 1.000 kor. (1.500); 25. Milatyn nowy pow. kamioneckiego 1.000 kor. (1.000); 26. Raycza pow. żywieckiego 3.000 kor. (6.000); 27. Średnia-Sambor pow. samborskiego 800 kor. (800); 28. Staszkówka pow. gorlickiego 600 kor. (600); 29. Ochotnica pow. nowotarskiego 500 kor. (600); 30. Słoboda-Konkolnicka pow. rohatyńskiego 600 kor. (600); 31. Wyciąże pow. krakowskiego 300 kor. (400).

D. Pośrednictwo w zakupnie ziemniaków i zboża.

Uzupełniając akcyę Komitetu ratunkowego, Zarząd główny Towarzystwa pośredniczył ludności dotkniętej klęskami elementarnemi w zakupnie ziemniaków na jesień 1903 r. i w zakupnie zboża do siewu na wiosnę 1904 r.

Ziemniaki.

Na jesieni 1903 roku Zarząd główny zakupił ziemniaków w Zarządach dóbr: 1) Morawsko 5 wagonów, 2) Tyszkowice 5 wagonów, 3) Urzejowice $3^1/_4$ wagona, 4) Bobrówka 6 wagonów, 5) Maćkowice 10 wagonów, 6) Wysock $10^1/_4$ wagonów, 7) Zabłotce $6^1/_4$ wagonów, 8) Radymno $6^1/_4$ wagonów, 9) Przedzielnica 7 wagonów, 10) Ruda 1 wagon i 11) na probostwie w Laszkach 1 wagon.

Wszystkie zakupna, oprócz wymienionego pod 10, pochodziły z okolic Jarosławia i Przemyśla.

Kupiono ziemniaki po następujących cenach loco stacya nadawcza:

1	wagon	po	240 K	240 K
1	„	„	260 „	260 „
$3^1/_4$	wagonów	„	280 „	910 „
8	„	„	284 „	2.272 „
5	„	„	290 „	1.450 „
16	„	„	300 „	4.800 „
7	„	„	310 „	2.170 „
$19^3/_4$	„	„	320 „	6.320 „
61	wagonów		razem za	18.422 K

Dostawiono ziemniaki po cenach zakupna do następujących powiatów i miejscowości:

*) W zamknięciach rachunkowych koszta kursów podane są na 6315 K. 92 h.; różnicę wyjaśniają „objaśnienia do zamknięć“.

Biała:		
Dom polski Bielsko	20000	kg.
Bochnia:		
Wola batorska	20000	„
Wola zabierzowska	125500	„
Uście solne	30000	„
Zabierzów	20000	„
Ispina ad Grobla	30000	„
Niepołomice	10000	„
Chobot	10000	„
Chrzanów:		
Jankowice	20000	„
Gorlice:		
Szymbark	20000	„
Kraków:		
Wołowice	10000	„
Russocice	20000	„
Wyciąże	10000	„
Kłokoczyn	30000	„
Wolica	10000	„
Krosno:		
Łubatowa	10000	„
Łężany	10000	„
Limanowa:		
Łętowe	22500	„
Myślenice:		
Krzyszkowice	10000	„
Wadowice:		
Ryczów	60200	„
Chrząstowice	20000	„
Roczyny	20000	„
Pozowice	10000	„
Ochodza	22700	„
Tłuczań	10000	„
Wieliczka:		
Grab	10000	„
Żywiec:		
Lipowa	10000	„
Łodygowice	10000	„
Razem	610900	kg.

Jęczmień.

Do zasiewów wiosennych dostarczyliśmy w całowagonowych ładunkach jęczmienia do siewu do następujących Kółek rolniczych:

Odbiorca: (Kółko rolnicze)	Dostawca: (Zarząd dóbr)	Cena: w koronach.
Szymbark	Gniłowody	1040
Załęże	Kniaże	1150
Osiek	Żydatycze	1200
Dembowiec	Hadynkowce	1080
Zarzecze	Hadynkowce	1080
Szymbark	Horożanka	1150
Krzeszowice	Zaborze	1200
Łętownia	Barszczowice	1070
Starawieś	Burty	1150
Lubcza	Bank rolniczy	1210
Wola zabierzow.	Ostrowczyk	1150
Źródła	Burty	1150
Płonna	Dom komisowy Komornickiego	1240
Łętownia	„	1240
Brzesko	Krasne	1180
Brzesko	Kurów	1140
Sidzina	Pikułowice	1164
Razem 17 wagonów za		19594 K

Oprócz tego dostarczyliśmy jęczmienia w kombinowanych wagonach wraz o owsem, do Kółek rolniczych:

Zarzecze	50 q	za 625 K	— h.
Dwory	$21\frac{1}{2}$ q	„ 266 „	60 h.
Niedźwiada	50 q	„ 600 „	— h.
Razem	$121\frac{1}{2}$ q	za 1491 K	60 h.

i w drobnych partyach do następujących Kółek:

Klimkówka	16 q	za 184 K
Chorzelów	7 q	„ 84 „
Babice	10 q	„ 120 „
Roczyny	5 q	„ 62 „
Glinik	10 q	„ 155 „
Razem	48 q	za 605 K

Ogółem dostarczono jęczmienia do siewu 186.950 kg. za 21.690 K 60 h. licząc odbiorcom ceny żądane przez dostawców.

Owies.

Do zasiewów wiosennych dostarczyliśmy w cawagonowych ładunkach na 10.000 kg. owsa do następujących Kółek rolniczych:

Odbiorca:	Dostawca:	Cena:
Tyniec	Z. d. Dawidów	1000
Osiek	„	1000
Szymbark	„	1000
Źródła	K. r. Siemianówka	1200
Sądkowa	„	1200
Szymbark	Z. d. Zaborze	1120
Krzeszowice	Z. d. Staszkówka	1320
Zarzecze	Z. d. Dołhomościska	1180
Kryspinów	„	1180
Szymbark	K. r. Siemianówka	1100
Sądkowa	„	1200
Osiek	Z. d. Pawełcze	1160
Źródła	„	1160
Głęboka	„	1160
Brzesko	„	1160
„	Z. d. Ciężów	1150
„	Z. d. Niskołyzy	1160
Razem za 17 wagonów po 100 q za		19450 K

Owsa w kombinowanych wagonach z jęczmieniem dostarczyliśmy do Kółek rolniczych:

Zarzecze	50 q	za 600 K	— h.
Dwory	$78\frac{1}{2}$ q	za 957 „	70 „
razem	$128\frac{1}{2}$ q	za 1557 K	70 h.

i w drobnych partyach do Kółek rolniczych:

Chorzelów	3 q	za	36	K
Babice	10 q	za	120	„
razem	13 q	za	156	K

Ogółem dostarczono owsa 184.150 kg. za 21.163 K 70 h., licząc odbiorcom ceny żądane przez dostawców.

Ż y t o.

Żyta dostarczaliśmy w wagonowych ładunkach do następujących Kółek rolniczych:

Odbiorca:	Dostawca:	Cena:
Długie	Dawidów	1200
Niedźwiada	„	1200
Wola zabierzowska	Barysz	1320
Długie	Bank rolniczy	1370
Odrzechów	Żydatycze	1360

razem 5 wagonów na 100 q za **6450 K**

Inne zboża.

Oprócz powyżej wymienionych dostaw dostarczyliśmy do Kółka rolniczego Niedźwiada:

25 q bobiku	za	300	K
25 q pszenicy jarej	za	450	„.

razem ½ wagonu za **750 K**

Zliczając wszystkie pozycye naszego pośrednictwa otrzymamy **razem 1,036.100 kg. czyli 103½ wagonów dostarczonych ziemniaków i zbóż** za ogólną kwotę **68.476 K 30 h.** Podane tu cyfry są nieco wyższe, niż podane we wstępie do niniejszego sprawozdania, gdyż brano tam w rachubę na podstawie tymczasowego zestawienia okrągłe cyfry, nie uwzględniając drobnych partyi.

Trudności tej pośredniczącej akcyi były niepoślednie. W normalnych warunkach Zarząd główny sprawami temi się nie zajmuje, nie ma zatem wyrobionych stosunków z dostawcami. Staraliśmy się wejść w kontakt z Zarządami dóbr za pomocą komunikatów o zapotrzebowaniu naszem w pismach codziennych, z przykrością jednak stwierdzić musimy, że otrzymane w ten sposób zgłoszenia w przeważnej mierze były nie do przyjęcia, gdyż albo ceny — przy lepszej jakości — były za nadto wygórowane, tak, że o nabyciu myśleć nie było można, albo też, gdy ceny były niższe, jakość nie odpowiadała nawet najskromniejszym wymaganiom. Nie pozostało zatem nic innego, jak tylko urządzać wywiady, gdzie i co możnaby nabyć, i listownie wyszukiwać dostawców.

Nie mniejszą trudnością było to, że dostawca żądał natychmiastowej decyzyi, lub co najwyżej na kilka dni obowiązywał się pozostać w obligu, co do dostawy po oznaczonej cenie. Natychmiastowego zakupna przeprowadzać nie mogliśmy, gdyż wpierw trzeba było porozumieć się z Kółkami rolniczemi, mającemi chęć zakupna, przedłożyć im próbkę, obliczyć koszta przewozu i przesłać kartę zbiorową do wypełnienia dla uzyskania zniżki. Gdy towar był odpowiedni, zwykle do kilku miejsc o tym samym wagonie donosiliśmy, zastrzegając pierwszeństwo temu odbiorcy, który wcześniej się zgłosi.

Jakby na powiększenie trudności zwykle tak się działo, że gdy zgłoszenia na dostawy były liczniejsze, wtedy zgłoszeń o dostawę albo wcale nie było, albo bardzo mało, — gdy mogliśmy dostarczyć jęczmienia, żądano owsa i odwrotnie, gdy zakonkraktowaliśmy ziemniaki białe, zamawiano karmazyny, topazy, lub niebieskie olbrzymy.

Zamawiający zwłóczyli zwykle z zamówieniem do ostatniej chwili, a potem żądali natychmiastowej dostawy, często zmieniano pierwotne zamówienia, to znów domagano się różnej kombinowanej dostawy. Za pośrednictwem Zarządu głównego nabyto 103 wagony, biuro jednak przeprowadziło korespondencyę przynajmniej o dwa razy większą ilość.

Dostawy wypadły prawie wszystkie ku zupełnemu zadowoleniu odbiorców. Tylko przy kilku dostawach ziemniaków, przy jednej dostawie owsa i dwu jęczmienia musieliśmy interweniować między dostawcą a odbiorcą i żądać od dostawcy odszkodowania. W tych wypadkach słuszne wymagania odbiorców zostały przez dostawców za naszem pośrednictwam uwzględnione.

Podnieść musimy tutaj gorliwą i pełną poświęcenia pracę tych wszystkich osób, które w Kółkach rolniczych wzięły na swe barki przeprowadzenie wspólnego zakupna. Nakłonienie do decyzyi, zebranie zadatków, zgromadzenie pieniędzy na wykupno wagonu, rozdział nadesłanego zboża — to wszystko kłopotu i trudu sprawiło im nie mało. Zwykle zaś zamiast wdzięczności spotykały ich — choć nie od wszystkich, to od nieoświeconych lub też skłonnych do krytyki jednostek — wymówki, zarzuty, a nawet podejrzenia. Z naszej strony złożyć im musimy serdeczne podziękowanie i uznanie za podjęte mozoły i prace.

E) Pośrednictwo w zakupnie węgla.

Widząc, że dział ten naszej działalności coraz więcej się rozszerza, zdajemy po raz pierwszy z niego szczegółowe sprawozdanie. Ogółem zamówiono za naszem pośrednictwem na zimę 1903/4 roku 937.500 kg. węgla za 9.611 kor.

Zamówienia te wykonano do następujących Kółek rolniczych:

B i a ł a: Czaniec 1½ w., Kobiernice 2 w., Witkowice 1 w.

B o c h n i a: Chełm 3 w., Połom duży 1 w.

B r z e s k o; Łysa góra 1 w., Porąbka uszewska 1 w., Zaborów 1½ w.

D ą b r o w a: Niecieczа 1½ w.

J a r o s ł a w: Pawłosiów 1 w.

Jasło: Biezdziedza 1 w., Łaczki $1\frac{1}{2}$ w., Niewodna 2 w., Sądkowa 1 w., Szalowa 2 w., Szebnie 4 w., Warzyce 1 w., Wojaszówka 1 w.
Kamionka str.: Milatyn 1 w.
Krosno: Iwonicz 1 w., Krośnienko wyżne 3 w.
Łańcut: Albigowa 2 w., Czarna 1 w., Mikulice 3 w., Wola dalsza $1\frac{1}{2}$ w., Wola mała 1 w.
Mielec: Hohenbach 1 w.
Myślenice: Budzów $2\frac{1}{4}$ w., Wola radziszowska $1\frac{1}{2}$ w.
Nowy Sącz: Wielogłowy $1\frac{1}{8}$ w.
Podhajce: Gniłowody $3\frac{1}{2}$ w.
Rzeszów: Dobrzechów $2\frac{1}{2}$ w., Zaczernie 1 w.
Tarnów: Szynwałd 5 w.
Trembowla: Darachów 2 w., Kobyłowłoki $2\frac{1}{2}$ w.
Wadowice: Przytkowice $1\frac{1}{2}$ w. Roczyny $4\frac{1}{2}$ w. Tłuczań 2 w.
Wieliczka: Radziszów $20\frac{1}{2}$ w.
Żółkiew: Winniki 1 w.

W ubiegłych latach dostarczaliśmy prawie tylko pruskiego węgla, gdyż takiego domagali się zamawiający. Na rok 1903/4 pod wpływem akcyi za poparciem produktów krajowych, jedni z zamawiających już wprost żądali węgla z naszych kopalń, inni dali się przez nas namówić do zmiany zamówienia węgla pruskiego na krajowy lub z Królestwa polskiego. W pośrednictwie krajowym węglem mieliśmy ogromne trudności z tego powodu, że inne były zastępstwa kopalń na Galicyę zachodnią, inne na wschodnią, dalej, że niektóre stacye były z góry wykluczone od dostawy, wreszcie, że ceny zasadnicze nie były równe, lecz dla różnych stacyi różne. W niektórych kopalniach ilość wyprodukowanego węgla była tak nieznaczna, że na wykonanie zamówienia trzeba było czekać 3—4 tygodni. Z powodu tych różnych trudności nie mogliśmy za pomocą „Przewodnika" komunikować Kółkom rolniczym cen, warunków dostawy i kosztów transportu węgla krajowego i zmuszeni byliśmy listownie dawać szczegółowe wyjaśnienia, co nam pracy nie mało przysparzało.

Krajowego węgla dostarczaliśmy $16\frac{1}{2}$ wagonów t. j. $12\frac{1}{2}$ Siersza, $1\frac{1}{2}$ Tenczynek i $2\frac{1}{2}$ Krystyna.

Węgla z Królestwa polskiego dostarczyliśmy $27\frac{3}{8}$ wagona t. j. $24\frac{1}{8}$ Saturn, $2\frac{1}{4}$ Paryż, 1 Niwki.

Węgla pruskiego rozeszło się $48\frac{1}{2}$ wagona, z tego 39 z kopalni Nowa-Przemsza. Węgiel ten jako jeden z najtańszych gatunków pruskich, ma bardzo wielu zwolenników, choć nie zasługuje zupełnie na te względy, gdyż wartość jego kaloryczna nie jest wcale wysoka. Odznacza się przy tem wielką domieszką kamieni. Usilnem naszem staraniem będzie nakłaniać odbiorców, aby sprowadzania tego węgla zupełnie zaniechali.

Z węglem z kopalni w Królestwie polskiem mieliśmy znów te trudności, że dostarczały głównie wagonów na 150 q, dalej, że nie mogły ściągać należytości za węgiel pobraniem kolejowem. To również przysparzało pracy, gdyż zamawiając stamtąd węgiel, musieliśmy przeprowadzać rachunki z zamawiającym Kółkiem.

Pośrednictwo wykonywaliśmy zupełnie bezpłatnie po tych zniżonych cenach, które nam zastępstwa kopalń przyznały. W ten sposób Kółka rolnicze nabywały węgiel o kilka a nawet kilkanaście koron na wagonie taniej.

F. Ochotnicze straże pożarne Kółek rolniczych.

W zeszłorocznem sprawozdaniu, oraz we wstępie niniejszego sprawozdania przedstawiliśmy w krótkości, przy jakiej sposobności powstała myśl zajęcia się organizowaniem ochotniczych straży pożarnych przy Kółkach rolniczych. Klęski pożarów, szerzące się w ubiegłym roku, milionowe straty przez nie spowodowane pobudziły do tem energiczniejszego działania na tem nowem polu naszej pracy.

Oparłszy się w tej akcyi o Krajowy Związek ochotniczych straży pożarnych, Zarząd główny Towarzystwa w porozumieniu ze Związkiem:

1) wydał regulamin główny dla ochotniczych straży pożarnych, zawiązujących się przy Kółkach rolniczych;

2) uchwalił wydawać od 1. lipca 1903 roku „Obronę pożarną" jako bezpłatny miesięczny dodatek do „Przewodnika Kółek rolniczych", by zapomocą tego fachowego organu szerzyć zachętę do zakładania straży pożarnych i udzielać odpowiednich pouczeń;

3) uchwalił urządzać powiatowe kursa strażackie dla instruktorów ochotniczych straży pożarnych Kółek rolniczych.

O tych czynnościach i uchwałach z pierwszej połowy 1903 r. powiadomiliśmy już obszerniej w poprzedniem rocznem sprawozdaniu.

Uchwały opierały się na tymczasowem porozumieniu się ze Związkiem ochotniczych straży pożarnych. Definitywne ułożenie praw i obowiązków Związku ochotniczych straży i Zarządu głównego Towarzystwa wobec ochotniczych straży pożarnych Kółek rolniczych, oraz stosunku tych dwu naczelnych instytucyi do siebie, poruczono Komisyi, w skład której wchodzili ze strony Związku pp.: dr. Alfred Zgórski i Jan Szafrański, ze strony Zarządu głównego pp. dr. Bronisław Dulęba i Telesfor Adamski. Na podstawie uchwał Komisyi przyjęty został tak przez Radę zawiadowczą Związku ochotniczych straży pożarnych, jak i przez Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych następujący układ:

Układ

między Zarządem głównym Tow. Kółek rolniczych, a Radą zawiadowczą Krajowego Związku ochotniczych straży pożarnych w sprawie ochotniczych straży pożarnych Kółek rolniczych.

Art. I.

„Ochotnicza straż pożarna Kółka rolniczego" jest ochotniczą strażą, zawiązaną na podstawie §. 2. lit. i. i §. 12. lit. f. statutu Towarzystwa Kółek rol-

niczych i regulaminu głównego, uchwalonego przez Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych i przyjętego przez Krajowy Związek ochotniczych straży pożarnych.

Art. II.

Ochotnicze straże pożarne Kółek rolniczych tworzą odrębną dla siebie grupę, którą Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych kieruje pod względem organizacyjnym i administracyjnym, a nad którą Krajowy Związek ochotniczych Straży pożarnych obejmuje patronat pod względem technicznego urządzenia i prowadzenia. Objęcie tego patronatu zostanie uwidocznione w art. II. statutu Krajowego Związku ochotniczych straży pożarnych.

Art. III.

Nowozawiązana ochotnicza straż pożarna Kółka rolniczego musi uzyskać zatwierdzenie Zarządu głównego, który donosi o tem Krajowemu Związkowi ochotniczych straży pożarnych.

Art. IV.

Ochotnicza straż pożarna Kółka rolniczego opłaca Zarządowi głównemu na rzecz Krajowego Związku ochotniczych straży pożarnych K. 4 rocznie. W pierwszym roku istnienia wolną jest ochotnicza straż pożarna Kółka rolniczego od tej opłaty.

Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych gwarantuje Krajowemu Związkowi ochotn. straży pożarnych regularne uiszczanie powyższych wkładek.

Art. V.

Odnośnie do Kasy zapomóg i Kasy pogrzebowej przyznaje się ochotniczym strażom pożarnym Kółek rolniczych te same prawa, jakie posiadają związkowe ochotnicze straże pożarne.

Art. VI.

a) Krajowy Związek ochotniczych straży pożarnych mianuje delegata, który bierze udział z głosem doradczym w posiedzeniach Zarządu głównego Kółek rolniczych, względnie Wydziału wykonawczego w sprawach straży pożarnych przy Kółkach rolniczych.

b) Zarząd główny Kółek rolniczych mianuje delegata, który bierze udział z głosem doradczym w posiedzeniach Rady zawiadowczej Krajowego Związku, względnie Komitetu wykonawczego w sprawach tychże straży.

c) Zarząd główny Kółek rolniczych wysyła delegata dla spraw ochotniczych straży pożarnych Kółek rolniczych na Walny Zjazd związkowych straży pożarnych.

d) Krajowy Związek ochotniczych straży pożarnych wysyła delegata na posiedzenia Ogólnej Rady Towarzystwa Kółek rolniczych dla spraw ochotniczych straży pożarnych Kółek rolniczych.

Art. VII.

Ochotnicze straże pożarne Kółek rolniczych nie wybierają delegatów na Zjazd strażacki, członkowie ich jednak mają prawo do udziału w Zjeździe z głosem doradczym.

Art. VIII.

Krajowy Związek ochotniczych straży pożarnych, obejmując patronat, zobowiązuje się:

a) udzielać fachowych wskazówek na zgłoszenie się Zarządu głównego Kółek rolniczych, Zarządów powiatowych (delegatów) i ochotniczych straży pożarnych Kółek rolniczych:

b) udzielać druków i własnych wydawnictw z opustem 25%;

c) dostarczać fachowych artykułów do „Obrony pożarnej“ (dodatku do „Przewodnika Kółek rolniczych“) i przyczyniać się do kosztów tego wydawnictwa kwotą K 250 rocznie;

d) dostarczać na własny koszt na wniosek Zarządu głównego Kółek rolniczych fachowych sił do przeprowadzenia praktycznych powiatowych kursów strażackich dla ochotniczych straży pożarnych w myśl programu, ułożonego co roku wspólnie z Komitetem wykonawczym Krajowego Związku ochotniczych straży pożarnych;

e) dokonywać na własny koszt lustracyi i delegować w porozumieniu z Zarządem głównym Towarzystwa Kółek rolniczych instruktorów dla pouczenia straży pożarnych Kółek rolniczych, oraz zawiadamiać Zarząd główny o poczynionych spostrzeżeniach.

Art. IX.

Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych zobowiązuje się:

a) propagować energicznie zapomocą wszystkich swych organów zawiązywanie ochotniczych straży pożarnych Kółek rolniczych;

b) zawiadamiać Krajowy Związek ochotniczych straży pożarnych o powstaniu każdej ochotniczej straży pożarnej Kółka rolniczego;

c) przestrzegać, by ochotnicze straże pożarne Kółek rolniczych dopełniały swych obowiązków z tytułu obrony pożarnej;

d) starać się, aby każda straż pożarna Kółek rolniczych była zaopatrzoną w przybory i przyrządy według wskazówek Krajowego Związku ochotniczych straży pożarnych najpóźniej w drugim roku od chwili założenia;

e) wydawać „Obronę pożarną“ jako dodatek do „Przewodnika Kółek rolniczych“;

f) prowadzić statystykę ochotniczych straży pożarnych Kółek rolniczych i podawać ją do wiadomości Związku ochotn. straży pożarnych.

* * *

Przeprowadziwszy powyżej podany układ, zawiadomiliśmy Wysokie c. k. Namiestnictwo i Wysoki Wydział krajowy o rozpoczętej przez nas akcyi i prosiliśmy o łaskawe poparcie naszych usiłowań, zmierzających do rozszerzenia obrony pożarnej po wiejskich gminach. Uwzględniając nasze podanie, Wysokie c. k. Namiestnictwo wydało na dniu 15. lutego 1904 r. L. 17.793 następujący

Okólnik do wszystkich Panów c. k. Starostów.

Podaniem z dnia 1. lutego 1904 l. 3.505. doniósł Zarząd główny Towarzystwa „Kółek rolniczych“ we Lwowie c. k Namiestnictwu, że w porozumieniu z „Krajowym Związkiem ochotniczych straży pożarnych“ we Lwowie podjął planową akcyę, mającą na celu organizowanie i prowadzenie przez Kółka rolnicze ochotniczych straży pożarnych na podstawie dołączonego pod 1) regulaminu głównego i z uwzględ-

nieniem odpowiedniego współdziałania pomienionego Związku, określonego w załączonym pod 2) układzie.

Zarząd główny Tow. Kółek roln. sądząc, że akcya ta ułatwi skuteczną obronę pożarną w wielu gminach wiejskich, upraszał z tego powodu o poparcie tej swojej działalności. — Zawiadamiając o tem Pana c. k. Starostę, przy dołączeniu wspomnianego „regulaminu“ i „układu“, poleca się Panu c. k. Staroście, aby popierał wedle możności usiłowania Towarzystwa „Kółek rolniczych“ oraz „Krajowego Związku ochotniczych straży pożarnych“ około zamierzonej organizacyi straży, a nie mniej otaczał także swoją opieką nowo powstałe straże.

Ponieważ projektowane straże pożarne według treści załączonego „regulaminu głównego“ nie przedstawiają się jako odrębne stowarzyszenia, lecz jako kółka członków, istniejące w łonie dotyczącego „Kółka rolniczego“, przeto nie należy ich wpisywać do katastru stowarzyszeń.

Dla własnej wiadomości i przeglądu, winien Pan c. k. Starosta utrzymywać osobny wykaz tych straży i ich funkcyonaryuszy, o ile o zawiązaniu straży zostanie Pan c. k. Starosta zawiadomiony w każdym szczegółowym wypadku.

C. k. Namiestnik:
Potocki m. p.

Wysoki Wydział krajowy zaś wydał na dniu 9. lutego 1904 r. L. 11854 następujący

Okólnik do wszystkich Wydziałów powiatowych.

Krajowy Związek ochotniczych straży pożarnych pismem z 27. stycznia 1904 L. 188 i Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych pismem z d. 1. lutego 1904 L. 3506 doniosły Wydziałowi krajowemu o zawartym między nimi układzie, mocą którego ma być podjętą wspólna akcya celem zawiązywania ochotniczych straży pożarnych Kółek rolniczych i wogóle wprowadzenia obrony pożarnej w gminach, w których czynne są Kółka rolnicze.

Wydział krajowy zawiadamia o tem Wydział powiatowy, dołączając po egzemplarzu układu zawartego między Zarządem głównym Tow. Kółek rolniczych a Kraj. związkiem ochotniczych straży pożarnych w sprawie ochotniczych straży pożarnych Kółek rolniczych i po jednym egzemplarzu regulaminu głównego dla ochotniczej straży pożarnej Kółka rolniczego i wzywa Wydział powiatowy do życzliwego i usilnego poparcia podjętej przez powyższe Towarzystwa, a tak pożądanej akcyi, która bez wątpienia szybciej i skuteczniej doprowadzić może do zorganizowania obrony pożarnej w gminach wiejskich naszego kraju.

Marszałek krajowy:
Badeni m. p.
Członek Wydziału krajowego:
Romanowicz m. p.

Za tak łaskawe i przychylne poparcie naszej akcyi składamy Wysokim Władzom wyrazy głębokiego podziękowania.

Dotychczasowe wyniki naszej działalności przedstawiają się następująco:

1) W myśl powziętych uchwał wydajemy od 1-go lipca 1903 r. dodatek poświęcony wyłącznie sprawom ochotniczych straży p. t. „Obrona pożarna“. Za pomocą tego pisma poinformowaliśmy Kółka rolnicze, jak w łonie stowarzyszenia mają organizować straże pożarne. Wykazawszy im, dla czego obrona pożarna jest koniecznie potrzebna i wśród jakich tylko warunków może skutecznie działać, wyjaśniliśmy im paragrafy statutu, dozwalające na założenie straży przy Kółku rolniczem i wyczerpująco omówiliśmy regulamin główny, zawierający podstawowe przepisy dla ochotniczych straży pożarnych Kółek rolniczych. Objaśnienia te, pomieszczone w kilku numerach, tworzą jako całość podręcznik dla ochotniczych straży i jako taki zostaną wydane w ciągu 1904 r. z pewnemi uzupełnieniami, oraz z wzorami różnych podań. Obok tego podawała „Obrona pożarna“ już to fachowe pouczenia, dotyczące przyrządów strażackich, już to przystępne artykuły, mające wpłynąć na ludność, by wobec groźnego wroga, jakim jest pożar, zaniechała dotychczasowej swej bierności.

2) Pod wpływem zachęty i pouczeń Zarządu głównego powstało dotąd, w krótkim przeciągu czasu od 1. lipca 1903 r. do 1. czerwca 1904 r., 36 ochotniczych straży pożarnych Kółek rolniczych. Z tych straży zgłoszono już do Związku ochotniczych straży następujących 27 zestawionych według powiatów:

Bochnia.

1. Kobyle.
2. Wiśnicz stary.

Buczacz.

3. Potok złoty.

Dąbrowa

4. Miechowice wielkie.

Husiatyn.

5. Jabłonów.

Jasło.

6. Czeluśnica.
7. Łączki.
8. Wojaszówka.

Kolbuszowa.

9. Trzęsówka.

Lwów.

10. Basiówka.
11. Chrusno nowe.
12. Glinna.
13. Hodowice.
14. Krotoszyn.
15. Krzywczyce.
16. Kulparków.
17. Malechów.
18. Podsadki.
19. Rzęsna polska.
20. Siemianówka.
21. Zamarstynów.
22. Zimna woda.
23. Żydatycze.

Mielec.

24. Rożniaty.

Myślenice.

25. Wola radziszowska.

Sambor.

26. Biskowice.

Wieliczka.

27. Biskupice.

W powiecie lwowskim, gdzie wskutek planowego prowadzenia akcyi ruch zakładania straży najsilniej się rozwinął, zawiązano straże oprócz wymienionych przy 9 innych Kółkach rolniczych, które po dopełnieniu koniecznych formalności, w najbliższym czasie zgłoszone zostaną do Związku.

Wszystkie te straże są organizacyami, utworzonemi w łonie Kółka rolniczego, z członków tegoż Kółka, i opierają się na regulaminie głównym, wydanym dla ochotniczych straży pożarnych Kółek rolniczych. Niektóre z nich, jak n. p. w Miechowicach wielkich, Jabłonowie, Basiówce, Woli radziszowskiej, Biskupicach, niosły już skuteczną pomoc przy pożarach.

Towarzystwo wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie udzieliło subwencyi na zakupno przyrządów pożarnych następującym ochotniczym strażom pożarnym Kółek rolniczych:

1) Basiówka 50 K. 2) Biłka królewska 80 K. 3) Glinna 50 K. 4) Jabłonów 100 K. 5) Kozielniki 50 K. 6) Krzywczyce 80 K. 7) Miechowice małe 80 K. 8) Siemianówka 100 K. 9) Trzęsówka 50 K. 10) Wola radziszowska 100 K. 11) Zimnawoda 81 K. 13) Zamarstynów 200 K. 14) Biskupice 50 K,

Razem 1.170 K.

Szczegółowe daty o ilości członków każdej straży, o przyrządach, którymi straż rozporządza, o odbytych ćwiczeniach, o udzielonej przez straż pomocy, podamy w przyszłem sprawozdaniu, gdyż większość tych straży powstała dopiero w początkach 1904 r.

3) Celem przygotowania odpowiednich instruktorów dla ochotniczych straży pożarnych, urządziliśmy w r. 1903 dwa powiatowe kursa pożarnictwa, pierwszy w Rudkach dla powiatu rudeckiego, drugi w Zamarstynowie dla powiatu lwowskiego. W pierwszym wzięło udział 34 uczestników, w drugim 62. Szczegóły o tych kursach mieszczą się w sprawozdaniach o działalności Zarządów i delegatów powiatowych. W pierwszej połowie 1904 r. odbyły się dwa nowe kursa, jeden w Jarosławiu, drugi w Komarnie (dla drugiej połowy powiatu rudeckiego).

Oprócz tego Zarząd główny udzielił subwencyi w kwocie 50 K naczelnikowi ochotniczej straży pożarnej Kółka rolniczego w Siemianówce, Józefowi Sroce, na odbycie czternastodniowego krajowego kursu pożarnictwa z tem, że za zwrotem kosztów podróży i dyet ma na polecenie Zarządu głównego udzielać wyjaśnień i pouczeń o zakładaniu straży przy Kółkach, tak na zgromadzeniach powiatowych, jak i na zebraniach w Kółku. Wykłady o konieczności zawiązywania straży i o warunkach ich organizacyi wygłosił już p. Józef Sroka na Zgromadzeniach powiatowych w Złoczowie, Lwowie i Rudkach.

To są wyniki naszej dotychczasowej krótkiej, bo nawet roku nieliczącej działalności na tem polu. Na razie nie wywieramy żadnego nacisku na Kółka rolnicze o zakładanie straży, gdyż pod wpływem agitacyi powstawałyby słabe twory, nie mające warunków prawidłowego funkcyonowania. W każdym powiecie właściwą akcyę rozpocząć będzie można dopiero wtedy, gdy poprzedzi ją powiatowy kurs pożarnictwa, który dostarczy przyszłym strażom odpowiednich instruktorów. Dopiero, gdy Zarząd powiatowy będzie rozporządzał instruktorami, rozwinąć może energiczniejszą akcyę, nakłaniając do założenia straży przedewszystkiem w tych Kółkach rolniczych, gdzie straż zaraz po swem założeniu rozporządzać będzie mogła sikawką.

G) Nowo zawiązane Kółka rolnicze.

W ciągu r. 1903 zawiązało się 96 Kółek rolniczyc. Wykaz ich szczegółowy według powiatów podajemy na stronicach 100—103 niniejszego sprawozdania.

Z nich powstało 33 w 17 powiatach w obrębie działalności c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego, zaś 63 w 30 powiatach w obrębie działalności c. k. Towarzystwa gospodarczego.

W 22 powiatach zawiązano po 1 Kółku, w 12 po 2, w 8 po 3, w 3 (rudeckim, łańcuckim i zbaraskim) po 4, w 1 (jasielskim) 5, w 1 (lwowskim) 9 Kółek rolniczych.

Dążeniem naszem było zbadać stosunki w każdem nowozawiązanem Kółku przez jednego z urzędników biura. Wizytacya taka ma na celu zaznajomienie członków z właściwymi celami i zadaniami Kółek rolniczych oraz pouczenie, jak Kółko rolnicze prowadzić należy, aby członkom pożytek przyniosło. Niestety wobec ogromnego nawału prac niemożliwością okazało się wysłanie delegata do każdego z nowozawiązanych Kółek. Na 96 Kółek rolniczych zdołaliśmy zamiar nasz wykonać tylko w 62 i to częściowo w r. 1903, częściowo w początkach 1904 r.

Pouczeń i wyjaśnień udzielili:

P. Sadowski w Kółkach rolniczych: 1) w Adryanowie, 2) Buczałach, 3) Zagórzu, 4) Bieńkowej Wiszni, 5) Wołodziu, 6) Zdrochcu, 7) Woli obłaźnickiej, 8) Posadzie olchowskiej, 9) Podkamieniu rohat., 10) Sanoku, 11) Bykowcach, 12) Hrehorowie, 13) Klimkówce, 14) Tokach, 15) Prosowcach, 16) Nagórzance, 17) Białobożnicy, 18) Faliszówce, 19) Miertiukach, 20) Sielnicy, 21) Dubiecku, 22) Sadach trembowelskich, 23) Kobyłowłokach, 24) Kołodziejówce, 25) Skałacie, 26) Żabińcach, 27) Hadyńkowcach, 28) Łoniach, 29) Kokutkowcach, 30) Dołhej wojniłowskiej, 31) Brzesku, 32) Zbarażu.

P. Schmidt w Kółkach rolniczych: 1) w Hohenbachu, 2) Ostrowach baranowskich, 3) Kozłowie, 4) Haliczu, 5) Błudnikach, 6) Gliniku, 7) Tomaszowcach na Marceli, 8) Winnikach,

P. Malczewski w Kółkach rolniczych: 1) w Soninie, 2) Podzwierzyńcu, 3) Kosinie, 4) Żołyni, 5) Bóbrce, 6) Dembowy, 7) Rozbórzu długim, 8) Bierzanowie, 9) Długoszynie, 10) Jastrząbce nowej.

P. Poluszyński w Kółkach rolniczych: 1) w Żydatyczach, 2) Biłce szlacheckiej, 3) Zimnowodzie, 5) Malechowie, 6) Pasiekach miejskich, 7) Brzuchowicach, 8) Kozielnikach, 9) Świrzu, 10) Pistyniu, 11) Kołomyi, 12) Ispinie.

Wykaz Kółek rolniczych zawiązanych w r. 1903.

L. p.	Liczba porz. Kółka w ogólnym wykazie	POWIAT	MIEJSCOWOŚĆ w której zawiązano Kółko	Ilość członków	SKŁAD ZARZĄDU: Przewodniczący	Godność	Zastępca przewodn.	Godność	Sekretarz	Godność	Miejsce zebrań	Wpisowe K	Wpisowe h	Wkładki roczne K	Wkładki roczne h	Do biblioteki wysłano książek
1	1725	Bochnia	Grabie uznańskie	20	Stanisław Hadowski	kier. szkoły	Stanisław Galica	gospodarz	Marcin Niewidok	gospodarz	sala szkolna	.	40	.	40	50
2	1752	„	Ispina ad Grobla	24	Adam Nasalski	gospodarz	Norbert Pagacz	„	Helena Matusikowa	nauczycielka	„	1		.	50	50
3	1738	„ [1]	Zabierzów k. Niepołomic	17	Andrzej Łysak	kier. szkoły	Franciszek Piekło	„	Klementyna Chrobak	„	„	.	40	1	.	50
4	1737	Brzesko	Brzesko	81	Józef Borowiecki	ck. Radca S.	dr. Sz. Bernadzikowski	lekarz	dr. Józef Moskwa	adjunkt sąd.	dom Sokoła	1	.	2	40	50
5	1745	„	Strzelce małe	18	Jędrzej Grzesik	gospodarz	Franciszek Czaja	gospodarz	Wojciech Rodak	nauczyciel	dom prywatny		50	.	20	50
6	1757	„	Zdrohec	28	Ludwik Kalita	„	Jan Kuczek Nr. 26.	„	Jan Kuczek Nr. 54.	gospodarz	czytelnia	.	40		20	50
7	1723	Brzeżany	Potoczany	15	ks. Jan Gląb	wikary	Kazimierz Fok	kier. szkoły	Ignacy Koncewicz	„	sala szkolna	.	20	.	20	50
8	1671	Brzozów	Wołodź	14	Jędrzej Głuszyk	gospodarz	Stefan Głuszyk	gospodarz	Paweł Brewka	„	gosp. chrześc.	1		2	.	50
9	1714	Buczacz	Nagórzanka	28	Władysław Jordan Stojowski	inż. Wydz. kr.	Bartłomiej Moneta	„	Leon Kutrowski	„	dom własny		50	1	.0	50
10	1718	Chrzanów [2]	Długoszyn	11	Jan Baran	gospodarz	Jan Palian	„	Maciej Baran	„	dom prywatny	2		.	12	50
11	1677	„	Źródła	12	Antoni Kania	„	Ant. Noworyta młodszy	„	Antoni Noworyta star.	pisarz gm.	dom własny	1		10	.	50
12	1700	Cieszanów	Narol miasto	52	ks. Jan Niemczyk	proboszcz	dr. Leon Sochacki	lekarz	Franciszek Garda	nauczyciel	czytelnia	.	10	1	20	50
13	1686	Czortków	Białobożnica	22	Aleksander Majewski	sekr. gminny	Antoni Rudziński	gospodarz	August Hojak	kier. szkoły	sala szkolna		20	1	20	50
14	1682	„	Nagórzanka	27	Antoni Świeżawski	dyr. szkoły	Józef Rudnicki	„	Szymon Morozowicz	naucz. szk. r	szkoła rolnicza	.	10	1		45
15	1702		Szmańkowce	35	Stanisław Wyhowski	właśc. dóbr	Leonard Starczewski	„	Mikołaj Kiernicki	nauczyciel	dom prywatny	.	20	2	.	50
16	1703	Dąbrowa [3]	Demblin	33	Andrzej Wojciechowski	gospodarz	Jan Tomal	gospodarz	Adam Młynarski	kier. szkoły	sala szkolna	2		1		50
17	1761	Gorlice	Kobylanka	46	ks. Antoni Walawender	proboszcz	Wawrzyniec Osikowicz	„	ks. Stanisław Nawrocki	wikary	„	1	.	.	40	50
18	1719	Grybów	Siedliska	26	Jan Mączyński	właśc. dóbr	ks. kan. Franc. Dziedzic	proboszcz	Michał Gumułka	nauczyciel	dom prywatny		30		30	50
19	1731	„ [4]	Stróże wyżne	12	Roman Kolman	kier. szkoły	Piotr Igielski	nacz. gminy	Juliusz Kolman	asyst. geom.	sala szkolna	.	20	.	50	50
20	1754	Horodenka	Żywaczów	32	Leon Jaskółowski	gospodarz	Aleksander Kosiński	gospodarz	Marceli Drohomirecki	gospodarz	czytelnia polska	.	50	1	.	50
21	1728	Husiatyn	Hadynkowce	14	Wawrzyniec Rasiewicz	„	Marceli Górski	„	Karol Rasiewicz	„	dom prywatny	.	12	.	12	50
22	1713	„	Wola czarnokoniecka	15	Roman Zadunajski	gospodarz	Franciszek Łukawiecki	gospodarz	Jan Medyński	gospodarz	„		20	1		50
23	1705	„ [5]	Żabińce	21	ks. Tytus Zajączkowski	proboszcz	Maksym Wołoszyński	„	Eliasz Anderst	rządca dóbr	„		20	.	50	50
24	1695	Jarosław	Rozbórz długi	25	Franciszek Łastowiecki	gospodarz	Jan Górski	„	Józef Norek	gospodarz	sala szkolna	1	.	.	50	50
25	1742	Jasło	Bączal	14	Piotr Lisiecki	właśc. dóbr	Wawrzyniec Grzywacz	gospodarz	Jan Studziński	kier. szkoły	„		20		50	50
26	1755	„	Brzozówka	24	Jan Pac	gospodarz	Wojciech Goleń	„	Walenty Mędrel	gospodarz	dom własny		20	7	40	50
27	1721	„ [6]	Tarnowiec	22	Piotr Jasiński	nacz. gminy	Stanisław Skwarło	„	Jan Świdrak	„	sala szkolna		40	.	20	50
28	1764	„	Umieszcz	33	Jakób Hańba	gospodarz	Jan Dzwonkiewicz	„	Paweł Gałuszka	„	dom prywatny	.	12	.	12	50
29	1733	„	Załęże	20	ks. kan. Zygmunt Kwieciński	proboszcz	Kazimierz Bal	gospodarz	Wojciech Rozpara	„	sala szkolna	1	.	1	20	50
30	1749	Jaworów	Bonów	53	Adam Chlebowicz	pełnom. dóbr	Jan Prarat	„	Józef Fudala	„	dom prywatny		40	.	12	50
31	1712	Kałusz	Dołha wojniłowska	21	ks. Leopold Mikrut	ekspozyt	Józef Jała	„	Andrzej Godek	„	sala szkolna	2	.	1		50
32	1747	„	Tomaszowce na Marceli	22	ks. Włodzimierz Więckowski	wikary	Bronisław Barzykowski	dzierż. dóbr	Joanna Baczyńska	nauczycielka	„	1	.	2	.	50
33	1676	Kamionka str. [7]	Kozłów	21	Wincenty Rozwadowski	dzierż. dóbr	Kazimierz Anklewicz	gospodarz	Michał Petryszyn	gospodarz	czytelnia	.	40	.	20	50
34	1674	Kolbuszowa [8]	Ostrowy baranowskie	17	Józef Magda	gospodarz	Franciszek Jachyra	„	Mateusz Zięba	„	dom prywatny	.	20		20	50
35	1694	Kołomyja	Kołomyja	124	Karol Piskozub	„	Jan Romanowicz	handlowiec	Michał Spulnicki	prawnik	„	1		2	40	50
36	1689	Kosów	Pistyń	34	Władysław Poluszyński	właśc. realn.	Teodor Pawlicki	lekarz okręg.	Michał Kurzemski	kier. szkoły	„	1	.	2	40	50
37	1758	Krosno	Bóbrka k. Krosna	22	ks. Antoni Dziurzyński	proboszcz	Piotr Kraposia	gospodarz	Bolesław Stańkowski	„	sala gminna	.	50	.	40	50
38	1715	„	Faliszówka	17	Mieczysław Wiktor	właśc. dóbr	Józef Gromek	„	Ignacy Kosiek	gospodarz	dom prywatny	.	40	.	20	50
39	1684	„ [9]	Wietrzno	10	Paweł Piotrowski	gospodarz	Franciszek Piotrowski	„	Jakób Kardyś	„	„	2	.	.	12	50
40	1753	Lwów	Basiówka	22	ks. Jan Kiernicki	proboszcz	Stanisław Karczyński	nacz. gminy	Helena Kwiatkowska	kier. szkoły	sala szkolna	2	40	1		50
41	1748	„ [10]	Biłka szlachecka	21	Jozef Wierny	gospodarz	Franc. Grzeszczyszyn	gospodarz	Piotr Mareńków	gospodarz	dom prywatny	.	50		50	50
42	1760	„	Bzuchowice	26	Albin Solecki	„	Jędrzej Lisiecki	„	Jan Cichocki	„	sala gminna	.	20	2	40	50
43	1763	„	Kozielniki	12	Piotr Sojema	„	Antoni Lachowicz	„	Stanisław Janicki	ofic. poczt.	sala szkolna	.	36	.	12	50
44	1730	„	Malechów	35	Kajetan Kohl	gospodarz	Jan Babes	gospodarz	Józef Kowalski	kier. szkoły	„	.	40	1		50
45	1759	„	Pasieki miejskie	20	Michał Maryański	podm. mur.	Wojciech Pieniążek	„	Mikołaj Zając	podm. mur.	dom prywatny	.	40	.	60	50
46	1756	„ [11]	Zimna woda	12	ks. Hubert Wegman	proboszcz	Antoni Bednarski	„	Franciszek Werschner	gospodarz	gospodarz	.	12	.	12	50
47	1751	„	Zimnawódka	35	Stanisław Baranowski	gospodarz	Wojciech Szczepański	gospodarz	Gabryel Horda	kier. szkoły	dom prywatny	.	12	.	12	50
48	1724	„	Żydatycze	50	Andrzej Tyszkowski	dzierż. dóbr	Kazimierz Bar	„	Jan Bartell	nauczyciel	sala szkolna	.	40	.	50	50

[1]) Kółko zaw. w r. 1891 up. zaw. na nowo, [2]) Kółko zaw. w r. 1895 up. w r. 1901 zaw. na nowo, [3]) Kółko zaw. w r. 1892 up. zaw. na nowo, [4]) Kółko zaw. w r. 1893 up. zaw. na nowo, [5]) Kółko zaw. w r. 1884 up. zaw. na nowo, [6]) Kółko zaw. w r. 1883 up. zaw. na nowo, [7]) Kółko zaw. w r. 1883 up. w r. 1901 zaw. na nowo, [8]) Kółko zaw. w r. 1891 up. zaw. na nowo, [9]) Kółko zaw. w r. 1894 up. zaw. na nowo, [10]) Kółko zaw. w r. 1883 up. w r.

L. p.	Liczba porz. Kółka w ogólnym wykazie	POWIAT	MIEJSCOWOŚĆ w której zawiązano Kółko	Ilość członków	SKŁAD: Przewodniczący	Godność
49	1722	Łańcut [11])	Kosina	36	Kazimierz Domka	gospodarz
50	1683	„	Podzwierzyniec	13	Andrzej Rybak	urz. kas. zal.
51	1687	„	Sonina	16	Antoni Drabicki	gospodarz
52	1678	„	Żołynia	30	ks. Adam Wesoliński	wikary
53	1672	Mielec	Hohenbach	16	Jerzy Stamm	gospodarz
54	1735	„	Partyń	19	Wojciech Litwin	„
55	1736	Nowy Sącz	Piwniczna	22	ks. Jan Dagnan	proboszcz
56	1693	Pilzno	Dembowa	16	Adam Kawalec	gospodarz
57	1699	Przemyśl	Dubiecko	42	ks. Michał Górnicki	proboszcz
58	1697	„	Sielnica	34	ks. Jan Steliński	„
59	1708	Przemyślany	Łonie	16	Fedor Makolondra	nacz. gminy
60	1670	„	Świrz	18	Jędrzej Pilny	zast. wójta
61	1762	Rohatyn	Bukaczowce	40	ks. Karol Dołek	proboszcz
62	1720	„	Hrehorów	28	Julian Świątkowski	„
63	1680	„ [12])	Podkamień k. Rohatyna	12	Jan Standrun	gospodarz
64	1706	Ropczyce	Glinik	28	Michał Ziarnik	„
65	1750	„	Gumniska	34	ks. Józef Jarzębiński	proboszcz
66	1734	„ [13])	Sędziszów	15	ks. Paweł Sapecki	„
67	1669	Rudki	Andryanów	37	Józef Buchta	rządca dóbr
68	1717	„	Bieńkowa Wisznia	32	Ignacy Patraszewski	gospodarz
69	1688	„	Buczały	16	Leszek Zajączkowski	admin. dóbr
70	1698	„	Zagórz	15	Piotr Chomąt	gospodarz
71	1746	Sanok	Bykowce	30	Stanisława Tarnawiecka	właść. dóbr
72	1679	„ [16])	Posada olchowska	76	Stefan Nanowski	sekr. fabr.
73	1729	„	Sanok	26	Adam Pytel	prof. gimn,
74	1704	Skałat	Kołodziejówka	36	Leon Jan Muszczyński	gorzelnik
75	1741	„	Skałat	44	ks. Jan Kielar	wikary
76	1696	Stanisławów	Błudniki	18	Maryan Jaroszyński	właść. dóbr
77	1726	„	Halicz	34	Julian Ormezowski	aptekarz
78	1685	Stryj	Miertiuki	21	Władysław Siemianowski	gospodarz
79	1675	Tarnobrzeg	Jadachy	22	Jan Świech	kier. szkoły
80	1711	Tarnopol	Kokutkowce	24	Maciej Kotłowski	gospodarz
81	1707	Tarnów	Jastrząbka nowa	15	Tadeusz hr. Łubieński	właść. dóbr
82	1727	„	Pleśna	43	ks. Wojciech Łatka	proboszcz
83	1709	Trembowla	Kobyłowłoki	58	ks. Jan Delecki	„
84	1701	„	Sady-Trembowla	29	Julian Buciewicz	kier. szkoły
85	1740	Turka	Tarnawa niżna	10	Jan Gruca	manip. las.
86	1710	Wieliczka [17])	Bierzanów	15	Jan Sadkowski	kier. szkoły
87	1716	Zaleszczyki	Szczytowce	35	Tadeusz Rosinkiewicz	pełn. dóbr
88	1681	Zbaraż	Klimkowce	48	Stefan Głuszek-Klimów	gospodarz
89	1692	„	Prosowce	11	Jakób Bezgęblik	„
90	1691	„ [18])	Toki	11	Teofil Czeluściński	dzierż. dóbr
91	1743	„ [19])	Zbaraż	31	O. Karol Mróz	admin. paraf.
92	1690	Złoczów	Opaki	15	Jan Wilk	gospodarz
93	1739	Żółkiew	Skwarzawa stara	17	Jan Steinberger	„
94	1732	„	Winniki	23	Jan Kubisz	kier. szkoły
95	1673	Żydaczów	Wola obłaźnicka	14	Józef Schmidt	gospodarz
96	1744	„	Żydaczów	25	ks. Jan Dręgiewicz	proboszcz

1901 zaw. na nowo [11]) Kółko zaw. w r. 1898 up. w r. 1901 zaw. na nowo, [12]) Kółko zaw. w r. 1884 up. w r. 1884 zaw. na nowo, [13]) Kółko zaw. w r. 1884 up. w r. 1890 zaw. na nowo, [14]) Kółko zaw. w r. 1890 up. zaw. na nowo, [15]) Kółko zaw. w r. 1890 up. w r. 1901 zaw. na nowo, [16]) Kółko zaw. w r. 1884 up. zaw. na nowo, [17]) Kółko zaw. w r. 1890 up. w r. 1899 zaw. na nowo, [19]) Kółko zaw. w r. 1884 up. w r. 1902 zaw. na nowo, [19]) Kółko zaw. w r. 1896 up. w r. 1901 zaw. na nowo.

L. p.	ZARZĄDU: Zastępca przewodn.	Godność	Sekretarz	Godność	Miejsce zebrań	Wpisowe K	Wpisowe h	Wkładki roczne K	Wkładki roczne h	Do biblioteki wysłano książek
49	Marcin Zieliński	gospodarz	Franciszek Olbrycht	gospodarz	dom prywatny	1	.	.	60	50
50	Michał Piskorz	nacz. gminy	Stanisław Kunysz	przedsięb.	„	.	60	3	.	50
51	Józef Groch	cieśla	Jan Wilczek	gospodarz	„	.	60	.	12	50
52	Józef Baister	gospodarz	Wojciech Mach	pisarz gm.	„	1	.	1	.	45
53	Filip Schön	„	Otto Müller	gospodarz	„	1	.	1	.	50
54	Jan Suchy	„	Tomasz Kilian	„	„	.	50	10	.	50
55	Jan Widoszecki	„	Jan Sokalski	„	sala szkolna	2	.	6	.	50
56	Jan Kawalec	„	Jan Potyrała	nauczyciel	„	1	.	.	40	50
57	Jan Szpunar	kowal	Ksawery Boroń	pisarz gm.	czytelnia	.	12	.	40	50
58	Jan Puchyr	nacz. gminy	Michał Krukierek	nauczyciel	dom własny	.	50	.	50	50
59	Marcin Gabrychów	gospodarz	Józef Krzywy	gospodarz	sala gminna	.	40	2	.	50
60	Kazimierz Czernicki	„	Bronisław Cichulski	eksp. poczt.	sala szkolna	1	.	1	20	50
61	Władysław Bajewski	właśc. realn.	Antoni Krzyszton	nauczyciel	dom prywatny	1	.	3	60	50
62	Józef Kędzierski	gospodarz	Antoni Szczerbiński	gospodarz	„	.	50	.	50	50
63	Stefan Bielciów	„	Jan Pogubiło	„	sala gminna	.	40	.	40	50
64	Jan Dziedzic	„	Edmund Ząbek	nauczyciel	dom prywatny	1	.	.	40	50
65	Jędrzej Parys	nacz. gminy	Jędrzej Król	gospodarz	dom własny	.	20	2	.	50
66	Marceli Winiarski	hand. nierog	Marcin Jasiński	właśc. ceg.	lokal Ski oszcz.	2	.	6	.	50
67	Jan Kołodziej	gospodarz	Stanisław Trznadel	gorzelnik	sala szkolna	.	50	2	.	45
68	Piotr Hołowczak	„	Stanisław Młodowicz	gospodarz	dom prywatny	.	12	.	12	50
69	Jan Smalec	„	Tomasz Fedyk	„	sala szkolna	12	.	.	12	45
70	Fedko Sarabucha	„	Michał Papież	„	dom prywatny	.	12	.	12	45
71	Antoni Polikwa	kier. szkoły	Józef Pawłów	gospodarz	dom prywatny	.	40	.	20	50
72	Juliusz Bruno	kalk. fabr. w.	Janusz Górski	rachmistrz	sala fabryczna	.	50	.	20	50
73	ks. Bronisław Stasicki	dziekan	Stanisław Niedzielski	dyr. szkoły	czyt. „Ogniska“	2	.	2	40	50
74	Feliks Juzwak	gospodarz	Józef Juzwak	gospodarz	sala gminna	.	50	.	50	50
75	Józef Horeczy	„	Jan Neumayer	em. nstr. sk.	Gospoda polska	.	20	.	50	50
76	Józef Sigmund	rządca dóbr	Semen Mielnik	gospodarz	dom prywatny	1	.	.	40	45
77	Franciszek Dumański	właśc. realn.	Jan Szepczok	solicyt. adw.	kasyno miejskie	2	.	.	50	50
78	Zygmunt Lubieński	gospodarz	Jan Błaź	gospodarz	dom prywatny	12	.	2	.	45
79	Jan Dryk	„	Jędrzej Gołąbek	pisarz gm.	„	.	50	.	40	50
80	Jan Świrski	„	Michał Wojtków	gospodarz	„	.	40	.	20	50
81	Maksymilian Burzyński	leśniczy	Jan Kozioł	pisarz gm.	dom własny	.	60	.	40	50
82	Antoni Kozarski	właśc. dóbr	Jan Trendoła	nauczyciel	sala szkolna	.	50	.	50	50
83	Jan Kowal	gospodarz	Michał Dawiskiba	gospodarz	dom prywatny	.	12	.	40	50
84	Feliks Krukowski	„	Andrzej Machalski	nauczyciel	„	1	.	.	50	50
85	Cyryl Rościszewski	„	Kazimierz Słupnicki	gospodarz	sala gminna	3	.	12	.	50
86	Stanisław Krzemień	„	Jakób Jamka	organista	strażnica pożarna	.	12	.	40	50
87	Teodor Harasimowicz	„	Julian Dubeltski	kier. szkoły	dom prywatny	.	20	2	60	50
88	Kazimierz Niedźwiedź	„	August Mazur	gospodarz	„	.	12	.	12	50
89	Andrzej Tkaczuk	„	Stefan Tkaczuk	sekr. gminy	„	.	50	.	25	50
90	Celestyn Majchruk	„	Piotr Rubin	organista	„	.	50	.	25	50
91	Kazimierz Gargul iński	„	Zenon Zaklika	nauczyciel	bud. klasztorny	1	.	2	.	50
92	Jędrzej Kłodziński	„	Józef Hajek	gospodarz	sala szkolna	.	20	1	20	50
93	Tomasz Jaworowski	„	Stefania Gajewska	nauczycielka	dom prywatny	.	20	1	20	50
94	Józef Szeremeta	„	Józef Malkiewicz	gospodarz	sala szkolna	1	.	1	20	50
95	Antoni Langenberg	„	Karol Peternik	„	dom prywatny	1	.	1	.	50
96	Stanisław Tokarski	insp. stk.	Adolf Ambroż	nauczyciel	sala gminna	1	.	2	.	50

Zakładanie biblioteczek Kółek rolniczych i zasilanie dawniej założonych.

Zarząd główny Towarzystwa pragnąc ułatwić każdemu nowozawiązanemu Kółku rolniczemu spełnienie jednego z najgłówniejszych zadań, wymienionych w § 12. statutu (utrzymywać własne czytelnie i biblioteczki — krzewić zawodową wiedzę rolniczą, wpływać na uszlachetnienie obyczajów i zamiłowanie do pracy), przesyła do Kółka, zaraz po jego zatwierdzeniu, bezpłatnie 40—50 książek jako zawiązek przyszłej biblioteczki Kółka. Książki te oddaje pod opiekę Zarządu Kółka i robi Zarząd odpowiedzialnym za utrzymanie w całości i należytym porządku otrzymanych książek. Zarząd Kółka, względnie z jego ramienia mianowany bibliotekarz, ma prowadzić dokładną ewidencyę wypożyczonych i zwróconych książek. Przy tem poleca się Zarządowi Kółka, aby obok „Przewodnika Kółek rolniczych“ odczytywano wspólnie na zebraniach niedzielnych i świątecznych nadesłane dziełka treści rolniczej, gdyż przyczynia się to do szerzenia zawodowej wiedzy rolniczej. Zgromadzanie członków na te wspólne czytania usuwa równocześnie szkodliwy wpływ karczmy, chroni od innych bezmyślnych lub gorszących rozmów i zabaw i wpływa tem samem na umoralnienie życia.

Przy wysłaniu książek zwraca się równocześnie uwagę Zarządu Kółka rolniczego, że nadesłane dziełka uważać powinien tylko jako zawiązek biblioteki. Zadaniem Zarządu starać się o powiększanie biblioteczki, zatem na zakupno nowych książek należy obracać część wkładek, złożonych przez członków, a jeżeli Kółko rolnicze prowadzi przedsiębiorstwo, część zysków z tegoż przeznaczać należy na rozszerzenie biblioteki.

Jak już w słowie wstępnem nadmieniliśmy, Zarząd główny rozesłał do nowozawiązanych Kółek 4.496 książek. Oprócz tego wysłaliśmy do dawniej założonych Kółek rolniczych, które nie posiadały wcale biblioteczki albo tylko bardzo małą, 1.359 dziełek. Razem rozdaliśmy bezpłatnie 5.855 książek.

Podajemy szczegółowe zestawienie wysłanych książek:

Z wydawnictw Macierzy Polskiej:

1) Dr. Kazim. Miczyński — „Rolnik wzorowy“ 102 egz.
2) Froń — „O hodowli drzew i krzewów owocowych“ 29 egz.
3) Józef Brykczyński — „O lesie i drzewach przypolnych“ 30 egz.
4) Mieczysław Kowalewski — „O zwierzętach szkodliwych i pożytecznych w gospodarstwie“ 26 egz.
5) Józef Bzowski — „Co to jest rola“? 17 egz.
6) Władysław Szybiński — „Uprawa roślin pastewnych“ cz I. 67 egz.
7) Władysław Szybiński — „Uprawa roślin pastewnych“ cz. II. 67 egz.
8) A. Herget — „Warzywnictwo €5 egz.
9) Władysław Szybiński — „Nauka o nawozach 73 egz.
10) Kubicki — „Weterynarya popularna“ 73 egz.
11) Dr. Barański — „Konie gospodarskie“ 40 egz.
12) M. C. Prawdzic — „Praktyczne rady i wskazówkl chowu królików“ 73 egz.
13) J. Mielnicki — „Pogadanki o hodowli ryb“ 64 egz.
14) „O biedzie chłopskiej“ — „głosy włościańskie z rozmaitych stron kraju“ 40 egz.
15) Maciej Moraczewski — „O budowie zagród włościańskich“ 44 egz.
16) Dr. Emil Merczyński — „Zdrowie dzieci“ 12 egz.
17) Dr. Antoni Danysz — „O wychowaniu“ 1 egz.
18) Janko z Grzegorzewic — „Wśród skwaru i lodu“ 6 egz.
19) K. Flammarion — „Astronomia“ 3 egz.
20) Eliza Orzeszkowa — „Nad Niemnem“ 4 egz.
21) Władysław Bełza — „Dobry syn“ 5 egz.
22) Wł. Strowski — „Lepiej późno, niż nigdy“ 24 egz.
23) J. A. Łukaszkiewicz — „Szczęście tylko w Ojczyźnie“ 23 egz.
24) Bruno Bielawski i Walery Łoziński — „Gawędy i powieści“ 74 egz.
25) Dr. Konstanty Wojciechowski — „Wolne chwile“ 62 egz.
26) Władysław Lubicz — „Oko proroka“ 98 egz.
27) Pini — „Syrokomla“ 44 egz.
28) A. Mickiewicz — „Pisma poetyczne“ 62 egz.
29) A. Mickiewicz „Pan Tadeusz“ 74 egz.
30) D. Janowski — „O sławnym pisarzu J. I. Kraszewskim 47 egz.
31) Prof. Pieniążek — „O życiu i pismach A. Mickiewicza 36 egz.
32) A. Chołoniewski — „Tadeusz Kościuszko“ 35 egz.
33) D. Janowski — „Życie św. Brunona“ 14 egz.
34) Dr. Fr. Papée — „Święty Kazimierz królewicz polski“ 25.
35) Władysław Bełza — „Królowa korony polskiej“ 46 egz.
36) Dr. K. Falkiewicz — „O Maryi Konopnickiej“ 18 egz.
37) J. U. Niemcewicz — „Śpiewy historyczne“ 53 egz.
38) Walerya Szalay — „Królewskie Pacholę“ 12 egz.
39) Janek z Grzegorzewic — „Legiony polskie“ 32 egz.
40) Józef Bałaban — „Historya Polska“ 94 egz.

Z wydawnictw „Komitetu wydawnictwa dziełek ludowych".

41) Seweryn Wiśniewski — „Przewodnik w leczeniu chorób u koni i bydła 26 egz.

42) Świeżawski — „Nawozy własnego gospodarstwa" 27 egz.

43) Stanisław Malinowski — „O uprawie roślin kłosowych" 41 egz.

44) S. Wiśniewski — „Hodowla królików" 25 egz.

45) Nauczyciel z Nowodworzec — „Ciekawe rzeczy" 7 egz.

46) Dr. Szczepański — „Jak ratować życie ludzkie"? 57 egz.

47) Dr. Szczepański — „Jak trzeba żyć, żeby nie chorować?" 37 egz.

48) Gospodarz — „Droga do dobrobytu" 26 egz.

49) Bronisław Sokalski — „Weź i czytaj" 8 egz.

50) „Za wiarę świętą" 18 egz.

51) Klemens Junosza — „Niepiśmienny" 18 egz.

52) Józef z nad Obry — „Szkaplerz wiarusa" 18 egz.

53) Józef Dzierzkowski — „Śliska do przepaści droga" 19 egz.

54) Julian Nowakowski — „Własna pomoc" 39 egzemplarzy.

55) Krystyn — „Na nowych drogach" 34 egz.

56) Walery Łoziński — „Ludzie z pod słomianej strzechy" 50 egz.

57) „Dwaj bracia" 16 egz.

58) B. Baranowski — „Sześć powiastek" 40 egz.

59) „O Wiesławie" 13 egz.

60) L. Tatomir — „O Janie III. Sobieskim" 45 egz.

61) „Święty Stanisław Szczepanowski" 7 egz.

62) Fr. Marzec — „Dwie historye" 10 egz.

63) Piotr Zbrożek — „Trzy domy" 16 egz.

64) Sienkiewicz — „Obrazki historyczne z potopu" 9 egz.

65) Sienkiewicz — „Bitwa pod Grunwaldem" 25 egz.

66) Sienkiewicz — „Oblężenie Zbaraża" 8 egz.

67) Dr. K. J. Nitman — „Za świętą sprawę" 38 egz.

68) „Wieś Zarudka" 6 egz.

Z wydawnictw „Stowarzyszenia byłych uczniów szkoły rolniczej zimowej w Cieszynie".

69) Władysław Szybiński — „Osuszanie ziemi" 76 egz.

70) Władysław Szybiński — „Owocówka jabłkówka" 41 egz.

71) Władysław Szybiński — „Wzdęcie u bydła" 58 egz.

72) Jan Sztwiertnia — „Dojenie krów" 67 egz.

Z wydawnictw „Prawdy".

73) Mieczysław Szybalski — „Pogadanki o księgach gruntowych" 37 egz.

74) Jan Magiera — „Słowianie" 36 egz.

Z wydawnictw „Lwowskiego Tow. Oświaty ludowej".

75) J. D. A. — „Bartosz Głowacki" 37 egz.

Z wydawnictw „Towarzystwa Kółek rolniczych".

76) Dr. Fr. Stefczyk — „Jakie korzyści przyniesie gminie albo parafii założenie Spółki oszczędności i pożyczek systemu Raiffaisena 94 egz.

77) Ks. A. Koleński — „O potrzebie i sposobach oszczędzania" 142 egz.

78) Jerzy Turnau — „Przechadzka po polach" 179 egz.

79) Bolesław Pobóg-Gurski — „O użyciu nawozów sztucznych" 119 egz.

80) Karol Sieprawski — „Jak się starać o trafiki i jak je prowadzić należy„ ?. 119 egz.

81) Bolesław Pobóg-Gurski — „O uprawie buraków cukrowych" 119 egz.

82) Józef Mikułowski-Pomorski — „W jaki sposób należy kupować nawozy sztuczne"? 160 egz.

83) T. I. P. „O łąkach" 130 egz.

84) T. I. P. „Kilka słów o pastwiskach" 180 egz.

85) Z. Jałbrzykowski — „Wyrób win z jagód i owoców" 110 egz.

86) Julian Tałasiewicz — „Wskazówki dla włościan w sprawach spadkowych i opiekuńczych 110 egz.

87) Dr. Fr. Stefczyk — „Rolnicze Spółki magazynowe" 150 egz.

88) „Niewyskane ulgi podatkowe dla domów włościańskich" 120 egz.

89) Karol Sieprawski — „O opustach podatku gruntowego z powodu szkód elementarnych" 40 egz.

90) Kazimierz Dulęba — Wskazówki do uprawy mało rozpowszechnionych roślin pastewnych: marchwi pastewnej i końskiego zębu 202 egz.

91) Jan Blauth — „Drenowanie" 102 egz.

92) Ks. A. Koleński — „O współudziale Kółek rolniczych w walce przeciw alkoholizmowi" 122 egz.

93) Józef Gumowski — „O komasacyi i dzieleniu wspólnych gruntów" 42 egz.

94) Przewodnik Kółek rolniczych z r 1092 (zbroszurowany) 109 egz.

Z różnych wydawnictw:

95) Popiel — „O hodowli bydła“ 15 egz.

96) A. Kurowski i W. Tabeau — „Hodowla drzew i krzewów owocowych 5 egz.

97) Edmund Jankowski — „Sad przy chacie“ 1 egz.

98) Steuert — „Rady sąsiada“ 1 egz.

99) Jan Guckler — „Przepisy o pomorze świń“ 56 egz.

100) „Ustawa budownicza dla wsi i pomniejszych miasteczek“ 31 egz.

101) „Nowa ustawa drogowa“ 49 egz.

102) „Ostrożnie z ogniem“ 68 egz.

103) „Jak obierano królów w Polsce“ 94 egz.

104) „Nowy Dzwonek“ (zbroszurowany) 97 egz.

105) „Sztuczki dramatyczne“ 23 egz.

Oprócz tego wysłano książeczek w języku ruskim, których szczegółowo nie wymieniamy, do Kółek rolniczych we wschodnich powiatach kraju 317 egz.

H) Pośrednictwo w zakupnie książek.

Zarząd główny pośredniczył Kółkom rolniczym i ich członkom w zakupnie książek. Nabyto za naszem pośrednictwem w r. 1903 następujące książki:

Z wydawnictw „Macierzy polskiej“.

1) Chołoniewski — „Tadeusz Kościuszko“ 6 egz.

2) A. Mickiewicz — „Pan Tadeusz“ 1 egz.

3) „ „ — „Pisma poetyczne“ 5 egz.

4) J. U. Niemcewicz — „Śpiewy historyczne“ 3 egzemplarze.

5) Józef Bałaban — „Historya Polski“ 112 egz.

6) Franciszek Jaworski — „O Żółkwi i jej dziedzicach“ 2 egz.

7) Walerya Szalay — „Królewskie pacholę“ 7 egz.

8) Orzeszkowa — „Nad Niemnem“ 4 egz.

9) Pini — „Syrokomla“ 4 egz.

10) Władysław Bełza — „Dobry syn“ 17 egz.

11) Dr. Fr. Papée — „Ś-ty Kazimierz“ 5 egz.

12) Dr. K. Falkiewicz — „O Maryi Konopnickiej“ 2 egz.

13) Dr. Konstanty Wojciechowski — „Wolne chwile“ 1 egz.

14) B. Bielawski i W. Łoziński — „Gawędy i powieści“ 11 egz.

15) Wł. Strowski — „Lepiej późno niż nigdy“ 1 egzemplarz.

16) J. A. Łukaszkiewicz — „Szczęście tylko w Ojczyźnie“ 1 egz.

17) K. Flammarion — „Astronomia“ 2 egz.

18) Dr. K. Kowalski — „O budowie i pielęgnowaniu ciała ludzkiego“ 3 egz.

19) Dr. K. Miczyński — „Rolnik wzorowy“ 2 egz.

20) Dr. Barański — „Konie gospodarskie“ 1 egz.

21) Wł. Szybiński — „Nauka o nawozach“ 1 egz.

22) M. Kowalewski — „O zwierzętach szkodliwych i pożytecznych w gospodarstwie“ 2 egz.

23) Froń — „O hodowli drzew i krzewów owocowych“ 12 egz.

24) M. C. Prawdzic — „Praktyczne rady i wskazówki chowu królików“ 1 egz.

Z wydawnictw „Komitetu wydawnictwa dziełek ludowych“.

25) Fr. Marzec — „Dwie historye“ 5 egz.

26) „Za wiarę świętą“ 5 egz.

27) „Dwaj bracia“ 3 egz.

28) Sienkiewicz — „Bitwa pod Grunwaldem“ 6 egzemplarzy.

29) „Książeczki do nabożeństwa“ 15 egz.

30) „Śpiewajcie Panu“ 20 egz.

31) Dr. K. J. Nitman — „Za świętą sprawę“ 1 egzemplarz.

32) J. Tatomir — „O Janie III“ 11 egz.

33) J. Nowakowski — „Własna pomoc“ 1 egz.

34) Sienkiewicz — „Oblężenie Zbaraża“ 1 egz.

35) Nauczyciel z Nowodworzec — „Ciekawe rzeczy“ 5 egz.

36) Gospodarz — „Droga do dobrobytu“ 1 egz.

37) Dr. Szczepański — „Jak ratować życie ludzkie“? 1 egz.

38) St. Malinowski — „O uprawie roślin kłosowych“ 1 egz.

Z wydawnictw „Romana Jasielskiego w Stanisławowie“.

39) K. Króliński — „Nasze dzieje“ 3 egz.

40) „ „ — „Dzieje nasze po rozbiorze 1 egzem.

41) „ „ — „Naród polski i jego ziemie“ 1 egzem.

42) K. Króliński — „Powstanie kościuszkowskie“ 1 egzem.

Z wydawnictw „Stowarzyszenia byłych uczniów szkoły rolniczej zimowej w Cieszynie“.

43) Jan Stwiertnia — „Dojenie krów“ 51 egz.

44) Władysław Szybiński — „Wzdęcie u bydła“ 3 egz.

45) Władysław Szybiński — „Owocówka jabłkówka 1 egz.

46) Władysł. Szybiński — „Osuszanie ziemi“ 1 egz.

Z wydawnictw „Prawdy“.

47) Mieczysław Szybalski — „Pogadanki o księgach gruntowych 1 egz.

48) Jan Magiera — „Słowianie“ 1 egz.

49) Dr. Teodor Kosch — „Wiadomości o należytościach skarbowych“ 8 egz.

Z różnych wydawnictw:

74) Sienkiewicz — „Trylogia“ 1 egz.

75) A. Kurowski i W. Tabean — „Hodowla drzew i krzewów owocowych“ 52 egz.

76) Edmund Jankowski — „Sad przy chacie“ 22 egz.

77) Stefan Stobiecki — „O korzyściach drenowania“ 1 egz.

78) Blauth — „O komasacyi“ 4 egz.

79) Ciesielski — „Bartnictwo“ 2 egz.

80) Kwiatkowski — „Wskazówki dla początkujących pszczelarzy“ 3 egz.

81) Wł. Tyniecki — „Sadownictwo gospodarskie“ 1 egzem.

82. Piechowski i Zalewski — „Kapusta, kalafiory i kalarepa“ 6 egz.

83) Guckler — „O pomorze świń“ 3 egz.

84) Steuert — „Rady sąsiada“ 1 egz.

85) Przyborowski — „Podręcznik dla podatków stałych“ 6 egz.

86) Przyborowski — „Praktyczny podręcznik dla egzekutorów podatkowych“ 1 egz.

87) Dąbrowski — „Adwokat ludowy“ 3 egz.

88) „Uprzemysłowienie Galicyi“ 1 egz.

89) Lamberg — „Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach“ 2 egz.

90) „Nauka szybkiego rachunku“ 1 egz.

91) Weinberg — „Pogadanki o chemii rolniczej“ 1 egzem.

92) Steuert — „Zwierzę domowe“ 1 egz.

93) „Ustawa o ochronie własności polnej“ 1 egz

94) „Robaki o ciele ludzkiemn 2 egz.

95) „O prowadzeniu ksiąg gminnych“ 1 egz.

96) „Rachunkowość w gminach 1 egz.

97) „Ustawa gminna“ 1 egz.

98) „Nowy system rolniczy“ 1 egz.

99) „Pieśni narodowe“ 10 egz.

100) Steuert — „Schweinezucht“ 1 egz.

101) Mayer — „ „ 1 egz.

Sztuczki dramatyczne.

102) Anczyc — „Chłopi arystokraci 5 egz.

103) „ — „Łobzowianie“ 3 egz.

104) „ — „Błażek opętany“ 4 egz.

105) Lassota — „Kościuszko pod Racławicami“ 2 egzem.

106) „Królowa przedmieścia“ 1 egz.

107) „Werbel domowy“ 2 egz.

108) „Przyjaciele ludu“ 1 egz.

109) „Scena ludowa“ 1 egz.

110) „Pałka Madeja“ 1 egz.

111) „Gwiazda i Gwiazdor“ 1 egz.

I) Wydawnictwa Towarzystwa.

W wykonaniu uchwał I. Ogólnej Rady w Krakowie, Zarząd główny podjął wydawnictwo dziełek treści rolniczej i ekonomicznej.

W roku 1899 wydano: a) w języku polskim:

L. 1. Dr. Fr. Stefczyk; „Jakie korzyści przyniesie gminie albo parafii założenie Spółki oszczędności i pożyczek systemu Raiffeisena“, cena 6 h.

L. 2. Ks. A. Koleński: „O potrzebie i sposobach oszczędzania“, cena 6 h.

L. 3. Jerzy Turnau: „Przechadzka po polach — Kilka uwag o głównych wadach w gospodarstwach włościańskich“, cena 6 h.

L. 4. Bolesław Pobóg-Gurski: „O użyciu nawozów sztucznych“, cena 20 h.

1) w języku ruskim;

Ч. 1. Др. Франц Стефчик: „Які користи принесе для громади або для парохиї заложеие Спілки ощадности і позичок системи Райфайзена“, ціна 6 сот.

Р. 2. О. Антін Коленьский: „О способах і о потребі ощадности, ціна 5 сот.

W roku 1900 wydano:

a) w języku polskim:

L. 5. Karol Sieprawski: „Jak się starać o trafiki i jak prowadzic należy“, cena 10 h.

L. 6. Bolesław Pobóg-Gurski: „O uprawie buraków cukrowych“, cena 16 h.

L. 7. Józef Mikułowski-Pomorski: „W jaki sposób należy kupować nawozy sztuczne“?, cena 4 h.

L. 8. T. I. P.: „Nauka o łąkach“, cena 1? h.

L. 9. Karol Sieprawski: „O opustach podatku gruntowego z powodu szkód elementarnych“, cena 6 h.

b) w języku ruskim:

Ч. 3. Болеслав Побуг Ґурский. „Про ужите штучних навозів“, ціна 20 сот.

W roku 1901 wydano:

w języku polskim:

L. 10. T. I. P.: „Kilka słów o pastwiskach“ — stron 16 — cena 6 h. — nakład 2000 egzemplarzy.

N. 11. Z. Jałbrzyłkowski: „Wyrób win z jagód i owoców“, str. 66 — cena 24 h. — nakład 2000 egz.

L. 12. Julian Talasiewicz: „Wskazówki dla włościan w sprawach spadkowych i opiekunczych“. — stron 136 — cena 40 h. — nakład 2000 egz.

L. 13. Dr. Franciszek Stefczyk: „Rolnicze Spółki magazynowe", — stron 62 — cena 20 h. — nakład 3200 egz.

b) w języku ruskim (nakład 3000 egz.);

Ч. 4. Т. І. II. Р.: „Про сїножати", цїна 12 сот.

W roku 1902 wydano:

a) w języku polskim:

L. 13. „Niewyzyskane ulgi podatkowe dla domów włościańskich", — stron 22 — cena 10 h. — nakład 5000 egz.

L. 15. Karol Sieprawski: „O opustach podatku gruntowego z powodu szkód elementarnych". — Wydanie drugie — stron 26 — cena 6 h. — nakład 3000 egzemplarzy.

b) w języku ruskim:

Ч. 5. „Невизискані податкові полекші для селяньских домів" — цїна 10 сот.

W roku 1903 i w pierwszej połowie 1904 wydano

a) w języku polskim:

L. 16. Kazimierz Dulęba: „Wskazówki do uprawy mało rozpowszechnionych roślin pastewnych: marchwi pastewnej i konskiego zębu" — stron 32 — cena 12 h. — nakład 2000 egz.

M. 17. Dr. Jan Blauth: „O drenowaniu", stron 44 — cena 16 h. — nakład 2000 egz.

L. 18. Ks. A. Koleński: „O współudziale Kółek rolniczych w walce przeciw alkoholizmowi", — stron 24 — cena 10 h. — nakład 2000 egz.

L. 19. Józef Gumowski: „O komasacyi i dzieleniu wspólnych gruntów".

b) w języku ruskim:

Ч. 6. Йосиф Думовский: „Комасация і ділене спільних ґрунтів".

Sprzedaż wydawnictw.

Z wydawnictw „Towarzystwa Kółek rolniczych" sprzedano w r. 1903 następujące ilości:

Dr. Fr. Stefczyk: „Jakie korzyści przyniesie gminie albo parafii założenie Spółki oszczędności i pożyczek systemu Raiffeisena" 25 egz.

Ks. A. Koleński: „O potrzebie i sposobach oszczędzania" — 22 egz.

Jerzy Turnau: „Przechadzka po polach. — Kilka uwag o głównych wadach w gospodarstwach włościańskich" — 84 egz.

Bolesław Pobóg-Gurski: „O użyciu nawozów sztucznych" — 46 egz.

Karol Sieprawski: „Jak się starać o trafiki i jak je prowadzić należy" — 24 egz.

Bolesław Pobóg-Gurski: „O uprawie buraków cukrowych" — 13 egz.

Józef Mikułowski-Pomorski: „W jaki sposób należy kupować nawozy sztuczne?" — 14 egz.

T. I. P.: „O łąkach" — 58 egz.

Karol Sieprawski; „O opustach podatku gruntowego z powodu szkód elementarnych" — 1638 egz.

T. T. I. P.: „Kilka słów o pastwiskach" — 64 egz.

Z. Jałbrzykowski: „Wyrób win z jagód i owoców" — 26 egz.

Julian Tałasiewicz: „Wskazówki dla włościan w sprawach spadkowych i opiekuńczych" — 92 egz.

Dr. Franciszek Stefczyk: „Rolnicze Spółki magazynowe" — 197 egz.

„Niewyzyskane ulgi podatkowe dla domów włościańskich" — 904 egz.

Kazimierz Dulęba; „Wskazówki do uprawy mało rozpowszechnionych roślin pastewnych: marchwi pastewnej i końskiego zębu" — 58 egz.

Dr. Jan Blauth: „O drenowaniu" — 48 egz.

Ks. A. Koleński: „O współudziale Kółek rolniczych w walce przeciw alkoholizmowi" — 92 egz.

Józef Gumowski: „O komasacyi i dzieleniu wspólnych gruntów" — 52 egz.

Др. Франц Стефчик: „Які користи принесе для парохиї заложенє Спілки ощадности і позичок системи Райфайзена" — 10 егз.

О. Антін Коленьский.: „О способах і о потребі ощадности" — 10 егз.

Болеслав Побуг Ґурский. „Про ужите штучних навозів" — 10 егз.

Т. І. II. „Про сїножати" — 10 егз.

„Невизискані податкові полекші для селяньских домів" — 10 егз.

K) Przewodnik Kółek rolniczych.

Organ Towarzystwa „Przewodnik Kółek rolniczych" wychodzi 1-go i 15-go każdego miesiąca w objętości co najmniej trzech arkuszy. Ma on obecnie dwa bezpłatne dodatki: „ruski" — poświęcony wyłącznie sprawom rolniczo-gospodarczym, w objętości $^1/_2$ arkusza co miesiąc, i „Obronę pożarną" dla spraw strażackich również w rozmiarach $^1/_2$ arkusza miesięcznie. Dodatek ruski wychodzi przy każdym numerze z 15-go, „Obrona pożarna" zaś przy numerach z 1-go każdego miesiąca.

„Przewodnik" jako organ Towarzystwa pomieszcza przedewszystkiem sprawozdania o czynnościach Zarządu głównego i Wydziału wykonawczego, dalej zdaje sprawę ze zgromadzeń i zebrań powiatowych, wreszcie ogłasza korespondencye z różnych Kółek rolniczych. Za jego pomocą podaje się do wiadomości członkow Towarzystwa wszystkie odezwy, dotyczące zgłoszeń na pola doświadczalne, próby łąkowe i t. d., konkursy, okólniki, słowem wszystko, co do ogółu Kółek rolniczych i ich członków się odnosi.

Po za tem jest „Przewodnik" pismem o wybitnym charakterze rolniczo-ekonomicznym. Jego zadaniem nieść pod strzechę włościańską wiedzę rolniczą, wytykać błędy dostrzeżone na roli i w zagrodzie, wskazywać drogi i sposoby racyonalnej gospodarki,

zachęcać do postępu, uczyć wszystkiego, co wpłynąć może na podniesienie dochodów i umniejszenie rozchodów rolnika.

„Przewodnik“ od lat kilku zastępuje ze skutkiem wędrowne wykłady rolnicze i gdzie tylko choć nieco podatny znajdzie grunt, tam wpływ swój dodatni wywiera i rozszerza. Co roku główna część materyału rolniczego jest ugrupowana według naprzód ułożonego programu Przy niej ubocznie porusza się sprawy będące na czasie, lub takie, w których czytelnicy żądali wyjaśnień. W roku 1903 daliśmy oprócz pouczeń „o drenowaniu“ i „o komasacyi“, wyjaśnienia obszerne „o budowie i życiu rośliny“ dalej dokończenie artykułów „o roślinach pastewnych“, wreszcie całym szeregiem prac pod różnymi tytułami zwróciliśmy uwagę na te wszystkie zaniedbania w naszych gospodarstwach i na naszych rolach, które plon rolnika umniejszają.

Bardzo wiele artykułów, pomieszczonych w „Przewodniku“ przedrukowały inne pisma. Cały szereg tych przedruków z krótkiego przeciągu czasu od 18. maja do 7. września 1903 r. wyliczyliśmy w nr. 18. „Przewodnika“, ponieważ Redakcye odnośnych pism pomieściły artykuły bez podania, że je zaczerpnęły z „Przewodnika“.

Pismo nasze pochlubić się tem może, że coraz liczniej otrzymuje artykuły od czytelników. „Głosy ze wsi“, pomieszczane w „Przewodniku“ świadczą o tem, że wśród ludności naszej włościańskiej posiadamy wybitne jednostki, interesujące się żywo sprawami rolniczemi i umiejące dosadnio i jasno zapatrywania swe i doświadczenia przedstawić. Głosy te cenimy bardzo, gdyż zachęta i nauka ze strony rolnika siedzącego na roli, łatwiej przystęp znajduje wśród naszych gospodarzy, niż rolnika, pracującego nie pługiem, lecz piórem.

W dziale handlowym zwraca „Przewodnik“ szczególną uwagę na zapotrzebowania rolnicze. Wpływom też „Przewodnika“ głównie przypisać należy, że pośrednictwo nasze w dostawie artykułów tych coraz więcej wzrasta i że tem samem uszczupla się dochód szarańczy agentów i nieuczciwych handlarzy. Nawet tam, gdzie z usług Zarządu głównego czytelnicy nie korzystają, dociera nauka, jak patrzeć należy na palce dostawcom i jak się przy zakupnie ubezpieczyć przeciw wyzyskowi.

Przekonawszy się dalej, jak żywo interesują włościan popularne objaśnienia ustaw, nie zaniechaliśmy tego działu w r. 1903. Dzięki łaskawemu współpracownictwu WWPanów Juliana Tałasiewicza, b. prezydenta sądu obwodowego i Jana Gucklera, c. k. starszego komisarza powiatowego, pomieściliśmy w łamach „Przewodnika“ objaśnienia „o umowach prawnych“ i o „przepisach dotyczących praw majątkowych“ z działu prawniczego, zaś z działu polityczno-administracyjnego cały szereg barwnie i żywo przedstawionych pogadanek. Za bezinteresowne oddanie cennych tych prac do użytku „Przewodnika“ składamy szanownym autorom wyrazy szczerego podziękowania i wdzięczności.

Równe podziękowanie i wdzięczność za naukę, którą nieśli pod strzechy włościańskie, składamy zacnym współpracownikom z poza grona Towarzystwa WPanom Dr. Janowi Blauthowi za „drenowanie“, inżynierowi Józefowi Gumowskiemu za „komasacyę“, Bronisławowi Chodkiewiczowi za pouczenia w sprawach taryfowych, Władysławowi Jenikowi za artykuły o pszczelnictwie.

* * *

O stałem zwiększaniu się poczytności pisma świadczą najlepiej następujące cyfry wpływów z prenumeraty:

W r. 1898	prenumerata	przyniosła	1044 kor.
„ 1899	„	„	1719 „
„ 1900	„	„	2275 „
„ 1901	„	„	2960 „
„ 1902	„	„	3851 „
„ 1903	„	„	4140 „

Szczegółowe rachunki „Przewodnika“ pomieszczone są na stronie 118 sprawozdania. Mimo, że liczba prenumeratorów przekroczyła już 2000, a ogłoszenia przyniosły 2540 K, niedobór pisma wynosi 3178 K. Wpływa na to nizka cena prenumeraty 2 K rocznie, przy znacznej objętości pisma. Rocznik „Przewodnika“ obejmujący 84½ arkuszy druku. tworzy z dodatkami wielką księgę o 676 stronach. W stosunku do r. 1902 miał „Przewodnik“ o 6½ arkusza druku więcej. Wobec tego koszta druku i papieru tworzą najwyższą rubrykę wydatków, przewyższającą wpływy z prenumeraty i ogłoszeń; koszta te wynoszą 7241 kor. 98 h. Drugą poważną pozycyę wydatków tworzą koszta ekspedycyi w kwocie 1745 kor. 09 h. Wydatki na redakcyę polskiego i ruskiego wydania, na honorarya autorskie dosięgają zaledwie 1000 koron.

C. k. Rada szkolna krajowa zaleciła „Przewodnik“ Kółek rolniczych do zaprenumerowania dla użytku szkół wszystkim Radom szkolnym miejscowym i zaprenumerowała go na r. 1904 dla wszystkich szkół z uzupełniającymi kursami rolniczymi.

Dla Towarzystwa Oświaty ludowej we Lwowie odstępuje Zarząd główny 40 egz. „Przewodnika“ po zniżonej cenie 1·20 K rocznie, a 60 egzemplarzy oddaje bezpłatnie.

Redaktorem „Przewodnika“ jest dyr. biura Telesfor Adamski.

L) Sprawy z różnych zakresów działania.

Reforma ksiąg gruntowych. W sprawie tej, doniosłego dla kraju znaczenia, wniósł Zarząd główny Towarzystwa następującą petycyę do Wysokiego Sejmu:

Wysoki Sejmie!

Jednym z zasadniczych warunków dobrobytu i zdrowego rozwoju gospodarczego są uporządkowane stosunki prawne, ścisłość i pewność w określaniu

praw i obowiązków. Uporządkowanie stosunków prawnych miało też na celu założenie ksiąg gruntowych, a to uporządkowanie stosunków prawnych miało w tym wypadku znaczenie tem większe, że księgi gruntowe stanowią, jak wiadomo, główną podstawę kredytu realnego, tak ważne i doniosłe zajmującego stanowisko w gospodarce rolnej. Wszakże księgi gruntowe odpowiedzą swemu zadaniu tylko w razie spełnienia dwóch zasadniczych warunków. Po pierwsze księga gruntowa musi być wyczerpująca, więc wszystkie prawa, które mają być przedmiotem wpisu, skoro istnieją, winny być wpisane, nie powinny zatem istnieć poza księgą gruntową prawa, któreby mogły być przedmiotem wpisu, a nie były wpisane. Powtóre wszystko to, co jako istniejące prawo z księgi jest widoczne, istotnie powinno być istniejącem prawem, tak, by można mieć gwarancyę, że to, co jest wpisane, zgadza się z rzeczywistością.

Niestety, księgi gruntowe, obecnie w naszym kraju istniejące, dalekie są od tego, by uczynić zadość tym dwom zasadniczym wymaganiom. Już przy samem założeniu ksiąg gruntowych, wskutek niedostatecznych lub nieodpowiednich sił do tego używanych, popełniono cały szereg błędów, zarówno co do osób właścicieli, jak i co do części składowych ciała hipotecznego. A ta niezgodność stanu tabularnego ze stanem faktycznym nietylko, że się nie umniejsza, ale raczej, mimo ustawy z 23. maja 1883 l. 82 Dpp. coraz szersze przybiera kręgi. Dość wskazać w tym względzie na wyniki ankiety, przeprowadzonej przez Towarzystwo ludoznawcze. Tak Sąd powiatowy w Borszczowie stwierdza, że 20% wpisów różni się od prawdziwego stanu posiadania, a w gminie Chudyjowce, w tymże powiecie położonej, na 5 wykazów hipotecznych — 4 nie odpowiadają faktycznemu stanowi rzeczy, lecz są zaintabulowane na ojców, dziadów, a nawet pradziadów obecnych faktycznych posiadaczy, lub na znaczną ilość fikcyjnych współwłaścicieli. Śmiało można powiedzieć, pisze Wydział powiatowy w Jaśle, że 70% wpisów hipotecznych jest mylnych. Sąd powiatowy w Kutach zauważa: „Na 100 faktycznie dokonanych działów spadkowych zaledwie sześć bywa tabularnie przeprowadzonych“. Sąd powiatowy w Stanisławowie podaje, że „dzisiaj cała księga gruntowa nie ma prawie żadnej wartości“. Sąd powiatowy w Tarnowie zauważył, że na 14.843 wykazów hipotecznych 3.490 jest takich, gdzie właściciele ich są w idealnych częściach zaintabulowani mimo, że każdy z nich, tytułem swojej idealnej np. $^1/_{12}$, $^1/_3$, $^3/_{20}$ części, posiada ściśle oznaczony kawałek gruntu. Sąd obwodowy w Złoczowie zauważył, że w pojedynczych wykazach hipotecznych wpisywano własność całych posiadłości włościańskich na rzecz masy spadkowej posiadacza, który ongi istniał, lub na rzecz dziedziców, z przedłożonego dekretu dziedzictwa, jako idealną niepodzielną współwłasność pomimo, że już od dziesiątek lat własność i posiadanie były fizycznie podzielone. Później przy spisywaniu aktów spadkowych do inwentarza nadal wchodził idealny współudział, dalej między spadkobierców z urzędu w dalszych częściach intabulowany tak, że stan niektórych wykazów hipotecznych okazuje dziś wręcz niepojęte udziały w częściach parceli z setnymi ułamkami, co wręcz nie odpowiada faktycznemu stanowi rzeczy, ponieważ włościanin uprawia zawsze i li tylko pewien ściśle określony kawałek gruntu. To też obecnie zaledwie 20% wpisów jest zgodnych ze stanem faktycznym.

Podobne spostrzeżenia uczyniło zresztą kilkadziesiąt innych sądów, a taki stan rzeczy wymaga gwałtownej naprawy, tembardziej, że nieuporządkowanie stanu tabularnego, przechodzące z ojca na syna nieraz przez trzy lub cztery generacye, wstrząsa w ten sposób zasadniczą podstawę kredytu hipotecznego, a wstrząsając cały porządek prawny, na którym władanie ziemią jest oparte, powoduje w konsekwencyi w razie sporów bardzo częstych i łatwo zrozumiałych u ludności, tak łaknącej ziemi, jak nasza, w ostatecznym rezultacie bardzo znaczne zubożenie tej ludności.

Z zadowoleniem przeto wita Zarząd główny Tow. Kółek rolniczych, instytucyi, powołanej do strzeżenia interesów ludności włościańskiej naszego kraju inicyatywę, którą podjął rząd obecnie, opracowując projekt ustawy, „dotyczącej sprostowania ksiąg gruntowych“. Pozostawiając szczegółową, krytyczną ocenę tego projektu sferom prawniczym, uważamy wszakże za swój obowiązek zaznaczyć, że i ten projekt, jakkolwiek stanowić będzie niewątpliwie bardzo pożądany zasadniczy punkt wyjścia dla reformy ksiąg gruntowych, sam dla siebie wystarczyć nie może. Obok rewizyi ksiąg gruntowych, koniecznem jest bowiem także usunięcie przyczyn, które spowodowały tak smutne stosunki w tym względzie. Tylko pod tym warunkiem można się bowiem spodziewać trwałej a nie jedynie dorywczej naprawy stosunków.

Do przyczyn tych należy w pierwszym rzędzie niewątpliwie nieświadomość ludności włościańskiej o znaczeniu instytucyi ksiąg gruntowych. Nieświadomość ta wielkie niestety posiada jeszcze rozmiary, choć Tow. Kółek rolniczych z zadowoleniem może zaznaczyć, że nieświadomość ta po części, dzięki jego właśnie działalności, powoli się zmniejsza. Rozwinięcie szerszej akcyi w tym kierunku i udział wszystkich powołanych ku temu czynników jest przeto i teraz jeszcze rzeczą niewątpliwie ze wszech miar wskazaną.

Jednym z zasadniczych postulatów jest również uznanie działu (fizycznego) spuścizny za jedną z integralnych części postępowania spadkowego. Obecnie bowiem pertraktacyę spadkową uważa się za ukończoną z chwilą wydania dekretu dziedzictwa, przyznającego poszczególnym dziedzicom prawo współwłasności w idealnych częściach, faktycznie zaś, niezawiśle od dekretu dziedzictwa, następuje dział fizyczny. Zmiany stanowczej spodziewać się można dopiero po odpowiedniem powiększeniu personalu sędziowskiego i odpowiednim rozkładzie agend sędziowskich, a również byłoby wskazanem, o czem wspomniano już powyżej, uznanie fizycznego działu spuścizny za integralną część pertraktacyi spadkowej. W łączności z reformą postępowania spadkowego stoi również sprawa wydania ustawy o minimum

parceli. Nie poruszamy jej wszakże na tem miejscu wobec tego, że jest to kwestya odrębna. a opinia w tym kierunku nie jest jeszcze ustalona.

Dalszym postulatem jest odpowiednie powiększenie liczby publicznych urzędników pomiarowych (geometrów), najlepiej ustanowienie geometry w siedzibie każdego sądu powiatowego. Pomijając bowiem koszta, z czynnościami geometrów wogóle połączone, zaznaczyć wypada, że koszta te wzrastają nadmiernie, a stają się z reguły tem uciążliwsze, im mniejsza jest posiadłość, stanowiąca przedmiot czynności urzędowych geometry i im większem jest oddalenie tej posiadłości od miejsca siedziby geometry. Tę ostatnią uciążliwość zdoła do pewnego stopnia zneutralizować ustanowienie geometry w siedzibie każdego sądu powiatowego, nadmierność kosztów, drobnymi rozmiarami posiadłości spowodowana, czyniłaby zaś wskazanem pełnienie tych czynności pomiarowych bezpłatnie, zwłaszcza, że czynności tych dokonuje się w interesie skarbu państwa, jeśliby zaś to ze względów skarbowych miało się okazać niemożliwem, to funkcye te powinnyby być pełnione bezpłatnie co najmniej do pewnej przedmiotowo określić się mającej granicy (np. do kwoty 400 kor.). Bezpłatne pełnienie czynności pomiarowych byłoby zaś tembardziej wskazanem, że nasza uboga ludność włościańska, nie oświecona i nie znająca doniosłości i znaczenia instytucyi ksiąg gruntowych, używa zazwyczaj wszelkich możliwych sposobów, ażeby się tylko uchylić od ponoszenia opłat i należytości, w niniejszym wypadku zaś chodzi o czynności, mające na celu utrzymanie porządku prawnego, co chyba bezsprzecznie stanowi jedno z najwalniejszych zadań państwowych.

Nadmierne koszta są też jedną z walnych przyczyn, że u włościan są tak ulubione umowy ustne, a w każdym razie przeniesienie własności nieruchomości odbywa się z reguły na podstawie dokumentów, którym zbywa na warunkach koniecznych do wpisu hipotecznego. Ta okoliczność była też niewątpliwie zasadniczym punktem wyjścia ust. z 5. czerwca 1890 l. 109 Dpp., określającej dokumenta prawne, dotyczące przedmiotów o wartości 100 złr., już wówczas za ważne i zdolne do stanowienia podstawy wpisów hipotecznych, jeśli zostały sporządzone w obecności dwóch świadków. Jednakże ta granica 100 złr. jest stanowczo za nizką, jeśli mają na seryo wchodzić w grę posiadłości rolne, niekarłowate. Ważnym precedensem w tym wypadku są zresztą ustawy państwowe z 17. marca 1897 i z 1. marca 1900 i opierające się na nich ustawy krajowe tyrolskie z 17. marca 1897 i przedarulańska z 1. marca 1900, gdzie ta granica 100 złr. bynajmniej nie jest zachowaną.

Wracając wreszcie do samego projektu ustawy o sprostowaniu ksiąg gruntowych, części reformy, niewątpliwie bardzo ważnej, ale też tylko części, winniśmy zaznaczyć, że rewizya ksiąg gruntowych tylko wtedy odpowie swemu zadaniu, jeśli będzie oparta na dwóch zasadach: na zasadzie postępowania z urzędu i na bezpłatności tego postępowania. Na zasadzie postępowania z urzędu, bo tylko wówczas rewizya będzie istotnie dokonana, mimo opieszałości ludności i mimo nieświadomości znaczenia instytucyi ksiąg gruntowych, tak bardzo niestety wśród ludności wiejskiej rozpowszechnionej. Na zasadzie bezpłatności tego postępowania, bo tylko wówczas strony interesowane nie będą ukrywały faktycznego stanu rzeczy.

Projekt uwzględnia obie te zasady, ale nie uwzględnia ich dość stanowczo i konsekwentnie. Zwłaszcza dotyczy to §§. 5, 27 i 38 u. 3 projektu.

Reasumując powyższe wywody, uprasza Zarząd główny Tow. Kółek rolniczych, Wysoki Sejm raczy spowodować:

1) by rzeczony projekt ministeryalny ustawy o sprostowaniu ksiąg gruntowych został co rychlej wniesiony — po myśli §. 11 lit. k. ustawy z 21. grudnia 1867 l. 141 Dpp. i §. 22 ust. z 25. lipca 1871 l. 96 Dpp., wreszcie §§. 18 i 19 statutu krajowego dla Galicyi — w Sejmie jako projekt rządowy;

2) by w projekcie powyższym w całej pełni przeprowadzono zasadę postępowania z urzędu i zasadę bezpłatności tego postępowania, a wszelkie ograniczenia w tym kierunku zostały usunięte;

3) by nastąpiło odpowiednie powiększenie personalu sędziowskiego, względnie taki rozkład czynności, by przepis §§. 165 i 168 patentu cesarskiego z 9. sierpnia 1851 przestał być martwą literą prawa, by raczej dział spuścizny stał się integralną częścią postępowania spadkowego;

4) by w siedzibie każdego sądu powiatowego ustanowiono publicznych urzędników pomiarowych (geometrów) i by ci urzędnicy pełnili swe czynności pomiarowe wogóle, lub co najmniej do pewnej granicy, bezpłatnie:

5) by podwyższono granicę 100 złr., do której w myśl ust. z 5. czerwca 1890 l. 109 Dpp. wystarcza obecność dwóch świadków dla sporządzenia dokumentów, zdolnych do intabulacyi.

We Lwowie, dnia 23. czerwca 1903.

Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych.

Artur Zaremba Cielecki. Prezes. *Dr. Zygmunt Gargas.* Sprawozdawca.

W tej samej sprawie wniesiony został również memoryał do Koła polskiego.

Sprawa wędlarń. Wysoki Wydział krajowy reskryptem z 14. listopada 1903 r. L. 85.747 podał do wiadomości Zarządu głównego następującą uchwałę Wysokiego Sejmu:

„W załatwieniu sprawozdania komisyi gospodarstwa krajowego o wniosku posła Trzecieskiego w sprawie popierania produkcyi i zakładania małych i średnich wędlarń, jako przemysłu domowo-rolniczego, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 18. września 1903 r. następującą uchwałę:

Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby popierał zakładanie małych i średnich wędzarń i otoczył troskliwą opieką tą gałąź przemysłu rolniczego.

Wykonując tę uchwałę, zwraca się Wydział krajowy niniejszem do Zarządu, jako naczelnego organu korporacyi, stojącej na straży interesów mniejszych gospodarstw w kraju i pracującej nad gospodarczem ich podniesieniem, z prośbą, by Szanowny Zarząd na sprawę, poruszoną w powyższej uchwale, zwrócił swą uwagę i czy to w „Przewodniku Kółek rolniczych“, czy w osobnej popularnej publikacyi omówił sprawę zakładania małych wędzarń, warunki takich przedsięwzięć i ewentualne korzyści, jakie stąd dla gospodarstw drobnych wyniknąć mogą“.

Zarząd główny Towarzystwa zakomunikował ten reskrypt Zarządom powiatowym Kółek rolniczych, celem zasięgnięcia wiadomości, w których miejscowościach ich powiatów dałby się ten przemysł — jako spółkowe przedsiębiorstwo Kółek rolniczych — wprowadzić, względnie gdzie istnieją tego rodzaju warunki, iżby można rozpocząć agitacyę za zakładaniem wędzarń przez Kółka rolnicze. Dopiero, gdyby wynik relacyi Zarządów powiatowych wskazywał na potrzebę szerszego omówienia tej sprawy, uchwalono zająć się nią w „Przewodniku“, względnie w osobnej publikacyi. Na razie żaden Zarząd powiatowy nie oświadczył się za zakładaniem wędzarń przy Kółkach rolniczych. Zupełnie niezależnie od wezwania, wystosowanego do Zarządów powiatowych i jedynie na podstawie komunikatów o czynnościach Wydziału wykonawczego, ogłoszonych w „Przewodniku“, Kółko rolnicze w Prałkowcach, powiatu przemyskiego, powzięło myśl urządzenia wędlarni, a nie dysponując potrzebnymi na ten cel funduszami wniosło przez Zarząd główny Towarzystwa podanie do Wydziału krajowego o udzielenie bezzwrotnego zasiłku na to przedsiębiorstwo, o udzielenie planów na wędlarnię, odpowiadającą obecnym wymaganiom, oraz o bezprocentową pożyczkę. Wydział krajowy odmownie załatwił podanie, ponieważ na ten cel niema dotąd przyznanych kredytów, oświadczył jednak gotowość przyznania pożyczki z funduszów dla przemysłu rolniczego, skoro Kółko rolnicze dopełni żądanych formalności.

Sprawy taryfowe. Informacyjna nasza działalność w sprawach taryfowych, prowadzona już od lat kilku zapomocą „Przewodnika“, przybrała w r. 1903 szersze rozmiary, chodziło bowiem o to, aby ludności, dotkniętej klęskami elementarnemi. dostarczyć jak najdokładniejszych wiadomości o przyznanych ulgach taryfowych. Informacyi zaś potrzeba było bardzo wyczerpujących i jasnych, gdyż każda zniżka zależną była od całego szeregu formalności, których bez pouczenia żaden z rolników z pewnością nie byłby dopełnił. Gdy w miesiącu wrześniu 1903 r. przyznane zostały ulgi taryfowe dla przewozu ziemniaków, wydaliśmy do Nr. 19 „Przewodnika“ osobny dodatek ze szczegółowem wyjaśnieniem, a prócz tego rozesłaliśmy ten dodatek do wszystkich Zwierzchności gminnych w tych miejscowościach, które do zniżki były uprawnione. Wydaliśmy również formularze „Zbiorowych kart zamówienia“ i zakomunikowaliśmy to c. k. Starostwom i Wydziałom Rad powiatowych w powiatach, dotkniętych klęskami. Gdy wreszcie w styczniu 1904 r. zniżki kolejowe doznały rozszerzenia, wydaliśmy o tem obszerny komunikat w Nrze 4 „Przewodnika“ i znów zwróciliśmy uwagę na formalności, których dopełnić należy, jeżeli zniżka ma być przyznana. Omówiliśmy również przytem zniżki, jakie przysługują przy sprowadzaniu zboża do siewu i wskazaliśmy, na jakich warunkach są udzielane. Wydaliśmy i do tych zniżek odpowiednie formularze. Dostarczaliśmy ich nietylko do Kółek rolniczych i do Zwierzchności gminnych, lecz również do Rad powiatowych (Limanowa, Bochnia, Kraków, Dąbrowa) i do c. k. Starostw (Rawa, Gorlice, Limanowa, Ropczyce, Kolbuszowa).

Obok drukowanych wyjaśnień, musieliśmy załatwić cały szereg spraw taryfowych listownie, gdyż mimo dokładnych wskazówek zaniedbywano różnych formalności, a potem odnoszono się do Zarządu głównego o poradę.

Śmiało twierdzić możemy, że gdyby nie nasze wyjaśnienia do taryf, mało która gmina byłaby ze zniżek korzystała. Wśród rolniczej ludności panowało bowiem ogólne przekonanie, że skoro zniżki przyznane zostały dla pewnych powiatów i miejscowości, kolej eo ipso bez żadnych starań ze strony sprowadzającego, przyznane zniżki od kosztów przewozu odpisuje.

Obok tego, tak samo, jak w poprzednich latach, zwracaliśmy uwagę Kółek rolniczych na konieczność kontroli frachtów i ułatwialiśmy im przeprowadzenie tego przez zawarcie układu z biurem kolejowem pod firmą „Przewoźnik“.

Do kontroli biuro otrzymało od Kółek 391 listów przewozowych.

Towarzystwo Szkoły Ludowej i Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych uchwaliły wzajemnie się informować o nowo założonych czytelniach i Kółkach rolniczych, uwzględniając przedewszystkiem to, że wspólnie pracują na polu szerzenia oświaty.

C. k. Dyrekcya poczt i telegrafu — na podstawie wyjaśnień Zarządu głównego i statutu Tow. Kółek rolniczych — wydała celem uregulowania sprawy odbierania posyłek, adresowanych do Kółek rolniczych, następujący okólnik do urzędów pocztowych:

„Do odbioru posyłek pocztowych, adresowanych do „Kółka rolniczego“, lub do „Zarządu Kółka rolniczego“, uprawnieni są tylko przewodniczący i sekretarz razem, o ile w rejestrze handlowym niema innego postanowienia co do podpisywania firmy. Do podpisów ma być dodana zawsze urzędowa pieczęć Kółka“.

„To też tylko te osoby (to jest przewodniczący i sekretarz) uprawnione są do wystawienia w imieniu Kółka rolniczego pełnomocnictwa pocztowego“.

„Zwykłe korespondencye, adresowane do Kółka rolniczego, należy wydawać w regule samemu przewodniczącemu lub też zastępcy“.

„Sklepikarzowi Kółka lub dzierżawcy sklepu należy natomiast tylko te przesyłki wydawać, które

wyraźnie adresowane są do sklepikarza lub dzierżawcy, albo do sklepu Kółka rolniczego, a nie do „Kółka rolniczego". Przesyłki adresowane n. p. do Władysława Niedzielskiego, sklepikarza (dzierżawcy) Kółka rolniczego w ... należy więc doręczać temuż sklepikarzowi, względnie dzierżawcy Władysławowi Niedzielskiemu, lub jego pełnomocnikowi".

Okólnik ten, opatrzony komentarzem, podano do wiadomości Kółek rolniczych w Nr. 8 „Przewodnika".

M) Objaśnienia do zamknięcia rachunkowego za rok 1903

(str. 116 i 117 sprawozdania).

Przychód:

I. W pozycyi 1. pod A. 6. wstawiona jest dodatkowa subwencya Wysokiego Sejmu w kwocie 3000 koron. Wysoki Sejm bowiem na posiedzeniu z dnia 31. października 1903 r. uchwalił: a) na koszta zakładania i lustracyi Kółek rolniczych o 2000 koron więcej, b) na ogólne cele rozwoju rolniczej działalności Kółek rolniczych o 1000 kor. więcej.

II. W pozycyi przychodu 1. pod B. 4. uzyskaliśmy o 3.600 kor. więcej ponad preliminarz. Wysoki Rząd bowiem udzielił Towarzystwu zamiast 6.400 kor. subwencyę w kwocie 10000 kor.

III. W pozycyi przychodu 1. pod E. uzyskaliśmy o 400 kor. poniżej preliminowanej kwoty, gdyż Towarzystwo wzajemnych ubezpieczeń odmówiło nam na r. 1903 dodatkowej subwencyi w kwocie 400 kor., którą oprócz stałej subwencyi, wynoszącej 600 kor., otrzymaliśmy w r. 1903.

IV. W pozycyi przychodu 1. pod G. wpływ nie odpowiedział preliminarzowi, gdyż zamiast preliminowanych 500 kor. otrzymaliśmy od Rad powiatowych tylko 325 kor., a więc o 175 kor. mniej. Subwencyi udzieliły następujące Rady powiatowe:

1. Myślenice	25	kor.
2. Pilzno	100	„
3. Brzozów	20	„
4. Zaleszczyki	50	„
5. Nowy-Sącz	80	„
6. Stanisławów	50	„
razem	325	kor.

V. Do pozycyi 2. przychodu. Wkładki członków wspierających w kwocie 4121 kor., wyższe ponad preliminarz o 1121 kor. tworzą 6·6% otrzymanych przez Towarzystwo subwencyi.

VI. O pozycyach 3. i 4. podane są bliższe szczegóły w dziale „Sprawy ogólne" str. 17.

VII. Do pozycyi 5. zamieszczone jest szczegółowe zestawienie na str. 118 niniejszego sprawozdania. Nadmieniamy, że do wydawnictwa „Obrony pożarnej", bezpłatnego dodatku miesięcznego, objętości półarkusza, przyczynia się Związek ochotniczych straży pożarnych kwotą 250 kor. rocznie. Ponieważ „Obrona pożarna" wychodzić poczęła z dniem 1-go lipca 1903 r., przeto za półrocze dopłacił Związek 125 kor.

VIII. Do pozycyi 7. daje wyjaśnienia dział pod napisem „Pośrednictwo w zakupnie książek" na str. 108.

IX. Pomieszczona pod poz. 8. kwota 1446 kor. 40 h. pochodzi ze zwrotu należytości za nasiona, dostarczone do pól doświadczalnych.

X. Pod poz. 9. pomieszczone są wszystkie zadatki na różne zamówienia, pochodzące od Kółek rolniczych i ich członków. Jak wzrasta dział pośrednictwa Zarządu głównego, świadczą następujące zestawienia zadatków, nadesłanych przez Kółka rolnicze.

Wynosiły one:

w r. 1900	8.517	K	40 h.
w r. 1901	16.490	„	08 „
w r. 1902	48.029	„	62 „
w r. 1903	53.892	„	47 „

XI. W pozycyi 10. preliminowano ze zwrotu kosztów lustracyi 800 K, wpłynęło zaś o 525 kor. 61 h. więcej. Koszta lustracyi zwróciły następujące Kółka rolnicze:

1) Sokołów k. Rz.	13·36
2) Wola batorska	12—
3) Stryszów	18·28
4) Dobrotwór	27·80
5) Busk	78·60
6) Mikulice	12·50
7) Kolbuszowa	32·—
8) Pruchnik	37·60
9) Oleszyce	15·36
10) Jodłownik	25·19
11) Zagórz	25·42
12) Dąbie	15·27
13) Nowesioło	6·60
14) Kopyczyńce	26·10
15) Chorostków	24·22
16) Rzochów	9·60
17) Pcim	12·—
18) Jachówka	28·—
19) Posada olchowska	35·—
20) Krzeszowice	52·80
21) Łęki	19·15
22) Lubatowa	20·30
23) Chłopy	15·—
24) Schodnica	31·70
25) Łozowa	11·10
26) Milatyn	14·—
27) Rakszawa I.	20·10
28) Rzochów II-ga lustracya	44·70
29) Kolbuszowa dwie lustracye	66·03
30) Tłumacz za lustracyę z r. 1902	58·75
31) Tłumacz za lustracyę z r. 1903	92·—
32) Busk	70·52
33) Sanok	28·—
34) Chorostków II-ga lustracya	41·50
35) Rudki	12·20
36) Halicz	38·20

Oprócz powyższych Kółek rolniczych, zwróciły koszta lustracyi przedsiębiorstwa handlowe nie należące do organizacyi Kółek rolniczych:

37) Towarz. handlowe w Dębicy	191 86
38) Towarz. spożywcze w Bołszowcach	42·80
razem	1325·61

XII. Do pozycyi 11. Procent od chwilowej lokacyi gotówki wynosił:

1) w Banku rolniczym za czas od 1/7 do 31/12 1902	200 K — h.
2) w Banku rolniczym za czas od 1/1 do 30/6 1903	205 „ — „
3) w pocztowej Kasie oszczędności .	10 „ 10 „
razem	415 K 10 h.
od tego odlicza się prowizye woźnego od zebranych wkładek	16 „ 20 „
pozostaje jak w zamknięciu	398 K 90 h.

Procent od lokacyi w Banku rolniczym za drugie półrocze 1903 r. wstawiony jest w książkach Zarządu głównego na rachunek r. 1904, ponieważ wpłynął do Kasy dopiero w styczniu 1904 r. Z tych samych powodów wstawiony jest obecnie w przychód 1903 r. procent za drugie półrocze 1902 r.

XIII. W pozycyi 12. preliminowano tylko 600 kor. uzyskano zaś 116 kor. 27 h. więcej. Wpływ ten pochodzi z drobnych należytości, jakie opłacają Kółka rolnicze za pośrednictwo w zakupnie maszyn na pokrycie korespondencyi z fabrykami i odbiorcami.

XVI. Do poz. 13. Każdorazowy nauczyciel towaroznawstwa i instruktor praktyki sklepowej na praktycznych kursach handlowych w Czernichowie, utrzymywanych przez Zarząd główny, jest zarazem kierownikiem Bazaru tamtejszego Kółka rolniczego. Za to kierownictwo Bazarem Zarząd Bazaru zwraca do kasy Zarządu głównego 600 kor. jako część płacy nauczyciela.

Rozchód:

I. W pozycyi 1. preliminowano 1512, wypłacono o 28 kor. 33 h. więcej. Ponieważ lokal wynajęty przez Zarząd główny był na pomieszczenie biura za szczupły, donajęto na r. 1904 dwa małe pokoiki, które zajęto już z dniem 1-go grudnia 1903 r.

II. Na pozycyę 3. składają się następujące wydatki na druki i litografie:

1) druk 2300 egz. sprawozdania za r. 1902	2061 kor. 47 h.
2) „ formularza sprawozdań i okólników w tej sprawie	112 „ — „
3) druki petycyi i różnych okólników	127 „ — „
4) „ tablicy dla sklepikarzy i regulaminów dla straży	178 „ 10 „
5) „ kwitaryuszów	42 „ — „
6) litografia podań o założenie sklepu	76 „ 40 „
7) „ wzorów rachunkowości	35 „ 20 „
8) „ podania do Ministerstwa	10 „ 20 „
9) „ wykazu zamówień na maszyny . . .	15 „ — „
10) „ pragmatyki służbowej	8 „ — „
	2665 kor. 37 h.

III. Przekroczenie w poz. 4. spowodowane znacznym wzrostem korespondencyi, oraz kosztami ogłoszenia o konkursie na inspektora rolniczego.

IV. W pozycyi 5. wydatki kancelaryjne preliminowano na 630 kor. wydano zaś o 702 kor. 28 h. więcej. Przekroczenie to spowodowały nadzwyczajne wydatki. Biuro Towarzystwa nie posiadało potrzebnej ilości sprzętów, więc okazała się konieczna potrzeba uzupełnienia tych braków. Uskuteczniono w r. 1903 zakupno: 1 biurka, 4 stołów,

3 szaf, 15 krzeseł za . . .	483 kor. — h.
Prócz tego wypłacono w tej rubryce za:	
aparat do kopiowania . . .	60 „ 40 „
opłata za telefon	50 „ — „
podklejenie mapy Galicyi .	46 „ 94 „
razem .	640 kor. 34 h.

Po odliczeniu tych nadzwyczajnych wydatków właściwe przekroczenie wynosi zaledwie 62 koron, a usprawiedliwione jest znacznym wzrostem czynności w biurze.

V. Z poz. 6. udzielono Zarządom powiatowym:

w Tarnobrzegu na kurs sadownictwa	50 kor. — h.
w Łańcucie „ „ „	100 „ — „
we Lwowie „ „ pożarnictwa	92 „ 97 „
w Rudkach na ogólne cele	30 „ — „
w Wieliczce „ „ „	50 „ — „
we Lwowie „ „ „	50 „ — „
we Lwowie na premie dla wystawców bydła	35 „ — „
razem	407 kor. 97 h.

VI. W poz. 9. wydano:

na nasiona do pól doświadczalnych	5004·28 kor.
na nawozy „ „ „	1218·51 „
na nasiona roślin pastewnych	822·73 „
na kolekcyę nasion traw do nauki o łąkach	221·64 „
na koszta rozsyłki nawozów do łąk	96·05 „
na subwencye przy zakupnie drzewek owocowych	297·69 „
razem	7660 90 kor.

Koszta prób doświadczalnych z nawożeniem łąk są tak nieznaczne, ponieważ nawozy sztuczne otrzymał Zarząd główny za darmo. Kainitu udzielił Wysoki Wydział krajowy, za co już na innem miejscu złożyliśmy podziękowanie — bezpłatnie, zaś żużle otrzymaliśmy do prób na rok 1903/1904 od „Generalnego zastępstwa sprzedaży mączki żużlowej na Galicyę i Bukowinę“ (J. Karach we Lwowie). Uzupełniając tym szczegółem co do żużli sprawozdanie nasze o łąkach, składamy Generalnemu zastępstwu

wyrazy uprzejmego podziękowania za tak szczodre poparcie naszej pracy nad łąkami.

VII. W poz. 10. koszta podróży wynoszą:

p. Popławskiego	516·32 kor.
p. Dulęby Kazimierza	962·10 „
p. Poluszyńskiego	1545·88 „
	3024·30 kor.
a z kosztami podróży p. Tatary, lustratora na powiat wielicki w kwocie	155·— „
razem jak w zamknięciu	3179·30 kor.

VIII. W poz. 13. wypłacono na ręce Zarządu praktycznych kursów handlowych w Czernichowie 5570 kor. — h.

przez Bazar w Czernichowie	600 „ — „
	6170 kor. — h.
prócz tego z kasy Zarządu głównego pokryto koszta zastępstwa nauczyciela	145 „ 92 „
razem	6315 kor. 92 h.

IX. Do poz. 14. i 15. bliższe wyjaśnienia znajdują się w osobnem zestawieniu na stronie 118 sprawozdania.

X. Do poz. 18. Zakupiono 1 gramofon do użytku lustratora handlowego za 349·00 kor.

przyrządy do skioptikonu	40·69 „
razem	389·69 kor.

X. Do poz. 22. Szczegółowe zestawienia mieści się na stronie 118 sprawozdania.

XI. W poz. 23. mieszczą się następujące wydatki na druki wydawnictw, każdego po 2000 egz.:

L. 15	81·— kor.
L. 14	92·— „
L. 16	130·60 „
L. 17	135·80 „
L. 18	92·— „
L. 19	105·— „
razem	636·40 kor.

oprócz tego:

na honoraryum autorskie	40.— „
na oprawę książeczek udziałowych	62·— „
razem jak w zamknięciu	738·40 kor.

XII. W poz. 25. mieszczą się następujące wydatki:

subwencya na siewniki rzędowe	232·— kor.
zakupno drobiu i królików	493·63 „
„ kóz	167·40 „
ocena koniczyny przez Stacyę w Krakowie	30·— „
koszta pouczenia dla straży ochotniczej	21·50 „
zwrot jednej pozycyi pod l. 25 przychodu	10·— „
noworoczne dla listonoszów, woźnych i t. d.	44·— „
remuneracya dla urzędników 5% od pensyi	980·50 „
razem	1979·03 kor.

* * *

Po odliczeniu kwot na rachunku przechodowym z Kółkami rolniczemi i pozostałości kasowej, własne fundusze Towarzystwa miały w roku 1903:

w przychodzie	79.655 kor. 01 h.
w rozchodzie	77.356 „ 02 „
pozostałość zatem kasowa z roku 1903 wynosi	2.298 kor. 99 h.
a łącznie z pozostałością z roku 1902 w kwocie	3.937 „ 44 „
wynosi pozostałość kasowa na rok 1904	6.236 kor. 43 h.

Rachunki Komitetu centralnego ratunkowego Tow. Kółek rolniczych.

Szczegółowe rachunki ze składek, które wpłynęły do Komitetu centralnego ratunkowego, z zadatków na zamówienia i z rozchodów Komitetu nie mogą być równocześnie ze sprawozdaniem przedłożone, gdyż mimo ukończenia głównej akcyi ostateczne obliczenia jeszcze nie są ukończone, szczególniej, że kolej już to za jedne transporta dopłaty żąda, już to za inne znów nadpłacone kwoty zwraca. Na razie podajemy tylko następujące:

Sprawozdanie ze szkontrum Kasy Komitetu rat. Tow. Kółek rolniczych.

Przy zbadaniu ksiąg przychodu i rozchodu Komitetu centralnego wraz z alegatami stwierdziliśmy, że na dniu 3. czerwca 1904 r. wynosił

Przychód ze składek i nadesłanych zadatków . .	91.584·75 K
Rozchód . . .	91.499·77 „
Pozostałość w gotówce	84·98 K

Powyższą pozostałość w kwocie osiemdziesięciu czterech K. 98 hal. znaleźliśmy w Kasie Zarządu głównego Towarzystwa Kółek rolniczych.

We Lwowie, 3. czerwca 1904.

KOMISYA REWIZYJNA:

Karol d'Abancourt. *Leopold Wilimowski.*

PRZYCHÓD

Zamknięcie rachunków za czas od

Fol.		Preliminowano koron	Wydano koron	hal.
1	1. Subwencye:			
"	A. Wysokiego Sejmu:			
"	1) na cele ogólne	12000	12000	—
"	2) na podniesienie wiedzy techniczno-rolniczej . . .	8000	8000	—
"	3) na lustracye handlowe	8000	8000	—
"	4) na kursa handlowe	4000	4000	—
"	5) na „Przewodnik Kółek rolniczych" . . .	1000	1000	—
"	6) dodatkowa	—	3000	—
"	B. c. k. Rządu:			
"	1. przez c. k. Tow. gosp. na lustracye gosp. i wykł. o sadown.	10000	10000	–
"	2. " " " " wzorowe gnojarnie . . .	500	500	—
"	3. przez c. k. Towarzystwo roln. na cele rolnicze . .	2000	2000	—
"	4. przez Wysoki Wydział kraj. na lustracye i kursa. handl.	6400	10000	—
"	C. powiatowej Kasy oszczędności w Krakowie . . .	400	400	—
"	D. Związku handlowego w Krakowie	600	600	—
"	E. Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń w Krakowie . .	1000	600	—
"	F. Fundacyi ś. p. dr. Towarnickiego	2000	2000	—
"	G. Rad powiatowych	500	325	—
4	2. Wkładki członków wspierających	3000	4121	—
48	3. " " założycieli	—	400	—
6	4. Opłaty 20-halerzowe od członków Kółek rolniczych .	—	224	30
63	5. Z prenumeraty i ogłoszeń „Przewodnika"	5800	6805	53
9	6. Ze sprzedaży „Przewodnika handlowego" i wydawnictw . .	400	677	91
61	7. Ze sprzedaży książek	—	514	09
16	8. Nadzwyczajne i nieprzewidziane	—	1446	40
59	9. Na rachunek przechodowy z „Kółkami rolniczemi" . .	—	53892	47
64	10. Ze zwrotu kosztów lustracyi handl. przez Kółka roln. . .	800	1325	61
14	11. Odsetki lokacyi funduszów	200	398	90
15	11. Zwroty Kółek roln. na koszta manip. za pośr. w zakupnach	600	716	27
42	13. Bazar Kółka roln. w Czernichowie za kierownictwo sklepu	600	600	—
	14. Niedobór na rok 1903	5060	—	—
	Pozostałość w kasie z r. 1902	—	3937	44
		72860	137484	92

Powyższe zamknięcie rachunków za rok 1903 dokładnie zbadawszy — uznajemy za zgodne z księgami i rzeczywistym stanem.

We Lwowie dnia 3. czerwca 1904.

KOMISYA REWIZYJNA:

Karol d' Abancourt m. p. *Leopold Wilimowski* m. p.

1. stycznia 1903 do 31. grudnia 1903.

ROZCHÓD

Fol.		Preliminowano koron	Wydano koron	hal.
38	1. Najem lokalu	1512	1540	33
37	2. Opał i światło	178	153	95
45	3. Druki i litografie	2000	2665	37
60	4. Portorya, stemple, podatki i ogłoszenia	1840	2017	32
65	5. Wydatki kancelaryjne	630	1332	28
50	6. Zwroty kosztów wyłożonych przez Zarządy powiatowe . .	800	407	97
46	7. Podróże delegatów	700	443	20
51	8. Na koszta Ogólnej Rady	800	668	90
49	9. Koszta pól doświadczalnych a) nasiona, nawozy i t. d. . .	} 10000	7660	90
36	10. " " " b) podróże insp. roln. i instr. sad.		3179	30
43	11. Subwencye przy zakupnie nasion	2000	1900	94
66	12. Nagrody za lepsze obchodzenie się z obornikiem . . .	1000	660	—
42	13. Kursa handlowe w Czernichowie	7000	6315	92
64	14. Lustracye handlowe	7000	8554	27
34	15. Pensye lustratorów handlowych	4800	4800	—
62	16. " dyrektora biura, urzędników i usługa	9610	9599	99
32	17. " inspektorów rolniczych i instruktora sadownictwa .	8690	8940	—
44	18. Na rozbudzenie życia towarzyskiego	1600	389	69
4	19. Udział wkładek członków wspierających dla Zarządów pow.	—	41	—
48	20. Depozyt wkładek członków założycieli	—	400	—
6	21. Depozyt opłat 20-halerzowych w galic. Kasie oszczędności	—	224	30
63	22. Wydawnictwo „Przewodnika Kółek rolniczych" . . .	9000	9984	37
9	23. Na wydawnictwa Towarzystwa	1000	738	40
61	24. Książki dla bibliotek Kółek i czasopisma . . .	1700	2758	59
16	25. Nadzwyczajne i nieprzewidziane	1000	1979	03
59	26. Na rachunek przechodowy z Kółkami rolniczemi . .	–	53892	47
	Pozostałość w kasie na rok 1904	—	6236	43
		72860	137484	92

Sprawozdanie ze szkontrum kasy

Zarządu głównego Towarzystwa Kółek rolniczych na dniu 3. czerwca 1903 r.

Przychód	4.287 kor. 19 h.
Rozchód	770 " 66 "
Saldo kasowe . .	3.516 kor. 53 h.

Z tego znaleziono:

na lokacyi w Banku rolniczym	2.700 kor. — h.
" " " pocz. kasie oszczędności . .	468 " 30 "
w zaliczce na portorya i t. d.	47 " 20 "
gotówką w kasie	301 " 03 "
Razem jak wyżej	3.516 kor. 53 h.

Fundusz żelazny Towarzystwa wynosi 3.424 kor. 30 h. Ulokowany on jest na książeczkach galic. Kasy oszczędności L. 63.193 w kwocie 2.400 kor. i L. 134.496 w kwocie 1.024 kor. 30 h. Na ostatniej książeczce mieszczą się depozyta, wymienione pod poz. 20 i 21 zamknięć rachunkowych. Prócz tego znaleźliśmy w kasie książeczkę gal. Kasy oszczędności L. 6.772, na której jest pomieszczony depozyt Jana hr. Potockiego w kwocie 400 kor. na wydanie ozdobnej tablicy statutu.

We Lwowie dnia 3. czerwca 1904 r.

KOMISYA REWIZYJNA:

Karol d' Abancourt m. p. *Leopold Wilimowski* m. p.

Rachunek „Przewodnika Kółek Rolniczych".

Przychód	w 1903 r. K	h	w 1902 r. K	h	w 1901 r. K	h	w 1900 r. K	h	Rozchód	w 1903 r. K	h	w 1902 r. K	h	w 1901 r. K	h	w 1900 r. K	h
Z prenumeraty . . .	4140	68	3851	72	2960	24	2275	59	Red. polsk. wydania	600	—	600	—	600	—	600	—
Z ogłoszeń	2539	85	2313	26	2477	61	2273	17	Druk „ „	6929	98	6188	—	5160	60	3817	20
Związek och. straży pożarn. na „Obronę pożarną" . . .	125	—							Klisze	—	—	31	02	—	—	—	—
									Honorya autorskie .	62	—	53	—	70	—	275	—
									Redakcya rusk. wyd.	328	—	328	—	520	—	440	—
	6805	53	6164	98	5437	85	4548	76	Druk „ „	312	—	312	—	312	—	312	—
Niedobór jako saldo.	3178	84	2751	48	2508	13	2074	41	Ekspedycya i podatek	1752	39	1404	44	1283	38	1178	97
	9984	37	8916	46	7945	98	6623	17		9984	37	8916	46	7945	98	6623	17

Rachunek lustracyi handlowych.

Przychód	K	h	Rozchód	K	h
Zwrot kosztów lustracyi przez Kółka rolnicze .	900	53	P. Schmidt, pensya za r. 1903	1600	—
Z Towarz. handlowego Dembica	191	86	P. Sadowski, „ „ „	1600	—
„ „ spożywczego Bołszowce	42	80	P. Malczewski, „ „ „ „	1600	—
Jako saldo niedobór pokryty przez Zarząd główny	12219	08	P. Schmidt, koszta podróży	2912	41
			P. Sadowski, koszta podróży	3139	19
			P. Malczewski, koszta podróży	2502	67
	13354	27		13354	27

Preliminarz budżetu na rok 1904.

Przychód	K	Rozchód	K
Subw. Wys. Sejmu na cele ogólne	15000	Najem lokalu	1952
„ „ „ na podniesienie wiedzy techn.-roln.	10000	Opał i światło	218
„ „ „ na lustracye handlowe	8000	Druki i litografie	2500
„ „ „ na kursa handlowe	4000	Portorya, stemple, podatki i ogłoszenia	2000
„ Wydziału krajowego na „Przewodnik"	2000	Utensylia kancelaryjne	850
„ ck. Rządu p. ck. Tow. gosp. na lustracye gosp.	10000	Nadzwyczajne i nieprzewidziane	1000
„ „ „ „ „ na wzorowe gnojownie	500	Książki dla bibliotek Kółek i czasopisma	2000
„ „ „ „ roln. na cele roln. . . .	2000	Subwencye dla Zarządów powiatowych	1000
„ „ na lustracye i kursa handlowe . .	10000	Wydawnictwo „Przewodnika Kółek rolniczych" . .	9260
„ pow. Kasy oszczędności w Krakowie . . .	400	Podróże delegatów	700
„ Związku handlowego w Krakowie	600	Na koszta Ogólnej Rady	800
„ Tow Wzaj. Ubezp. w Krakowie	1000	Na wydawnictwa Towarzystwa	1000
„ Fundacyi Dra Towarnickiego	2000	Koszta urządzania pól doświadczalnych i t. d. . . .	10000
„ Rad powiatowych	500	Subwencya przy zakupnie nasion	2000
Wkładki członków wspierających	4000	„ na wzorowe gnojownie	1000
Odsetki z lokacyi funduszów	300	Na kursa handlowe w Czernichowie i kursa wędrowne	7000
Ze sprzedaży „Przewodnika handl." i wydawnictw .	100	Na koszta lustracyi handlowych	9000
Zwroty Kółek r. na koszta manip. za pośr. w zakupnach	600	Pensye lustratorów handlowych	6400
Ze zwrotu kosztów lustracyi	800	„ inspektorów rolniczych i asystenta	8460
„Przewodnik Kółek rolniczych"	6000	„ kierownika biura, urzędn. manip. i usługa . .	10060
Bazar w Czernichowie za kierownictwo sklepu . . .	600	Na cele rozbudzenia życia towarzyskiego	1600
Niedobór	3000	Na organizacyę ochotniczych straży	2000
		Na koszta porady w sprawach prawnych i taryfowych	600
	81400		81400

WYKAZ

członków-protektorów, członków założycieli i członków wspierających Towarzystwa, oraz skład Zarządu głównego Towarzystwa i wykaz urzędników biura.

A) Protektorowie Towarzystwa: [1])

1. † Isaak Mikołaj Isakowicz, Arcybiskup lwowski obrz. orm.
2. Bolesław Augustynowicz.

B) Członkowie założyciele: [2])

1. Augustynowicz Bolesław (w r. 1883),
2. Sapieha Władysław, książę (w r. 1884),
3. Cielecki-Zaremba Artur (w r. 1884),
4. † Potocki Artur, hr. (w r. 1885),
5. † Lech Władysław Wacław (w r. 1885),
6. Sękowski Stefan (w r. 1891),
7. Dulęba Bronisław, dr. (w r. 1892),
8. Badeni Stanisław, hr. (w r. 1896),
9. Lubomirski Andrzej, książę (w r. 1900),
10. Borkowski-Dunin Jerzy, hr. (w r. 1900),
11. Reprezentacya król. stoł. m. Lwowa (w r. 1900),
12. Jan Lerski (w r. 1901),
13. Lanckoroński Zbigniew, hr. (w r. 1902),
14. Wydział Rady pow. w Buczaczu (w r. 1902),
15. Wydział Rady pow. w Jarosławiu (w r. 1903),
16. Wydział Rady pow. w Brzesku (w r. 1903).

C) Członkowie wspierający: [3])

(którzy w r. 1903 uiścili wkładkę, poz. 2 przychodu).

	I. Instytucye i Stowarzyszenia.		Kor.
1	Czytelnia akademicka	Lwów	8
2	Drukarnia Udziałowa	"	20
3	I. Galicyjskie Towarz. dla przemysłu chem.	"	8
4	Oddział c. k. Towarz. gospod. bełzko sokal.	Sokal	8
5	Oddział c. k. Towarz. gospod. jarosławski	Jarosław	8
6	Oddział c. k. Towarz. gospod. lwowski	Lwów	8
7	Oddział c. k. Towarz. gospod. podolski	Buczacz	8
8	Oddział c. k. Towarz. gospod. przemyski	Przemyśl	8
9	Oddział c. k. Towarz. gospod. stryjski	Stryj	20
10	Oddział c. k. Towarz. gospod. tarnopolski	Tarnopol	8
11	Oddział c. k. Towarz. gospod. tłumacki	Tłumacz	8
		Do przeniesienia	112

		Z przeniesienia	112
12	Oddział c. k. Towarz. gospod. złoczowski	Złoczów	8
13	Spółka handlowa	Sambor	8
14	Wydział Rady pow.	Bobrka	8
15	" " "	Brody	8
16	" " "	Cieszanów	8
17	" " "	Grybów	8
18	" " "	Jasło	8
19	" " "	Kolbuszowa	8
20	" " "	Kraków	20
21	" " "	Mościska	8
22	Towarz. handlowe	Dembica	8
23	" "	Tarnobrzeg	8
24	Tow. politechniczne	Lwów	8
25	Tow. roln. okręgowe	Nowy Sącz	8
26	" " "	Wieliczka	8
27	Tow. spożywcze	Bołszowce	8
28	Związek Stowarzyszeń gosp. i zarobk.	Lwów	20
		Do przeniesienia	272

[1]) Protektorami Towarzystwa mianuje Walne Zgromadzenie osoby, które szczególne zasługi położą około urzeczywistnienia celów Towarzystwa (§. 3. lit. d. statutu).

[2]) Każda osoba wyznania chrześcijańskiego, która złoży jednorazowo 200 kor., staje się członkiem-założycielem (§. 3. lit. c. statutu).

[3]) Członkiem wspierającym Towarzystwa staje się każda osoba wyznania chrześcijańskiego, która zostanie do Towarzystwa przez Zarząd powiatowy, względnie Zarząd główny przyjęta, z obowiązkiem płacenia na cele statutem określone przynajmniej 8 koron rocznie (§. 3. lit. c. statutu).

II. Kółka rolnicze.

	Siedziba.	Powiat.	
		Z przeniesienia	272
29	1. Andryanów	Rudki	8
30	2. Babice ad Alwernia	Chrzanów	8
31	3. Balice	Mościska	8
32	4. Barwałd średni	Wadowice	8
33	5. Barysz	Buczacz	8
34	6. Bażanówka	Sanok	8
35	7. Besko	„	8
36	8. Biała koło Makowa	Myślenice	8
37	9. Bielany	Biała	8
38	10. Bieliny	Nisko	8
39	11. Bieńkowa Wisznia	Rudki	8
40	12. Bieńkówka	Myślenice	8
41	13. Biertowice	„	8
42	14. Biezdziedza	Jasło	8
43	15. Biskowice	Sambor	8
44	16. Błażowa	Rzeszów	8
45	17. Błudniki	Stanisławów	8
46	18. Borek stary	Rzeszów	8
47	19. Boryczówka	Trembowla	4
48	20. Brzesko	Brzesko	8
49	21. Brzeźnica	Bochnia	8
50	22. Brzoza królewska	Łańcut	8
51	23. „ stadnicka	„	8
52	24. Buczacz	Buczacz	8
53	25. Buczkowice	Biała	8
54	26. Budzów	Myślenice	8
55	27. Bukowa	Sambor	8
56	28. Busk	Kamionka str.	8
57	29. Bystra	Gorlice	8
58	30. Chłopy	Rudki	8
59	31. Chorostków	Husiatyn	8
60	32. Chorzelów	Mielec	8
61	33. Chotowa	Pilzno	8
62	34. Cieszacin mały	Jarosław	4
63	35. Cieszyna	Jasło	6
64	36. Czarny Potok	Nowy Sącz	4
65	37. Czeluśnica	Jasło	3
66	38. Czortków	Czortków	8
67	39. Czyszki	Sambor	6
68	40. Dankowice	Biała	8
69	41. Dawidów	Lwów	8
70	42. Dąbie	Mielec	8
71	43. Dąbrowa narod.	Chrzanów	8
72	44. Dąbrówka ruska	Sanok	8
73	45 Dembowa	Pilzno	8
74	46. Dębowiec	Jasło	8
75	47. Długie	Sanok	8
76	48. Dobczyce	Wieliczka	8
77	49. Dobromil	Dobromil	8
78	50. Dobrotwór	Kamionka	8
79	51. Dobrzechów	Rzeszów	8
80	52. Dublany	Lwów	8
81	53. Dział	Nowy Targ	8
82	54. Dziewin	Bochnia	8
		Do przeniesienia	683

	Siedziba	Powiat	
		Z przeniesienia	683
83	55. Dżurów	Śniatyn	50
84	56. Fehlbach	Jaworów	8
85	57. Felsztyn	Sambor	8
86	58. Folwarki	Buczacz	8
87	59. Glińsko	Żółkiew	8
88	60. Głębowice	Wadowice	8
89	61. Głogoczów	Myślenice	4
90	62. Głowaczowa	Pilzno	8
91	63. Głowienka	Krosno	8
92	64. Gniewczyna	Łańcut	8
93	65. Gogolów	Jasło	8
94	66. Gorzyce	Tarnobrzeg	8
95	67. Górki	Brzozów	8
96	68. Górna wieś	Myślenice	8
97	69. Grabie	Wieliczka	8
98	70. Grębów	Tarnobrzeg	10
99	71. Grodzisko	Rzeszów	8
100	72. Grodzisko dolne	Łańcut	16
101	73. Haczów	Brzozów	8
102	74. Halicz	Stanisławów	8
103	75. Handzlówka	Łańcut	8
104	76. Hecznarowice	Biała	8
105	77. Humniska	Brzozów	8
106	78. Huta nowa	Tłumacz	3
107	79. Iwonicz I.	Krosno	8
108	80. Jachówka	Myślenice	8
109	81. Jagiełła	Łańcut	4
110	82. Janowice	Biała	8
111	83. Jasionka	Krosno	4
112	84. Jastrzębia	Grybów	8
113	85. Jawiszowice	Biała	8
114	86. Jazłowiec	Buczacz	8
115	87. Jodłowa	Pilzno	8
116	88. Jodłownik	Limanowa	8
117	89. Św. Józef	Nadwórna	8
118	90. Jurków	Limanowa	8
119	91. Juszkowce	Bóbrka	8
120	92. Kalembina	Jasło	8
121	93. Kalinów	Sambor	8
122	94. Kamienica	Limanowa	8
123	95. Kawiec	Wieliczka	8
124	96. Klecie	Pilzno	8
125	97. Klecza górna	Wadowice	8
126	98. Klimkówka	Sanok	8
127	99. Knihinin górka	Stanisławów	8
128	100. Kobiernice	Biała	8
129	101. Kobyłowłoki	Trembowla	8
130	102. Kolbuszowa	Kolbuszowa	8
131	103. Kołaczyce	Jasło	8
132	104. Kopyczyńce	Husiatyn	8
133	105. Korczyna	Krosno	8
134	106. Kornalowice	Sambor	8
135	107. Koszarowa	Żywiec	4
136	108. Kozłów	Kamionka	8
		Do przeniesienia	1146

	Siedziba	Powiat	
		Z przeniesienia	1146·—
137	109. Kraczkowa	Łańcut	8
138	110. Królówka	Bochnia	8
139	111. Krościenko niżne	Krosno	8
140	112. Kryspinów	Kraków	8
141	113. Krzemienica	Łańcut	8
142	114. Krzeszowice	Chrzanów	10
143	115. Krzyszkowice	Myślenice	8
144	116. Krzywaczka	„	8
145	117. Kulparków	Lwów	8
146	118. Lachowice	Żywiec	8
147	119. Laszki zawiązane	Rudki	8
148	120. Leżajsk	Łańcut	8
149	121. Lipniki	Mościska	10
150	122. Lubatowa	Krosno	8
151	123. Lubcza	Pilzno	6
152	124 Luteza	Rzeszów	8
153	125. Łańcut	Łańcut	50
154	126. Łapczyca	Bochnia	8
155	127. Łazany	Wieliczka	4
156	128. Łączki	Jasło	8
157	129. Łęki	Biała	4
158	130. Łęki	Jasło	8
159	131. Łęki górne	Pilzno	8
160	132. Łętowe	Limanowa	8
161	133. Łosie	Gorlice	8
162	134. Łoszniów	Trembowla	5
163	135. Łozowa	Tarnopol	4
164	136. Łukawica	Limanowa	8
165	137. Marcyporęba	Wadowice	8
166	138. Maszkienice	Brzesko	4
167	139. Miechowice małe	Dąbrowa	8
168	140. Miejsce piastowe	Krosno	4
169	141. Mikulice	Łańcut	8
170	142. Milatyn nowy	Kamionka	8
171	143. Mogielnica	Trembowla	8
172	144. Mogilany	Wieliczka	8
173	145. Monasterzyska	Buczacz	8
174	146. Mrowla	Rzeszów	8
175	147. Mstów	Limanowa	8
176	148. Myślenice	Myślenice	8
177	149. Nadyby	Sambor	8
178	150. Nawojowa	Nowy Sącz	16
179	151. Niecieczа	Dąbrowa	8
180	152. Niewodna	Jasło	8
181	153. Nowa wieś szlach.	Kraków	8
182	154. Nowe miasto	Dobromil	8
183	155. Nowe sioło	Żydaczów	8
184	156. Nowosielce-Gniewosz	Sanok	8
185	157. Ocieka	Ropczyce	8
186	158. Okulice	Bochnia	8
187	159. Olejów	Złoczów	8
188	160. Olszanica	Kraków	8
189	161. Osiek	Biała	8
		Do przeniesienia	1599·—

	Siedziba	Powiat	
		Z przeniesienia	1599·—
190	162. Ostapie	Skałat	8
191	163. Ostrów	Sokal	8
192	164. Ożomla	Jaworów	8
193	165. Paczołtowice	Chrzanów	8
194	166. Pakoszówka	Sanok	16
195	167. Paleśnica	Brzesko	8
196	168. Paszczyna	Ropczyce	8
197	169. Pcim	Myślenice	8
198	170. Petlikowce	Buczacz	8
199	171. Petryłów	Tłumacz	8
200	172. Piekary	Kraków	8
201	173. Pisarzowice	Biała	8
202	174. Podegrodzie	Nowy Sącz	8
203	175. Polna	Grybów	10
204	176. Ponikiew	Wadowice	8
205	177. Porąbka	Biała	8
206	178. Porchowa	Buczacz	8
207	179. Poronin	Nowy Targ	8
208	180. Posada dolna	Sanok	8
209	181. „ górna	„	16
210	182. „ jaćmierska	„	8
211	183. „ olchowska	„	8
212	184. Potok złoty	Buczacz	16
213	185. Prałkowce	Przemyśl	8
214	186. Pruchnik	Jarosław	8
215	187. Przedrzymichy małe	Żółkiew	8
216	188. Przewrotne	Rzeszów	8
217	189. Przybysławice	Brzesko	8
218	190. Przytkowice	Wadowice	4
219	191. Pstrągowa	Rzeszów	8
220	192. Radgoszcz	Dąbrowa	8
221	193. Radochońce	Mościska	8
222	194. Radziszów	Wieliczka	8
223	195. Rajcza	Żywiec	8
224	196. Rakszawa I.	Łańcut	8
225	197. „ II.	„	8
226	198. Roczyny	Wadowice	8
227	199. Rodatycze	Gródek	8
228	200. Rogóżno	Jaworów	8
229	201. Rokietnica	Jarosław	8
230	202. Ropica ruska	Gorlice	5
231	203. Rozbórz długi	Jarosław	4
232	204. Równe	Krosno	8
233	205. Ruda	Łańcut	8
234	206. Ruda kochawińska	Żydaczów	20
235	207. Rudawa	Chrzanów	8
236	208. Rudki	Rudki	8
237	209. Rudna mała	Rzeszów	8
238	210. Rybna	Kraków	8
239	211. Rychwałd	Żywiec	8
240	212. Rymanów	Sanok	8
241	213. Rzęsna polska	Lwów	4
242	214. Rzochów	Mielec	8
		Do przeniesienia	2046·—

		Z przeniesienia	2046·—
243	215. Sambor-Powodowa	Sambor	8
244	216. Sanok	Sanok	8
245	217. Sąsiadowice	Sambor	8
246	218. Schodnica	Drohobycz	50
247	219. Sękowa	Gorlice	8
248	220. Siedlec	Bochnia	8
249	221. Siedliska-Bogusz	Pilzno	8
250	222. Sielec-Bieńków	Kamionka	8
251	223. Siemianówka	Lwów	8
252	224. Sietesz	Łańcut	8
253	225. Sikorzyce	Dąbrowa	7
254	226. Słoboda kąkoln.	Rohatyn	4
255	227. Sokolniki	Tarnobrzeg	8
256	228. Sokołów	Stryj	8
257	229. Sokołów koło Rzeszowa	Kolbuszowa	8
258	230. Sosolówka	Czortków	8
259	231. Spytkowice	Myślenice	8
260	232. „	Wadowice	8
261	233. Stara wieś	Biała	8
262	234. Steinau	Bóbrka	1
263	235. Stryszów	Wadowice	16
264	236. Strzyżów	Rzeszów	8
265	237. Suchodół	Bóbrka	8
266	238. Sułkowice	Wadowice	10
267	239. Świątniki górne	Wieliczka	8
268	240. Swilcza	Rzeszów	8
269	241. Świnna	Żywiec	8
270	242. Szaflary	Nowy Targ	4
271	243. Szczawnica	„ „	8
272	244. Szczepanów	Brzesko	3
273	245. Szczucin	Dąbrowa	8
274	246. Szczyrzyce	Limanowa	8
275	247. Szebnie	Jasło	8
276	248. Szymbark	Gorlice	8
277	249. Szynwałd	Tarnów	8
278	250. Targowiska	Krosno	8
279	251. Tarnoszyn	Rawa ruska	8
280	252. Tłuczań	Wadowice	8
281	253. Tłumacz	Tłumacz	8
282	254. Tłuste	Zaleszczyki	8
283	255. Toustobaby	Podhajce	8
284	256. Trościaniec wielki	Brody	8
285	257. Tryńcza	Łańcut	2·50
286	258. Trzcieniec	Mościska	8
287	259. Trzebunia	Myślenice	8
288	260. Trześń	Tarnobrzeg	9
289	261. Trześniów	Brzozów	8
290	262. Trzęsówka	Kolbuszowa	8
291	263. Tuligłowy	Jarosław	6
292	264. Turoszówka	Krosno	8
293	265. Ujście solne	Bochnia	8
294	266. Ujsoły	Żywiec	8
295	267. Wicyń	Złoczów	8
		Do przeniesienia	2494·50

		Z przeniesienia	2394·50
296	268. Wielkie oczy	Jaworów	8
297	269. Wiewiórka	Pilzno	8
298	270. Wiśniowa nad Wisłokiem	Jasło	8
299	271. Wojaszówka	„	8
300	272. Wojutycze	Sambor	8
301	273. Wola batorska	Bochnia	8
302	274. Wola kąkolowska	Rzeszów	8
303	275. Wola przemykowska	Brzesko	8
304	276. Wola radłowska	„	8
305	277. Wola radziszowska	Myślenice	8
306	278. Wola zabierzowska	Bochnia	8
307	279. Wołczuchy	Gródek	8
308	280. Wrzępia	Bochnia	8
309	281. Wulka	Brzeżany	8
310	282. Wysoka	Wadowice	8
311	283. Zachełmna	„	8
312	284. Zagórz	Sanok	8
313	285. Zagórze	Chrzanów	8
314	286. Zakliczyn koło Sieprawia	Wieliczka	8
315	287. Zalesie	Czortków	4
316	288. Zarzecze	Jasło	8
317	289. Żembrzyce	Wadowice	8
318	290. Żegocina	Bochnia	8
319	291. Żołynia	Łańcut	8

III. Osoby prywatne:

320	1. d' Abancourt Karol	Lwów	8
321	2. Abrahamowicz Ant.	„	8
322	3. Adamski Telesfor	„	8
323	4. Badeni K., hr. Eks.	Busk	8
324	5. Balko Władysław, dr.	Lwów	8
325	6. Bałłaban Jakób, inż.	„	8
326	7. Bernadzikowski Szymon, dr.	„	8
327	8. Bielski Julian, hr.	Rychcice	8
328	9. Bieńkowski Bogumił, dr.	Lwów	8
329	10. Bisanz Gustaw, prof. politechniki	„	8
330	11. Boguniewicz Piotr	Błudniki	8
331	12. Bohdanowicz-Oroszeny Stanisław	Petryłów	8
332	13. Bohosiewicz Marya	Lwów	8
333	14. Broda Jan, ks.	Przewrotne	8
334	15. Brunicki Julian, br.	Podhorce	8
335	16. Bykowski Julian, profesor	Lwów	8
336	17. Bzowski Władysław	Pantalowice	8
337	18. Cieńska Florentyna	Jabłonów	8
338	19. Cieński Tadeusz	Pieniaki	8
		Do przeniesienia	2834·50

		Z przeniesienia	2834·50
339	20. Ciesielski Teofil, dr. prof.	Lwów	8
340	21. Czartoryski Adam, książę	Sieniawa	20
341	22. Czartoryski Witold, książę	Pełkinie	8
342	23. Czaykowski Włodz.	Pietniczany	8
343	24. Dobrowolski Wł., ks.	Nowe Rybie	8
344	25. Dolański Henryk	Radłów	10
345	26. Dolański Stanisław	Baranów	8
346	27. Dorschot Alfred	Pałahicze	8
347	28. Drużbacki Feliks, dr.	Prałkowce	8
348	29. Dworski Aleks., dr.	Przemyśl	8
349	30. Dziubaczka Jan	Falkowa	4
350	31. Galant Józef, dr.	Żagórz	8
351	32. Gargas Zygmunt, dr.	Lwów	8
352	33. Głażewski Adam	Chmielowa	8
353	34. Głąbiński St., dr.	Lwów	8
354	35. Głuc Józef, ks.	Olszówka	8
355	36. Gniewosz Władysł.	Konty	8
356	37. Gniewosz Włodz., jun.	Buczacz	8
357	38. Goebel Karol	Lwów	8
358	39. Goetz-Okocimski Jan	Okocim	20
359	40. Groblewski Henryk	Szymbark	8
360	41. Groblewski Zygm.	Kałusz	8
361	42. Gromnicki Jan	Laskowce	8
362	43. Gromnicki Stan.	Oleksińce	8
363	44. Gruszecki St., c. k. inspektor	Lwów	8
364	45. Hanusiak St., ks.	Poręba wielka	8
365	46. Hochberger Juliusz	Lwów	8
366	47. Horodyńska Anton.	Korsów	8
367	48. Horodyński Zbign.	Zbydniów	8
368	49. Howorka Antoni, dr.	Tłumacz	8
369	50. Hupka Jan, dr.	Niwiska	20
370	51. Jampolski Kazim.	Łowcza	8
371	52. Jaroszyński Maryan	Błudniki	8
372	53. Jelonek Wł., ks.	Czernichów	8
373	54. Jurczak Kornyło	Tłumacz	2
374	55. Kaczyński Tomasz	Lwów	8
375	56. Karczewski Henryk	Morańce	8
376	57. Kędzior Andrzej, inż.	Lwów	8
377	58. Kobel Jan	Łoszniów	3
378	59. Kobylański Stan.	Ostrynia	8
379	60. Koleński Antoni, ks. kan.	Rymanów	8
380	61. Komorowski Stefan, hr.	Siekierzyce	8
381	62. Kopecka Ida	Morawsko	8
382	63. Koropecki Mikołaj	Dolina	2
383	64. Kosiński Ignacy	Ulanów	8
384	65. Kosko Stefan	Cerkvenica	10
		Do przeniesienia	3221·50

		Z przeniesienia	3221·50
385	66. Kozarski Teodor	Zabłotce	8
386	67. Kozłowiecki Adam	Huta komor.	8
387	68. Kraiński Wincenty	Perespa	8
388	69. Kruczek Jakób	Cieniawa	8
389	70. Krzeczunowicz Aleksander	Bołszowce	8
390	71. Krzeczunowicz Waleryan	Jaryczów	8
391	72. Krzen Edmund	Lwów	8
392	73. Krzysztofowicz Mikołaj, dr.	Załucze	8
393	74. Krzyżanowski Adam, dr.	Kraków	8
394	75. Kudelka Tadeusz, dr.	Lwów	8
395	76. Kulczycki Roman, dr.	„	8
396	77. Kühner Leopold	Chrusno	4
397	78. Kwaśniewski Jul.	Lipica dolna	8
398	79. Lenartowicz Józef.	Lubcza	8
399	80. Lenkiewicz Zygm., ks. kan.	Lwów	8
400	81. Leszczyński Feliks	Potok	1
401	82. Lewartowski Michał, br. ks.	Tartaków	10
402	83. Łoziński Edmund	Lwów	8
403	84. Madeyski Jan	Parchacz	8
404	85. Majewski Stanisł.	Lwów	16[1]
405	86. Malcburg Henryk, dr.	Biały kamień	2
406	87. Malczewski Włodzimierz	Lwów	8
407	88. Malinowski St.	Gniłowody	8
408	89. Maly Alfred	Wołowe	8
409	90. Mandybur Tymoteusz	Przemyśl	8
410	91. Margasz Władysł., dr. adw.	Lwów	8
411	92. Maurizio Edward	Wielkie Strzelce	8
412	93. Mersonowa Ludw.	Lwów	8
413	94. Miczyński Kazimierz, dr.	Dublany	8
414	95. Miętus Maciej, ks.	Lubzina	8
415	96. Münter Alfred	Waniów	8
416	97. Mycielski St., hr.	Borynicze	8
417	98. Myszkowski Stefan	Głęboka	8
418	99. Obertyński Kazim,	Stronibaby	8
419	100. Ollender Ludw., dr.	Stryj	8
420	101. Orski Stanisław	Buczacz	8
421	102. Ożarowski Adam	Strzałki	8
422	103. Paleczny Mich., ks.	Rajcza	8
423	104. Passakas Feliks	Witylówka	20
424	105. Pawlewski Bronisław, prof. polit.	Lwów	8
		Do przeniesienia	3546·50

[1]) za r. 1902 i 1903.

		Z przeniesienia	3546·50
425	106. Pawlik St., dr. prof.	Dublany	8
426	107. Pawlikowski Jan, dr.	Lwów	8
427	108. Pelczar Józef, ks. biskup	Przemyśl	8
428	109. Pilat Tadeusz, dr.	Lwów	8
429	110. Pilatowski Bol.	Dubie	8
430	111. Piniński Miecz., hr.	Koszyłowce	8
431	112. Podlewski Leon	Bajkowce stare	8
432	113. Podlewski Mikołaj	Piaseczna	8
433	114. Pollak Juliusz	Schodnica	8
434	115. Pomorski-Mikułowski Józef, prof.	Dublany	8
435	116. Potocki Andrz., hr.	Lwów	8
436	117. Potulicki Fr., hr.	Żmigród	8
437	118. Prażmowski Adam, dr.	Kraków	8
438	119. Pressen Józef, dr.	Milatyn	8
439	120. Rey Mikołaj, hr. dr.	Przyborowie	8
440	121. Rolleder	Jasło	8
441	122. Romański Antoni	Łuka	8
442	123. Rosicki Michał, ks.	Rokietnica	8
443	124. Rudkowski Jan	Lwów	8
444	125. Rudnicki Szczęsny. ks.	Golcowa	8
445	126. Rylski Tomasz	Lwów	16[1])
446	127. Sala Oktaw	Wysocko	8
447	128. Satalecki Wincenty	Kraków	8
448	129. Sawczyński Henryk, dr.	Lwów	8
449	130. Schmidt Henryk	„	8
450	131. Schoffer Franc.	Zielów	8
451	132. Schnell Oskar	Firlejówka	8
452	133. Skałkowski Tad.	Lwów	8
453	134. Skibniewski Aleksander, dr.	Hliboka	8
454	135. Skibniewski Ant.	Ulicko	8
455	136. Skibniewski Bronisław	Balice	8
456	137. Ślósarz Jan, ks. dr.	Lwów	8
457	138. Smarzewski Tadeusz	Kraków	8
458	139. Sołowij Tad., dr.	Lwów	8
459	140. Sordyl Jakób	Roczyny	0.50
460	141. Stadnicki Stanisław hr.	Krysowice	8
461	142. Starzyński Tadeusz	Derewnia	8
462	143. Stasiniewiczowa Klementyna	Zielona	8
		Do przeniesienia	3851·—

		Z przeniesienia	3851
463	144. Steczkowski Jan Kanty, dr.	Lwów	8
464	145. Stefczyk Franciszek, dr.	„	8
465	146. Stojowski Jordan Władysław	Buczacz	8
466	147. Świeżawski Antoni	Jagielnica	8
467	148. Szczepański Michał	Balanowice	8
468	149. Szczepański Piotr	Okniany	8
469	150. Szumski Kazimierz	Borysław	8
470	151. Tarnawski Apolinary, dr.	Kosów	8
471	152. Tarnowski Zdzisław, hr.	Dzików	8
472	153. Tchórznicki Mniszech Władysław	Nadyby	8
473	154. Terlecki Adam	Ożańsk	8
474	155. Torosiewicz Klemens	Rusiłow	8
475	156. Towarnicki Władysław	Lwów	8
476	157. Treter z Lubomierza Henryk	„	8
477	158. Truskolawski Włodzimierz	Płouna	8
478	159. Turnau Adolf	Tyszkowice	8
479	160. Turnau Herman	Urzejowice	8
480	161. Turnau Jerzy	Mikulice	8
481	162. Tustanowski Władysław	Knihynicze	8
482	163. Urbański Jan	Niżniów	8
483	164. Vivien Jan	Lwów	8
484	165. Vogel Aleksander, dr.	„	8
485	166. Wajda Antoni	Przemyśl	8
486	167. Wągrowski Karol, dr.	Czortków	8
487	168. Weigel Józef, dr.	Lwów	8
488	169. Wiktor Mieczysł.	Faliszówka	8
489	170. Wolniewicz Antoni	Olesza	8
490	171. Wojnar Kasper	Kraków	4
491	172. Wójcik Franciszek	Wyciąże	8
492	173. Wrzosek Tomasz	Kraków	8
493	174. Zabłocki Feliks, ks. kan, infułat	Lwów	8
494	175. Zaleski Filip, Eks.	„	10
495	176. Zbyszewski Stanisław, dr.	„	8
496	177. Zgórski Alfred, dr.	„	8
		razem . .	4121

Z kwoty ogólnej wpłynęło od Instytucyi i Stowarzyszeń 272 K., od Kółek rolniczych 2410·50, od osób prywatnych 1438·50.

[1]) za r. 1902 i 1903

D) Zarząd główny Towarzystwa.

I. Z wyboru:

Cielecki-Zaremba Artur, właściciel dóbr, poseł na Sejm krajowy
Bohdanowicz-Oroszeny Stanisław, właśc. dóbr.
Dulęba Bronisław dr., b. sekretarz Wydziału kraj.
Gargas Zygmunt dr.
Głąbiński Stanisław dr., profesor uniwersytetu we Lwowie.
Gogolewski Stanisław, lustrator Rady powiatowej w Sokalu.
Jarosz Gabryel, gospodarz.
Kulczycki Roman dr., adwokat krajowy.
Pomorski-Mikułowski Józef, profesor akademii roln. w Dublanach.
Rey Mikołaj dr. hr., właściciel dóbr.
Smagała Antoni, gospodarz.
Sowa Grzegorz, gospodarz.
Steczkowski Jan Kanty dr., dyrektor galicyjskiej Kasy oszczędności.
Stefanowski Stanisław, właściciel dóbr.
Stefczyk Franciszek dr., dyrektor Biura patronatu Spółek oszczędności.
Turnau-Dobczyc Jerzy, właściciel dóbr.
Ks. Wesoliński Adam.
Wójcik Franciszek, gospodarz.

II. Delegaci władz i instytucyi krajowych:

Ks. dr. Ślósarz Jan, delegat kapituły metropolit. obrz. łac.
Ks. Biliński Emil, kanonik, delegat kapituły metropolitalnej obrz. gr.
Ks. Moszoro Jakób, Infułat, delegat kapituły metropolitalnej obrz. orm.
Ks. Jelonek Władysław, katecheta i profesor szkoły rolniczej w Czernichowie, delegat konsystorza książęco-biskupiego w Krakowie.
Ks. dr. Pechnik Aleksander, delegat konsystorza biskupiego w Tarnowie.
Ks. Koleński Antoni, dziekan, proboszcz w Rymanowie, delegat konsystorza biskupiego obrz. łac. w Przemyślu.
Ks. Baczyński Aleksander, kanclerz kapituły lwowskiej, delegat konsystorza biskupiego obrz. gr. w Stanisławowie.
Ks. Jarema Teodat, kanonik, delegat konsystorza biskup. obrz. gr. w Przemyślu.
Dr. Pilat Tadeusz, członek Wydziału kraj., delegat Wydziału krajowego.
Dr. Sawczyński Jan Henryk, sekretarz Wydziału kraj., delegat Wydziału kraj.
Baranowski Bolesław, insp. szk., delegat c. k. Rady szkolnej krajowej.
Ks. Głodziński Antoni, profesor sem. naucz., delegat c. k. Rady szkolnej krajowej.
Dr. Skałkowski Tadeusz, adw. kraj., poseł na Sejm kraj., delegat c. k. Tow. gospod. we Lwowie.
Wiesiołowski Adolf, właśc. dóbr, delegat c. k. Tow. gospod. we Lwowie.
Konopka Stefan, właśc. dóbr, delegat c. k. Tow. rolniczego w Krakowie.
Hr. Tyszkiewicz Janusz, właśc. dóbr, delegat c. k. Tow. rolniczego w Krakowie.
Malczewski Włodzimierz, delegat Tow. Wzaj. Ubezpieczeń w Krakowie.
Garczyński Franciszek, delegat Związku Stowarzyszeń zarobk. i gospod. we Lwowie.

III. Kooptowani:

Marszałkowicz Jan, inspektor hodowlany przy c. k. Towarzystwie gospodarskiem.
Rylski Tomasz, były prof. Akademii roln. w Dublanach.
Towarnicki Władysław, kurator fundacyi im. ś. p. dr. Towarnickiego.
Żyszkiewicz Feliks, kierownik szkoły w Prusach.

E) Wydział wykonawczy Towarzystwa.

Cielecki Zaremba Artur, prezes.
Ks. Biliński Emil, I. wiceprezes.
Dr. Steczkowski Jan Kanty, II. wiceprezes.
Dr. Dulęba Bronisław, sekretarz.
Garczyński Franciszek, skarbnik.
Ks. Wesoliński Adam, zastępca skarbnika.

Członkowie:

Augustynowicz Bolesław.
Dr. Gargas Zygmunt, z wyboru.
Garczyński Franciszek, z wyboru.
Pomorski-Mikułowski Józef, z wyboru.
Rylski Tomasz, z wyboru.
Dr. Steczkowski Jan Kanty, z wyboru.
Dr. Stefczyk Franciszek, z wyboru.
Towarnicki Władysław, z wyboru.

Turnau-Dobczyc Jerzy, z wyboru.
Ks. Wesoliński Adam, z wyboru.
Dr. Pilat Tadeusz, jako delegat Wydziału kraj.
Dr. Sawczyński Jan, jako delegat Wydziału krajowego.
Dr. Skałkowski Tadeusz, jako delegat c. k. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie.
Wiesiołowski Adolf, jako delegat c. k. Towarzystwa gospod. we Lwowie.
Konopka Stefan, jako delegat c. k. Tow. rolniczego w Krakowie.
Hr. Tyszkiewicz Janusz, jako delegat c. k. Tow. rolniczego w Krakowie.
Ks. Głodziński Antoni, kooptowany.

R e f e r e n c i:

Pomorski Józef, Turnau Jerzy, Wiesiołowski Adolf: dla spraw gospodarskich.
Dr. Dulęba Bronisław: dla spraw kredytowych, asekuracyjnych i obrony pożarnej.
Rylski Tomasz: dla spraw handlowych.
Dr. Steczkowski Jan: dla spraw organizacyjnych.
Garczyński Franciszek: dla spraw finansowych.
Dr. Gargas Zygmunt: dla sprawy rozbudzenia życia towarzyskiego w Kółkach rolniczych.

F) Urzędnicy biura przy Zarządzie głównym Towarzystwa.

Adamski Telesfor, dyrektor.

Popławski Teodor, inspektor rolniczy.
Wasung Jan, „ „
Poluszyński Eugeniusz, instruktor sadownictwa.
Krasnosielski Stanisław, urzędnik konceptowy.
Schmidt Henryk, lustrator handlowy.
Malczewski Stefan, „ „
Sadowski Stanisław, „ „
Lerch Wojciech Emeryk, lustrator handlowy.
Dudrewicz Zygmunt, urzędnik.
Swieżawska Marya, manipulantka.
Pietruska Zofia, „
Drezińska Aniela, „
Jaworska Aleksandra, „

G) Redakcya Przewodnika Kółek rolniczych.

Adamski Telesfor, redaktor.
Popławski Teodor, stały współpracownik działu rolniczego.
Wasung Jan, „ „ „
Poluszyński Eugen. „ „ „ sadownictwa.

H) Skład grona nauczycielskiego przy praktycznych kursach handlowych w Czernichowie.

Góratowski Ignacy, kierownik kursów, oraz nauczyciel przepisów prawnych, skarbowych i organizacyi handlowych.

Wojaczyński Zygmunt, nauczyciel towaroznawstwa i instruktor praktyki sklepowej.

Kwiatkowski Gustaw. nauczyciel rachunkowości, korespondencyi i kaligrafii.

SPRAWOZDANIE

o organizacyach powiatowych Towarzystwa Kółek rolniczych.

Zarządy powiatowe Kółek rolniczych i Delegaci powiatowi Zarządu głównego.

Żałobnem wspomnieniem rozpoczynamy ten dział naszego sprawozdania. Znów nowy dotkliwy ubytek zaznaczyć musimy wśród grona gorliwych pracowników i szczerych przyjaciół Towarzystwa. Nieubłagana śmierć zabrała nam śp. Eugeniusza Beneszka, em. c. k. starostę a delegata naszego na powiat liski. Zasnął w Panu tuż przed zeszłoroczną Ogólną Radą na dnia 29. czerwca. Ożywiony gorącą chęcią pracy na pożytek ludu, pragnął podnieść dobrobyt tego ludu, więc wskazywał mu sposoby i drogi, prowadzące do tego celu, a zachętą i namową podniecał do wytrwania w pracy. Obowiązki delegata na powiat liski spełniał z prawdziwem poświęceniem. Jego inicyatywie zawdzięczały prawie wszystkie Kółka rolnicze powiatu swe powstanie, pod Jego troskliwą opieką utrzymywały się i rozwijały, z Jego śmiercią straciły swego życzliwego przyjaciela i światłego doradcę. Na wieść o zgonie ś p. Eugeniusza Zarząd główny Towarzystwa wysłał telegram do rodziny z wyrazami głębokiego żalu i współczucia. Cześć Jego pamięci!

* * *

Jak to już w sprawozdaniu za r. 1902 podnieśliśmy, w pośredniej organizacyi Towarzystwa zaczyna się budzić żywszy ruch. Dawne, należycie zorganizowane Zarządy powiatowe, jak jasielski — przodujący ciągle w wydatnej pracy — samborski, bocheński, gorlicki, jarosławski i wiele innych coraz ruchliwszą objawiają działalność. Obok nich wywalcza sobie zasłużone uznanie niedawno utworzony Zarząd powiatowy na powiat rudecki, który z całą starannością czuwa nad powierzonemi jego opiece Kółkami a w rozwoju tych Kółek zbiera zasłużone owoce swej systematycznej, wytrwałej pracy. Mamy jednak cały szereg takich powiatów, gdzie wydatność organizacyi pośredniej jest bardzo słaba, albo nawet żadna. Reorganizacya Zarządów w tych powiatach jest zamierzona i byłaby zapewne w znacznej części przyszła już do skutku w r. 1903 i w początkach 1904 r., gdyby akcya ratunkowa nie była nas zmusiła do skierowania pracy w innym kierunku. Czasu i sił zaledwie na tyle starczyło, aby zorganizować Zarządy powiatowe w Tarnopolu, Sanoku i Przemyślu. Prócz tego Zarząd główny mianował na kilka powiatów nowych delegatów, względnie zastępców delegatów. Pod ich kierownictwem rozpoczyna się skuteczna praca. Wydatne, żywą radość budzące wyniki wydała ona w powiecie lwowskim. Dokładny obraz tej systematycznej, szczegółowo obmyślonej akcyi przedstawia poniżej podane sprawozdanie delegata na powiat lwowski. Oby przykład dany przez Kółka rolnicze i członków tego powiatu, żywe ich współdziałanie z delegatem, gorliwe zajęcie się sprawami stowarzyszenia, coraz głębsze zrozumienie celów i zadań Kółek stały się zachętą dla innych powiatów do podjęcia prac na pożytek własny i kraju.

Biała. W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Józef Grygierzec, prezes;
Jan Kubik, zastępca;
Franciszek Kramarczyk, sekretarz;
Jan Grzybowski, skarbnik.

Bóbrka. Delegat Zarządu głównego: Rudolf Kesselring w Suchodole.

Bochnia. Skład Zarządu powiatowego został ten sam, co w roku 1902; jest mianowicie:

Ks Franciszek Ratowski, prezesem;
Dr. Klemens Rutowski, zastępcą;
Władysław Siemieński, sekretarzem i skarbnikiem.

Stan funduszów wynosił 1 stycznia 1903 r. 499 koron 72 hal. W ciągu roku kupiono żmijkę do czyszczenia zboża, udzielono subwencyi Towarzystwu ogrodniczemu w kwocie 50 koron. W końcu roku pozostało na rok następny w kasie 357 62 koron. Subwencyi Zarząd powiatowy nie otrzymał żadnych. Z Kółek rolniczych tylko Kółko rolnicze w Chronowie złożyło zasiłek w kwocie 3 koron. Posiedzeń odbył Zarząd powiatowy cztery o bardzo obszernym porządku dziennym.

Zgromadzeń powiatowych delegatów Kółek rolniczych odbyło się trzy. Połączone były z odczytami.

Urządzono dwa Zjazdy Kółek rolniczych powiatu bocheńskiego w Mikluszowicach i w Zabierzowie. Widać, że ks. kanonik Ratowski, prezes bocheńskiego Zarządu powiatowego Towarzystwa Kółek rolniczych, umiał przekonać ludność tamtejszą o pożytecznej działalności Kółek i pozyskać jej zaufanie, gdyż na obydwa Zjazdy zebrano się bardzo licznie a szczególniej Zjazd w Zabierzowie, który się odbył dnia 21 czerwca, wypadł wspaniale. — Obszerna sala w budynku szkolnym nie mogła pomieścić zgromadzonych, przeto ks. prezes przeniósł posiedzenie na obszerne błonie przad szkołą.

Pierwszy przemówił ksiądz proboszcz z Zabierzowa, przedstawiając zebranym przybyłych prelegentów pp. O. Sittauera i K. Dulębę, inspektora rolniczego z biura Zarzadu głównego we Lwowie. Następnie ks. kanonik Ratowski dziękował jeszcze raz za tak liczne zebranie się, bo wymownie to świadczy, iż lud polski zrozumiał potrzebę nauki rolnictwa i wspólnej w Kółkach pracy.

— Serce rośnie, mówił ks. Ratowski, gdy się widzi ten pracowity lud polski, wydobywający w pocie czoła skarby z łona tej świętej ziemi, darzący ją gorącą miłością i bezgranicznem przywiązaniem. Cześć Ci więc ludu polski za to umiłowanie naszej ziemi, bo nie dasz wydrzeć jej sobie nikomu ze spracowanych, lecz silnych swych rąk. Tyś więc jest najtrwalszą podstawą naszego narodu i w tobie największa siła nasza.

Po przemówieniu ks. Ratowskiego miał piękny wykład p. O. Sittauer o mechanicznej uprawie ziemi, w którym wskazywał cel i uprawę roli, ucząc, w jaki sposób można największy z racyonalnie przeprowadzonej uprawy uzyskać skutek. Przestrzegał przed zaskorupieniem mokrej ziemi, jak również i przed zbytecznem jej sproszkowaniem, a dowodził, iż tylko gruzełkowata budowa roli jest jedynie dobrą i dla każdej rośliny najodpowiedniejszą.

Następnie kierownik miejscowej szkoły p. Zieliński odczytał bardzo ładnie napisany wykład swój o sadownictwie. Prelegent zaznaczył, iż dawniej mieliśmy dużo wspaniałych ogrodów i pięknych sadów, lecz późniejsze nieszczęścia, jakie na nasz kraj spadły, spowodowały ich zaniedbanie i upadek. Sad łączy w przedziwny sposób pożytek z przyjemnością. Przyjemność znajdzie w nim każdy: stary i młody, zdrowy i chory, a i korzyść dla wszystkich duża. Ziemia pod sadami i ogrodami przynosi największy dochód. Gdyby u nas wielu drobnych rolników porzuciło pług i bronę a chwyciło za łopatę, grabie i inne narzędzia ogrodnicze, chleba nie brakłoby nikomu i choćby nas cztery razy więcej, było niż dzisiaj, niktby nie potrzebował szukać u obcych zarobku. Dziś niesłuszne są nasze narzekania na zbyteczne rozdrobnienie gruntów, bo w innych krajach na mniejszych jeszcze działkach żyją dostatnio, lecz tam nikt nie czeka z nastaniem wiosny na konie sąsiada całymi tygodniami do wyorania pół morgi pola, bo tam drobni rolnicy ręczną, ogrodową prowadzą uprawę a u nas powiadają, że „nie godzi się końskiej wykonywać roboty“.

My koło domów zaledwie na zasadzenie wierzby zdobyć się umiemy a w ogródkach tylko czosnek i cebula, jako niezbędne dodatki do strawy ziemniaczanej. Biedy jednak narzekaniem nie usuniemy nigdy, ale odgonimy ją łatwo, zmieniając drobne pólka nasze na sady owocowe i ogrody warzywne. Aby jednak sad owocowy przynosił odpowiedni dochód, musi być starannie i umiejętnie założony, inaczej zaś szkoda zachodu i trudu. Dlatego też akcyę zakładania sadów powinni ująć w swe ręce ludzie fachowo wykształceni, a takich dostarczą Towarzystwa ogrodnicze i nasz Zarząd główny. Zamiast więc podawania tutaj swych rad, przepisów i recept o zakładaniu i pielęgnowaniu sadów, prelegent wnosi, aby Zarząd powiatowy Kółek na pamiątkę dzisiejszego zebrania wyjednał z Towarzystwa ogrodniczego w Bochni założenie w tutejszej gminie szkółki drzew owocowych po myśli § 2, statutu tegoż Towarzystwa. Wniosek ten zebranie jednogłośnie uchwaliło.

Nad odczytami tymi wywiązała się ożywiona dyskusya, prelegenci bowiem radzili używania nawozów sztucznych, z którymi ludność tamtejsza jest bardzo mało obeznana,

w tym więc kierunku zwracały się liczne zapytania zebranych. Wskutek tego p. K. Dulęba inspektor rolniczy Zarządu głównego, tłumacząc ich użycie, podał do wiadomości. że założone tam zostaną pólka doświadczalne z różnymi nawozami sztucznymi, do których Zarząd główny nadeśle nawozy za darmo. Zaraz też do pól tych zapisało się kilkunastu członków, którzy zobowiązali się próby wedle wskazówek Zarządu starannie prowadzić.

Na tem późnym już wieczorem zakończono obrady.

Zarząd powiatowy mianował mężów zaufania, którzy zlustrowali kilka Kółek rolniczych. Zarząd zajmował się sprawą ochotniczych straży pożarnych, melioracyi gruntów i mleczarstwa — i udzielał według potrzeby członkom Kółek porady i pouczeń.

Bohorodczany. Delegat Zarządu głównego: vacat.

Borszczow. Delegat: vacat.

Brody. Delegat: vacat.

Brzesko. Skład Zarządu był w r. 1903, ten sam, co w r. 1902 a mianowicie: Adam Jordan był prezesem, a Dr. Szymon Bernadzikowski sekretarzem i skarbnikiem. Do kasy Zarządu złożyły zasiłek Kółka rolnicze w Palesnicy 6 koron i we Woli przemykowskiej 4 kor. Subwencyi nie otrzymał Zarząd powiatowy żadnej. Posiedzeń Zarządu nie było w r. 1903 żadnych jak również i Zjazdów powiatowych Kółek rolniczych. Czynność Zarządu ograniczała się wyłącznie do udzielania ustnych informacyi za pośrednictwem sekretarza Zarządu, ile razy poszczególne Kółka rolnicze tego żądały. Interweniowano przy założeniu Kółka roln. w Strzelcach małych i udzielono pouczeń w sprawie reorganizacyi Kółka rolniczego w Jurkowie i Szczepanowie. Ponieważ nie zostali mianowani mężowie zaufania, przeto nie odbywały się lustracye Kółek rolniczych.

Zgromadzenie powiatowe delegatów Kółek rolniczych odbyło się dnia 16 grudnia. **Wybrano** na niem **nowy Zarząd powiatowy**, w skład którego weszli:

Edward Maurizio, jako prezes;

Ks. Jakób Oleksy, jako zastępca prezesa;

Dr. Szymon Bernadzikowski, jako sekretarz i skarbnik.

Brak fachowej kontroli Kółek rolniczych spowodował w r. 1903 pewien zastój w rozwoju Kółek rolniczych. Wiele z nich nie było czynnych, a kilka sklepików kółkowych zostało zagarniętych przez sprytniejsze jednostki na własny rachunek. Mała tylko część spełniała mniej lub więcej dokładnie zadania, statutem zakreślone Aby Kółka rolnicze w powiecie brzeskim do wydatniejszej działalności pobudzić, wysłał Zarząd główny Towarzystwa delegata swego, który przy bardzo gorliwej pomocy prezesa nowowybranego Zarządu powiatowego przeprowadził lustracyę w zastoju będących Kółek. Zarząd powiatowy zamierza dołożyć starań, aby pracę rozpoczętą dalej prowadzić i budzić zainteresowanie ogółu przez częstsze zebrania, odczyty i t. p. W ostatnich czasach doprowadził Zarząd powiatowy do skutku zawiązanie Towarzystwa chowu drobiu, którego statuty zostały c. k. Namiestnictwu do zatwierdzenia przedłożone.

Brzeżany. Delegat Zarządu głownego: Kazimierz Traczewski w Hinowicach.

Zastępca delegata: Alojzy Paulo.

Brzozów. W skład Zarządu wchodzą:

Ks. Szczęsny Rudnicki, probosz z Golcowej jako prezes;

Stanisław Dydyński, właśc. dóbr, jako zastępca;

Bronisław Librewski, lustrator Rady powiatowej, jako sekretarz:

Ks. Józef Borczyk, proboszcz z Humnisk, jako skarbnik

Buczacz. Skład Zarządu powiatowego pozostał ten sam, co w roku 1902, jest mianowicie:

Artur Zaremba Cielecki prezesem i skarbnikiem;

Kajetan Sołtan-Abgarowicz zastępcą prezesa i sekretarzem.

W roku 1903 odbyło się jedno Zgromadzenie powiatowe delegatów Kółek rolniczych w Monasterzyskach dnia 17. maja. Przewodniczył prezes Towarzystwa p. Cielecki. Delegatów zebrało się około 200, tak, że sala szkoły ludowej pomieścić ich nie mogła.

Po zagajeniu posiedzenia przystąpiono do wyboru delegatów na ogólną Radę.

Następnie p. Popławski, inspektor rolniczy miał wykład o potrzebie zaprowadzenia płodozmianu, na podstawach naukowych opartego, wykazując, że tylko przy tak prowadzonem gospodarstwie ma rolnik możność uzyskania normalnego dochodu z niego, zarazem tylko wtedy może pogodzić swoje wymagania i potrzeby z wymaganiami roli i zwierząt domowych, nie narażając siebie na niespodzianki, roli na wyczerpanie, a zwierząt na zagłodzenie. Omawiał przy tej sposobności błędy popełniane przez okolicznych rolników i wkazywał rośliny pastewne odpowiednie do gruntów okolicy, mianowicie: esparcetę, przelot, oraz gorczycę. Wykład przyjęty został chętnie przez słuchaczy, poczem uchwalono na przyszłą wiosnę sprowadzić 300 kg. esparcety, celem rozpoczęcia prób z tą rośliną pastewną.

P. prezes Cielecki odnosząc się do jubileuszu, który 24. maja 1903 r. obchodzono w Żółkwi i tłómacząc powody tego jubileuszu, omawiał w pięknem historycznem zestawieniu dzieje rodzin Żółkiewskich i Sobieskich, tak ściśle z miastem Żółkwią związanych.

Wykład ten nadzwyczajnie słuchaczy zebranych zainteresował, tem więcej, że był przedstawiony bardzo wymownie i ze znajomością przedmiotu. Zrobił też ogromne wrażenie, czego dowodem, że na wniosek jednego z zebranych uchwalono uprosić kilku delegatów z różnych wsi, aby udali się na wiec jubileuszowy do Żółkwi, aby powróciwszy mogli żywem słowem opowiedzieć pozostałym o przebiegu całej uroczystości. Jako delegatów wybrano pp. Dąbrowskiego Maryana Dancewicza, Franciszka, Jabłońskiego Jędrzeja, Kleniuka Jana, Turkiewiczów Antoniego i Jana.

Na wniosek Znamirowskiego Jana, aby zbadać sprawę szkółki owocowej, założonej kosztem Zarządu powiatowego w Baryszu, o ile ona rokuje widoki pożyteczności dla powiatu, uchwalono wysłać wnioskodawcę wraz z Barcichowskim i Turkiewiczem Antoniem na miejsce dla zbadania sprawy.

Losowanie, na które prócz pożytecznych przedmiotów gospodarczych i książek składały się cztery pary francuzkich królików, zakończyło zebranie.

Mężowie zaufania lustrowali Kółka rolnicze i udzielali porady i pouczeń według potrzeby poszczególnym Kółkom

Chrzanów. Skład Zarządu powiatowego w r. 1903 był:

prezes: vacat:

wiceprezes i skarbnik: Franciszek Urbańczyk:

sekretarz: Władysław Dygulski.

Cieszanów. Delegat: Książę Władysław Sapieha w Oleszycach; zastępca: ks. Ludwik Swadowski w Oleszycach.

Czortków. Nowy Zarząd, wybrany w lipcu 1902 roku, ukonstytuował się w końcu września i weszli do niego;

Józef Radziechowski, jako prezes;

Stanisław Wyhowski, jako zastępca;

Włodzimierz Wolski, jako sekretarz.

Dąbrowa. Delegat Zarządu głównego: dr. Józef Datka, adwokat.

Dobromil Delegat: Dr. Ludwik Cwiklicer z Dobromila.

Dolina. Delegat Zarządu głównego: ks. kan. Hipolit Zaremba w Dolinie.

Drohobycz Delegat: vacat.

Gorlice. W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Ks. Antoni Walawender, prezes;

Henryk Groblewski, zastępca prezesa i skarbnik:

Ks. Antoni Tenczar, sekretarz.

W roku 1903 otrzymał Zarząd powiatowy 100 K subwencyi z Rady powiatowej w Gorlicach. Przychód wraz z pozostałością z roku 1902 wynosił w tym roku 314 koron, rozchód 101.04 K tak, że pozostało w kasie na 1904 r. 112.96 koron.

Zarząd odbył sześć posiedzeń. Załatwiano na nich sprawy bieżące, omawiano sprawę sprowadzania nawozów sztucznych na wspólny rachunek, postanowiono starać się o urządzenie kursu pożarnictwa.

Prezes Zarządu zawiązał Kółko rolnicze w Kobylance, przyczem pouczał w dłuższym wykładzie o celach i zadaniach Kółek rolniczych.

W roku 1903 odbyły się cztery Zgromadzenia powiatowe Kółek rolniczych. Na pierwszem zdawał p Aleksander Mordawski sprawozdanie z Ogólnej Rady w Tarnowie, gdzie głos zabierał o przymusowych stowarzyszeniach rolnych.

Drugie Zgromadzenie powiatowe Kółek rolniczych odbyło się w Ropie dnia 19. kwietnia. Rozpoczęto je o godz. 4 popołudniu pod przewodnictwem prezesa Zarządu powiatowego gorlickiego ks. Antoniego Walawendra, w obecności pp. Henryka Groblewskiego, ks. Jana Markowicza, ks. Antoniego Tenczara, Ks. Jana Łaszczki, Arendta, nauczyciela miejscowego, i delegata Zarządu głównego, inspektora rolniczego p Popławskiego, oraz około 70 zgromadzonych rolników, między którymi było także kilka kobiet.

Prezes ks. Walawender w słowie wstępnem witając zgromadzonych, wyjaśnił im cel takich zebrań, urządzanych na razie dwa razy do roku w każdem Kółku po kolei, a zachęciwszy do uważnego przysłuchiwania się wykładom, zarazem wezwał słuchaczy do podnoszenia wątpliwych, względnie niezrozumiałych dla nich spraw, i żądania wyjaśnień.

Ks. Antoni Tenczar jako prelegent omówił obszernie konieczność używania nawozów sztucznych wobec niedostatku obornika czyli gnoju zwierzęcego, przy czem nie zaniedbał poruszyć także sprawy nawozów zielonych.

Omówiwszy konieczność dostarczenia roślinom odpowiedniej ilości pokarmów, wymienił główne rodzaje tych pokarmów, a przechodząc je po kolei, wskazywał zarazem na środki dostarczenia ich roślinom, jednocześnie przedstawił słuchaczom koszta stosunkowe użycia tego lub owego nawozu i zwrócił uwagę słuchaczy na konieczność badania i kontrolowania tychże nawozów, by o ile możności uniknąć oszukaństwa ze strony sprzedawcy; wskazał przytem najlepsze źródła nabywania nawozów.

Po wykładzie wszczęła się dyskusya, w której zabierali głos w sprawie nawozów sztucznych p. Groblewski, a co do nawozów zie-

lonych Ks. Walawender, inspektor Popławski i kilku włościan

Drugim punktem porządku dziennego była sprawa pobudzenia Kółek rolniczych do większej a zarazem żywotniejszej działalności.

W tej sprawie zabrał głos inspektor p. Popławski, jako delegat Zarządu głównego, a zacząwszy od porównania, iż tak, jak obowiązkiem każdego katolika jest znać katechizm, który go poucza, czego ma uniknąć a co spełniać, co jest grzechem a co cnotą, tak dla każdego członka jakiegokolwiek stowarzyszenia obowiązkiem jest znać statut tego stowarzyszenia. W rozwinięciu tej myśli przedłożył słuchaczom znaczenie głównych paragrafów statutu, wskazujac na obowiązki członków, a zarazem przedstawiając korzyści, jakie z należenia do Towarzystwa Kółek odnoszą. Podniósł zarazem znaczenie wspólności czynu i doniosłość tegoż, nie pominął także i tej okoliczności, że przez rzetelne korzystanie z dobrodziejstw Kółek rolniczych łatwo dojść można do oświaty, moralności, a przez nie do dobrobytu. Gorąco wezwał słuchaczy, aby nie lekceważyli Kółka, lecz garnęli się do niego, zbierali się, wspólnie odczytywali „Przewodnika" i książki pouczające, pamiętając na to, że wszelkie usiłowania tak głównego jak też powiatowego, a nawet miejscowego Zarządu na nic się nie zdadzą, jeżeli członkowie nie poprą tych usiłowań ze swojej strony.

Na zakończenie zabrał powtórnie głos prezes ks. Walawender i nawiązując do wypowiedzianego przez delegata Zarządu hasła „w łączności siła", zwrócił uwagę członków z gminy Ropa na możność wspólnego nabycia obszaru dworskiego tamże, co łatwo wspólnemi siłami z korzyścią dla nich dałoby się uskutecznić. Zakończył podziękowaniem tak poprzednim mowcom jakoteż i zebranym.

W imieniu zebranych ks. Jan Łaszczki, jako przewodniczący Kółka w Ropie, wypowiedział gorące wyrazy wdzięczności za zwołanie do Ropy zgromadzenia. Nastąpiło rozdanie szczepów, zakupionych przez Zarząd powiatowy, między członków oraz książeczek pouczających, nadesłanych przez Zarząd główny. Zamierzony wykład o niektórych gatunkach owoców, odpowiednich do miejscowych warunków, odpadł z powodu spóźnionej pory.

Trzecie Zgromadzenie powiatowe odbyło się dnia 26. kwietnia w Łużnej z następującym porządkiem dziennym:

1) Wykład ks. Antoniego Walawendra: „czem pobudzić Kółko rolnicze do ruchliwego życia".

2) Wykład ks. Markowicza: „o sadownictwie".

3) Obrazy świetlne.

4) Rozlosowanie szczepów.

Czwarte Zgromadzenie powiatowe delegatów Kółek rolniczych odbyło się dnia 5. listopada w Sokole. Byli na niem obecni oprócz 67 delegatów i członków miejscowego Kółka rolniczego, prezes Zarządu powiatowego ks. Antoni Walawender z Kobylanki, miejscowy proboszcz ks. Markowicz z Szymbarku, miejscowy właściciel dóbr, a jako delegat Zarządu głównego p. Poluszyński.

Zgromadzenie otworzył ks. Walawender zaznaczając w swem przemówieniu cel i znaczenie zjazdów powiatowych, dalej zachęcał do pracy nad podniesieniem sadownictwa i prosił, aby zgromadzeni słuchali pilnie wykładu o sadzeniu drzewek. Następnie p. Poluszyński miał wykład o zakładaniu sadów i sadzeniu drzew owocowych. Ks. Markowicz pokazywał przywiezione ze sobą owoce, zachęcając zebranych do sadzenia drzew owocowych o szlachetnych odmianach. Po pogadance na temat sadownictwa zamknął ks prezes zgromadzenie, dziękując obecnym za przybycie a zarazem oddał przewodniczącemu Kółka miejscowego ks. Sosowi 40 sztuk drzewek owocowych, które Zarząd powiatowy zakupił do rozdziału między członków Kółka rolniczego.

Gródek. Delegat Zarządu głównego: Jan Bogdanowicz.

Grybów. Zarząd powiatowy rozwiązał się a delegat dotychczas nie mianowany.

Horodenka. Delegat: vacat.

Husiatyn. Delegat Zarządu głównego: ks. Kazimierz Głowiński w Chorostkowie.

Jarosław. W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Książę Jerzy Czartoryski, prezes;
Adam Terlecki, zastępca prezesa;
Józef Dąbrowski, sekretarz i skarbnik.

Subwencyi nie otrzymał Zarząd powiatowy żadnych i nie rozprządzał w r. 1903 żadnymi funduszami, Na rok 1904 złożyły Kółka rolnicze w Muninie, Tapinie, Cieszacinie i Zarzeczu po 4 korony do kasy Zarządu powiatowego.

Odbyły się cztery posiedzenia Zarządu powiatowego. Omawiano sprawę zakładania kas Raiffeisena, zakupna ulepszonych narzędzi gospodarskich, sprowadzania wspólnych nawozów sztucznych i nasion. Zajmowano się sprawą dotkniętych powodzią. Omawiano dalej sprawę straży pożarnych i kursu pożarnictwa, który postanowiono urządzić w roku 1904. Zastanawiano się również, przy których Kółkach możnaby z korzyścią zakładać sklepy. Zarząd powiatowy zwracał się do Wydziału krajowego w sprawie otrzymania sprzedaży soli dla Kółka rolniczego w Muninie, Morawsku i Pruchniku, a w sprawie podatkowej do Krajowej Dyrekcyi skarbu od Kółka rolniczego w Chorzowie.

W posiedzeniach Kółek brał Zarząd powiatowy czynny udział przez swoich delegatów, którzy przy tej sposobności zwiedzali gos-

podarstwa włościańskie, udzielali pouczeń we wszelkich kwestyach, dotyczących rolnictwa, i zwracali uwagę członków, ażeby tak nasiona jak i nawozy sztuczne i narzędzia rolnicze sprowadzali za pośrednictwem Zarządu głównego. Zgromadzenia powiatowe Kółek rolniczych odbyły się dwa, na których wygłoszono wyczerpujące wykłady.

Jasło. W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Władysław Rieger, prezes i skarbnik;

Ks. kan. Władysław Sarna zastępca:

Kazimierz Piliński, sekretarz.

Przychody wynosiły w r. 1903 k 7933·61 a rozchody kor. 7602·79, pozostało na rok 1904 koron 330·82. Rada powiatowa jasielska udzieliła subwencyę 224 koron, Towarzystwo rolnicze okręgowe 8 koron. Wkładki złożyły następujące Kółka: Dębowiec i Zarzecze po 6 kor, Bezdziedza, Kalembina po 4 kor., Lublica Potakówka po 3 kor., Czeluśnica, Sieklówka, Warzyce, Wola dębowiecka po 2 korony.

Zarząd powiatowy odbył osiem posiedzeń. Uchwalono na nich porządek dzienny na zgromadzenia powiatowe, załatwiono sprawy poszczególnych Kółek. Głównie jednakże zajmowano się sprawami wystawy Kółek rolniczych w powiecie jasielskim, która się odbyła w Jaśle w dniach 8. i 9. lipca równocześnie z Ogólną Radą. Urządzeniem tej wystawy zajął się Zarząd powiatowy bardzo gorliwie i okazał niestrudzoną działalność. Chcąc zachęcić Kółka rolnicze do wzięcia jak najliczniejszego udziału w tej wystawie, wydał Zarząd powiatowy w Jaśle w początkach kwietnia następującą odezwę:

Byłoby zbytecznem rozwodzić się szerzej nad zbawienną działalnością Kółek rolniczych w kraju naszym. Coroczne sprawozdania Zarządu głównego w wymownych cyfrach przedstawiają, jak coraz liczniejszy zastęp osób garnie się do naszego Towarzystwa, by jak najwyżej podnieść stan naszego włościaństwa i drobnomieszczaństwa

Jeżeli zaś wogóle w całym kraju Kółka rolnicze coraz pomyślniej się rozwijają, to z dumą stwierdzić możemy, że powiat jasielski w tej pracy obywatelskiej wszystkie inne wyprzedził i za przykład innym powiatom służyć może. Dowodem tego niezwykle wysoka liczba Kółek (36), wzrastająca z każdym dniem, korzystanie z czytelń, wzorowe prowadzenie sklepików, coraz liczniejsze drenowanie pól i meliorowanie łąk włościańskich, z każdym rokiem rosnący u włościan popyt za nasionami i nawozami sztucznymi, a obok tego piękny rozwój przemysłu garncarskiego, mleczarskieskiego itp. W ślad za postępem materyalnym idzie także postęp potrzeb ekonomicznych i kulturalnych, a rozwój w tym kierunku na każdym kroku coraz bardziej staje się w naszym powiecie widoczny.

Aby ten niezwykły rozwój przedstawić i do dalszej pracy na tem polu zachęcić poczęła od pewnego już czasu kiełkować wśród włościan tutejszych myśl urządzenia powiatowej wystawy jasielskich Kółek rolniczych

Myśl ta długo w sferze projektów pozostająca, ma być wreszcie w czyn wprowadzona.

Oto na Walnem Zgromadzeniu Kółek jasielskich 14. listopada 1902 zapadła uchwała urządzenia w roku bieżącym wystawy powiatowej. Termin jej wyznaczony został na miesiąc lipiec.

Z wystawą tą połączone będzie także premiowanie koni, bydła domowego, nierogacizny i innych zwierząt domowych. Projekt urządzenia tej wystawy znalazł żywe poparcie w Zarządzie głównym naszego Towarzystwa, który radą i czynem pomocy swojej udzielić nam przyrzekł Dla uświetnienia tej wystawy naszej, postanowił Zarząd główny Kółek rolniczych zwołać na 8-go i 9-go lipca b. r. do Jasła Ogólną Radę z całego kraju, a nasze Towarzystwo rolnicze okręgowe w ojcowskiej swej pieczy dla włościan, postanowiło równocześnie urządzić wystawę i premiowanie bydła, koni i chlewni.

Mamy więc przed całym niejako krajem zdać egzamin z naszej działalności obywatelskiej!

Ciesząc się zaufaniem i poparciem Wysokiego Wydziału krajowego, jasielskiej Rady powiatowej, naszego Towarzystwa rolniczego okręgowego, Reprezentacyi miasta Jasła, Zarządu głównego Kółek rolniczych i licznych kół obywatelskich, wszelkich sił dołożyć musimy, by wystawę naszą jak najpiękniej przed społeczeństwem naszem przedstawić.

Dlatego też wzywamy wszystkie warstwy naszego społeczeństwa, zarówno Wiel. Duchowieństwo jak i Obywatelstwo ziemskie, zarówno sfery mieszczańskie jak i włościańskie naszego powiatu, do łączenia się z nami w tej wspólnej pracy, do popierania i zachęcania naszych wystawców, ażeby to zamierzone dzieło się powiodło i ażebyśmy naszym współziomkom z całego kraju pokazać mogli, co może stworzyć kilkunastoletnia praca organiczna, łączność solidarna, wspólność myśli i obowiązków obywatelskich.

Czas szybko leci, a termin 8-go i 9-go lipca blizki, więc trzeba się zakrzątnąć do energicznej pracy, ażeby zadaniu temu podołać — Prosimy zatem najusilniej P. T. Panów, ażeby nietylko wymową ale radą i czynem życzliwie popierali cele wystawy Kółek rolniczych jasielskich, a o wszystkie wyjaśnienia lub informacye, raczyli się zgłaszać wprost do Komitetu.

Odezwa niepozostała bez skutku i osiągnęła zamierzony cel. Starania i trudy Zarządu,

powiatowego nie były bezowocne, gdyż wystawa wypadła bardzo dobrze.

Jak w minionych latach, tak również i w r. 1903. otaczał Zarząd powiatowy Kółka rolnicze w powiecie jasielskim troskliwą opieką. Wszelkie ich życzenia załatwiał szybko i przychylnie. Usilnie się stara, by przy każdem Kółku rolniczem zawiązano ochotniczą straż pożarną i uważa za bardzo potrzebne urządzenie kursu pożarnictwa dla Kółek rolniczych w r. 1904, chociaż już w r. 1903 Rada powiatowa urządziła kurs taki w Jaśle. Baczną także zwraca uwagę na rozbudzenie życia towarzyskiego po Kółkach rolniczych i postarał się, by amatorzy włościanie z Kalembiny dali w sali „Sokoła“ w Jaśle dwa przedstawienia w czasie Ogólnej Rady — i że później grali kilka sztuk ludowych w Kołaczycach, Szebniach, Tarnowcu.

Pośrednictwo Zarządu powiatowego w zakupnie nawozów sztucznych i nasion było znaczne, sprowadził on bowiem dla Kółek rolniczych samych nasion za 7.186 Koron

Mężowie zaufania lustrowali przydzielone sobie Kółka i tak: Ks. Władysław Sarna Kółko w Łączkach i we Wojaszówce, Ks. Zygmunt Męski w Dębowcu i Zarzeczu, Józef Wyżykowski w Przybówce, Wawrzyniec Drewniak we Wrocance i Tarnowcu. Podczas lustracyi mężowie zaufania udzielali rad i pouczeń w różnych sprawach.

W roku 1903 odbyły się 4 Zgromadzenia powiatowe — i 6 Zjazdów powiatowych. Na zebraniach tych, zazwyczaj bardzo licznych, wygłaszano obszerne wykłady, dotyczące rolnictwa, straży pożarnych, melioracyi gruntów, sadownictwa.

Jaworów. Delegat Zarządu głównego; Franciszek hr. Colonna-Czosnowski w Ożomli.

Kałusz. Delegat Zarządu głównego: Ks. Marcin Prugar w Podmichalu.

Kamionka. W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Ksiądz Dziekan Kazimierz Aktyl, prezes;
Maryan Bogdanowicz, zastępca;
Władysław Sanecki, sekretarz;
Ks. Władysław Oprzędkiewicz, skarbnik.

W ciągu roku nie otrzymał Zarząd powiatowy żadnych subwencyi i żadne Kółko nie złożyło składki. Fundusze wynosi y w gotówce 355 kor. 84 halerzy

Zarząd powiatowy odbył 4 posiedzenia, na których omawiano obszernie sprawę rozwoju Kółek rolniczych w powiecie, sprawę założenia szkoły koszykarskiej w Busku, dalej potrzebę założenia 10 czytelń w 10 gminach, dyskutowano nad ustanowieniem porządku dziennego wiecu parafialnego, mającego się odbyć w Busku.

Kurs handlowy, który zamierzono odbyć w Busku, nie przyszedł do skutku z powodu małej liczby kandydatów. Energiczną działalność rozwinął Zarząd powiatowy w akcyi, podjętej dla niesienia pomocy powodzianom w zachodniej Galicyi, a uprosiwszy na mężów zaufania wiele poważnych osób z duchowieństwa i z pomiędzy świeckich, zajął się gorliwie zbieraniem składek tak w naturze jak pieniężnych

Kolbuszowa. Delegat Zarządu głównego: Janusz hr. Tyszkiewicz.

Kołomyja. Delegat Zarządu głównego: Mieczysław Jasiński, właściciel dóbr i sekretarz Rady pow.

Kosów. Delegat: vacat.

Kraków. W skład nowo obranego Zarządu wchodzą:

Włodzimierz Tetmajer, jako prezes;
Mieczysław Szybalski, jako zastępca:
Dr. Łucyan Rydel, jako sekretarz;
Dr. Sebastyan Stafiej, jako skarbnik;

Członkowie Zarządu wybrani zostali na Zgromadzeniu powiatowem delegatów Kółek rolniczych, które odbyło się w dniu 26 czerwca 1903 r. pod przewodnictwem p Jana Skirlińskiego, prezesa poprzedniego Zarządu powiatowego.

Po zagajeniu i przyjęciu sprawozdania z czynności Zarządu przeprowadzono obszerną dyskusyę nad tem, w jakim kierunku i jakimi sposobami należałoby w powiecie krakowskim popierać rozwój Kółek rolniczych. Następnie wybrano delegatów na Radę ogólną Towarzystwa w Jaśle.

W końcu dr. Stafiej streścił i omówił obowiązujące od dnia 1. kwietnia r. 1903 ustawy agrarne, a przedewszystkiem ustawę o komasacyi. Referent zakończył życzeniem, ażeby Kółka rolnicze specyalnie zajęły się sprawą komasacyi i podziału względnie uregulowania gruntów, wspólnie użytkowanych, w myśl nowych ustaw, ażeby na zgromadzeniach omawiano te ustawy i aby zachęcano się wzajemnie celem nakłaniania do zgłoszenia się o komasacyę potrzebnej połowy właścicieli gruntów w każdej tej gminie, w której są ku temu warunki. Zgromadzeni delegaci Kółek rolniczych okazywali żywe zainteresowanie się sprawą komasacyi; może więc pójdą za życzeniem referenta i będą jako inteligentni włościanie agitowali w swych gminach za tem, aby wcześnie korzystano z tych nadzwyczajnie dla rolników doniosłych ustaw.

Krosno W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Dr. Stanisław Starowieyski-Biberstein, jako prezes;
Michał Mięsowicz, zastępca;
Konstanty Holzer, sekretarz.

Limanowa. Zarząd powiatowy nie zorganizował się na podstawie nowego statutu.

Lisko. Delegat Zarządu głównego: vacat.

Lwów. *Sprawozdanie roczne po dzień 31. maja 1904. z czynności delegata Zarządu głównego na powiat lwowski i z działalności Kółek rolniczych w powiecie lwowskim.*

Rok upłynął od poruczenia podpisanemu uchwałą Zarządu głównego z 22 kwietnia 1903 obowiązków delegata na powiat lwowski. Rok minął od wydania pierwszej jego odezwy z 26 kwietnia 1903, którą wezwał członków Kółek rolniczych powiatu do zgodnej, wspólnej pracy, krzepiąc ich nadzieją, że ta zespolona praca w Kółkach wydać musi plony na pożytek ich własny i ich rodzin. Dążąc zaś do osiągnięcia tych plonów, delegat podjął planową, we wszystkich szczegółach obmyślaną akcyę, z wiarą i ufnością w powodzenie dobrej sprawy.

O ile zabiegi podjętej akcyi na gruncie Kółek rolniczych w powiecie lwowskim w podanym okresie odniosły pożądany skutek, wykazuje niniejsze sprawozdanie.

Kółka rolnicze. Z dorobku poprzedniego delegat objął pod swe kierownictwo 17 Kółek. Siedzibami ich były: Biłka królewska, Dawidów, Dublany, Hodowica, Hołosko wielkie, Kamienopol, Kleparów, Konopnica, Kościejów, Krotoszyn, Kulparków, Prusy, Pustomyty, Rzęsna polska, Siemianówka, Zamarstynów, Zaszków.

Niejedno z nich było w zastoju, jednak gdy ruch po Kółkach sąsiednich żywiej się począł objawiać, i w tych osłabionych i wątłych organizmach dobry przykład zaszczepił nowego ducha.

Zwiększyły się niebawem posterunki pracy, gdy przy współudziale delegata powstało w 1903 r. 10 nowych Kółek rolniczych, a to w Biłce szlacheckiej, Brzuchowicach, Kozielnikach, Malechowie, Pasiekach miejskich, Zimnej wodzie, Zimnej wódce, Żydatyczach, a w 1904 r. znowu 10 a to w Chruśnie nowem, Dornfeldzie, Glinnej, Joppe (Jastrzębkowie), Krzywczycach, Maliczkowicach, Nawaryi, Podsadkach, Sygniówce, Zuchorzycach.

Obecnie istniejące Kółka rolnicze, z przyłączeniem Kowyru i Wolicy do Glinnej-Nawaryi i Nagórzan do Maliczkowic obejmują w powiecie lwowskim czterdzieści gmin. Niektóre z nich są jeszcze wątłą latoroślą, zato inne już wybitny wpływ wywierają, dzięki swym gorliwym kierownikom. Z uznaniem podnieść należy, iż z dawniejszych Kółek (prócz jednego) tudzież wszystkie nowsze przedłożyły obowiązkowe sprawozdanie roczne.

Zebrania Kółek rolniczych. Zebrań tych, do których pierwszorzędne przywiązujemy znaczenie — odbyło się po Kółkach powiatu 490. Na zebraniach tych podniesiono niejedną myśl zdrową, niejedną pożyteczną naukę zaczerpnięto na nich czy to z Przewodnika Kółek rolniczych, czy też z innych pouczających pism lub wyniesiono ze skarbnicy doświadczeń, a to albo już wydało, albo w najbliższej przyszłości wyda zbawienne owoce.

Donioślejsze jeszcze znaczenia mają zebrania ogólne: Zjazdy powiatowe, z których — jak poniżej wykazujemy — wyszła inicyatywa do działalności Kółek rolniczych w całym powiecie. Sprawie tych zebrań poświęcił delegat troskliwą uwagę.

I-szy Zjazd powiatowy Kółek rolniczych we Lwowie z dnia 17 maja 1903. odbył się przy udziale 80 reprezentantów Kółek rolniczych. Wielkim jego pożytkiem było to, że zapoznał, zbliżył do siebie przedstawicieli Kółek rolniczych powiatu. Na zebraniu tem delegat obznajomił uczestników Zjazdu z korzyściami i warunkami organizacyi Kółek rolniczych. Po nim Dr. Wł. Kulczycki zapoznał zgromadzonych z głównymi pasożytami, szkodliwymi zarówne ludziom jak i zwierzętom domowym. Następne pouczenie p Eug. Poluszyńskiego zachęciło włościan do zajęcia się sadownictwem.

Nadto odczyt p. Jana Szafrańskiego poruszył słuchaczów. Dowiedzieli się o groźnych pożarach, które w 5 ostatnich latach naraziły nasz kraj na szkodę 40 milionów koron, i otrzymali wskazówki, jakich się imać mają wypróbowanych środków obrony pożarnej. Pod wrażeniem tego odczytu, uczestnicy Zjazdu postanowili: co prędzej przystąpić do organizowania w Kółkach rolniczych ochotniczych straży pożarnych.

Powzięto dalej uchwałę urządzenia kursu pożarnictwa.

Uchwała — jak poniżej podajemy — została wykonana.

II-gi Zjazd powiatowy Kółek rolniczych w Prusach, dnia 14 czerwca 1903, znacznie posunął naprzód sprawę Kółek rolniczych w powiecie lwowskim.

Zjazd ten połączony był z ćwiczeniami i popisem ochotniczych straży pożarnych z Prus. Kamienopola i Kleparowa.

Obok tego zainteresowała żywo uczestników Zjazdu wystawa bydła, chowu tamtejszych gospodarzy.

Na wydatną całość Zjazdu w Prusach złożyły się również przemówienia przewodniczącego miejscowego Kółka rolniczego, pana Andrzeja Tyszkowskiego i ks. proboszcza Bąkowskiego, tudzież wygłoszone referaty. Dr. B. Dulęba wyjaśnił, jakie korzyści i w jaki sposób ociągają włościanie z należenia do Kółek rolniczych.

Po nim p. Eug. Poluszyński pouczył o sposobie korzystnego prowadzenia sadownictwa przez włościan powiatu lwowskiego

P. Feliks Żyszkiewicz przemówił na temat „Zgoda buduje, niezgoda rujnuje“.

Na Zjeździe tym uchwalono:

a) Ustanowić mężów zaufania dla Kółek rolniczych:

b) Urządzić powiatowy kurs pożarnictwa;

c) Zarządzić uroczystości sadzenia drzew owocowych;

d) Przyznać nagrody odszczególnionym wystawcom podczas wyż wspomnianego przeglądu bydła.

Postulat pod a.) w całej pełni został ziszczony, mianowicie w myśl §. 30 statutu T. K. R. ustanowieni zostali mężowie zaufania dla wszystkich Kółek rolniczych w powiecie lwowskim.

Co do postulatów pod b) i c), to o ich wykonaniu poniżej zdajemy sprawę.

W myśl postulatu pod d) Zarząd główny przyznał pieniężne nagrody zasłużonym wystawcom, a wręczył je delegat powiatowy interesowanym podczas następnego zebrania okręgowego w Prusach.

Wspomnieć się godzi o pozostałem w pamięci uczestników Zjazdu, gościnnem przyjęciu, zgotowanem dla nich staraniem reprezentantów miejscowego Kółka rolniczego i gminy.

III-ci Zjazd powiatowy we Lwowie dnia 12. września 1903 miał na celu bezwłoczne zorganizowanie powiatowego komitetu ratunkowego T. K. R. dla zbierania datków w gotówce i w naturze w powiecie lwowskim na rzecz ludności włościańskiej, dotkniętej klęskami elementarnemi wylewów i gradobicia.

Z polecenia centralnego komitetu ratunkowego T. K. R. delegat powiatowy zaprosił na powyższy Zjazd reprezentantów Kółek rolniczych, gmin, obszarów dworskich, duchowieństwa i nauczycielstwa ludowego.

Zaproszeni przy udziale pana Starosty i przedstawicieli Wydziału powiatowego i Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń uchwalili regulamin wykonawczy dla komitetu i mężów zaufania akcyi ratunkowej i wybrali komitet ratunkowy na powiat lwowski w następującym składzie:

Przewodniczący Dr. B. Dulęba; zastępcy przewodniczącego ks. Polek, proboszcz obrz. łać. w Winnikach, ks. Bielinkiewicz, proboszcz gr. kat na Zniesieniu i p. Włodzimierz Malczewski, dyrektor Tow. Wzajemnych Ubezpieczeń, skarbnik Dr. Tadeusz Kudelka i sekretarz p. Jan Dyląg.

Wybrany komitet w wykonaniu poleceń otrzymanych na Zjeździe, zaapelował do mieszkańców w powiecie i w swej odezwie podniósł, że pomoc wszystkich jest konieczna i nagląca.

Do rozesłanej odezwy dołączył komitet karty legitymacyjne dla ustanowionych mężów zaufania w całym powiecie wraz z uchwalonym regulaminem. W planowej akcyi podzielono powiat na 11 okręgów, dla każdego okręgu wybrano odpowiednią liczbę mężów zaufania z upoważnieniem tworzenia miejscowych komitetów ratunkowych na jedną lub więcej gmin. Do współdziałania zaproszono prócz Zarządów Kółek rolniczych duchowieństwo, gminy, obszary dworskie i nauczycielstwo ludowe.

W ten sposób wdrożona i wytrwale przez Komitet ratunkowy powiatowy prowadzona akcya nie zawiodła.

Nieomal zewsząd popłynęły ochotne datki, a nawet niezamożni, wiedzeni uczuciem braterskiej miłości, pospieszyli z ofiarami.

Rezultat akcyi ratunkowej w powiecie lwowskim okazał się pomyślny. Mianowicie datki, dotąd obliczone i oddane do dyspozycyi centralnego komitetu ratunkowego T. K. R przyniosły w gotówce 2.136 K. 57 h.

Z datków w naturze zebrano

ziemniaków	63073	kg.
żyta	7,583	"
pszenicy	1,108	"
jęczmienia	1,447½	"
hreczki	780½	"
prosa	588	"
wyki	100	"
buraków	74	"
kapusty	177	"
grochu	64	"
bobu	199	"
razem	75,194	kg.

Dla szczupłości miejsca nie mogąc wymienić wszystkich P. T. ofiarodawców i P. T. mężów zaufania, którzy zajęli się zbieraniem datków, składamy Przewielebnemu Duchowieństwu, szanownemu Nauczycielstwu i Czynnym gminom i Obszarom dworskim w imieniu obdarzonych „Bóg zapłać“, zaś szanownym Zarządom Kółek rolniczych za gorliwe ich współdziałanie wyrażamy szczere uznanie.

Kursa. Konkretnym wynikiem pierwszych dwóch Zjazdów powiatowych stały się specyalne kursa i pouczenia, które obok Przewodnika Kółek rolniczych przyczyniły się do szerzenia pośród włościan potrzebnej wiedzy.

Dla wiadomości ogólnej podajemy szczegóły z odbytych specyalnych kursów i praktycznych pouczeń, jak następuje:

Powiatowy kurs pożarnictwa w Zamarstynowie pod Lwowem w dniach 5, 6, 7 listopada 19 3 zgromadził 62 uczestników, mianowicie 60 z powiatu lwowskiego i po jednym z Starego sioła i Posady olchowskiej.

Kierownictwo nauki teoretycznej i praktycznej w zakresie obrony pożarnej spoczywa-

ło w wytrawnych rękach p. Antoniego Szczerbowskiego, sekretarza Krajowego Związku ochotniczych straży pożarnych. Wprowadzeniu kursu pomocny był p. Karol Sardeński. Nadto przy ćwiczeniach na strażnicy miasta Lwowa p. Floryan Złotnicki zastępca naczelnika straży pożarnej miejskiej, pouczał o alarmowaniu i pogotowiu, a Dr. Ignacy Lickendorf o doraźnej pomocy w nagłych wypadkach podczas pożaru.

Do ćwiczeń praktycznych pożarnictwa użyto sikawek kołowych i przenośnych z gal. akc. Towarzystwa wagonów i maszyn w Sanoku i z fabryki maszyn i sikawek Antoniego Rożena w Krakowie oraz przyborów pożarnych, dostarczonych przez fabrykę Rozmanita w Nowym Sączu

Kurs, rozpoczęty pierwszego dnia rano po nabożeństwie, wypełnił w całości ułożony program nauki. Nauka odbywała się przed i popołudniu. Z zakończeniem kursu odbył się egzamin w obecności reprezentatów Zarządu głównego, Starostwa, Wydziału powiatowego, Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń. Uczestnicy kursu, przeważnie rolnicy w wieku od 18 do 45 lat, posiadali ukończoną szkołę ludową i fizyczne zdolności do czynnego udziału w straży pożarnej. Uczestnicy przy egzaminie odpowiedziami teoretycznemi z nauki pożarnictwa i zręcznem wykonywaniem ćwiczeń praktycznych, budzili żywe zainteresowanie i zjednali sobie pełne uznanie. Egzaminowani uczestnicy otrzymali pisemne poświadczenia uzdolnienia na instruktorów ochotniczych straży pożarnych w gminach wiejskich.

Koszta utrzymania i przyjęcia uczestników kursu, za przyczynieniem się Wydziału powiatowego, pokryła kasa Zarządu głównego. Lokalu na pomieszczenie uczestników użyczyło Prezydyum miasta Lwowa a na naukę i ćwiczenia gmina zamarstynowska.

Teatr ludowy wystawił dla uczestników kursu sztukę ludową „Zagroda Sobkowa". Drugiego dnia uczestnicy zwiedzali wystawę świetlanych obrazów, przedstawiających Kraków Ojców i Częstochowę, które pokazywał im i objaśniał p. Jan Bajger. Dnia trzeciego na pamiątkę kursu uczestnicy tegoż wspólnie się fotografowali z delegatem powiatowym i kierownikiem kursu.

Uroczystości sadzenia drzew owocowych odbyły się: w Hołosku wielkiem dnia 31 października 1903, w Malechowie dnia 3 listopada 1903., w Kozielnikach dnia 11. kwietnia 1904 staraniem Zarządu miejscowych Kółek rolniczych i za współdziałaniem delegata powiatowego i instruktora sadownictwa.

Uroczystość ta upamiętniła się miłem wspomnieniem, a była ona dla gospodarzy, ich żon i dzieci, którzy gromadnie uczestniczyli, prawdziwem świętem.

W uroczystości brali udział, prócz miejscowej ludności, reprezentanci okolicznych Kółek rolniczych i gmin i goście ze Lwowa, w szczególności w Malechowie także profesorowie i słuchacze akademii rolniczej w Dublanach. Zgodnie z ułożonym programem po nabożeństwie, odprawionem w kościółach parafialnych, dokonali ceremonii religijnej z objaśnieniem celu i znaczenia uroczystości: w Hołosku wielkiem ks. Brykczyński, w Malechowie ks. proboszcz Serwacki i w Kozielnikach ks. proboszcz Kochański. Następnie po przemówieniu delegata Dr. B. Dulęby i rozlosowaniu przez niego z daru Zarządu głównego drzewek owocowych między starszą młodzież w Malechowie i Kozielnikach, dokonał aktu sadzenia drzewek instruktor sadownictwa p. Poluszyński w otoczeniu gospodarzy i młodzieży i pouczał obecnych o warunkach sadzenia i pielęgnowania zasadzonych drzewek. W uroczystość tą wplotło się serdeczne przyjęcie, na jakie złożyli się członkowie Kółek rolniczych pod przewodem ich gorliwych Zarządów. W poważnym a radosnym i serdecznym nastroju zebrani uczestnicy swobodnie rozmawiali a w szczególności włościanie otrzymali zachętę do zespolonej, dalszej, wytrwałej pracy w Kółkach rolniczych. Z uroczystością tą złączyło się poświęcenie w Hołosku wielkiem domu własnego Kółka rolniczego, w Malechowie i Kozielnikach czytelni. Nadto w Kozielnikach odbyło się wspólne święcone.

Uroczystość sadzenia drzew owocowych w Siemianówce dnia 25 listopada 1903 rozpoczęło się po nabożeństwie, przy udziale delegata powiatowego i instruktora sadownictwa. Z powodu spóźnionego dostarczenia przez kolej zamówionych drzewek ukończona została dnia następnego. Ks. Dr. Kazimierz Loga dokonał ceremonii religijnej w obecności członków miejscowego Kółka rolniczego i gminy.

Przygotowawcza akcya mleczarska z pouczeniami w Siemianówce w dniach 22, 23, 24, 25, 26 lutego 1904.

Jak wiadomo, Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych w wykonaniu uchwały zeszłorocznej ogólnej Rady w Jaśle, rozpoczął obecnie akcyę przygotowawczą, mającą na celu ulepszenie wiejskiego gospodarstwa mlecznego i przysposobienie terenu dla włościańskich spółek mleczarskich. W program akcyi tej wchodzi rozbudzenie u włościan zainteresowania się sprawami mleczarskiemi, badanie, o ile pewne okolice nadają się do rozwoju mleczarstwa i przygotowywanie warunków do zawiązywania spółek mleczarskich, pouczanie o żywieniu bydła i uprawie roślin pastewnych, pośredniczenie w uzyskaniu dla włościańskich spółek mleczarskich subwencyi i pożyczek z funduszów państwowych i krajowych.

Akcya przygotowawcza w tym kierunku za zgodą komisyi rolniczej i Wydziału wykonawczego T. K. R., zapoczątkowana została w powiecie lwowskim, w Siemianówce, staraniem delegata powiatowego, za współdziałaniem inspektora rolnictwa przy Zarządzie głów nym p. Wasunga i przy pomocy krajowego instruktora mleczarstwa p. Ihnatowicza.

Wieś Siemianówka licząca 2.500 miesz kańców, położona w odległości 23 km. drogi przy stacyi kolejowej w Szczercu — posiada wszelkie warunki potrzebne do pomyślnego rozwoju spółki mleczarskiej. We wsi jest około 600 krów, na mleko świeże zaś niema odbytu wobec oddalenia o 23 klm. od Lwowa Gospodarze posiadają łąki i około 200 morgów pastwisk, wymagających nieodzownej kultury. Nadto zauważono u miejscowych gospodarzy niemałe zainteresowanie się dla celów spółki mleczarskiej.

W dniach powyżej podanych odbyły się w Siemianówce wykłady, na które zbierali się bardzo licznie miejscowi gospodarze i gospodynie, dnia ostatniego w liczbie przeszło 300 osób.

P. Wasung wykładał o hodowli bydła mlecznego, o poprawie łąk i pastwisk i udzielił praktycznych rad, w jaki sposób dokonać mają gospodarze racyonalnej reformy.

P. Ihnatowicz mówił o warunkach urządzenia mleczarni, o obchodzeniu się z mlekiem i o przeróbce mleka na masło. Demonstrując zebranym centryfugę, pokazał na niej oddzielanie śmietanki od mleka chudego.

Dr. Dulęba zaznajomił zabranych z prawnemi wymaganiami stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych w praktycznem zastosowaniu do spółek mleczarskich i wskazał na korzyści członków, należących do tych spółek, przy prawidłowym ich zarządzie i wykonywaniu należytej kontroli.

Przy każdym wykładzie dano sposobność uczestnikom do stawiania pytań, na które prelegenci dawali szczegółowe odpowiedzi i wyjaśnienia.

Wykłady i pouczenia nie poszły na marne, gdyż zebrani włościanie w zasadzie oświadczyli się za założeniem spółki mleczarskiej w Siemianówce i poruczyli przewodniczącemu Kółka rolniczego Wuczkowskiemu i zastępcy naczelnika gminy Jędrzejowskiemu zawiązanie komitetu, który ma zebrać deklaracye co do udziału w kapitale zakładowym i dostawy mleka.

Obszar dworski w Siemianówce, posiadający w swej oborze 80 krów, przez ks. Dra Logę oświadczył gotowość przystąpienia również do spółki mleczarskiej.

Konkretną już stała się porada p. Wasunga o podjęcie co rychlej osuszenia i zmeliorowania marnującego się pastwiska gmin nego.

Zarząd Kółka rolniczego przedłożył delegatowi powiatowemu odpis uchwały Rady gminnej z dnia 27-go lutego b. r., która jednomyślnie postanowiła bezzwłocznie wnieść podanie do Wydziału krajowego o udzielenie odpowiedniej subwencyi na osuszenie pastwiska gminnego i wysłanie inżyniera z krajowego biura melioracyjnego do zdjęcia na miejscu wymiaru i wygotowania planu osuszenia i melioracyi.

Powiatowy kurs sadownictwa we Lwowie w dniach 14. 15. 16. 17. marca 1904 odbył się staraniem Zarządu głównego, jego delegata i za współudziałem galicyjskiego Towarzystwa zawodowych ogrodników. W kursie brało udział 59 członków Kółek rolniczych Nadto zgłosił się i uczestniczył do końca kursu ks. Szczepański, proboszcz z Łyśca (powiatu bohorodczańskiego). Nauka odbywała się każdego dnia przed i popołudniu. Udzielali jej wytrawni zawodowcy, mian wicie: kierownik kursu p. Poluszyński, instruktor przy zarządzie głównym, p Piątkowski i p. Bielski. Pouczali oni w sposób przystępny i popularny, pierwszy z nich o zakładaniu sadów, pielęgnowaniu młodych i starych drzew drugi o zrywaniu i przechowywaniu owoców, tudzież o szkodnikach w sadownictwie, trzeci o pakowaniu owoców i handlu owocami. Pouczenia te połączone były z demonstracyami i praktycznemi ćwiczeniami, których przy użyciu odpowiednich przyrządów dokonywano w ogrodach i szkółkach pp. Jana Lewińskiego i Kazimierza Piątkowskiego. Specyalnie co do szkodników w sadownictwie p. prof. Dybowski zezwolił na demonstracyjny wykład w gabinecie zoologicznym uniwersytetu. Nadto trzeciego dnia, po kursie i świetlnych obrazach, objaśnionych przez p. Bajgera przy kilkugodzinnej pogadance omówiona została sprawa wyrobu nalewek owocowych. Przy tej pogadance wszyscy uczestnicy z zapałem zobowiązali się do gorliwego zajęcia się sadownictwem, w szczególności Wojciech Mendychowski i Michał Olearczyk z Siemianówki wzięli na siebie zawiązanie spółki owocowej. Tych dwóch i dziesięciu innych zgłosiło się na zapowiedziany specyalny kurs w jesieni b. r. dla wyrobu jabłecznika Ostatni dzień kursu upamiętnił się, zaszczytnym dla nauczycieli i uczestników kursu popisem i egzaminem, w którym jasne odpowiedzi włościan sprawiły prawdziwe zadowolenie i zyskały ogólne uznanie.

Przy zakończeniu kursu w serdecznych słowach przemawiali pp. Cielecki, Dr. Dulęba, dr. Gargas i Piątkowski, nadto w imieniu uczestników kursu Jan Chirowski z Dawidowa gorąco i szczerze dziękował Zarządowi głównemu, delegatowi powiatowemu Kółek rolniczych i nauczycielom kursu i z polecenia towarzyszy oświadczył, iż zdrowe ziarno uzyskanej wiedzy krzewić będą u siebie na wsi.

Mężowie zaufania w powiecie lwowskim. W ocenieniu ważnych względów natury organizacyjnej, za aprobatą Wydziału wykonawczego, delegat powiatowy wprowadził w życie instytucyę mężów zaufania dla Kółek rolniczych w powiecie lwowskim. Mężowie ci zaufania mają za główne zadanie starać się o wytworzenie ożywionej działalności Kółek rolniczych. Mają oni pod kierownictwem delegata Zarządu głównego stanowić przyboczną radę dla wszystkich Kółek rolniczych w powiecie, oraz tworzyć bezpośrednią kontrolę nad Kółkami. Mężowie ci w akcyi ratunkowej, podjętej w powiecie lwowskim, oddali niepoślednie usługi, żaden z nich zaufania nie zawiódł, dzięki ich gorliwemu współdziałaniu liczne datki od włościan płynęły na rzecz ludności dotkniętej klęskami elementarnemi.

Dwa zjazdy mężów zaufania we Lwowie w dniach 28. stycznia i 12. maja 1904.

Pierwszy Zjazd odbył się przy udziale 45 uczestników, drugi przy udziale 53 mężów zaufania i wybranych kierowników Kółek rolniczych

Na Zjazdach tych, na których sekretarzował zasłużony sekretarz Kółka rolniczego w Kozielnikach p. Stanisław Janicki, omówiono ważniejsze sprawy ogólne, obchodzące wszystkie Kółka rolnicze, i specyalne, dotyczące niektórych Kółek.

Dla utrzymania ściślejszej łączności zbliżonych do siebie Kółek rolniczych utworzono stosownie do ich terytoryalnego położenia sześć okręgów.

Na czele postawiono okręgowych mężów zaufania i tymczasowo poruczono sprawowanie tych czynności pp. Janickiemu z Kozielnik, Łopuszańskiemu z Krzywczyc, Słabickiemu z Zamarstynowa, Sroce z Siemianówki, Łyszkowskiemu z Prus, Winnickiemu z Glinnej.

Okręgowi mężowie zaufania mają być czynni przy udziale miejscowych mężów zaufania.

Zgodzono się na urządzenie po Ogólnej Radzie T K. R. okręgowych Zjazdów Kółek rolniczych, zaczynając od Zjazdu w Siemianówce.

Prócz spraw powyżej podanych były przedmiotem narady i inne, a między temi następujące:

Szczegółowo omówiono sprawy handlowe Kółek rolniczych, mianowicie sprawę urządzić się mającego, sześciotygodniowego praktycznego kursu handlowego dla kierowników i sklepikarzy Kółek rolniczych w siedzibie do tego nadającego się Kółka rolniczego, tudzież utworzenia składnic towarowych po za Lwowem, skoro wzmoże się odpowiednia działalność handlowa Kółek rolniczych.

Na wniosek p. Żyszkiewicza uchwalono prosić Zarząd główny, aby odniósł się do galic. Towarzystwa gospodarskiego z propozycyą, aby zamiast premiowania pojedynczych sztuk bydła, przeznaczyło odpowiednio znaczniejszy fundusz na subwencyonowanie rozpłodników, względnie zakładanie obór zarodowych.

Zgodnie z wnioskiem p. Łopuszańskiego i towarzyszy postanowiono prosić Starostwo o wpłynięcie na Zarządy gminne, aby nie robiły trudności w oddawaniu rekwizytów pożarnych pod nadzór strażom pożarnym, założonym przez Kółko rolnicze.

Poruczono naczelnikowi straży pożarnej Kółka rolniczego w Siemianówce p. Sroce — lustracyę potrzebujących tego odnośnych Straży pożarnych.

Przyjęto przez delegata przedłożony program Zjazdu powiatowego Kółek rolniczych dnia 12 czerwca 1094 we Lwowie z na tępującym porządkiem obrad:

I. Sprawozdanie roczne do 31. maja 1904. z czynności delegata Zarządu głównego i Kółek rolniczych w powiecie lwowskim.

2. Wybór delegatów Kółek rolniczych powiatu lwowskiego na Ogólną Radę Towarzystwa Kółek rolniczych, w dniach 4. i 5. lipca 1094.

3. Referat p. Wojciecha Mendychowskiego, włościanina z Siemianówki: „Dlaczego rolnicy powinni się zająć gorliwie poprawą łąk i uprawą traw“?

4. Referat p. Eug. Poluszyńskiego, obejmujący:

a) Udział Kółek rolniczych powiatu lwowskiego w kursie przerobów owocowych (wyrobu jabłecznika i warzenia powideł), który staraniem Towarzystwa Kółek rolniczych odbędzie się w październiku 1904 we Lwowie;

b) Udział Kółek rolniczych powiatu lwowskiego w wystawie owoców Towarzystwa zawodowych ogrodników, odbyć się mającej w październiku 1904 we Lwowie;

c) Warunki urządzenia spółki owocowej przez członków Kółek rolniczych w powiecie lwowskim.

5. Referat p. Józefa Sroki, włościanina z Siemianówki: „Jak ważne znaczenie mają w powiecie lwowskim ochotnicze straże pożarne Kółek rolniczych i czego się od nich wymaga“?

6. Referat p. Antoniego Babonia: „O niewyzyskanych ulgach podatkowych dla domów włościańskich i obronie przeciw niesłusznym podatkom“.

Działalność Kółek rolniczych w powiecie lwowskim, u większej części jeszcze początkowa, pod dobroczynnym wpływem Zjazdów i Ogólnych zebrań rośnie, umacnia się, potężnieje. Ślady pożytecznej pracy Kółek i pożądanego oddziaływania na ludność włościańską pod niejednym względem widoczne są ze sprawozdań rocznych, które przedłożyły Zarządy

Kółek. Sprawozdania te stwierdzają coraz żywszy ruch w działalności Kółek w różnych kierunkach.

Pocieszający objaw tego ruchu wyraźnie spostrzegać się daje w ubiegłym okresie sprawozdawczym. Mianowicie dawniej włościanin a nawet członek Kółka rolniczego w powiecie lwowskim rzadkim był gościem w biurze Zarządu głównego Tymczasem w roku zeszłym i bieżącym coraz liczniej i coraz częściej zgłaszali się włościanie i członkowie Kółek z powiatu lwowskiego o radę i pomoc w różnych sprawach do delegata powiatowego i do biura Zarządu głównego, której udzielano im zawsze z całą ochotą. Zbliżenie to i bezpośrednie zetknięcie się przyniosły wielostronne korzyści i popchnęły naprzód niejedną ważną sprawę w pojedynczych Kółkach

Do charakterystyki tej i ocenienia działalności Kółek rolniczych w powiecie lwowskim w okresie sprawozdawczym służą szczegóły, które na podstawie sprawozdań Zarządów Kółek rejestrujemy w ważniejszych sprawach działalnosci Kółek jak następuje:

Sprawy rolnicze K. R. Wedle sprawozdań Zarządów za r. 1903 sprowadzono w z. r.:

nasion za	341	K.
nawozów sztucznych za	841	„
maszyn rolniczych za	424	„
drzew owocowych za	249	„

Zapotrzebowania Kółek w r. 1904 wzrastają a mianowicie nabywają one przez Zarząd główny do zasiewu wiosennego b. r.:

Koniczyny czerwonej 1342 kg. za 2107 k. innych nasion a w szczególności:

koniczyny szwedzkiej	21	kg
lucerny	16	„
traw różnych	67	„
buraków pastewnych	143	„
marchwi	4	„
końskiego zęba	180	„
siemienia lnu	66	„
nasion strączkowych	1000	„
zbóż jarych	120	„
razem	1617	kg.
za	592	k.

Równego wzrostu nie można zaznaczyć przy zaopatrywaniu się włościan w maszyny rolnicze. Jeszcze dotąd włościanie z powiatu lwowskiego idą na lep pośredników, mimo że nabywanie maszyn rolniczych przez Zarząd główny jest dla włościan najkorzystniejsze, zapewniające im doskonałe maszyny i cenę możliwie najniższą. Przy wzrastającym uświadomieniu ludności włościańskiej, spodziewać się należy w tym względzie, wkrótce zmiany na lepsze.

Niezwykłem powodzeniem pochlubić się może biuro rolnicze Zarządu głównego w doniosłej swej akcyi w zakresie pól doświadczalnych specyalnie także w Kółkach rolniczych powiatu lwowskiego. Na dowód tego podajemy porównawcze zestawienie 1903 r. z r. 1904. Latem 1903 zgłosiło się do Zarządu głównego z gotowością urządzenia pola doświadczalnego z pszenicą jedyne Kółko rolnicze Biłka Królewska.

W jesieni 1903 zgłosiły się do prób doświadczalnych z łąkami już trzy Kółka rolnicze mianowicie Biłka królewska, Pikułowice i Żydatycze.

Na wiosnę 1904 zgłasza się do prób na pola doświadczalne z odmianami owsa i jęczmienia siedm Kółek rolniczych i w nich gospodarze i członkowie Kółek urządzają trzydzieści sześć pól doświadczalnych.

Postęp na polu sadownictwa wyraźnie ujawnia się w tem, iż Kółka rolnicze na wiosnę 1904 zamówiły u Zarządu głównego i nabyły 861 drzewek owocowych za 786 k.

Sprawy oświatowe wykazują skromny dorobek w biblioteczkach Kółek rolniczych, liczących książek 2745 i czasopism 77. W każdem Kółku jest więcej lub przynajmniej jeden egzemplarz Przewodnika Kółek rolniczych. Kółka rolnicze znalazły poważnego sojusznika w lwowskich Kołach Towarzystwa szkoły ludowej. Założyły one czytelnie w siedzibie Kółek rolniczych a w szczególności:

Koła Asnyka i T. T. Jeża po 1, Koło Pań i Koło technickie po 2, Koło akademickie i Kościuszki po 10.

Tak delegat powiatowy jak i Zarządy Kółek rolniczych popierali życzliwie usiłowania T. S. L., ufni, że zetknięcie się na wspólnym terenie pracy oświatowej przyniesie korzyści ludności włościańskiej. Życzymy więc naszym towarzyszom z T. S. L. szczere „Szczęść Boże“.

Sprawy handlowe. Z założonych 20 sklepików Kółek rolniczych 13 prowadzonych jest we własnym zarządzie, 7 jest wydzierżawionych za czynszem niepomiernie nizkim. Cztery sklepiki mają trafiki tytoniowe, a trzy posiadają własne rzeźnie. Zarządy, które wykazały bilanse roczne podają wysokość udziałów członków na 3912 K. Wydatny dorobek własnej przedsiębiorczości wykazały dwa Kółka rolnicze, mianowicie Hołosko wielkie i Siemianówka mają własne domy w wartości K. 3523

Z całą usilnością popierać będziemy podjęte starania w kilku innych Kółkach w celu wybudowania własnych domów, jako stałych ognisk ożywionej działalności Kółka.

Sprawy obrony pożarnej. Wysunęły się w okresie sprawozdawczym na czoło działalności Kółek rolniczych w powiecie lwowskim.

Obok pierwej założonych w siedzibie Kółek rolniczych 8 samoistnych straży pożarnych, które utrzymują stosunki z Zarządami Kółek, zawiązano w myśl regulaminu głównego T.K.R. 24 ochotnicze straże pożarne Kółek rol-

niczych. Straże podane mają dotąd do dyspozycyi 37 sikawek. Niektóre z nich na polecenie Zarządu głównego i delegata otrzymały zasiłki z Wydziału powiatowego i Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń.

Sprawy Spółek. Do spraw pośrednich i żywo interesujących tak delegata powiatowego jak i Zarządy Kółek, należy sprawa Spółek oszczędności i pożyczek.

Obecnie istnieją Spółki w siedzibie Kółek rolniczych: Biłka szlachecka, Dublany, Prusy i Siemianówka.

Sprawy podatkowe i wynikające stąd uciążliwości dla mało rolnych posiadłości weszły w r. b. w stadyum planowej akcyi przygotowawczej i Delegat powiatowy przyjął zastępstwo Towarzystwa prawnej ochrony podatników w stosunku do Kółek rolniczych w powiecie lwowskim w celu ułatwienia interesowanym członkom Kółek korzystania z pomocy fachowej tego Towarzystwa.

* * *

To, co już zrobiono w okresie sprawozdawczym, jest postępem w stosunku do lat ubiegłych, jednak uważamy naszą działalność, uwzględniając ogrom prac, jakie do wykonania pozostają, tylko za przygotowanie do dalszej planowej akcyi.

Z pełną ufnością spoglądamy w przyszłość i wierzymy, że urodzajny grunt Kółek rolniczych po wyrwaniu chwastów, które wydała wiekowa ciemnota, po zasianiu ziarn rzetelnej oświaty, przyniesie nam obfity plon.

Nie przestaniemy wołać „łączcie się Szanowni Włościanie i gromadźcie w Kółkach rolniczych, a wy i my, wasi współpracownicy, zbierać będziemy dojrzały owoc zespolonej pracy.

Dr. Bronisław Dulęba
delegat Zarządu głównego Towarzystwa Kółek rolniczych na powiat lwowski.

Łańcut W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Bolesław Żardecki, jako prezes;
Ks. Antoni Tyczyński, jako zastępca;
Jan Kolek, jako sekretarz.

W r. 1903 otrzymał Zarząd powiatowy subwencye od Kasy zaliczkowej i pożyczek 900 koron, od Wydziału Rady powiatowej 400 koron, od Zarządu głównego 100 koron: składkę 4 korony złożyło Kołko rolnicze w Rakszawie. Przychody wogóle wynosiły w r. 1903 1473 koron 72 hal — a rozchód 1623 koron 52 hal. – pozostał zatem niedobór na r 1904 koron 148 hal. 81.

Zarząd powiatowy odbył w r. 1903 trzy posiedzenia. Załatwiono na nich sprawy bieżące i administracyjne, połączone z prowadzeniem szkółki drzew owocowych, ustanowiono porządek dzienny zgromadzeń powiatowych delegatów Kółek rolniczych a nareszcie omawiano sprawę mającego się urządzić kursu sadowniczego i kursu weterynaryi, jak również sprawę założenia handlu spółkowego w Łańcucie.

Zgromadzenia powiatowe delegatów odbyły się w r. 1903 dwa Wygłaszano na nich wykłady i roztrząsano sprawy, zmierzające do rozwinięcia szerszej działalności Kółek rolniczych. Zgromadzenia kończyły się losowaniem narzędzi rolniczych i drzewek owocowych pomiędzy członków Kółka.

Pomocy i porady udzielił Zarząd powiatowy Kółkom rolniczym w Brzozie królewskiej i Rakszawie. Starał się nakoniec, by Kółka rolnicze zawiązywały ochotnicze straże pożarne — i postanowił kurs pożarnictwa urządzić dopiero w r. 1904.

Mielec. Zarząd powiatowy nie ukonstytuował się na powiat mielecki.

Mościska. Delegat Zarządu głównego ks. Adam Dudziński proboszcz w Radochońcach.

Myślenice. W skład Zarządu powiatowego wchodzili w r. 1903:

Ks. Stanisław Zastawniak, jako prezes;
Stanisław Zacharyasz, radzca sądowy, jako zastępca;
Fr. Furmanik, jako sekretarz;
Andrzej Średniawski, jako skarbnik;

Zgromadzenie powiatowe delegatów Kółek rolniczych, urządzone staraniem Zarządu powiatowego, odbyło się dnia 19 października

Zebrało się 64 delegatów. Po zagajeniu zgromadzenia przez prezesa i omówieniu pierwszego punktu porządku dziennego, czy objąć sklep Kółka rolniczego w Myślenicach na rzecz powiatowego Zarządu, Dr. Klakurka tłumaczył zebranym ustawę kraj. z 1876 „O sądzeniu szkód polowych“, odpowiadał na różne pytania, dając przytem praktyczne rady i wskazówki, jak na wypadek szkody postąpić, aby się bez potrzeby na koszta nie narazić

Następnie p. weterynarz powiatowy pouczył zebranych, co bywa przyczyną rozdęcia bydła i na czem się ta choroba zasadza. podał sposoby, jakimi rozdęte bydlę należy ratować, zwłaszcza za pomocą przyrządów do tego służących. Przyrządy takie rozlosowano potem między Kółka rolnicze.

W końcu poruszono myśl, czyby nie należało przedstawić Zarządowi głównemu, aby tenże przeprowadził organizacyę Zarządu okręgowego z siedzibą w Podgórzu, przyłączając doń powiaty: myślenicki, podgórski i wielicki.

Nadwórna. Delegat Zarządu głównego: Ks. Gabryel Stupnicki w Ottynii.

Nisko. Delegat: vacat.

Nowy Sącz. Zarząd powiatowy nie zorganizował się na podstawie nowego statutu.

Nowy Targ. Delegat Zarządu głównego: vacat.

Pilzno. Delegat Zarządu głównego: Dr. Mikołaj hr. Rey.

Zgromadzenie powiatowe odbyło się jedno, na którem wybrano delegatów na Ogólną Radę do Jasła.

Podhajce. Delegat vacat.

Przemyśl. Delegatem Zarządu głównego na powiat przemyski był w r. 1903 Dr Feliks Drużbacki.

W początkach roku 1904 zorganizował się Zarząd powiatowy, w skład którego wchodzą:

Władysław ks. Sapieha, jako prezes;
Henryk hr. Konarski, jako zastępca;
Jan Biedroń, jako sekretarz.

Przemyślany. W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Aleksander Wybranowski prezes;
Dr. Stanisław Hyżycki zastępca;
Szczepan Franko, sekretarz.

Rawa ruska. Delegat Zarządu głównego: Antoni Skibniewski, właść. dóbr z Ulicka.

Rohatyn. W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Maurycy hr. Mycielski, prezes;
Apolinary Jamrógiewicz, sekretarz.

Ropczyce. Delegat Zarządu głównego: Bronisław Czerny-Schwarzenberg.

Rudki. W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Ks. Władysław Frydel prezes;
Ks. Wojciech Giemza, zastępca;
Adolf Bieniedzki, sekretarz.

Członkowie Zarządu powiatowego z wyboru: Michał Lisowicz i Karol Fil: kooptowany: Zygmunt Ajdukiewicz.

Delegat Zarządu głównego Karol Surówka.

Obrot funduszów w r. 1903 był następujący:

Otrzymano subwencye: z Zarządu głównego 30 koron, z Komitetu na zakupno książek dla kas Raiffeisena i podręczników sadownictwa 60 koron, Rady powiatowej 300 kor., Oddziału Towarzystwa gospodarskiego 200 k., od Ludwika br. Brückmana 100 koroń.

Dochody wynosiły w r. 1903 razem z subwencyami 780.13 kor.

Rozchody 658.87 kor. Nadwyżka pozostała na rok 1904 61.26 kor.

Zarząd powiatowy odbył w roku 1903/4 posiedzenia i zwołał jedno Zgromadzenie powiatowe.

Odbyło się ono dnia 23 czerwca 1903 r w Rudkach w obecności 43 delegatów reprezentujących 10 Kółek rolniczych. Byli obecni: prezes ks. Władysław Frydel, zastępca prezesa ks. Wojciech Giemza, sekretarz Adolf Bieniedzki delegat Zarządu głównego Karol Surówka i członkowie Zarządu powiatowego Michał Lisowicz i Karol Fil.

Po odczytaniu protokołu z ostatniego zgromadzenia przedłożył p. Surówka sprawozdanie z czynności Zarządu powiatowego za rok 1902 Za zząd powiatowy założył w r. 1992 pięć nowych Kółek w powiecie i to w gminach: Andryanów, Bieńkowa Wisznia, Buczały, Chłopy i Zagórz, a nadto zreorganizował Kółko rolnicze w Michalewicach. W r. 1902 zatem istniało w powiecie 16 czynnych Kółek rolniczych a nadto 4 Kółka nieczynne, które należy pobudzić do życia. Oprócz spraw sadownictwa, wiejskich straży pożarnych, kas Raiffeisena i pól doświadczalnych, które to sprawy miały być szczegółowo omawiane na zwołanem zebraniu, załatwił Zarząd powiatowy, bądź też przygotował do załatwienia kilka innych spraw, a w szczególności zajmował się urządzeniem loteryi fantowej przy Kółku roln. w Rudkach. Loterya ta, jeżeli zostanie należycie poparta przez Kółka rolnicze, przyniesie wielkie korzyści i może przyczynić się do wielkiego rozkwitu Kółka rolniczego w Rudkach. Za zząd powiatowy wdrożył na prośbę Kółek rolniczych w Zagórzu i Koniuszkach siem starania celem osuszenia za przyczynieniem się krajowego funduszu melioracyjnego zabagnionych pastwisk w tych gminach, obejmujących przeszło 500 morgów obszaru. Na prośbę Zarządu powiatowego wysłał Wydział krajowy instruktora mleczarstwa do gminy Chłopy celem zbadania, czy w tamtejszej gminie znajdują się warunki do założenia spółkowej mleczarni. Wyniki tej lustracyi wypadły bardzo pomyślnie i jest uzasadniona nadzieja, iż z wiosną przyszłego roku powstanie przy tamtejszem Kółku rolniczem Spółka mleczarska, która może przynieść całej wsi wielki pożytek. Gdy się próba tam powiedzie, nie trudno będzie takie spółki i w innych Kółkach prowadzić.

Pozatem pozostaje jeszcze bardzo wiele do zrobienia. Przykładowo wspomina się tutaj o zakładaniu spichlerzy spółkowych, o zakupy-

waniu przez Kółka rolnicze tryerów na wspólny użytek, celem oczyszczania zboża do siewu, o zapoznaniu się Kółek rolniczych z nową ustawą komasacyjną i o korzyściach, płynących z drenowania gruntów, o ulepszeniu produkcyi i ułatwieniu zbytu dla bardzo rozpowszechnionych w powiecie rudeckim przemysłów domowych: tkackiego i koszykarskiego, które to przemysły służą dotąd przeważnie do wzbogacenia pośredników - lichwiarzy; w ogóle Kółka mogą bardzo wiele dokazać, bo ich statut ma za cel tylko podniesienie oświaty i dobrobytu członków a wyklucza wszystkie sprawy polityczne i narodowościowe Potrzeba jednak koniecznie, aby się wszyscy członkowie zapoznali z celami Kółek rolniczych i wspólnie pracowali nad ich urzeczywistnieniem. W tym celu powinien każdy Zarząd Kółka dołożyć wszelkich starań, aby przedewszystkiem dostarczyć członkom Kółka lokalu na wspólne zebrania a nadto pożytecznych książek i gazetek do czytania. Wszyscy zaś członkowie powinni uważać za swój obowiązek, aby w czasie wolnym od zajęć a przynajmniej w dnie świąteczne uczęszczali do Kółka, czytali książeczki i gazety i radzili wspólnie nad poprawą swego bytu.

Po przyjęciu sprawozdania Zarządu pow. przez obecnych do wiadomości, przystąpiono do 2. punktu porządku dziennego a mianowicie do obesłania przez Kółka rolnicze kursów dla sadownictwa i dla wiejskich straży pożarnych. Sprawę kursów przedstawił p. Surówka. Zarząd powiatowy uzyskał zapewnienie, iż Zarząd główny Kółek rolniczych przyśle w pierwszej połowie miesiąca października br. swego instruktora sadownictwa, który odbędzie w Rudkach i w Komarnie trzydniową naukę o sadzeniu i pielęgnowaniu drzew owocowych. Rozchodzi się o to, aby z każdego Kółka rolniczego zgłosiło się co najmniej po 2 członków zamiłowanych w ogrodnictwie, posiadających własne sady i umiejących czytać. Zarząd powiatowy dostarczy każdemu z nich książkę o hodowli drzew owocowych, aby się przed kursem mogli jeszcze odpowiednio przygotować Przez czas trzydniowego kursu otrzymają pomieszczenie bezpłatnie a nadto zapomogę po 4 korony. Prawdopodobnie każdy z uczestników dostanie po ukończeniu kursu po kilka drzewek owocowych, ażeby je mógł potem u siebie zasadzić i tak przykładem i radą zachęcić swoich sąsiadów do zakładania i pielęgnowania sadów. Podobnie ma się rzecz z kursem dla wiejskich straży pożarnych, który to kurs zamierzał na prośbę Zarządu powiatowego urządzić Związek straży pożarnych w drugiej połowie września r. 1903. Kurs będzie trwał również 3 dni, a zadaniem kursu będzie przygotować dobrych kierowników dla wiejskich straży pożarnych. Każde Kółko powinno wysłać conajmniej po dwóch młodszych gospodarzy piśmiennych i o ile możności takich, którzy służyli wojskowo a ci po ukończeniu kursu będą mogli w swojej gminie zorganizować straż pożarną. Uczestnicy kursu dla straży pożarnych otrzymają również z Zarządu powiatowego odpowiednie książki celem przygotowania się na kurs a nadto zasiłek po 4 korony i bezpłatne umieszczenie przez czas trwania kursu.

Po otwarciu dyskusyi nad powyższemi sprawami uchwalono, aby wezwać wszystkie Kółka rolnicze do zgłoszenia uczestników na kurs sadownictwa i straży pożarnych, tudzież aby przyjmować na kurs tylko tych uczestników, których poleci miejscowy Zarząd Kółka.

Z kolei porządku dziennego wyjaśnił zebranym p. Ajdukiewicz bardzo przystępnie i jasno zasady spółek Raiffeisena i wykazał zalety i korzyści jakie te kasy dla gmin wiejskich przynoszą. W końcu postawił rezolucyę następującej treści:

„Ze względu na wielką doniosłość Spółek oszczędności i pożyczek systemu Raiffeisena dla ludności wiejskiej zaleca się powiatowemu Zarządowi Kółek rolniczych, aby popierał zakładanie takich Spółek we wszystkich gminach, które posiadają odpowiednie dla pomyślnego rozwoju spółek warunki“ Po dłuższej dyskusyi, w której wszyscy mowcy popierali wniosek powyższy, przyjęto rezolucyę jednomyślnie. Przystępując do piątego punktu porządku dziennego udzielił prezes głosu panu Karolowi Filowi, który przedstawił zgromadzonym dotychczasową działalność Zarządu głównego Kółek rolniczych w kierunku urządzania pól doświadczalnych, tudzież wskazał na wielką doniosłość tych pól dla poprawy nasion zbożowych, używanych na wsi do siewu. Mówca powołał się na bardzo korzystne wyniki, jakie sam uzyskał, siejąc zboże, nadesłane mu z Zarządu głównego, i wezwał obecnych delegatów Kółek rolniczych, aby nietylko sami zgłaszali się na pola doświadczalne z żytem, pszenicą i jęczmieniem w myśl odezwy Zarządu głównego, umieszczonej w Przewodniku Kółek rolniczych, ale także, aby powróciwszy do domu, zachęcali innych członków Kółek rolniczych do korzystania z tego dobrodziejstwa.

Wyborem delegatów na Ogólną Radę do Jasła zakończono Zgromadzenie powiatowe.

Jak zamierzał, urządził Zarząd powiat. dwa kursa sadownicze w Rudkach i Komarnie i kurs pożarnictwa w Rudkach.

Pierwszy kurs trzydniowy sadowniczy odbył się w Rudkach. Rozpoczął się dnia 5. listopada 1903 r. w obecności delegata Zarządu głównego na powiat rudecki p. Karola Surówki. Wykładał na nim instruktor sadownictwa pan Poluszyński.

Wykłady teoretyczne odbywały się w sali „Sokoła“ przed południem, po południu zaś demonstracye i ćwiczenia praktyczne w sadzie miejscowego ks proboszcza.

Na wykłady zapisało się i uczęszczało regularnie 17-tu słuchaczy, a byli to członkowie okolicznych Kółek rolniczych a mianowicie:

z Bieńkowej Wiszni, z Koniuszek siemianowskich, z Dołobowa, z Podhajczyk i z Czernichowa,

Wykłady obejmowały najniezbędniejsze wiadomości z dziedziny sadownictwa, jakie musi przyswoić sobie każdy gospodarz małorolny, chcąc należycie sad założyć i pielęgnować. Podczas ćwiczeń praktycznych posadzono 12 drzewek i na kilku drzewach starszych oczyszczono korę i prześwietlono korony.

Kurs zakończono dnia 18. listopada b. r Słuchacze wysłuchali Mszy św., poczem Ksiądz proboszcz poświęcił drzewka owocowe, które Zarząd powiatowy zakupił celem rozdania ich słuchaczom dla zachęty.

Po przemowie Ks. proboszcza i p. Karola Surówki rozdano słuchaczom 60 drzewek owocowych i narzędzia ogrodnicze potrzebne do pielęgnowania sadu.

Na narzędzia ofiarował Ludwik br. Brückman z Monasterca kwotę 100 koron, z czego przeznaczono 50 kor. na zakupno narzędzi dla słuchaczy kursu w Rudkach, drugą połowę dla słuchaczy w Komarnie.

Otwarcie drugiego trzydniowego kursu sadownictwa nastąpiło w Komarnie dnia 10 listopada w obecności prezesa Zarządu powiatowego ks. kan. Frydla i p. Surówki.

Wykłady odbywały się w sali czytelni katolickiej, demonstracye zaś i ćwiczenia praktyczne w ogrodzie tamt. rz kat. probostwa. Na kurs zapisało się i uczęszczało regularnie 21 słuchaczy, członków Kółek rolniczych a mianowicie: z Komarna, z Adryanowa, z Chłopów, z Tuligłów, z Małpy, z Rumna.

Przy ćwiczeniach praktycznych posadzono w ogrodzie probostwa 23 drzewka owocowe.

Dnia 13 listopada b. r. odbył się popis słuchaczy, któremu przysłuchiwali się ks. kan. Frydel, p. Karol Surówka i p. Stanisław Piątkowski, delegowany z ramienia barona Brückmana. Po popisie rozdano między słuchaczy 60 drzewek owocowych i narzędzia ogrodnicze, zakupione za drugą połowę pieniędzy, ofiarowanych na ten cel przez br. Brückmana.

Uczestnicy obydwóch kursów przyszli do przekonania, widząc bardzo piękne i szlachetne szczepki sześcio lub siedmioletnie, które Zarząd powiatowy sprowadził od Juliana br. Brunickiego w Podhorcach koło Stryja, iż nie opłaci się hodować niefachowemu rolnikowi drzewek, ale że daleko praktyczniej sprowadzać je gotowe, do odne i tanie.

Urządzony przez Zarząd powiatowy kurs pożarnictwa odbył się w dniach 22, 23 i 24 września w Rudkach.

Nauką kierował sekretarz krajowego Związku ochotniczych straży pożarnych p. Antoni Szczerbowski przy współudziale lekarza powiatowego Leona Tyszkowskiego, który pouczał o udzielaniu pomocy lekarskiej w nagłych wypadkach. Na kurs zgłosiło się 34 uczestników, reprezentujących 12 Kółek rolniczych i miasta Rudki i Komarno. Wszyscy słuchacze okazywali wielką pilność i gorliwość podczas wykładów, to też popis, który się w ostatnim dniu kursu odbył wobec Zarządu powiatowego Kółek rolniczych, reprezentantów Wydziału powiatowego, Starostwa i licznej publiczności, wypadł pod każdym względem wzorowo. Uczestnicy kursu nietylko odpowiadali jasno na stawiane im pytania w sprawach pożarnictwa, ale nadto przy praktycznej próbie obrony pożarnej okazywali wielką biegłość i wprawę. Wobec tego prawie wszyscy uczestnicy otrzymali po skończeniu kursu świadectwa uzdolnienia na instruktorów wiejskich straży pożarnych Jest nadzieja, iż Zarządowi powiatowemu uda się teraz zorganizować straże pożarne przy tych Kółkach, które obecnie posiadają już uzdolnionych instruktorów.

W r. 1903 założono przy współudziale Zarządu powiatowego nowe Kółko rolnicze w gminie Gołobów, a zorganizowano 4 nieczynne Kółka rolnicze a to, w Koniuszkach siemianowskich, Pohorcach, Rumnie i w Tuligłowach, tak iż obecnie istnieje w powiecie 16 czynnych Kółek rolniczych. Zarząd powiatowy lustrował w r. 1903 Kółka rolnicze w Bieńkowej Wiszni (5 razy) w Buczałach (2 razy) Chłopach (2 razy) Czernichowie (1 raz) Koniuszkach siemianowskich (6 razy) Milczycach (1 raz) Pohorcach (2 razy) Rumnie (2 razy) i Tuligłowach (1 raz). W lustracyach tych uczestniczyli kolejno członkowie Zarządu: Ks. Władysław Frydel, ks. Wojciech Giemza, Karol Surówka i Zygmunt Ajdukiewicz.

Zarząd powiatowy doprowadził do założenia kas Raiffeisena przy Kółkach rolniczych w Bieńkowej Wiszni, Chłopach i Tuligłowach.

Również opiekował się Zarząd powiatowy urządzeniem loteryi fantowej Kółka rolniczego w Rudkach.

Rzeszów. W skład Zarządu wchodzą:

Aleksander Dąmbski, prezes;

Ks. Stanisław Siara zastępca prezesa;

Franciszek Stafiej. sekretarz.

Obrót funduszów Zarządu powiatowego wynosił w r. 1903 400 koron 34 hal. Subwencyę w kwocie 200 koron udzieliła Rada powiatowa w Rzeszowie. Kółko rolnicze w Trzcianie złożyło składkę 4 korony

Posiedzenia Zarządu powiatowego odbyły się cztery.

Zgromadzeń powiatowych Delegatów Kółek rolniczych urządzono dwa. Omawiano sprawę urządzenia Kursu pożarnictwa, i wygłoszono oprócz krótszych referatów i pouczeń w kwestyach rolniczych dwa odczyty: „O centyfrudze i mleczarniach spółkowych“ i „O pomocy w chorobach zwierząt domowych“.

W ciągu roku 1903 zostały zlustrowane wszystkie Kółka rolnicze w powiecie rzeszowskim przez wyznaczonych mężów zaufania.

Sambor. W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Stefan hr. Komorowski, prezes;

Ks. Władysław Makowiec, zastępca;

Stanisław Stefanowski, sekretarz;

Ks. Szymon Bienkiewicz, skarbnik.

Wkładki dla Zarządu powiatowego złożyły Kółka: Kornalowice 4 k, Radłowice 1 k., Nadyby 4 k., Dolnia (Sambor) 1 k., Powodowa 2 k., Strzałkowice 3 k.; Rada powiatowa w Samborze udzieliła 100 k., ks. Bol. Medycki 4 k. Przychód w r. 1903 wynosił 403·20 k., rozchód 286 k. 57 h. pozostało w kasie 116 k. 63 h.

Zarząd powiatowy odbył 4 posiedzenia w dniach 9 i 22. stycznia, 2 kwietnia i 20. maja. Na posiedzeniach tych omawiano sprawy handlowe, jakoteż sprawę urządzenia wykładów i odczytów po Kółkach rolniczych.

Zgromadzenie powiatowe odbyło się w dniu 4. czerwca 1903 r. Zgromadzenie to, po załatwieniu spraw organizacyjnych i administracyjnych, zakończyło się wykładem o sadownictwie.

Członkowie Zarządu powiatowego przeprowadzili lustracye w następujących Kółkach rolniczych: 1) w Brześcijanach, 2) w Strzałkowicach, 3) na Średniej w Samborze, 4) w Uhercach, 5) na Powodowej (Sambor), 6) w Radłowicach, 7) w Biskowicach, 8) w Nadybach, 9) w Siekierczycach, 10) na Dolnej (Sambor), 11) w Czukwi, 12) w Kornalowicach, 13) powtórnie w Biskowicach i 14) powtórnie w Brześcijanach.

W porozumieniu zaś z Towarzystwem Szkoły ludowej i przy współudziale członków tego Towarzystwa, urządzone zostały w sezonie zimowym i letnim serye wykładów i odczytów w następujących Kołkach rolniczych: 1) w Samborze na Powodowej, 2) na Średniej, 3) na Dolnej, 4) Uhercach, 5) w Biskowicach, 6) w Radłowicach, 7) Sąsiadowicach.

Założona przez Zarząd powiatowy Spółka handlowa w Samborze dostarczała członkom Kółek rolniczych nasion i nawozów sztucznych, które sprowadzała głównie ze Związku handlowego we Lwowie, a w małej tylko części od innych firm.

Sanok. W roku 1903 spełniał obowiązki delegata Zarządu głównego Jan hr. Potocki z Rymanowa. W r. 1904 utworzył się Zarząd powiatowy, w skład którego wchodzą:

Stanisław Ostaszewski z Klimkówki, prezes;

Dr. Józef Galant z Zagórza, wiceprezes;

Adam Pytel, profesor w Sanoku, sekretarz;

Dr. Jacek Jabłoński, lekarz w Sanoku, skarbnik.

Ze względu, że Zgromadzenie powiatowe, na którem wygłosili referaty: pp. Dr. Dulęba Dr. Jan Blauth, Zygmunt Ihnatowicz i Jan Wasung, odbyło się już w r. 1904, szczegółowe sprawozdanie o niem podamy w przyszłorocznem sprawozdaniu.

Skałat. Delegat Zarządu głównego: Aleksander Panek z Hałuszczyniec.

Śniatyn Delegat: Dr. Mikołaj Krzysztofowicz z Załucza.

Sokal. W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Stanisław hr. Zyberg-Plater, prezes;

Ks. Michał br. Lewartowski, zastępca;

Stanisław Gogolewski, sekretarz.

Zgromadzenie powiatowe odbyło się jedno, na którem załatwiono sprawy organizacyjne i przeprowadzono wybór delegatów na Ogólną Radę.

Stanisławów. W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Mieczysław Brykczyński, prezes;

Maryan Jaroszyński, wiceprezes;

Ks. Leopold Kaściński, sekretarz;

Tadeusz Burzyński, skarbnik.

Zarząd powiatowy, utworzony pod koniec 1903 r., postawił sobie jako pierwsze zadanie zbadać dokładnie stan Kółek rolniczych powiatu. Wydatną akcyę w tym kierunku prowadził wiceprezes p. Jaroszyński który poddał szczegółowemu badaniu na miejscu Kółka rolnicze w Haliczu, Medusze, Błudnikach, Je-

zupolu i troskliwą nad niemi rozciągnął opiekę. Przeprowadził również rozwiązanie Kółka rolniczego w Marwanpolu, które tylko nominalnie istniało. Zamiarem Zarządu powiatowego jest rozszerzyć działalność na sąsiednie powiaty. nie mające dotąd czynnej organizacyi i podjąć na szerszą skalę inicyatywę w tych wszystkich sprawach, które odpowiadają potrzebom Kółek w tamtym okręgu. W tej sprawie Zarząd powiatowy odbył już kilka konferencyi.

Stary Sambor. Delegat: vacat.

Stryj. Delegat Zarządu głównego: Julian br. Brunicki z Podhorzec.

Tarnobrzeg. W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Zbigniew Horodyński, prezes;

Władysław Gryglewski, wiceprezes;

Władysław Czeppe, sekretarz i skarbnik.

Do Kasy Zarządu powiatowego złożyły wkładkę po 4 K. Kółka rolnicze: 1) Grębów, 2) Jadachy, 3) Majdan zbydniowski, 8) Sokolniki, 5) Trześń i 6) Gorzyce. Dochody wynosiły 182 K 12 h., rozchody 119 K 23 h., na rok 1904 pozostało 62 K 89 h.

Zarząd powiatowy odbył trzy posiedzenia. Na pierwszem ukonstytuował się Zarząd powiatowy, na dwu następnych przeprowadzono obrady nad sprawą ogierów rządowych i licencyonowanych buhajów, dalej nad zarazą drobiu, wreszcie nad urządzeniem wystawy przemysłowo-rolniczej.

Zwołano 1 Zgromadzenie powiatowe dla załatwienia spraw organizacyjnych i administracyjnych i dla przeprowadzenia wyboru delegatów na Ogólnę Radę. Urządzono również jeden Zjazd powiatowy.

Zarząd powiatowy zlustrował następujące Kółka rolnicze: Mokrzyszów, Żupawa, Jeziórko, Sokolniki, Sielec, Siedleszczany, Zakrzów, Wielowieś, Koćmierzów, Reczyca okrągła, Stale.

Tarnów. W skład Zarządu powiatowego wchodzili w roku 1901:

Ksiądz kan. Dr. Jan Bernacki, prezes;

Tadeusz Czaykowski, sekretarz i skarbnik.

Zarząd powiatowy zwołał 1 Zgromadzenie powiatowe dnia 11. maja. Przy licznym udziale członków i delegatów zagaił zgromadzenie ks. kanonik dr. Bernacki, a po odczytaniu sprawozdania Zarządu, wygłosił p Dulęba, inspektor rolniczy, odczyt o wzorowej gnojarni, na który to temat dłuższa a pouczająca wywiązała się pogadanka. Obszerną dyskusyę wywołały także poruszone sprawy: przymusowej asekuracyi od ognia, przymusowych stowarzyszeń rolniczych, komasacyi, drenowania i wiejskich straży pożarnych, a wynikłe z tej dyskusyi wnioski polecono przedłożyć jako postulaty Ogólnej Radzie „Kółek“ w Jaśle. Po zamknięciu obrad odbyło się losowanie narzędzi gospodarczych między obecnych na zgromadzeniu delegatów, z których Jan Wielgus z N. Żukowic wygrał obsypnik skombinowany z plewnikiem, wartości 44 K. Reszcie uczestników przypadły w udziale łopatki, motyki, grabie widły, sierpy, kosy, skopce, latarki i t. p.

Tłumacz W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Stanisław Oroszeny Bohdanowicz, prezes;

Zastępca prezesa: vacat;

Wacław Wenzel sekretarz i skarbnik.

Trembowla. W skład Zarządu powiat. wchodzą:

Ks. Stanisław Korzeniowski, prezes;

Bogusław Cieński, zastępca;

Franciszek Szczepan, sekretarz;

Jarosław Paszkowski, skarbnik.

Odbyło się jedno Zgromadzenie powiatowe.

Delegatem Zarządu głównego do Zarządu powiatowego mianowano p. Jana Buciewicza ze Sadów trembowelskich.

Turka. Delegat: vacat.

Wadowice. W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Przecław Sławiński, prezes;

Ks. Kanonik Karol Szałaśny, zastępca

Andrzej Komedera, sekretarz;

Ks. Jan Szewczuk, skarbnik.

Wieliczka. Zarządu powiatowego w powiecie wielickim niema. Nadzór nad Kółkami rolniczemi powiatu wykonuje p. Jan Kanty Tatara, jako lustrator powiatowy Kółek.

Odbył on lustracye i wykłady po następujących Kółkach rolniczych:

1) Brzezowa, 2) Krzesławice, 3) Gruszów, 4) Podstolice, 5) Raciborsko, 6) Radziszów, 7) Rzozów, 8) Tyniec, 9) Ludwinów. Jego głównie

działalności i zachęcie tak w r. 1902 jak i 1903 przypisać należy liczne powstanie Spółek oszczędności i pożyczek w powiecie.

Zgromadzenie powiatowe zwołane zostało na 21 czerwca do Krzyszkowic. P. Tatara, zagajając zgromadzenie, dał pogląd na działalność Kółek w powiecie i podniósł pocieszający objaw, że zwracają one coraz większą uwagę na sprawy rolnicze, starając się o lepszą mechaniczną uprawę roli, doborowe ziarno do siewu i odwadniając mokre grunta i łąki. Staraniem Kółek rolniczych powstało w powiecie w ostatnim roku 6 Spółek oszczędności i pożyczek. Dzisiaj liczy powiat wielicki 11 Spółek, które cieszą się najzupełniejszem zaufaniem miejscowej i okolicznej ludności, a inicyatywa założenia tych Spółek wyszła z Kółek rolniczych.

Jako najważniejszy punkt porządku dziennego był wykład p. Stobieckiego o drenowaniu gruntów. W dwugodzinnym wykładzie wykazał p. Stobiecki skutki i korzyści drenowania gruntów, tudzież trudności zachodzące przy drenowaniu włościańskich gruntów, a to tak z powodu rozdrobienia gruntów jak i z powodu częścią złej woli a częścią nieświadomości starszych gospodarzy, którzy z młodszymi, postępowymi gospodarzami co do drenowania gruntów porozumieć się nie chcą.

Po dłuższej dyskusyi w tej sprawie, po wyborze delegatów na Ogólną Radę i po rozlosowaniu przedmiotów gospodarskich pomiędzy delegatów nastąpiły przemowy włościan, którzy stwierdzili wielką pożyteczność takich powiatowych zjazdów Kółek, gdzie przez wzajemne zetknięcie się wiele nauczyć się można.

Oprócz tego Zgromadzenia powiatowego odbyło się Zebranie okręgowe, które zwołał w dniu 11 października 1903 Henryk hr. Mieroszowski, właść. dóbr Biskupice, do budynku obszaru dworskiego w Trąbkach Z okolicznych 11 gmin zgromadziło się około 200 gospodarzy. P. Mieroszowski po zagajeniu przedstawił konieczność łączenia się w Kółkach rolniczych, gdyż przez nie można bardzo dużo uzyskać, lecz prowadzić je trzeba w jedności i zgodzie Dalej przedstawił zgromadzonym włościanom korzyści z kas systemu Raifeisena i odpierał pewną nieufność do nich szczególnie bogatszych gospodarzy. Dalej na podstawie broszury inżyniera Gumowskiego omawiał komasacyę gruntów, a przy dyspucie dawał wyczerpujące objaśnienia i potrzebne wykłady.

Tak samo na podstawie broszury Dr Blautha wyjaśnił sprawę drenowania gruntów i znów przy dyspucie udzielał rad poszczególnych.

Na zakończenie przedstawił p. M konieczność zakładania straży pożarnych wiejskich i odczytał regulamin główny dla straży pożarnej Kółka rolniczego, po czem się także dysputa rozwinęła. O ile prelegent miał pod ręką, rozdał między gminy wyż wymienione broszury do lepszego zastanowienia się nad temi sprawami.

Zaleszczyki. Delegat Zarządu głównego: Dr. Adam Głażewski, właść. dóbr w Chmielowej.

Zbaraż. Delegat Zarządu głównego: Dr. Tadeusz Niementowski w Zbarażu. W r. 1904 Zarząd główny mianował zastępcą delegata ks. Aleksandra Cisłę, proboszcza w Tokach.

Złoczów. W skład Zarządu powiatowego wchodzą:

Adam Bartkiewicz prezes:
Onufry Ambroziewicz, zastępca;
Jan Nebelski, sekretarz;
Ks. Michał Sztyrak, skarbnik

Przychody Zarządu powiatowego wynosiły 127 kor. 77 h., rozchody 39 kor. 53 h., pozostało w kasie na 1904 r. 88 kor. 24 h. Zarząd powiatowy odbył 3 posiedzenia, na których głównymi przedmiotami obrad były sprawy organizacyi Kółek, mężów zaufania i życia towarzyskiego po Kółkach rolniczych.

Zwołano 1 Zgromadzenie powiatowe. Po załatwieniu spraw bieżących nastąpił wykład inspektora rolnictwa p. Popławskiego na temat: O wyzyskiwaniu przyrodzonych sił ziemi przez odpowiednią uprawę roślin. Prelegent gruntownie i w przystępnej formie wykazał sposób gospodarowania naszych drobnych rolników, nie odpowiadający już obecnym stosunkom, i pouczył, że nawet bez fachowej wiedzy rolniczej, kierując się tylko prostym rozumem i praktyką, można z roli daleko większe osiągać korzyści.

P. Poluszyński, instruktor sadownictwa, mówił o pielęgnowaniu sadów w ogólności i o czynnościach w sadzie, od zasadzenia drzewka począwszy. Odnośnie do tego wykładu uchwalono na wniosek p. Nebelskiego prosić Zarząd główny, ażeby w stosownej porze urządził

w Złoczowie dla członków Kółek powiatu czterodniowy kurs sadownictwa. W końcu wygłosił sekretarz Zarządu powiatowego p. Nebelski referat: „O spółkach oszczędności i pożyczek systemu Raiffeisena“. W referacie swym wykazywał prelegent korzyści spółek dla ludności wiejskiej i starał się usunąć obawy i nieuzasadnione pogłoski, jakie między ludnością rozsiewają ludzie złej woli, by ją od zakładania kas raiffeisenowskich odstręczyć.

Żółkiew. Delegat: vacat.

Żydaczów. Delegat Zarządu głównego: ks. Jan Trzopiński, proboszcz w Kochawinie.

Żywiec. Po złożeniu godności prezesa przez ks. Palecznego i po wyjeździe z powiatu wiceprezesa ks. Waligóry Zarząd powiatowy przestał istnieć. Na razie służy Zarządowi głównemu chętną pomocą p. Karol Ringer sekretarz byłego Zarządu,

Sprawozdanie z czynności Kółek rolniczych.

STATYSTYCZNE ZESTAWIENIA

według sprawozdań nadesłanych przez Kółka rolnicze.

Liczba porządkowa	Powiat i siedziba Kółka rolniczego	Ilość członków	Ilość zebrań	Wartość własnych budynków	Czytel. Kółka roln. liczy: dzieł:	czasopism:	Kółko rolnicze sprowadziło w r. 1903 za kwotę w koron.: Nasion	Nawozów sztucznych	Maszyn rolniczych	Drzew owoc.	Drenowano na morgach	Sklep Kółka roln.: w własnym zarz.	wydzierżaw.	Z dzierżawy sklepu wpłynęło koron	Udziały członków w koronach	Przy sklepie Kółka roln. znajduje się: Trafika tyton.	Sprzedaż wina	Napoi słodz.	Zakupno zboża za kwotę	Ubezpieczen. od ognia na kwotę w K: Domu	Towarów	Kasa pożyczk. pod Patronat.: należąca	nienależąca	Kółko rolnicze posiada: szpichlerz	mlecz. spółk.	piekarnię	rzeźnię	dzierż. myta	och. str. pożar.	sikawki	Złożono na cele ogólnego dobra koron: kościelne i cerkiewne	inne
	1. Biała.																															
1	Bestwina	29	14	12000	145	4	900	1815	—	—	—	—	1	200	—	—	1	1	—	8600	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
2	Bielany	52	20	—	30	4	—	—	—	—	—	—	1	320	60	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
3	Brzeszcze [1])	14	7	—	—	4	—	—	80	—	—	1	—	—	40	1	1	1	—	—	1000	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
4	Brzezinka	25	16	—	54	3	—	—	—	20	—	—	1	100	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Buczkowice	60	14	2900	45	3	—	—	—	—	—	2	—	—	729	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	367	—
6	Bulowice	20	19	—	75	5	579	680	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
7	Czaniec	74	19	—	60	2	875	824	—	—	—	—	1	24	230	—	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Dwory	151	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	600	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Hecznarowice	40	22	—	57	1	200	816	71	—	77	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
10	Janowice	20	5	—	400	1	260	—	—	40	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Jawiszowice [2])	500	64	1000	—	4	900	1649	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	800	1600	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
12	Kobiernice [3])	15	36	—	165	5	84	400	—	—	—	1	—	—	314	—	1	—	—	—	2800	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
13	Kozy	24	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25
14	Łęki	60	24	3098	40	3	—	—	—	—	—	—	1	400	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
15	Malec	30	9	1000	10	2	—	798	—	—	—	—	1	160	—	—	1	1	—	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Monowice	136	19	1000	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Osiek	46	22	118	—	4	1950	583	262	90	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
18	Pisarzowice	141	25	—	—	1	1314	964	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Porąbka	35	6	—	—	4	352	1072	291	—	—	—	1	88		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—
20	Poręba wielka	58	11	1700	165	3	—	—	—	—	—	—	1	200	—	—	1	—	—	1600	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
21	Stara wieś [4])	28	28	—	304	3	159	1049	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
22	Szczyrk [5])	270	11	4000	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	400	—	—	—	—	4000	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Wilamowice	60	21	—	—	3	640	1076	—	10	34	—	1	60	214	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Witkowice [6])	75	20	—	—	3	—	1000	—	—	—	—	1	200	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	2. Bochnia.																															
25	Brzeźnica	17	22	—	40	3	90	40	—	25	—	1	—	—	110	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Chełm [7])	17	5	—	40	4	65	91	52	20	—	—	1	10	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
27	Chodenice	29	21	—	190	3	372	—	—	—	—	—	1	50	115	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	40
28	Dziewin	123	37	870	35	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	600	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—
29	Gierczyce	37	9	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	Grabie uznańs.	26	9	—	50	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
31	Kobyle	102	41	—	30	1	150	600	—	—	—	—	1	216	200	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
32	Kolanów	21	16	—	300	5	378	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
33	Królówka [8])	98	23	—	—	4	332	600	—	—	—	—	1	600	—	1	1	—	—	1100	380	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
34	Leszczyna	36	16	—	42	2	288	2400	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Łapczyca	40	22	—	300	3	528	—	—	—	—	1	—	—	56	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Mikluszowice	70	16	2000	29	3	—	—	—	—	—	—	1	360	291	1	1	—	—	1000	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	290	—
37	Okulice	25	27	2000	325	4	191	—	340	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	529	20
38	Ostrów. król.	15	18	—	50	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	1	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
39	Połom duży	22	36	—	35	1	20	480	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
40	Rzeżawa [9])	37	18	—	35	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
41	Siedlec	110	45	1200	—	2	579	—	—	—	—	1	—	—	207	1	—	—	—	600	800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600
42	Szczytniki	120	26	—	47	2	40	140	—	—	4	—	1	10	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
43	Targowisko [10])	119	39	402	—	2	300	—	—	—	—	1	—	—	180	1	—	—	—	400	800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
44	Trzciana	60	22	—	—	2	466	696	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	Uście solne [11])	70	57	—	100	8	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	3	—	—
46	Wiśnicz stary	32	37	2400	66	6	120	1020	215	24	—	1	—	—	80	1	1	1	—	—	840	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
47	Wola bators. [12])	138	28	4000	100	3	50	—	—	—	—	1	—	—	200	1	1	—	—	3000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	Wola drwiń. [13])	90	24	700	—	1	174	—	—	—	—	—	1	40	—	1	—	—	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
49	Wola zabierz. [14])	120	60	—	30	3	28	140	100	—	—	—	1	20	120	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	Wrzępia	27	18	—	42	2	—	—	236	—	—	—	1	50	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
51	Żegocina	100	27	4400	202	4	—	1973	—	130	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3000	—
	3. Bóbrka.																															
52	Borynicze	70	13	—	110	3	200	—	—	20	—	1	—	—	2000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Juszkowce	16	13	—	35	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
54	Staresioło	63	18	10000	140	13	200	663	—	—	—	—	1	200	—	1	1	1	—	5000	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
55	Suchodół [15])	167	6	4000	40	5	—	—	—	—	—	—	1	600	—	1	—	1	—	900	800	1	—	—	—	1	1	—	1	1	—	—
56	Wybranówka	24	2	—	246	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	4. Brody.																															
57	Milno	124	16	690	150	2	—	—	480	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	462	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Trościaniec w.	105	18	1200	200	5	10	—	—	—	—	1	—	—	977	1	—	—	—	800	860	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	5. Brzesko.																															
59	Biesiadki	26	30	285	—	4	60	—	300	—	—	—	1	30	—	1	1	—	260	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—
60	Biskupice radł.	43	37	—	75	3	—	—	—	—	—	1	—	—	406	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
61	Borzęcin dolny	30	16	—	45	1	200	750	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
62	Borzęcin górny	42	14	—	—	3	156	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
63	Doły	12	31	—	42	2	800	—	—	—	—	1	—	—	240	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
64	Gnojnik	19	16	—	78	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
65	Iwkowa	38	32	—	30	4	200	1700	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
66	Jadowniki pdg.	76	13	—	25	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
67	Jaworsko	16	19	6221	36	3	—	435	260	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
68	Łoniowa	20	22	—	100	3	—	1202	454	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
69	Łysa góra [16])	30	32	—	80	6	600	1200	100	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
70	Maszkienice	36	16	—	83	6	—	—	—	—	—	—	1	6	—	—	1	—	—	—	400	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—
71	Niedźwiedza	15	24	—	25	3	292	675	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
72	Olszyny	25	11	—	—	1	120	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
73	Paleśnica	48	16	60	36	4	—	1340	—	—	—	—	1	220	3141	1	1	1	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
74	Porąbka usz. [17])	27	15	—	158	4	479	639	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
75	Przybysławic	72	60	—	52	3	56	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1200	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—
76	Rudy rysie	37	18	2000	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	200	—	1	1	—	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
77	Strzelce w. [18])	15	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
78	Szczepanów	25	9	—	30	1	—	—	66	—	—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Zakupiono węgla za 1402 koron. [2]) Zakupiono węgla za 342 koron. [3]) Zakupiono węgla za 542 koron. [4]) Zakupiono węgla za 200 koron. [5]) Zakupiono bawełny za 1050 koron. [6]) Dzierżawi propinacyę. [7]) Zakupiono węgla za 200 koron. [8]) Mleczarnia przerobiła 305437 litrów mleka; Kółko dzierżawi propinacyę. [9]) Zakupiono węgla za 772 koron. [10]) Zakupiono węgla za 1890 koron. [11]) Zakupiono 3 wagony ziemniaków. [12]) Zakupiono dwa wagony ziemniaków. [13]) Zakupiono węgla za 200 koron. [14]) Zakupiono 12 wagonów ziemniaków, 3½ wagona buraków, 1 wagon jagieł, 1 wagon mąki i 1 wagon pęcaku. [15]) Rozwiązało się w maju 1904 r. [16]) Zakupiono wagon węgla i wagon dachówek. [17]) Zakupiono wagon węgla; mleczarnia przerobiła 91286 litrów mleka. [18]) Zreorganizowane w r. 1903.

Liczba porządkowa	Powiat i siedziba Kółka rolniczego	Ilość członków	Ilość zebrań	Wartość własnych budynków	Czytel. Kółka roln. liczy: dzieł:	czasopism:	Kółko rolnicze sprowadziło w r. 1903 za kwotę w koron.: Nasion	Nawozów sztucznych	Maszyn rolniczych	Drzew owoc.	Drenowano na morgach	Sklep Kółka roln.: w własnym zarz.	wydzierżaw.	Z dzierżawy sklepu wpłynęło koron	Udziały członków w koronach	Przy sklepie Kółka roln. znajduje się: Trafika tyton.	Sprzedaż wina	Napoi słodz.	Zakupno zboża za kwotę	Ubezpieczen. od ognia na kwotę w K: Domu	Towarów	Kasa pożyczk. pod Patronat.: należąca	nienależąca	Kółko rolnicze posiada: szpichlerz	mlecz. spółk.	piekarnię	rzeźnię	dzierż. myta	och. str. pożar.	sikawki	Złożono na cele ogólnego dobra koron: kościelne i cerkiewne	inne
79	Tworkowa	30	5	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
80	Tymowa	40	20	—	10	2	760	1764	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
81	Uszew	18	16	—	50	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
82	Wojakowa	16	16	4000	70	1	700	1031	—	—	—	1	—	—	1250	1	1	1	200	2700	1700	1	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—
83	Wola przemyk.	14	13	—	41	3	67	—	72	—	—	1	—	—	1369	1	1	1	—	—	2500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
84	Wola radłow.[1]	15	43	—	32	1	—	—	200	—	—	—	1	80	476	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
85	Zaborów[2]	10	19	—	30	5	260	30	—	—	—	1	—	900	—	1	1	1	—	—	3000	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
86	Zawada uszew.	30	8	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	20	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
87	Zdonia	25	14	300	38	3	—	—	—	—	—	—	1	20	—	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	6. Brzeżany.																															
88	Chatki	62	12	—	287	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
89	Kozłów	58	52	—	166	8	—	—	—	—	—	1	—	—	126	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
90	Płaucza mała	32	30	—	52	5	—	171	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	7. Brzozów.																															
91	Blizne	36	10	—	—	1	50	—	—	—	—	1	1	120	1340	1	1	—	—	—	1400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
92	Buków	34	13	—	26	1	—	—	—	—	—	—	1	30	68	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
93	Górki	34	13	80	--	3	82	—	225	—	—	1	—	—	68	1	—	—	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
94	Grabówka	80	5	—	35	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
95	Grabownica	116	19	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	200	1200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
96	Haczów	76	11	2400	50	4	400	—	—	—	—	1	—	—	1800	1	1	—	—	2000	3000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
97	Humniska	53	20	—	171	3	320	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
98	Jasienica	18	8	—	—	3	79	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	1600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
99	Jasionów	43	9	—	150	4	—	—	—	40	—	—	1	140	—	1	—	—	—	—	600	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
100	Niebocko	40	12	—	40	1	—	—	222	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
101	Temeszów	30	9	—	46	3	—	—	120	—	—	1	—	—	771	—	—	—	236	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
102	Trześniów[3]	86	73	2950	50	5	334	63	146	—	—	1	—	—	269	1	1	1	51	1000	1400	—	—	—	—	—	1	1	1	—	20	16
103	Turzepole	93	28	—	36	4	—	—	—	48	—	—	1	150	1658	1	1	1	—	—	1200	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—
104	Wzdów	37	12	600	101	1	—	—	—	—	—	—	1	150	300	1	—	—	—	500	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105	Zmiennica	63	22	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	120	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	8. Buczacz.																															
106	Barysz	92	26	—	103	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
107	Berezówka	31	5	—	45	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
108	Bobulińce	41	12	—	139	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
109	Buczacz	28	8	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	1675	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
110	Dobropole	91	65	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
111	Dubienko	10	6	—	50	1	—	—	—	—	—	1	—	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
112	Folwarki	62	22	—	360	2	—	—	—	—	—	—	1	60	160	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
113	Huta nowa	98	60	500	--	2	--	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—
114	Jazłowiec	56	45	—	100	6	10	—	36	—	—	2	—	—	1655	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
115	Koropiec	21	4	—	30	2	—	—	—	—	—	1	—	—	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
116	Korościatyn	48	44	—	115	9	20	—	—	—	—	1	—	—	188	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
117	Kowalówka	36	37	—	95	2	—	—	—	—	—	2	—	—	132	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
118	Monasterzyska	24	20	6726	150	2	—	136	407	—	—	1	—	—	470	—	1	1	—	2000	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
119	Nagórzanka	48	52	—	233	5	—	—	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
120	Olesza	29	6	—	—	1	4	—	—	—	—	—	1	150	240	—	—	1	—	—	140	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
121	Petlikowce sta.	32	40	—	76	4	—	—	—	—	—	2	—	—	1120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
122	Podzameczek	38	10	—	80		—	—	—	—	—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
123	Porchowa	59	16	1300	400	7	—	—	—	—	—	1	—	—	316	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
124	Potok złoty	114	19	—	170	7	—	—	—	—	—	1	—	—	475	—	1	1	—	—	2000	1	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
125	Puźniki	68	25	—	30	3	—	—	—	—	—	1	—	—	104	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
126	Słobódka dolna	15	14	—	80	3	—	—	—	—	—	1	—	—	54	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
127	Słobódka górna	31	26	—	67	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	9. Chrzanów.																															
128	Alwernia[4])	36	15	—	73	5	500	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1000	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	20
129	Babice[5])	42	15	—	47	6	619	—	—	—	—	1	—	—	121	1	1	—	—	—	2000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—
130	Dąbrowa nar.	32	10	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1636	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
131	Długoszyn	12	7	—	52	1	—	—	—	—	—	1	—	—	600	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
132	Grojec	12	10	—	43	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
133	Gromiec	130	9	—	50	1	24	60	—	—	—	—	1	100	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
134	Jankowice	96	40	—	35	2	283	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	700	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
135	Krzeszowice	204	18	—	—	4	11924	871	—	27	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	6188	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1200	—
136	Kwaczała[6])	35	12	4200	25	3	625	—	76	—	—	1	—	—	37	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
137	Luszowice	54	47	200	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	143	1	1	—	—	—	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68	—
138	Mętków duży	36	34	—	155	2	—	—	—	—	—	1	—	—	268	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
139	Mętków mały	59	56	—	40	4	—	—	—	—	—	1	—	—	180	—	1	—	—	—	1400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—
140	Miękinia	25	6	—	16	2	695	826	—	—	—	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
141	Niedzieliska	102	4	—	52	5	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
142	Paczółtowice	110	25	—	40	5	488	1000	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	260	—
143	Płaza	36	23	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
144	Rudawa	130	6	1200	100	3	1650	100	—	—	140	2	—	—	260	—	—	—	—	1200	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—
145	Sanka	37	14	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	50	293	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
146	Tenczynek	70	9	—	180	6	100	—	—	—	—	—	1	30	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
147	Zagórze[7])	96	56	—	134	4	—	170	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	1262	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
148	Źródła	14	67	—	160	2	3500	1117	120	—	—	—	1	50	1400	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
149	Żarki	31	16	—	20	2	—	—	—	—	—	—	1	60	500	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	10. Cieszanów.			—															—													
150	Huta stara	18	27	—	45	2	23	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
151	Lubliniec nowy	28	20	—	40	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
152	Łukawiec	51	30	—	112	2	130	—	303	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
153	Narol miasto	46	50	—	166	5	--	—	81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
154	Płazów	24	14	—	116	2	—	220	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
155	Ruda różaniec.	26	16	—	116	2	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
156	Załuże	80	12	—	40	1	—	—	—	—	—	1	—	—	180	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Mleczarnia przerobiła 50000 litrów mleka. [2]) Zakupiono wagon otrąb, $2^1/_2$ wagonu węgla, 500 kg żelaza. [3]) Zakupiono otrąb za 1900 koron, żelaza za 1300 koron; dostawa szutru. [4]) Dzierżawi wyszynk propinacyi. [5]) Zakupiono otrąb 2 wagony. [6]) Zakupiono otrąb 4 wagony. [7]) Zakupiono otrąb za 250 koron.

Liczba porządkowa	Powiat i siedziba Kółka rolniczego	Ilość członków	Ilość zebrań	Wartość własnych budynków	Czytel. Kółka roln. liczy: dzieł	Czytel. Kółka roln. liczy: czasopism	Kółko rolnicze sprowadziło w r. 1902 za kwotę w koron.: Nasion	Nawozów sztucznych	Maszyn rolniczych	drzew owoc.	drenowano na morgach	Sklep Kółka roln.: w własnym zarz.	Sklep Kółka roln.: wydzierżaw.	Z dzierżawy sklepu wpłynęło koron	Udziały członków w koronach	Przy sklepie Kółka roln. znajduje się: Trafika tyton.	Sprzedaż wina	Napoi słodz.	zakupno zboża za kwotę	Ubezpieczen. od ognia na kwotę w K: Domu	Towarów	Kasa po-życzk. pod Patronat.: należąca	nienależąca	Kółko rolnicze posiada: szpichlerz	mlecz. spółkową	piekarnię	rzeźnię	dzierż. myta	och. straż poż.	sikawki	Złożono na cele ogólnego dobra koron: kościelne i cerkiewne	inne
	11. Czortków																															
157	Białobożnica	32	17	—	50	2	—	—	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
158	Czortków	42	63	30000	120	6	16	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
159	Dawidkowce	22	11	—	29	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
160	Nagórzanka	58	56	—	180	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
161	Sosolówka	150	15	—	236	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
162	Zalesie	50	22	—	45	2	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
163	Zwiniacz	26	8	—	44	2	16	—	—	—	—	—	—	—	87	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	12. Dąbrowa.																															
164	Dąbrówka breń.	14	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
165	Demblin	20	15	—	120	3	80	—	—	—	—	1	—	—	700	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—
166	Jadowniki mok.	56	48	190	—	5	—	—	—	—	—	1	—	—	155	—	—	—	—	—	769	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	8
167	Kupienin	35	11	—	20	1	—	—	—	—	—	—	1	100	505	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
168	Maniów	36	10	—	—	1	215	—	64	—	—	1	1	30	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
169	Mędrzechów	12	18	48	30	2	85	—	—	—	—	1	—	—	1220	—	1	1	—	—	2400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
170	Miechowice m.	63	66	2000	200	6	303	—	96	75	—	1	—	—	490	—	1	—	—	2000	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—
171	Miechowice w.	34	28	—	40	3	400	—	—	—	—	1	—	—	124	1	—	—	—	—	946	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
172	Niecieczaⁱ)	77	15	—	—	1	376	—	—	—	—	1	—	—	175	—	—	—	—	—	600	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
173	Oleśnia	57	7	2000	—	1	20	1200	—	—	—	—	1	200	—	—	1	—	400	500	300	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
174	Pałuszyce	16	24	—	200	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
175	Pawłów	18	15	—	40	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
176	Radgoszcz	36	17	2600	60	4	792	1608	—	15	—	1	—	—	1788	—	1	1	—	2600	1780	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
177	Sikorzyce	35	9	294	40	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
178	Smęgorzów	20	10	1600	40	1	—	—	—	—	—	—	1	200	—	—	1	—	—	1600	690	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
179	Szczucin	40	14	7000	200	4	800	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	5000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
180	**Wietrzychowice**	57	56	100	30	1	37	—	—	—	—	1	—	—	311	—	1	—	—	—	770	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
181	Wola rogowska	17	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
	13. Dobromil.																															
182	Dobromil	50	23	—	115	3	—	—	—	—	—	—	1	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
183	Kalwarya pacł.	19	6	—	30	2	—	—	—	—	—	1	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
184	Nowe miasto	27	19	2800	130	3	810	980	—	—	—	1	—	—	530	—	1	—	—	1000	10000	1	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
185	Pacław	31	33	—	20	2	—	—	—	—	1	—	1	60	400	—	—	—	—	—	400	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—
186	Tarnawka	34	8	—	—	1	—	23	430	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	14. Dolina.																															
187	Dolina	51	7	600	201	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	15. Drohobycz.																															
188	Schodnica²)	84	24	37000	278	4	86	—	—	—	—	1	—	—	21067	—	1	—	—	29600	26740	—	—	—	—	1	1	—	—	—	91	333
	16. Gorlice.																															
189	Bystra	23	7	1000	—	2	—	2240	—	—	—	—	1	100	540	1	1	—	—	800	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
190	Głęboka	13	8	—	64	5	108	105	—	—	2	1	—	—	310	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
191	Libusza³)	46	9	1400	—	1	520	1200	—	—	—	1	—	—	1600	1	1	1	700	1200	3000	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
192	Lipinki	19	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
193	Łosie	52	10	2150	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	2212	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
194	Łużna	26	6	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	60	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
195	Radocyna	34	5	—	20	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
196	Ropa	43	5	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	350	924	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
197	Ropica ruska	18	11	—	50	2	450	—	40	40	—	—	1	25	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
198	Sękowa	54	17	2300	86	2	230	915	—	—	—	1	—	—	1725	—	1	—	—	2200	1800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
199	Sokół	38	5	1217	20	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1033	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
200	Staszkówka	44	11	—	120	4	352	1040	238	—	17	1	—	—	768	1	—	—	180	—	1300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
201	Szalowa⁴)	35	10	—	205	6	480	670	43	—	—	1	—	—	298	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
202	Szymbark⁵)	24	25	10000	153	5	4622	5460	—	—	—	1	—	—	2400	1	1	1	—	4000	2400	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
203	Turza	12	9	—	55	3	—	600	—	—	—	1	—	—	68	—	1	—	—	—	800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
204	Wojtowa	31	7	4300	80	1	100	—	50	—	—	—	1	76	—	1	1	1	—	3400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	17. Gródek.																															
205	Bar	35	6	600	130	1	—	—	—	—	—	—	1	60	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
206	Gródek miasto	30	14	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	374	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
207	**Gródek przedm. czer.**	30	17	800	—	6	20	945	50	—	—	—	1	163	620	1	1	1	—	200	600	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
208	**Gródek przedm. lw.**	201	21	—	136	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
209	Milatyn	10	5	—	14	1	—	—	—	—	—	—	1	30	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
210	Mszana	46	72	500	50	5	—	—	—	—	—	1	—	—	120	—	—	—	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
211	Obroszyn	38	13	—	120	2	—	—	—	—	—	1	—	—	668	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
212	Rodatycze	50	14	—	120	2	—	—	—	30	—	—	1	200	—	1	1	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
213	Rotenhahn	16	5	—	—	1	18	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
214	Wołczuchy	48	7	1200	40	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
215	Zielów	18	5	—	30	1	—	—	—	—	—	—	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	18. Grybów.																															
216	Brzana górna	18	17	1800	24	2	20	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
217	Cieniawa	23	12	1600	20	1	—	—	—	—	—	—	1	100	900	1	1	—	—	600	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
218	Gródek	20	28	—	—	4	568	1340	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
219	Jastrzębia	24	18	1000	—	1	—	1982	151	—	—	—	1	202	346	1	1	1	—	400	600	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
220	Kąclowa⁶)	20	18	800	50	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
221	Królowa polska	10	26	—	64	1	—	—	—	—	—	—	1	16	70	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
222	Mystków	12	14	1865	—	5	2000	—	—	100	—	1	—	—	740	1	1	—	1000	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
223	Polna⁷)	52	11	3000	45	1	—	—	—	—	—	—	1	1700	—	1	1	—	—	3000	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	300	300
224	Ptaszkowa⁸)	55	9	—	—	1	1290	2010	—	—	—	—	1	40	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
225	Siedliska	27	9	—	50	1	—	380	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
226	Zborowice	17	15	—	60	1	192	—	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	19. Horodenka.																															
227	Chocimierz	39	11	—	786	9	120	—	—	—	—	—	1	240	811	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
228	Dżurków	46	12	100	256	10	80	—	—	—	—	1	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
	20. Husiatyn.																															
229	Chorostków	37	40	—	120	4	—	—	—	—	—	1	—	—	528	—	1	1	—	—	4500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

¹) Zakupiono 2 wagony węgla. ²) Zakupiono 3 wagony ziemniaków, kukurudzy za 632 koron. ³) Zakupiono 4 wagony węgla, otrąb za 300 koron i drzewa za 300 koron. ⁴) Zakupiono 2 wagony węgla. ⁵) Zakupiono otrąb za 1000 koron. ⁶) Dzierżawa myta i propinacyi. ⁷) Dzierżawa propinacyi. ⁸) Zakupiono otrąb za 800 koron.

Liczba porządkowa	Powiat i siedziba Kółka rolniczego	Ilość członków	Ilość zebrań	Wartość własnych budynków	Czytel. Kółka roln. liczy: dzieł	czasopism	Kółko rolnicze sprowadziło w r. 1903 za kwotę w koron.: Nasion	Nawozów sztucznych	Maszyn rolniczych	Drzew owoc.	Drenowano na morgach	Sklep Kółka roln.: w własnym zarz.	wydzierżaw.	Z dzierżawy sklepu wpłynęło koron	Udziały członków w koronach	Przy sklepie Kółka roln. znajduje się: Trafika tyton.	Sprzedaż wina	Napoi słodz.	Zakupno zboża za kwotę	Ubezpieczen. od ognia na kwotę w K: Domu	Towarów	Kasa pożyczk. pod Patronat: należąca	nienależąca	Kółko rolnicze posiada: szpichlerz	mlecz. spółk.	piekarnię	rzeźnię	dzierż. myta	och. str. pożar.	sikawki	Złożono na cele ogólnego dobra koron: kościelne i cerkiewne	inne
230	Czarnokońce w.	60	10	—	400	5	—	—	—	—	—	—	1	30	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
231	Kluwińce	30	11	—	165	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
232	Kopyczyńce	59	54	6000	—	9	200	—	—	—	—	1	—	—	114	—	—	—	—	4000	4000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
233	Wasylkowce	24	2	—	40	1	—	—	—	—	—	1	—	—	117	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	21. Jarosław.																															
234	Chorzów	27	43	—	50	2	36	—	—	—	—	—	1	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
235	Cieszacin mały	31	67	—	72	4	170	—	48	—	—	1	—	—	210	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
236	Cieszacin wielki	23	7	100	200	3	—	—	—	—	—	—	1	160	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
237	Czelatycze	45	11	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	263	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
238	Dankowice	38	20	600	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	118	1	—	—	—	600	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
239	Majdan sien.	29	18	—	19	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
240	Michałówka	29	37	—	—	5	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
241	Morawsko	54	20	1000	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	200	600	600	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
242	Munina	46	8	800	160	3	70	—	—	—	—	—	1	210	—	1	1	—	—	700	500	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—
243	Pawłosiów[1])	53	12	3000	150	1	190	—	250	—	—	—	1	580	—	1	1	1	—	3000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
244	Pruchnik	29	10	—	67	2	100	—	—	—	—	1	—	—	476	—	1	1	—	—	3000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36
245	Rokietnica	32	14	—	—	3	—	600	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
246	Rozbórz długi	12	2	—	60	3	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
247	Rudołowice[2])	57	11	—	36	3	160	—	—	—	—	—	1	120	300	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
248	Skołoszów	45	14	—	30	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
249	Szówsko	25	17	—	30	1	—	—	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
250	Tapin	33	8	690	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	178	—	—	—	—	700	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
251	Tuligłowy	45	44	608	—	2	10	400	—	—	—	—	1	60	268	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 2	Wiązownica	38	16	—	163	4	199	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47
	22. Jasło.																															
253	Biezdziedza[3])	30	16	—	54	2	360	—	—	—	—	—	1	20	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
254	Brzyska[4])	18	3	—	45	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
255	Cieszyna	34	26	800	30	3	136	640	—	—	—	1	—	—	1452	1	1	—	—	700	300	—	—	—	—	—	1	—	—	—	10	—
256	Czeluśnica[5])	23	53	600	89	5	570	—	—	—	23		1	190	415	1	1	—	—	600	400	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	10
257	Czermna	20	9	900	70	8	15	4200	200	—	—	1	—	—	495	—	1	1	200	600	2000	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
258	Dębowiec[6])	47	22	1600	254	5	564	660	—	170	200	1	—	—	6044	1	—	1	260	1600	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	100	—
259	Frysztak	29	10	3000	400	2	—	600	—	—	—	—	1	480	2000	—	—	—	—	2000	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
260	Gogolów	18	8	800	—	2	—	1500	250	—	—	1	—	—	338	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—
261	Grab[7])	20	9	—	—	1	100	600	300	—	—	—	1	100	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
262	Kalembina[8])	21	16	—	41	3	540	65	—	—	—	1	—	—	1236	—	—	—	—	—	360	—	—	—	—	—	—	—	1	—	50	160
263	Kołaczyce[9])	87	12	—	122	2	1408	868	256	—	20	1	—	—	10568	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	277	257
264	Korzuchów	23	11	56	36	3	25	—	—	—	—	1	—	—	500	1	1	1	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
265	Kozłówek	10	4	600	40	2	—	—	—	—	—	—	1	50	400	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
266	Lublica[10])	15	7	—	60	1	—	—	—	—	—	1	—	—	200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
267	Łączki[11])	49	54	800	44	2	471	1130	160	60	—	1	—	—	413	—	—	1	—	800	1200	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
268	Łęki	71	18	600	20	2	—	—	180	—	—	1	—	—	678	1	1	1	—	600	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
269	Łężyny	20	7	—	104	2	386	260	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
270	Niewodna	23	12	100	—	1	—	140	—	—	—	—	1	200	—	1	1	1	—	600	140	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
271	Olpiny	79	24	5000	—	3	—	759	—	28	—	—	1	400	—	—	1	—	—	2000	4000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
272	Potakówka	20	55	—	53	3	50	60	—	—	—	1	—	—	276	—	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
273	Przybówka	38	8	—	—	1	85	374	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
274	Sądkowa[12])	21	27	680	66	3	766	—	—	—	—	—	1	160	345	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	10	—
275	Sieklówka gór.	38	22	—	200	6	264	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
276	Skołyszyn	20	40	1000	40	2	30	—	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
277	Swięcany	25	15	6000	62	2	252	—	—	—	—	—	1	120	—	1	1	1	—	6000	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
278	Szebnie[13])	29	18	—	60	2	360	500	152	—	—	1	—	—	660	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
279	Szerzyny	20	14	1000	—	1	—	916	150	—	—	—	1	40	—	—	—	—	—	800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
280	Szufnarowa	88	9	600	18	2	200	1208	—	—	—	1	—	—	365	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
281	Warzyce	30	8	—	50	2	240	—	—	—	—	—	1	80	280	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
282	Wiśniowa	26	15	500	35	1	200	—	—	—	—	1	—	—	1175	1	—	1	—	600	1400	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
283	Wojaszówka[14])	76	12	2400	36	6	827	300	350	—	—	1	—	—	915	1	1	1	—	2400	2000	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
284	Wola dębowiec.	27	4	—	20	3	190	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
285	Wrocanka	14	6	—	22	1	175	—	—	—	—	—	1	60	260	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
286	Wysoka	51	12	800	30	1	20	1980	—	—	—	1	—	—	453	1	—	1	—	—	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—
287	Zarzecze	86	18	3978	19	5	938	—	235	84	—	1	—	—	923	1	1	1	—	3000	3832	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	50
	23. Jaworów.																															
288	Bonów	58	12	114	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	265	—	1	—	—	—	500	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
289	Fehlbach	23	5	86	—	1	—	852	—	—	—	—	1	206	36	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
290	Rogóżno	11	7	—	15	1	—	—	—	—	—	2	—	—	960	—	—	1	520	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
291	Wielkie Oczy	70	18	—	102	4	200	—	100	—	—	1	—	—	1564	—	1	1	—	—	1212	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	24. Kałusz.																															
292	Dołha wojnił.	30	6	—	50	2	—	—	72	—	—	1	—	—	230	—	1	—	—	—	900	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
293	Petranka	30	4	—	64	2	—	—	—	—	—	—	1	50	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
294	Tomaszowce na Dęb.	24	7	400	30	2	—	—	—	—	—	1	—	—	95	1	1	—	—	500	1200	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
295	Tomaszowce na Mar.	16	3	—	40	1	—	—	—	—	—	—	—	—	72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	25. Kamionka.																															
296	Busk	56	14	—	196	3	—	—	—	—	—	1	—	—	2891	—	1	—	—	—	2500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	470
297	Kozłów	26	18	—	219	5	—	—	—	—	—	1	—	—	754	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
298	Milatyn nowy	65	6	—	60	4	—	—	—	—	—	—	1	440	358	1	1	—	—	—	2000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
299	Obydów[15])	18	27	—	52	7	—	—	—	—	—	1	—	—	108	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
300	Pawłów	27	20	—	205	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
301	Sielec-Bieńków	62	30	1500	37	3	7	—	—	—	—	1	—	—	807	—	—	—	—	1400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	26 Kolbuszowa																															
302	Brzostowa góra	28	22	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	400	1	1	1	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
303	Hucisko	10	3	—	40	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
304	Kolbuszowa	70	5	—	60	4	—	—	—	—	—	1	—	—	421	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
305	Krzątka	24	8	300	47	1	—	—	—	—	—	1	—	—	138	—	1	—	—	—	600	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
306	Kupno	52	68	20	300	3	25	1200	—	—	—	1	—	—	340	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50
307	Majdan	13	10	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
308	Ostrowy baran.	33	5	—	60	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Zakupiono wagon węgla. [2]) Dzierżawa propinacyi. [3]) Zakupiono wagon węgla. [4]) Reorganizowane w r. 1903. [5]) Mleczarnia przerobiła 613000 litrów mleka. Zakupiono 3 wagony węgla. [6]) Zakupiono skór za 10250 koron. [7]) Dzierżawa propinacyi. [8]) Wyrób dachówek cementowych. [9]) Zakupiono 4 wagony otrąb, 4 wagony węgla, drzewa za 1420 koron, skór za 48795 koron, artykułów szewskich za 12864 koron, artykułów garncarskich za 5966 koron. [10]) Dzierżawa propinacyi. [11]) Zakupiono 1 wagon węgla. [12]) Zakupiono 1 wagon węgla. [13]) Dzierżawa propinacyi. Zakupiono 2 wagony węgla. [14]) Zakupiono otrąb za 100 koron. [15]) Zakupiono gruntu za 35000 koron.

Liczba porządkowa	Powiat i siedziba Kółka rolniczego	Ilość członków	Ilość zebrań	Wartość własnych budynków	Czytel. Kółka roln. liczy: dzieł	czasopism	Kółko rolnicze sprowadziło w r. 1903 za kwotę w koron.: Nasion	Nawozów sztucznych	Maszyn rolniczych	Drzew owoc.	Drenowano na morgach	Sklep Kółka roln. w własnym zarz.	wydzierżaw.	Z dzierżawy sklepu wpłynęło koron	Udziały członków w koronach	Przy sklepie Kółka roln. znajduje się: Trafika tyton.	Sprzedaż wina	Napoi słodz.	Zakupno zboża za kwotę	Ubezpieczen. od ognia na kwotę w K: Domu	Towarów	Kasa pożyczk. pod Patronat: należąca	nienależąca	Kółko rolnicze posiada: szpichlerz	mlecz. spółk.	piekarnię	rzeźnię	dzierż. myta	och. str. pożar.	sikawki	Złożono na cele ogólnego dobra koron: kościelne i cerkiewne	inne
309	Ostrowy tusz.	15	8	—	10	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
310	Siedlanka	10	6	—	40	1	—	820	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
311	Sokołów	50	11	10154	40	3	400	1400	—	—	—	1	—	—	2684	—	1	1	3500	4000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
312	Swierzów	10	4	—	40	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
313	Trzęsówka	26	10	200	103	4	—	1900	—	—	—	—	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
314	Werynia	23	5	—	—	2	—	630	150	—	—	1	—	—	900	1	1	—	—	—	1140	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
315	Zielonka	22	15	—	29	1	86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	27. **Kołomyja**																															
316	Kołomyja	124	20	—	52	3	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
317	Kułaczkowce	20	12	—	133	3	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	28. **Kossów.**																															
318	Moskalówka	83	7	—	121	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
319	Pistyń	32	13	—	60	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	29. **Kraków.**																															
320	Branice	81	6	—	160	1	156	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
321	Bronowice m.	46	5	—	33	1	—	—	—	—	—	—	1	60	782	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
322	Bronowice w.	27	8	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	40	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
323	Cholerzyn	100	12	—	60	2	—	—	—	—	—	1	—	—	800	—	1	1	—	—	500	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
324	Czernichów[1]	18	13	8524	450	4	—	—	—	—	—	1	—	—	4440	1	1	1	—	5880	6600	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150
325	Czulice	41	76	—	153	6	367	115	68	—	—	1	—	—	1387	1	1	1	180	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	—
326	Czułów	41	4	—	40	3	300	—	—	—	—	1	—	—	1100	1	1	1	—	—	1600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52	—
327	Czułówek[2]	32	13	—	60	4	229	470	—	—	—	1	—	—	501	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
328	Kryspinów	60	22	400	40	3	1225	—	—	—	—	1	—	—	381	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
329	Mników	12	10	—	100	1	—	—	—	—	—	—	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
330	Modlniczka	20	40	—	149	3	—	—	—	—	—	—	1	28	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
331	Nowa wieś szl.[3]	93	20	640	50	3	600	300	—	60	—	2	—	—	1818	1	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	160
332	Olszanica	10	3	3600	30	1	—	—	—	—	—	—	1	240		1	1	—	—	1600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
333	Piekary	27	3	—	20	1	—	—	—	—	—	1	—	—	568	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
334	Prądnik czerw.	27	8	—	20	4	—	—	—	—	—	—	1	6	743	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
335	Przeginia duch.	10	3	—	20	1	—	50	80	—	—	1	—	—	600	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
336	Rusocice	22	13	—	35	1	—	—	—	—	—	—	1	20	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
337	Rybna[4]	83	10	—	78	4	—	780	810	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	2000	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	382
338	Tonie	69	6	—	210	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
339	Wola justow.	32	7	820	32	4	—	—	—	—	—	—	1	600	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
340	Wolica	14	48	—	32	3	—	—	—	—	—	—	1	50	1200	—	—	1	1200	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—
341	Wołowice	28	24	1948	—	2	—	—	40	—	—	1	—	—	1634	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
342	Wyciąże	24	4	—	236	3	217	28	159	—	240	—	1	30	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
343	Zabierzów	34	11	—	—	7	—	—	—	80	—	—	1	200	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
344	Zielonki	29	8	800	—	3	—	—	—	—	—	—	1	240	—	—	1	—	—	800	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
345	Zwierzyniec	32	2	—	28	1	—	—	—	—	—	—	1	260	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	30. **Krosno.**																															
346	Cergowa	58	12	—	48	4	—	—	—	—	—	—	1	400	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
347	Dobieszyn	13	11	2000	—	1	—	—	—	—	—	—	1	200	—	1	—	—	—	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
348	Głowienka	66	8	—	24	2	1200	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
349	Iskrzynia	47	26	460	50	3	140	—	—	—	—	1	—	—	520	1	1	1	—	—	800	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
350	Iwonicz	43	7	—	38	1	—	—	—	—	—	—	1	145	3630	1	1	1	—	—	4000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
351	Jasionka	66	9	—	107	4	—	1179	—	—	—	1	—	—	198	1	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
352	Kobylany	42	10	2678	—	1	—	—	173	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
353	Kombornia	19	10	—	94	3	120	—	45	—	—	1	—	—	549	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
354	Korczyna[5]	102	9	—	73	2	2262	165	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
355	Krościenko n.	39	18	—	—	3	951	200	—	—	—	1	—	—	1432	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
356	Krościenko w.[6]	96	19	—	—	2	763	76	154	—	—	1	—	—	552	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
357	Lubatowa[7]	55	56	6000	170	3	740	600	—	—	—	1	—	—	958	1	1	—	—	—	800	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
358	Łęki	10	7	1400	21	2	—	—	—	—	—	—	1	60	1394	1	1	—	—	1400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
359	Łężany[8]	37	14	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—
360	Miejsce piast.[9]	54	12	—	40	1	178	—	—	—	—	1	—	—	952	1	1	—	—	—	2800	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
361	Myścowa[10]	32	2	2000	20	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
362	Odrzykoń	27	14	—	200	3	700	380	—	—	1		1	100	1109	—	1	1	155	—	400	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
363	Rogi	100	7	—	—	1	129	—	—	—	—	2	—	—	80	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
364	Równe	46	18	4474	250	3	284	—	—	—	—	1	—	—	762	1	1	—	—	2000	900	—	—	—	—	—	1	—	—	—	100	—
365	Suchodół	62	52	—	217	6	225	508	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	40
366	Sulistrowa	20	8	2400	40	1	—	—	—	—	—	1	—	—	200	1	1	—	—	2400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
367	Szczepańcowa	73	14	2000	—	1	—	—	—	—	—	—	1	340	288	1	1	—	—	1500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
368	Targowiska[11]	32	47	—	41	4	420	60	50	—	—	—	2	180	460	1	—	—	1400	—	1600	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
369	Turoszówka	48	20	—	40	2	250	615	—	—	—	1	—	—	725	1	1	1	—	—	900	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
370	Wietrzno	10	7	500	53	1	—	—	—	—	—	1	—	—	100	—	1	—	—	500	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
371	Wojkówka[12]	26	13	—	116	2	106	224	—	—	—	—	1	30	316	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	31. **Limanowa.**																															
372	Dobra[13]	28	18	6000	180	2	—	1080	586	—	—	1	—	—	80	1	1	—	—	5100	4000	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
373	Jodłownik	17	16	—	50	1	180	—	—	—	—	1	—	—	240	1	1	1	—	—	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
374	Jurków[14]	16	26	—	180	2	—	1008	128	—	—	1	—	—	1372	1	1	1	—	—	346	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
375	Kamienica	45	11	250	245	4	205	95	—	50	—	—	1	168	—	1	1	—	—	250	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
376	Kasinka mała	21	30	—	24	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
377	**Krasne-Lasocice**	27	12	900	—	2	—	—	64	10	—	—	1	80	476	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
378	Krosna	14	17	—	40	2	203	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
379	Lipowe	13	52	—	—	1	—	450	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
380	Łętowe[15]	14	9	—	40	3	90	2800	—	—	—	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
381	Młynne	32	6	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	32	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—
382	Mordarka	15	30	—	215	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
383	Mstów	22	8	1200	40	1	—	—	—	—	—	—	1	80	220	1	1	1	—	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
384	Mszana górna	14	36	—	45	2	—	600	—	—	—	—	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
385	Pasierbiec	17	15	120	35	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
386	Sechna	13	16	—	30	1	—	1800	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
387	Sowliny	28	50	—	124	3	28	2400	300	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
388	Stara wieś[16]	34	15	—	74	2	754	912	—	—	—	1	—	—	1800	1	1	—	—	—	800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
389	Stronie	15	12	1400	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	4356	1	1	1	—	2000	1000	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—

[1]) Dzierżawa przewozu na Wiśle. [2]) Filia mleczarni w Rybnej, [3]) Mleczarnia przerobiła 248775 litrów mleka. [4]) Mleczarnia przerobiła 971385 litrów mleka. [5]) Zakupiono 1 wagon węgla; drzewa za 1885 koron. [6]) Zakupiono 3 wagony węgla. [7]) Zakupiono wagon ziemniaków. [8]) Zakupiono otrąb za 400 kor. [9]) Zakupiono otrąb za 900 koron, drzewa 7 sągów. [10]) Zakupiono 2 wagony węgla; dostawa szutru i kamieni. [11]) Dzierżawa propinacyi. [12]) Zakupiono 1 wagon węgla. [13]) Zakupiono otrąb za 5000 koron. [14]) Zakupiono otrąb za 1000 koron. [15]) Zakupiono ziemniaków za 660 koron. [16]) Zakupiono jęczmienia za 700 koron, kukurudzy za 690 koron.

Liczba porządkowa	Powiat i siedziba Kółka rolniczego	Ilość członków	Ilość zebrań	Wartość własnych budynków	Czytel. Kółka roln. liczy: dzieł:	czasopism:	Kółko rolnicze sprowadziło w r. 1903 za kwotę w koron.: Nasion	Nawozów sztucznych	Maszyn rolniczych	Drzew owoc.	Drenowano na morgach	Sklep Kółka roln.: w własnym zarz.	wydzierżaw.	Z dzierżawy sklepu wpłynęło koron	Udziały członków w koronach	Przy sklepie Kółka roln. znajduje się: Trafika tyton.	Sprzedaż wina	Napoi słodz.	Zakupno zboża za kwotę	Ubezpieczen. od ognia na kwotę w K: Domu	Towarów	Kasa pożyczk. pod Patronat: należąca	nienależąca	Kółko rolnicze posiada: szpichlerz	mlecz. spółk.	piekarnię	rzeźnię	dzierż. myta	och. str. pożar.	sikawki	Złożono na cele ogólnego dobra koron: kościelne i cerkiewne	inne
390	Szczyrzyc	20	10	350	193	2	—	—	—	—	—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30
391	Tymbark	29	40	—	130	3	360	692	—	—	—	1	—	—	2050	1	1	—	—	—	3500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
392	Ujanowice	12	12	—	20	3	225	—	—	—	—	—	1	8	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
393	Zbludza	15	25	—	45	3	72	—	371	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	32. Lisko.																															
394	Bezmichowa dol.	26	2	—	21	1	—	—	—	—	—	1	—	—	124	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
395	Hoczew	40	34	—	40	5	308	400	286	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
396	Polana	26	31	—	106	1	—	—	—	40	—	1	—	—	1115	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—
	33. Lwów.																															
397	Basiówka	23	10	—	240	3	—	—	—	—	—	1	—	—	503	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—
398	Biłka król.	18	59	—	—	2	18	—	—	—	—	1	—	—	191	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
399	Biłka szlach.	23	9	—	52	1	—	—	43	—	—	1	—	—	188	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	2	—	—
400	Brzuchowice	17	7	—	96	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
401	Dawidów	55	21	—	100	1	—	—	—	—	—	—	1	80	1240	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
402	Dublany	47	8	—	60	3	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	1400	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100
403	Glinna	27	12	—	80	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
404	Hodowice	33	18	—	—	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
405	Hołosko wielk.	47	56	2600	45	5	18	180	—	49	—	1	—	—	962	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
406	Kamienopol	50	16	—	56	3	—	—	—	—	—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	100
407	Konopnica	25	6	—	30	1	—	—	—	—	—	—	1	20	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
408	Kościejów	65	11	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	22	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
409	Kozielniki	23	3	—	45	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
410	Krotoszyn	40	18	—	—	3	10	—	—	—	—	—	1	25	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—
411	Kulparków	39	16	—	180	3	3	480	20	140	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	5	5
412	Malechów	35	51	—	138	4	—	—	92	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
413	Pasieki	18	13	—	30	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
414	Prusy	117	10	—	368	2	—	—	—	—	—	—	1	12	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
415	Pustomyty	32	9	—	30	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	2
416	Rzęsna polska[1])	26	12	—	36	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
417	Siemianówka	61	13	923	—	3	268	—	269	25	—	1	—	—	661	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	50
418	Zamarstynów	15	8	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
419	Zaszków	24	26	—	287	2	24	—	—	12	—	—	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—
420	Zimna woda	68	4	—	167	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
421	Zimna wódka	46	7	—	50	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
422	Żydatycze	64	36	—	105	3	—	154	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
	34. Łańcut																															
423	Albigowa[2])	34	21	—	47	6	800	800	700	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
424	Białobrzegi	21	29	—	50	5	200	—	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
425	Brzoza król.	98	38	—	46	1	—	—	376	—	—	1	—	—	190	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
426	Brzoza stadn.	62	12	1000	—	4	20	300	—	—	—	1	—	—	1363	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
427	Budy łańcuckie	35	22	—	50	1	—	—	—	—	—	1	—	—	250	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
428	Czarna	63	10	1600	—	3	37	—	—	—	—	2	—	—	680	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
429	Dębina	42	7	—	35	2	25	—	250	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
430	Gać	11	5	—	80	2	—	—	144	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
431	Głogowiec	24	3	80	40	1	—	—	—	—	—	1	—	—	205	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
432	Gniewczyna	76	8	2000	240	5	—	—	—	—	—	—	2	100	—	1	1	—	—	1000	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	100	100
433	Gorliczyna	34	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	60	—	—	—	—	—	—	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
434	Gorzyce[3])	48	10	1000	20	2	160	20	—	—	—	—	1	200	600	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
435	Grodzisko doln.	235	18	4350	50	1	50	2000	80	—	—	1	—	—	1680	1	1	1	—	3600	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
436	Handzlówka	48	22	—	80	2	800	800	—	18	—	1	—	—	380	—	1	1	—	—	1000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
437	Jagieła[4])	62	4	500	50	2	—	—	—	—	—	1	—	—	64	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
438	Jelna	20	9	—	21	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
439	Krzemieńica	38	12	2376	120	1	368	—	—	—	—	1	—	—	2910	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
440	Leżajsk	31	16	—	64	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1636	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
441	Łańcut	121	18	—	45	1	—	—	—	—	—	1	—	—	10551	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
442	Łopuszka wiel.	28	9	800	130	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
443	Łukowa	18	10	—	48	2	—	—	—	—	—	1	—	—	70	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
444	Markowa	30	6	—	50	3	400	700	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
445	Mikulice	34	5	—	140	6	850	150	—	—	—	—	2	150	125	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
446	Mirocin	57	7	500	40	2	—	—	—	—	—	—	1	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
447	Podzwierzyniec	11	16	—	98	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
448	Przedmieście[6])	37	10	—	68	3	110	60	—	—	—	—	—	—	120	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
449	Przychojec	19	3	—	40	1	—	—	—	—	—	1	—	—	300	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
450	Rakszawa I.	55	11	2600	40	1	—	—	36	—	—	2	—	—	510	—	—	—	—	2600	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
451	Rakszawa II.	60	12	—	60	3	84	—	—	—	—	1	—	—	301	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
452	Rogóżno	35	10	—	50	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
453	Rozbórz	32	7	851	22	2	—	—	—	—	—	1	—	—	519	1	1	1	—	—	428	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
454	Ruda	13	24	400	40	1	80	—	—	—	—	1	—	—	305	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
455	Sietesz	25	15	—	49	4	320	—	120	—	—	—	1	100	700	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
456	Sonina	20	4	—	75	3	—	—	192	30	—	1	—	—	150	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
457	Studzian[7])	17	9	—	40	4	60	—	—	—	—	—	1	15	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
458	Świętoniów[8])	70	12	—	40	3	—	—	—	20	—	—	1	60	260	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
459	Tryńcza	35	15	40	33	1	—	—	—	—	—	1	—	—	288	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
460	Wola mała[9])	24	14	—	40	2	—	—	—	—	—	1	—	—	240	1	—	—	—	—	1100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
461	Wola zarzycka	50	2	—	225	3	—	—	—	—	—	1	—	—	1126	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
462	Wólka niedźw.	50	9	500	46	1	—	—	—	—	—	—	1	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
463	Żołynia	29	8	—	35	1	809	—	930	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
464	Żuklin[10])	30	14	900	25	5	320	522	—	20	—	—	1	50	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	35. Mielec.																															
465	Chorzelów	46	17	900	40	4	232	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	800	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—
466	Chrząstów[11])	35	7	600	35	1	184	—	—	—	—	2	—	—	160	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
467	Czajkowa	23	55	—	100	11	8	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
468	Czermin[12])	47	16	3000	30	2	—	602	—	—	—	—	1	300	—	—	1	—	—	300 0	3000	—	—	—	—	—	1	—	1	2	—	—

[1]) Zakupiono otrąb za 1680 koron. [2]) Zakupiono 2 wagony węgla. [3]) Dzierżawa propinacyi. [4]) Dzierżawa propinacyi. [5]) Zakupiono otrąb, węgla, żelaza za 500 koron. [6]) Zakupiono drzewa za 120 koron. [7]) Dzierżawa propinacyi; zakupiono płótna za 154 koron. [8]) Dzierżawa propinacyi. [9]) Zakupiono 2 wagony węgla. [10]) Zakupiono 1200 dachówek. [11]) Dzierżawa propinacyi. [12]) Zakupiono 2 wagony węgla.

Liczba porządkowa	Powiat i siedziba Kółka rolniczego	Ilość członków	Ilość zebrań	Wartość własnych budynków	Czytel. Kółka roln. liczy: dzieł	Czytel. Kółka roln. liczy: czasopism	Kółko rolnicze sprowadziło w r. 1903 za kwotę w koron.: Nasion	Nawozów sztucznych	Maszyn rolniczych	Drzew owoc.	Drenowano na morgach	Sklep Kółka roln.: w własnym zarz.	Sklep Kółka roln.: wydzierżaw.	Z dzierżawy sklepu wpłynęło koron	Udziały członków w koronach	Przy sklepie Kółka roln. znajduje się: Trafika tyton.	Sprzedaż wina	Napoi słodz.	Zakupno zboża za kwotę	Ubezpieczen. od ognia na kwotę w K: Domu	Towarów	Kasa pożyczk. pod Patronat: należąca	nienależąca	Kółko rolnicze posiada: szpichlerz	mlecz. spółk.	piekarnię	rzeźnię	dzierż. myta	och. str. pożar.	sikawki	Złożono na cele ogólnego dobra koron: kościelne i cerkiewne	inne
469	Dąbie [1])	20	8	—	66	2	176	—	—	—	—	1	—	—	4778	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
470	Dobrynin	20	3	1000	40	1	184	—	—	—	—	—	1	120	—	—	—	—	—	1000	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
471	Dulcza wielka	52	12	1000	28	2	—	1188	—	—	—	1	—	—	860	—	1	—	—	600	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
472	Gawłuszowice	75	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
473	Hohenbach [2])	16	8	—	104	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
474	Kębłów	19	8	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	40	—	1	—	—	—	200	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
475	Krzemienica	28	3	—	40	3	—	—	40	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
476	Malinie	44	20	—	38	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
477	Mielec	49	6	—	55	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
478	Przykop	30	15	1700	30	1	270	—	108	—	—	1	—	—	52	—	1	—	—	1700	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—
479	Rożniaty	73	18	—	56	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
480	Rzędzianowice	25	39	—	—	4	352	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
481	Rzochów [3])	40	32	360	—	1	483	—	—	—	—	1	—	—	1512	—	1	1	—	—	3158	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
482	Trzciana	30	10	—	40	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
483	Tuszów narod.	25	16	—	100	1	—	—	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
484	Wojków	42	4	—	45	2	—	—	—	—	—	—	1	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
485	Żarówka	33	7	—	44	1	—	—	—	—	—	1	—	—	736	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
486	Zdziarzec	17	11	—	—	5	—	2190	—	—	—	1	—	—	362	1	1	—	—	—	600	1	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—
	36. Mościska.																															
487	Balice	66	6	2463	107	3	—	—	—	—	—	1	—	—	127	—	1	—	—	1000	800	—	—	—	—	—	1	—	—	—	125	100
488	Kulmatycze	35	18	53	40	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	130	—
489	Lipniki	73	6	—	100	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
490	Myślatycze	28	11	1200	—	1	32	—	—	28	—	—	1	150	65	—	—	—	—	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
491	Pnikut	82	34	800	430	3	—	—	—	—	—	—	1	140	—	1	1	1	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
492	Podliski	125	3	—	40	2	10	—	—	—	—	1	—	—	194	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
493	Radochońce	148	10	1700	150	3	40	868	—	—	—	1	—	—	104	—	1	—	—	1600	1000	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	40
494	Tamanowice	23	4	—	—	1	—	—	48	—	—	—	1	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
495	Trzcieniec	60	11	1000	—	4	—	—	—	—	—	—	1	80	—	—	—	1	—	1000	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	2	—
496	Twierdza	35	34	—	198	2	—	—	—	—	—		1	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
497	Złotowice	32	9	—	30	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	37. Myślenice																															
498	Biała ad Maków	40	10	—	—	1	170	240	—	—	—	—	1	62	520	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
499	Bieńkówka [4])	72	34	1280	66	4	423	2527	236	—	—	1	—	—	1571	1	1	—	—	1200	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
500	Biertowice	28	10	920	40	4	360	—	—	—	—	1	—	—	118	—	1	1	—	800	891	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
501	Budzów	43	15	900	—	4	360	3400	—	—	—	1	—	—	1280	1	1	—	—	800	1632	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	—
502	Bystra	24	10	—	120	2	58	—	—	—	—	1	—	—	290	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
503	Głogoczów [5])	82	8	500	80	2	1500	2460	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	500	1500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1224	—
504	Górna wieś	43	18	2525	—	5	1463	1751	—	—	—	1	—	—	1300	1	1	1	—	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
505	Grzechynia	205	7		—	1	431	1548	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
506	Jachówka	42	11	1600	—	1	500	4070	—	—	—	—	1	414	1120	1	—	—	—	1600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
507	Jasienica	24	10	—	146	1	176	1006	39	—	—	—	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
508	Jawornik	11	7	—	40	3	64	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
509	Krzyszkowice	68	13	2000	200	3	1800	1230	—	—	—	1	—	—	1148	1	1	—	—	1400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
510	Krzywaczka	25	15	—	—	1	240	1000	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	300	—	800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
511	Łętownia	20	6	—	50	2	—	—	—	—	—	—	1	40	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
512	Myślenice	18	17	—	—	1	1000	600	—	—	—	1	—	—	638	—	1	1	200	—	5400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
513	Osielec	44	5	—	40	1	—	—	—	—	—	—	1	160	—	1	1	1	—	—	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
514	Pcim	53	8	4000	100	2	582	4286	—	—	—	1	—	—	680	1	1	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
515	Raba wyżna	40	6	1040	—	1	10	1000	—	—	—	—	1	100	600	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
416	Rudnik	10	6	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
517	Sidzina	16	10	—	—	1	—	820	400	—	—	—	1	152	80	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
518	Spytkowice	62	10	600	30	3	384	1070	—	—	—	—	1	150	60	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
519	Stróża	82	12	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	100	60	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
520	Tenczyn	31	8	—	23	2	—	1200	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
521	Wola radzisz. [6])	205	15	3000	—	5	720	462	36	—	—	2	—	—	8281	1	1	1	158	—	1200	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	140
522	Zawoja	808	16	—	354	5	143	1488	417	—	—	—	1	114	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
523	Żarnówka	152	5	—	—	1	—	1286	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	38. Nadwórna.																															
524	Św. Józef	35	34	—	170	4	80	—	—	—	—	1	—	—	1929	1	1	—	200	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
525	Wołosów	28	20	—	40	5	—	1041	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	39. Nisko.																															
526	Bieliny	41	2	—	40	1	—	—	—	—	—	—	1	110	968	—	1	1	—	—	1400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
527	Bojanów	14	2	—	45	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1200	—	1	—	—	—	800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
528	Cholewiana góra	29	5	—	26	1	120	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
529	Dąbrowica	55	31	—	67	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
530	Jeżowe	72	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	20	420	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
531	Kamień	108	13	2000	60	5	—	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
532	Łętownia	50	6	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	1126	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
533	Przędzel	30	5	360	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	301	—	—	—	—	300	250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
534	Racławice	40	16	94	60	4	57	—	636	—	—	—	1	72	266	—	—	—	—	—	600	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
535	Wolina	19	18	—	35	2	5	196	81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
536	Zarzecze	42	7	1200	30	2	—	—	—	—	—	—	1	84	—	—	—	—	—	1200	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
	40. Nowy Sącz.																															
537	Biegonice	21	24	—	32	7	650	800	535	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	—
538	Czarny Potok	19	40	920	25	3	800	900	—	—	—	1	—	—	152	1	1	—	—	600	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
539	Jakóbkowice	18	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
540	Jańczowa	10	15	—	40	3	181	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
541	Jelna [7])	14	8	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	400	420	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
542	Krasne potockie	10	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
543	Krynica	29	3	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1243	—	1	—	—	—	10000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50
544	Kurów	29	74	—	14	1	92	—	—	16	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
545	Łyczana	24	5	—	148	2	160	488	—	—	—	1	—	—	250	—	—	1	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—
546	Marcinkowice	38	7	—	28	3	—	629	—	—	—	—	1	32	40	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
547	Michalczowa	10	6	—	40	4	220	720	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
548	Mostki	20	24	1400	—	2	80	—	—	—	—	—	1	60	—	1	—	—	—	1400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
549	Moszczenica niżna	18	7	—	35	1	197	—	—	—	—	—	1	10	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
550	Nawojowa	58	14	—	—	4	720	—	136	—	—	—	1	400	2800	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Dzierżawa propinacyi. [2]) Zakupiono 1 wagon węgla. [3]) Zakupiono skór za 1425 koron. [4]) Zakupiono skór za 150 koron. [5]) Dzierżawa propinacyi.
[6]) Zakupiono 10 wagonów węgla, drzewa za 500 koron, żelaza za 280 kor., bawełny za 40 kor., skór za 190 kor., otrąb za 1642 kor. [7]) Dzierżawa propinacyi.

Liczba porządkowa	Powiat i siedziba Kółka rolniczego	Ilość członków	Ilość zebrań	Wartość własnych budynków	Czytel. Kółka roln. liczy: dzieł	Czytel. Kółka roln. liczy: czasopism	Kółko rolnicze sprowadziło w r. 1903 za kwotę w koron.: Nasion	Nawozów sztucznych	Maszyn rolniczych	drzew owoc.	drenowano na morgach	Sklep Kółka roln.: w własnym zarz.	Sklep Kółka roln.: wydzierżaw.	Z dzierżawy sklepu wpłynęło koron	Udziały członków w koronach	Przy sklepie Kółka roln. znajduje się: Trafika tyton.	Sprzedaż wina	Napoi słodz.	zakupno zboża za kwotę	Ubezpieczen. od ognia na kwotę w K: Domu	Towarów	Kasa pożyczk. pod Patronat: należąca	nienależąca	Kółko rolnicze posiada: szpichlerz	mlecz. spółkową	piekarnię	rzeźnię	dzierż. myta	och. straż poż.	sikawki	Złożono na cele ogólnego dobra koron: kościelne i cerkiewne	inne
551	Obidza	13	6	—	35	3	—	—	324	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
552	Piwniczna	22	5	—	50	3	—	—	—	—	—	1	—	—	900	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
553	Podegrodzie	34	13	2000	150	4	360	—	160	—	—	2	—	—	1710	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
554	Rdziostów	20	17	—	30	6	—	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—
555	**Roztoka-Brzeziny** [1])	10	4	—	30	1	—	—	—	—	—	—	1	200	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
556	Sienna	17	24	—	40	2	21	323	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
557	Świniarsko	12	10	—	20	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
558	Wielogłowy [2])	21	4	—	—	1	—	620	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
559	Wola kosnowa	37	18	—	55	3	—	—	—	—	—	1	—	—	108	—	—	—	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
560	Zabrzeź	16	42	1000	15	2	6	—	6	—	—	—	1	30	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	41. **Nowy Targ**																															
561	Białka	30	44	—	65	7	210	—	—	60	—	1	—	—	1662	—	—	—	—	—	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
562	Biały Dunajec	19	7	—	20	1	40	2100	—	—	—	1	—	—	779	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	20
563	Bukowina [3])	14	6	—	32	3	—	—	—	30	—	1	—	—	1189	1	1	—	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—
564	**Czarny Dunajec**	16	22	—	62	3	131	—	—	100	—	—	1	130	2968	—	1	1	—	—	3050	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
565	Długopole	19	15	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	44	418	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—
566	Dział	34	9	—	45	1	—	—	—	—	—	1	—	—	640	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
567	Groń	12	24	—	10	1	—	1000	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
568	Klikuszowa [4])	12	13	800	—	1	200	300	—	10	—	—	1	80	—	—	1	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
569	**Krościenko n. Dunajc.**	101	6	—	162	3	440	200	—	60	—	1	—	—	120	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
570	Ochotnica	36	10	500	45	4	—	—	—	—	—	—	2	200	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
571	Odrowąż	34	8	—	36	1	—	—	—	—	—	—	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
572	Pieniążkowice	20	24	—	20	2	—	100	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
573	Poronin [5])	34	21	—	378	4	230	1257	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	3000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—
574	Skrzypne	14	6	240	39	2	160	261	—	—	—	—	1	54	239	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
575	Stare Bystre	12	14	—	40	2	12	600	—	—	—	1	—	—	257	—	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
576	Szaflary	41	46	4000	40	5	460	—	—	—	—	—	1	380	474	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
577	Szczawnica	65	29	10000	320	5	—	—	—	—	—	—	1	720	2124	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
578	Tylmanowa	30	6	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	42. **Pilzno.**																															
579	Brzostek	49	10	—	120	3	218	—	—	—	—	—	1	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
580	Dębowa	12	6	2000	50	1	—	600	—	—	—	1	—	—	440	—	—	1	—	1000	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
581	Głobikówka	30	6	160	40	1	—	—	—	—	—	1	—	—	484	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
582	Głowaczowa [6])	10	11	5000	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	2000	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
583	Grudna dolna	24	4	—	40	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
584	Jodłowa	60	5	—	70	2	—	—	—	—	—	—	1	50	632	1	—	—	—	—	2528	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
585	Klecie [7])	20	12	800	47	1	50	—	152	—	3	—	1	20	300	1	1	—	—	800	400	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
586	Lubcza	50	17	300	—	3	704	1719	228	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
587	Łęki górne [8])	116	19	2600	180	5	300	600	—	—	—	—	1	500	—	1	1	—	—	2600	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	32
588	Przeczyca	32	5	—	50	1	154	—	—	—	—	—	1	20	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56	—
589	Wiewiórka	16	21	1800	50	1	—	—	—	—	—	—	1	120	—	1	1	—	—	2000	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
590	Wola lubecka	12	15	1000	30	2	—	600	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1000	200	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
	43. **Podhajce.**																															
591	Bieniawa	34	38	—	118	4	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
592	Dobrowody	31	11	400	100	1	—	—	—	—	—	—	1	60	140	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
593	Hnilcze	75	28	—	170	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
594	Wierzbów	22	18	—	41	2	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
595	Wolica	12	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	44. **Przemyśl.**																															
596	Babice	35	36	—	200	2	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
597	Drohobyczka	35	16	540	277	5	—	526	—	—	—	1	—	—	148	1	—	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—
598	Dubiecko	12	17	—	280	6	—	—	—	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
599	Grochowce	73	12	—	400	3	—	—	—	—	—	—	1	65	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
600	Krzywcza	16	10	—	292	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
601	Medyka	30	6	—	53	4	—	—	—	—	—	—	1	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
602	Prałkowce [9])	30	35	1500	172	6	63	—	—	—	—	—	1	200	—	1	—	—	—	1500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
603	Wyszatycze	70	11	700	—	1	—	—	—	—	—	—	1	50	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	45. **Przemyślany**																															
604	Alfredówka	42	8	—	45	1	—	—	—	—	—	1	—	—	85	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
605	Dunajów	75	65	1600	216	4	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1600	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
606	Dobrzanica	18	3	—	30	1	—	—	—	—	—	—	1	101	350	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
607	Krosienko	30	21	—	50	4	—	—	50	—	—	1	—	—	115	—	—	—	106	—	480	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
608	Kurowice	47	6	1430	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	71	—	—	—	—	1200	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—
609	Łonie	16	8	—	50	2	48	394	241	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
610	Pohorylce	17	8	—	50	3	—	—	—	—	—	1	—	—	44	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
611	Świrz	41	23	—	49	5	26	24	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
612	Turkocin	65	19	60	47	1	—	—	—	—	—	1	—	—	149	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
613	Unterwalden	40	4	—	30	1	—	—	—	—	—	1	—	—	150	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	46. **Rawaruska**																															
614	Bełzec	42	6	500	120	1	—	—	43	—	—	—	1	201	259	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
615	Tarnoszyn	22	19	60	150	1	—	—	—	—	—	1	—	—	107	—	1	1	—	—	800	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—
	47. **Rohatyn**																															
616	Bybło	84	18	—	84	4	8	—	—	—	—	1	—	—	180	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
617	Chochoniów	100	36	1400	110	2	12	120	74	—	—	1	—	—	100	1	—	1	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
618	Firlejów	23	5	—	32	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
619	Herbutów	27	3	120	40	1	—	—	—	—	—	1	—	—	72	—	—	1	—	—	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
620	Łakawiec	56	18	—	61	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
621	Martynów	49	32	—	90	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
622	Podkamień	12	14	—	50	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
623	Słoboda kąkol.	96	15	2000	80	5	20	—	60	8	—	—	1	300	360	1	—	1	—	1600	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
624	Zieleniów	30	20	—	119	5	58	—	—	—	—	—	—	—	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	48. **Ropczyce**																															
625	Brzeziny	53	6	—	150	5	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
626	Bystrzyca dolna	10	3	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
627	Glinik	31	2	—	52	5	—	600	66	—	—	—	1	40	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Zakupiono 140 morgów gruntu za 70.000 kor. [2]) Zakupiono 1 wagon węgla. [3]) Zakupiono skór za 316 koron. [4]) Dzierżawa propinacyi. [5]) Zakupiono otrąb za 398 koron, pszenicy za 158 koron, [6]) Dzierżawa propinacyi. [7]) Zakupiono otrąb za 50 koron. [8]) Mleczarnia przerobiła 38.264 litrów mleka. [9]) Dostawa szutru za 1703 koron.

Liczba porządkowa	Powiat i siedziba Kółka rolniczego	Ilość członków	Ilość zebrań	Wartość własnych budynków	Czytel. Kółka roln. liczy: dzieł:	czasopism:	Kółko rolnicze sprowadziło w r. 1903 za kwotę w koron.: Nasion	Nawozów sztucznych	Maszyn rolniczych	Drzew owoc.	Drenowano na morgach	Sklep Kółka roln.: w własnym zarz.	wydzierżaw.	Z dzierżawy sklepu wpłynęło koron	Udziały członków w koronach	Przy sklepie Kółka roln. znajduje się: Trafika tyton.	Sprzedaż wina	Napoi słodz.	Zakupno zboża za kwotę	Ubezpieczen. od ognia na kwotę w K: Domu	Towarów	Kasa pożyczk. pod Patronat: należąca	nienależąca	Kółko rolnicze posiada: szpichlerz	mlecz. spółk.	piekarnię	rzeźnię	dzierż. myta	och. str. pożar.	sikawki	Złożono na cele ogólnego dobra koron: kościelne i cerkiewne	inne
628	Gnojnica	40	14	400	40	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	400	800	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—
629	Góra ropczycka	32	5	—	22	1	—	—	—	—	—	1	—	—	141	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
630	Grabiny	20	16	2000	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	100	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
631	Kamionka [1])	24	10	—	19	2	—	110	—	—	—	1	—	—	100	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
632	Klęczany	36	8	300	40	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
633	Lubzina	18	6	—	—	4	90	250	—	30	—	1	—	—	440	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
634	Mała	52	17	—	29	5	380	1160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
635	Nagoszyn	21	9	—	100	4	—	1000	100	15	—	—	1	5	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
636	Nawsie	22	2	—	40	1	—	—	—	—	—	1	—	—	84	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
637	Niedźwiada	28	15		47	6	389	762	43	—	—	1	—	—	120	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
638	Ocieka	30	10	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	369	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
639	Olchowa	18	5	—	40	1	302	—	—	—		—	1	50	300	1	1	—	—	—	850	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
640	Ostrów	15	2	—	38	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
641	Paszczyna	40	5	—	50	2	156	—	—	—	—	—	1	40	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
642	Wielopole skrz.	20	6	—	392	3	160	—	—	—	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
643	Zawada	10	8	—	145	2	—	—	—	—	—		1	10	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
644	Żdżary	10	2	—	22	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	49. Rudki																															
645	Andryanów	40	13	—	45	2	—	—	—	—	—	1	—	—	266	—	—	1	—	—	200	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—
646	Bieńkowa Wisz.	44	9	—	60	3	—	—	—	—	—	1	—	—	1193	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
647	Buczały	43	4	—	60	2	—	—	—	—	—	1	—	—	430	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
648	Chłopy	33	4	—	200	3	560	—	450	60	—	2	—	—	456	1	1	1	175	—	3300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400
649	Czerniechów	25	2	—	50	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
650	Dołobów	16	4	—	48	1	—	—	—	—	—	—	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
651	Koniuszki siem.	63	11	—	50	1	—	—	—	—	—	1	—	—	209	—	1	1	—	—	900	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
652	Kupnowice n.	15	5	—	25	1	48	11	—	—	—	—	1	10	—	—	—	1	—	—	400	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
653	Laszki zawiąz.	90	6	1600	—	1	—	—	78	—	—	1	—	—	89	—	—	—	—	1400	800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
654	Michalewice	15	3	—	45	1	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
655	Milczyce	15	3	—	65	3	—	—	—	—	—	—	1	30	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
656	Pohorce	16	7	—	145	1	—	—	—	—	—	1	—	—	100	1	—	—	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
657	Rumno	105	28	—	140	2	—	—	—	—	—	1		—	260	—	—	—	—	—	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
658	Rudki	39	10	—	53	1	—	—	—	—	—	—	1	40	460	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
659	Tuligłowy	63	7	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	60	600	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
660	Zagórze	15	3	—	45	2	—	—	—	—	—	—	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	50. Rzeszów																															
661	Babica	12	36	100	—	1	—	—	—	—	—	—	1	30	150	—	—	—	—	100	600	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—
662	Błażowa	20	9	—	—	2	361	—	—	—	—	1	—	—	2272	—	1	—	604	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
663	Borek stary	16	8	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	265	—	1	—	382	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
664	Chmielnik [2])	57	53	240	390	6	96	2115	190	—	—	1	—	—	2010	1	1	—	600	—	3000	1	—	—	—	—	1	—	1	1	600	—
665	Czudec	16	12	—	37	2	—	—	—	—	—	1	—	—	2399	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60
666	Dobrzechów [3])	62	16	—	80	4	636	588	300	—	50	1	—	—	2598	1	1	1	—	—	2800	—	—	—	—	—	1	—	1	2	50	—
667	Futoma [4])	30	8	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	15	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
668	Grodzisko	59	4	—	—	1	120	1105	—	—	—	—	1	50	3667	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
669	Gwoźnica górna	31	9	1200	—	1	22	890	184	—	—	—	1	600	1800	—	1	1	—	1200	860	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
670	Kąkolówka [5])	23	12	1200	31	2	17	680	—	—	—	1	—	—	460	1	1	1	300	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
671	Kraczkowa	51	16	150	—	3	—	503	357	—	—	1	—	—	348	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
672	Lubenia	21	21	200	32	3	82	120	—	—	—	1	—	—	240	1	1	—	160	200	300	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
673	Lutcza	23	16	1100	50	3	100	500	—	—	—	—	1	200	600	1	1	1	—	1000	800	—	—	—	—	—	1	—	—	—	10	—
674	Łąka	20	9	—	45	3	231	—	80	—	—	1	—	—	450	1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—		—	60	10
675	Malawa	10	12	—	28	1	30	105	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
676	Mrowla	28	14	1000	220	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1000	1	1	—	—	600	1000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
677	Niechobrz	18	8	—	84	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
678	Nowa wieś	35	23	—	15	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
679	Piekarówka	15	4	—	—	1	—	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
680	Przewrotne	25	13	—	250	4	—	—	—	—	—	1	—	—	918	1	1	—	—	—	1000	—	—	—	—	—		—	—	—	46	46
681	Pstrągowa	25	7	—	30	1	360	1200	—	—	—	1	—	—	310	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
682	Rudna mała	32	30	522	90	2	—	—	—	—	—	1	—	—	1210	1	1	1	—	500	700	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
683	Rzeki	14	27	1000	—	3	36	400	—	—	—	2	—	—	2592	1	—	—	283	500	1320	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—
684	Straszydło [6])	32	42	200	30	2	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—
685	Strzyżów	119	12	—	124	1	120	500	—	—	—	1	—	—	16066	1	1	1	—	—	800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	500
686	Świlcza	64	11	6740	41	3	18	—	—	—	—	1	—	—	2290	—	1	1	—	5000	1000	1	—	—	—			—	—	—	50	—
687	Trzciana	66	8	2290	145	1	100	—	35	—	50	1	—	—	5818	1	1	—	—	1600	3000	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
688	Wola kąkol.	24	18	1600	85	3	50	600	252	—	—	1	—	—	1600	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—
689	Zaborów [7])	16	12	—	35	4	50	1100	—	—	—	2	—	—	1140	1	—	—	25	—	1000	—	—	—	—	—	1	—	—	—	6	6
690	Zaczernie [8])	35	46	—	45	2	308	270	320	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	51. Sambor																															
691	Bereźnica	33	3	—	60	1	—	—	—	—	—	—	1	100	205	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
692	Biskowice [9])	85	10	4000	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	1029	1	1	1	—	1800	1954	1	—	—	—	—	—	1	—	—	301	—
693	Brzegi	15	5	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	560	610	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
694	Czukiew	41	5	300	197	4	265	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—
695	Czyżki	26	37	—	36	3	26	—	100	—	—	1	—	—	158	1	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—		—	—	78	—
796	Kalinów [10])	64	15	1300	60	6	427	—	—	—	—	1	—	—	3978	1	1	1	—	600	3486	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98
697	Kornalowice	68	16	—	30	1	—	—	—	—	—	1	—	—	820	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
698	Lutowiska	50	6	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	240	—	1	1	—	—	400	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—
699	Nadyby	99	22	120	120	3	100	—	120	—	—	1	—	—	426	—	—	—	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
700	Radłowice	17	8	—	50	5	—	—	—	—	—	1	—	—	98	1	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—
701	Sambor Dolnia [11])	120	13	1600	40	1	—	—	—	—	—	1		—	1483	1	—	—	—	1600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
702	Sambor Powod.	57	62	1600	270	5	20	—	—	—	—	1	—	—	1162	1	1	—	—	1600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56
703	Sambor Średnia	30	58	1200	100	6	107	—	—	—	—	—	1	160	—	1	1	—	—	1200	—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—
704	Sąsiadowice	28	11	600	—	3	6	—	—	—	—	1	—	—	12	1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
705	Siekierczyce	35	6	800	50	2	—	—	—	—	—	1	—	52	—	—	—	—	—	800	800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
706	Strzałkowice	90	18	600	20	6	22	31	—	—	—	1	—	—	160	1	1	—	—	400	400	—	—	—	—	—	—	—	1	—	30	—
707	Stupnica	31	11	—	60	1	—	—	—	—	—	1	—	—	200	1	—	—	—	—	—	1	—	—		—	—	—	—	—	—	—
708	Uherce zapłat.	32	6	—	95	3	—	—	—	—	—	1	—	—	265	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Dzierżawa propinacyi. [2]) Dzierżawa propinacyi za 1446 koron. [3]) Zakupiono 3 wagony węgla. [4]) Zakupiono skór za 400 koron. [5]) Dzierżawa propinacyi. [6]) Dzierżawa propinacyi. [7]) Zakupiono otrąb za 325 kor., skór za 100 kor. [8]) Zakupiono dachówek za 8856 kor., węgla 2 wagony. [9]) Dzierżawa myta za 2200 koron. [10]) Dzierżawa propinacyi. [11]) Dzierżawa propinacyi.

Liczba porządkowa	Powiat i siedziba Kółka rolniczego	Ilość członków	Ilość zebrań	Wartość własnych budynków	Czytel. Kółka roln. liczy: dzieł:	czasopism:	Kółko rolnicze sprowadziło w r. 1903 za kwotę w koron.: Nasion	Nawozów sztucznych	Maszyn rolniczych	Drzew owoc.	Drenowano na morgach	Sklep Kółka roln. w własnym zarz.	wydzierżaw.	Z dzierżawy sklepu wpłynęło koron	Udziały członków w koronach	Przy sklepie Kółka roln. znajduje się: Trafika tyton.	Sprzedaż wina	Napoi słodz.	Zakupno zboża za kwotę	Ubezpieczen. od ognia na kwotę w K: Domu	Towarów	Kasa pożyczk. pod Patronat: należąca	nienależąca	Kółko rolnicze posiada: szpichlerz	mlecz. spółk.	piekarnię	rzeźnię	dzierż. myta	och. str. pożar.	sikawki	Złożono na cele ogólnego dobra koron: kościelne i cerkiewne	inne
709	Wojutycze	93	8	—	120	5	300	—	84	50	—	1	—	—	540	—	1	—	—	—	1600	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
710	Wola błażow.	11	14	—	—	1	—	—	40	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	52. Sanok																															
711	Bażanówka	132	9	2600	209	4	177	—	—	—	—	1	—	—	218	1	—	1	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—
712	Besko	164	13	—	220	5	70	100	—	20	—	1	—	—	879	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
713	Bukowsko	25	13	—	200	4	—	400	—	—	—	—	—	—	290	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
714	Bzianka	57	29	600	50	1	—	—	—	—	—	1	—	—	377	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
715	Dąbrówka rusk.	48	6	1200	150	1	—	—	—	—	—	1	—	—	644	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
716	Długie	130	24	500	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	2294	1	—	—	—	600	1800	—	—	—	—	—	1	—	—	—	300	—
717	Dudyńce	20	8	260	30	1	—	—	—	—	—	—	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
718	Falejówka	64	14	200	—	2	94	100	—	—	—	1	—	—	190	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
719	Głębokie	54	72	—	32	1	—	968	180	—	—	1	—	—	556	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
720	Jaśliska	41	24	1200	81	2	—	—	—	—	—	—	1	200	300	—	—	—	—	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
721	Klimkówka [1])	83	8	—	284	1	—	660	280	—	—	1	—	—	1920	1	—	—	—	—	2830	1	—	—	1	—	1	—	1	1	—	—
722	Królik polski	18	17	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	240	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
723	Mileza	49	9	600	37	3	111	—	40	—	—	—	1	100	120	—	—	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
724	Mokre	54	11	300	30	1	—	—	—	—	—	—	1	120	—	—	—	—	—	300	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
725	Niebieszczany	25	2	—	107	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
726	Nowosielce	32	13	500	40	3	—	—	—	—	26	—	1	309	373	1	1	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
727	Nowotaniec	22	8	3442	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	308	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
728	Pakoszówka	86	61	1600	53	4	—	200	—	—	—	1	—	—	344	1	—	1	—	1400	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
729	Pisarowce [2])	83	9	3400	80	1	—	—	—	—	—	—	1	480	232	1	—	—	—	3400	600	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
730	Posada dolna	104	5	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	947	1	—	—	—	—	1400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
731	Posada górna	86	14	—	100	4	400	200	50	32	—	2	—	—	1150	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
732	Posada jaćmier.	122	68	2400	270	2	58	—	120	—	—	1	—	—	2083	1	1	1	—	3000	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
733	Posada sanocka	45	15	—	240	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
734	Posada zarsz.	74	18	236	25	1	—	—	—	—	—	—	1	185	542	1	—	—	—	250	550	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18
735	Rymanów	138	9	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	2762	—	1	—	—	—	6500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—
736	Strachocin	93	23	—	25	1	—	—	—	—	—	1	—	—	424	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
737	Tyrawa solna	44	14	—	700	5	100	—	—	—	—	1	—	—	137	—	—	—	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—	1	1	50	—
738	Zagórz [3])	69	20	8120	208	6	250	—	—	—	—	2	—	—	3540	1	1	1	585	7300	5200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
739	Zarszyn	68	8	—	—	1	30	—	—	—	—	—	1	250	1030	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	53. Skałat																															
740	Dorofijówka	68	31	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	1	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
741	Haluszczyńce	38	15	—	326	5	56	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	900	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
742	Kaczanówka	46	16	—	110	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
743	Kołodziejówka	36	7	—	65	3	—	—	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
744	Orzechowiec	38	22	—	122	5	9	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
745	Ostapie	16	30	30	40	6	64	62	628	156	—	2	—	—	—	1	1	1	1500	—	800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
746	Panasówka	70	24	—	137	3	37	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
747	Skałat	38	10	—	60	2	—	—	—	—	—	1	—	—	465	—	1	—	—	—	4000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
748	Staromiejszczyzna	12	2	—	50	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
749	Tarnoruda	14	7	—	40	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	54. Śniatyn																															
750	Dżurów	126	8	—	167	5	523	940	—	—	—	1	—	—	4152	—	—	1	—	—	3000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200
751	Załucze n. Czer.	27	66	—	40	3	—	—	60	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	55. Sokal																															
752	Baranie peret.	11	12	—	30	1	—	—	—	—	—	1	—	—	98	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
753	Bobiatyn	22	22	—	30	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
754	Bojanice	12	19	—	30	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
755	Cielaż	20	10	—	30	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
756	Horbków	18	16	—	36	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
757	Horodłowice	18	11	—	25	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
758	Jastrzębica	40	10	—	20	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
759	Komarów	24	16	—	32	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
760	Konotopy	20	4	—	—	1	25	—	—	—	—	1	—	—	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
761	Kopytów	16	23	—	16	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
762	Łuczyce	10	15	—	20	1	—	—	34	—	—	—	1	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
763	Morzków	18	6	—	30	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
764	Opulsko	20	8	—	28	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
765	Ostrów	43	10	—	132	8	—	—	—	—	—	1	—	—	245	1	1	1	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
766	Perwiatycze	17	22	—	30	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
767	Sawczyn	19	8	—	30	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
768	Skomorochy	40	12	—	34	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
769	Sokal	80	7	—	75	2	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
770	Spasów	24	15	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
771	Steniatyn	100	19	—	25	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
772	Szmitków	12	14	—	30	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
773	Tartakowiec	23	15	—	40	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
774	Tartaków mias.	30	26	—	60	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
775	Tartaków wieś	20	15	—	35	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
776	Wolica	20	14	—	35	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	56. Stanisławów																															
777	Bludniki	78	18	—	60	1	—	—	—	—	—	1	—	—	323	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
778	Delejów	42	9	—	200	2	10	—	35	—	—	2	—	—	882	—	—	—	250	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
779	Halicz	32	15	—	40	3	—	—	—	—	—	1	—	—	1369	—	1	1	—	—	1675	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
780	Jezupol	40	11	1600	25	1	—	—	—	—	—	—	1	100	—	—	—	—	—	800	300	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
781	Knihinin górka	54	43	—	174	4	—	—	—	—	—	1	—	—	1478	—	1	1	—	—	3500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
782	Knihinin kol.	70	5	—	60	4	—	—	—	—	—	1	—	—	421	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
783	Meducha	118	30	—	95	5	—	—	—	—	—	1	—	—	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
784	Uhorniki	15	10	—	48	1	—	—	—	—	—	1	—	—	144	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	57. Stary Sambor																															
785	Felsztyn	83	45	4500	400	4	48	—	210	40	—	1	—	—	15	—	1	1	—	2500	1600	1	—	—	—	—	—	—	1	1	10	—
786	Posada chyr.	17	11	—	—	3	—	—	—	—	—	—	1	20	—	—	1	1	—	—	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
787	Wołcza dolna	33	5	—	40	1	—	800	—	—	—	—	1	90	72	—	—	—	—	—	627	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Zakupiono 3 wagony węgla; mleczarnia przerobiła 170.800 litrów mleka. [2]) Dzierżawa propinacyi. [3]) Zakupiono grysu i kukurudzy za 890 koron.

Liczba porządkowa	Powiat i siedziba Kółka rolniczego	Ilość członków	Ilość zebrań	Wartość własnych budynków	Czytel. Kółka roln. liczy: dzieł	Czytel. Kółka roln. liczy: czasopism	Kółko rolnicze sprowadziło w r. 1903 za kwotę w koron.: Nasion	Nawozów sztucznych	Maszyn rolniczych	drzew owoc.	drenowano na morgach	Sklep Kółka roln.: w własnym zarz.	Sklep Kółka roln.: wydzierżaw.	Z dzierżawy sklepu wpłynęło koron	Udziały członków w koronach	Przy sklepie Kółka roln. znajduje się: Trafika tyton.	Sprzedaż wina	Napoi słodz.	zakupno zboża za kwotę	Ubezpieczen. od ognia na kwotę w K: Domu	Towarów	Kasa pożyczk. pod Patronat: należąca	nienależąca	Kółko rolnicze posiada: szpichlerz	mlecz. spółkowa	piekarnię	rzeźnię	dzierż. myta	och. straż poż.	sikawki	Złożono na cele ogólnego dobra koron: kościelne i cerkiewne	inne
	58. Stryj																															
788	Miertiuki	28	15	—	104	2	22	—	—	15	—	—	1	50	168	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
789	Sokołów	23	10	—	180	3	12	7	—	20	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	2127	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
790	Stańków	30	4	—	40	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30
	59. Tarnobrzeg																															
791	Antoniów	18	44	1400	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	200	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
792	Brandwica	13	12	120	30	1	—	—	—	—	—	—	1	15	200	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
793	Chmielów	22	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
794	Dąbrówka pn.	28	16	1000	35	2	10	—	—	5[illegible]	—	1	—	—	—	1	1	—	—	1000	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56	—
795	Dęba[1])	35	53	—	37	5	—	150	—	—	—	—	1	100	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
796	Furmany	19	17	—	35	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
797	Gorzyce	40	62	1000	50	4	200	—	700	—	—	1	—	—	20	—	1	—	—	1200	—	—	1	—	—	—	—	1	1	1	—	26
798	Grębów	56	15	2200	80	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	2000	2000	1	—	—	—	—	—	—	1	2	100	—
799	Jadachy	25	14	—	50	2	—	—	—	—	—	—	1	40	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
800	Jamnica	15	3	2000	25	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
801	Kotowa Wola	57	34	200	30	1	8	35	—	—	—	1	—	—	154	—	—	—	—	200	560	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
802	Machów	50	25	500	120	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
803	Majdan zbydn.	38	12	560	64	1	—	—	—	—	—	1	—	—	530	—	—	1	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
804	Miechocin[2])	170	6	—	30	1	—	—	—	—	—	—	1	140	140	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
805	Nadbrzezie	33	12	—	—	1	—	—	—		—	—	1	207	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
806	Piaski	68	16	600	30	1	—	—	—	—	—	—	1	50	—	—	1	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
807	Rozalin	22	73	—	140	1	—	—	—	—	—	1	—	—	55	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
808	Rzeczyca długa	13	16	—	63	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
809	Siedleszczany	35	14	—	41	1	—	—	—	—	—	—	1	12	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
810	Sielec	30	8	150	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	66	1	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
811	Skopanie	67	14	40	40	1	—	—	—	—	—	—	1	28	—	—	1	—	—	—	800	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
812	Sobów	30	27	80	84	3	—	—	—	—	—	—	1	52	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
813	Sokolniki	64	6	—	—	2	43	—	—	14	—	1	—	—	20	1	1	—	—	—	1500	—	—	—	—	—	1	—	1	2	—	—
814	Suchorzów	28	17	—	14	1	128	—	—	—	—	—	1	30	70	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
815	Trześń	73	46	—	—	3	20	—	—	—	—	—	1	84	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
816	Wielowieś	43	6	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	60	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
817	Witkowice	37	34	100	35	1	180	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
818	Wola gołego	62	7	—	—	1	20	—	—	—	—	—	1	60	200	1	1	—	—	—	130	—	—	—	—	—	1	—	—	—	55	—
819	Wrzawy	30	13	1600	—	4	—	—	—	—	—	1	—	—	385	1	1	—	—	1600	636	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
820	Zaleszany	41	8	—	—	2	—	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	20	—
821	Zbydniów	30	27	—	50	4	83	—	182	—	—	1	—	—	417	1	1	—	—	—	1500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
822	Żabno	32	26	—	167	4	—	—	83	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
823	Żupawa	44	9	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	55	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
	60. Tarnopol																															
824	Baworów	35	18	—	350	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
825	Draganówka	51	31	—	172	6	30	—	—	—	—	—	1	40	140	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
826	Łozowa [3])	36	12	—	350	4	26	—	—	—	—	1	—	—	585	1	1	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40
827	Łuka wielka	42	51	800	50	4	—	—	—	—	—	—	1	80	—	1	—	—	—	800	800	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—
828	Poczapińce	71	9	—	270	1	—	—	32	—	—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	61. Tarnów																															
829	Chojnik	42	6	—	46	2	254	1320	72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
830	Janowice	42	13	—	500	5	700	630	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
831	Kowalowa	18	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
832	Lisia góra	85	30	4900	83	5	—	1737	—	—	—	1	—	—	530	—	1	—	—	—	1400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—
833	Łęg ad Partyń	43	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
834	Łękawica	32	10	—	40	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
835	Pawęzów	12	13	96	—	1	86	—	—	—	—	—	1	66	12	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
836	Poręba radlna	30	10	—	40	5	800	—	—	24	—	—	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
837	Rzuchowa	36	14	—	115	4	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
838	Siemiechów	20	9	—	—	3	270	2100	—	—	—	—	1	14	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
839	Szynwałd [4])	45	48	6000	60	10	800	1270	500	48	—	1	—	—	1400	1	1	—	—	6000	600	1	—	—	—	—	—	—	1	3	400	45
840	Zalasowa	42	16	—	35	6	130	1820	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
841	Żukowice nowe	53	64	1000	85	3	—	—	—	—	—	1	—	—	356	1	1	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
842	Żukowice stare	13	29	550	40	3	—	—	—	—	—	1	—	—	640	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	62. Tłumacz																															
843	Czarnołożce	25	8	2400	220	3	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	1	—	—	2400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
844	Jezierzany	16	8	—	36	3	—	—	—	—	—	1	—	—	393	—	—	—	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
845	Petryłów	10	3	400	80	1	—	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
846	Strupków	18	12	—	45	3	—	—	—	—	—	—	—	—	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
847	Tłumacz	16	7	—	340	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	1	1	—	—	12000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
848	Tyśmienica [5])	102	6	—	164	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	63. Trembowla																															
849	Boryszówka	40	80	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	4	1	1	1	—	—	540	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
850	Brykula stara	27	16	—	25	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
851	Budzanów	55	8	—	370	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
852	Darachów	19	15	—	30	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
853	Janów	23	8	—	40	3	—	—	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
854	Kobyłowłoki [6])	62	40	—	140	3	—	—	—	—	—	1	—	—	198	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
855	Łoszniów	40	8	1600	365	5	—	—	1085	—	—	2	—	—	1524	1	1	1	—	1600	2500	1	—	—	—	—	—	—	1	3	—	—
856	Mogielnica	32	10	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	120	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
857	Młyniska	21	6	—	22	1	13	—	—	—	—	1	—	—	187	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
858	Plebanówka	15	10	300	35	3	—	—	—	—	—	1	—	—	45	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
859	Podhajczyki	16	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	60	28	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
860	Sady trembow.	30	9	—	60	4	—	—	360	—	—	1	—	—	110	—	1	1	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
861	Strusów	25	5	—	464	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
862	Trembowla	59	9	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	1000	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
863	Wierzbowiec	12	5	—	140	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	77	—
	64. Turka																															
864	Turka	15	5	—	40	1	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Dzierżawa propinacyi. [2]) Dzierżawa propinacyi. [3]) Dostawa szutru. [4]) Mleczarnia przerobiła 55.000 litrów mleka; dzierżawa propinacyi; zakupiono 5 wagonów węgla. [5]) W styczniu 1904 rozwiązało się Kółko rolnicze; nieznaczny majątek przekazano nowozawiązanemu Kołu Tow. Szkoły Ludowej. [6]) Zakupiono 1 wagon węgla.

Liczba porządkowa	Powiat i siedziba Kółka rolniczego	Ilość członków	Ilość zebrań	Wartość własnych budynków	Czytel. Kółka roln. liczy: dzieł	Czytel. Kółka roln. liczy: czasopism	Kółko rolnicze sprowadziło w r. 1903 za kwotę w koron.: Nasion	Nawozów sztucznych	Maszyn rolniczych	Drzew owoc.	Drenowano na morgach	Sklep Kółka roln.: w własnym zarz.	Sklep Kółka roln.: wydzierżaw.	Z dzierżawy sklepu wpłynęło koron	Udziały członków w koronach	Przy sklepie Kółka roln. znajduje się: Trafika tytoń.	Sprzedaż wina	Napoi słodz.	Zakupno zboża za kwotę	Ubezpieczen. od ognia na kwotę w K: Domu	Towarów	Kasa pożyczk. pod Patronat: należąca	nienależąca	Kółko rolnicze posiada: szpichlerz	mlecz. spółk.	piekarnię	rzeźnię	dzierż. myta	och. str. pożar.	sikawki	Złożono na cele ogólnego dobra koron: kościelne i cerkiewne	inne
	65. **Wadowice**																															
865	Bachowice	36	8	—	200	2	1536	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
866	Barwałd górny	12	10	—	80	1	—	—	—	—	—	—	1	12	—	—	—	—	—	—	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
867	Barwałd średni	80	16	3600	40	2	—	—	173	—	—	1	—	—	800	1	1	—	—	3000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
868	Brzezinka	70	22	—	156	1	—	—	—	20	—	1	—	—	31	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
869	Chocznia[1])	62	39	—	—	2	176	664	—	—	—	—	—	—	74	—	—	—	212	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
870	Facimiech	27	10	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	300	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
871	Frydrychowice	110	18	1000	280	3	1120	—	108	—	—	—	1	140	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
872	Głębowice[2])	10	14	—	30	3	—	1000	250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
873	Inwałd	90	12	—	—	4	—	1300	400	—	—	—	1	34	160	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
874	Izdebnik	115	16	2400	—	4	500	1000	—	—	—	—	1	330	500	—	1	—	—	1400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
875	Klecza górna[3])	48	16	—	—	7	1700	1200	378	—	—	1	—	—	1078	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	—
676	Krzęcin	70	18	—	—	3	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
877	Marcyporęba[4])	30	9	8800	80	5	1680	2060	—	—	—	2	—	—	17281	2	1	—	—	3000	7000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1350	—
878	Pobiedr[5])	68	9	—	36	3	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
879	Ponikiew	169	8	2800	76	2	—	—	—	—	—	1	—	—	300	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
880	Przytkowice	56	9	2000	—	2	500	—	—	—	—	2	—	—	—	1	1	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600	—
881	Roczyny[6])	97	19	—	22	1	—	—	—	20	—	—	1	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
882	Ryczów	30	10	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	20	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
883	Spytkowice	45	5	—	20	1	1400	—	—	—	—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
884	Stanisław dolny	80	15	—	25	4	—	—	—	—	—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
885	Stryszów	27	11	—	—	2	160	—	—	—	—	1	—	—	50	1	1	—	—	—	2400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	50
886	Sułkowice	50	20	2000	30	2	70	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
887	Targanice	36	13	1500	30	1	—	—	—	—	—	—	2	410	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
888	Tłuczań górna[7])	59	5	—	—	3	1408	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
889	Woźniki	54	16	280	215	2	400	600	100	—	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
890	Wysoka	45	13	1184	50	2	950	1200	—	—	—	—	1	609	—	1	1	—	600	1600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
891	Zachełmna	37	9	1200	40	2	304	1462	136	—	—	1	—	—	870	—	1	—	—	1200	1600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
892	Zagórnik[8])	110	25	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	85	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	200	—
893	Zebrzydowice	38	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
894	Zembrzyce	96	7	700	44	3	—	—	—	—	—	1	—	—	1460	—	1	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	68
	66. **Wieliczka**																															
895	Bierzanów	30	20	—	20	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
896	Biskupice	28	17	—	34	7	383	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
897	Bodzanów	40	22	—	22	1	170	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—
898	Brzegi	40	5	—	160	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
899	Brzezowa	27	6	—	23	1	—	300	—	—	—	—	1	230	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
900	Chorowice	18	16	—	42	1	—	—	—	—	—	—	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
901	Dobczyce[9])	10	19	—	30	1	1205	625	—	—	—	—	1	200	—	—	—	—	—	—	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200
902	Gdów	90	24	—	300	9	300	150	100	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
903	Grabie[10])	80	16	1600	—	2	—	—	—	—	—	—	1	250	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
904	Kawiec	40	26	—	46	5	384	712	—	—	—	1	—	—	795	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
905	Koźmice wiel.	38	9	—	—	1	259	—	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
906	Krzesławice	31	18	—	56	1	180	476	—	—	—	1	—	—	1085	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
907	Krzyszkowice[11])	60	12	—	44	3	264	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
908	Kurdwanów	14	4	—	40	1	—	—	—	—	—	—	1	20	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
909	Łazany	42	5	—	62	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
910	Mogilany	63	7	4250	80	4	704	929	—	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1200	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
911	Ochojno	22	6	—	40	1	—	—	—	—	—	—	3	40	108	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	14	—
912	Podstolice	60	10	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	400	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40
913	Raciborsko	25	5	—	50	2	—	—	—	—	—	—	1	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
914	Radziszów[12])	144	16	1200	—	4	530	—	280	—	—	1	—	—	244	—	1	—	1500	1200	1200	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	245
915	Rzeszotary	46	25	—	40	1	10	—	—	—	—	—	2	24	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	30	—
916	Rzozów	40	8	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	213	—	—	—	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—
917	Skawina	20	26	—	30	1	200	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
918	Świątniki górne	43	5	—	—	2	750	—	—	—	—	1	—	—	2808	—	—	—	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45
919	Swoszowice	32	13	—	29	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
920	Tyniec	118	12	—	170	1	—	—	—	—	—	—	1	20	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
921	**Węgrzce wielkie**	24	7	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
922	Zagórze	104	22	—	30	1	285	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
923	Zakliczyn	65	9	2000	—	5	880	1112	—	—	—	1	—	—	106	1	1	—	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	67. **Zaleszczyki**																															
924	Lisowce	29	28	—	117	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
925	Szczytowce	36	21	—	50	5	—	—	—	—	—	1	—	—	240	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
926	Tłuste	64	67	400	114	8	—	—	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	68. **Zbaraż**																															
827	Jacowce	34	10	—	50	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
928	Klimkowce	10	14	—	52	4	8	—	—	—	—	1	—	—	98	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
929	Koszlaki	39	11	—	30	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
930	Medyń	32	51	—	47	1	43	48	138	27	—	—	1	15	112	1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
931	Prosowce	22	10	—	54	8	—	—	92	—	—	1	—	—	257	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
932	Toki	53	6	—	35	6	30	—	318	—	—	—	—	—	340	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	69. **Złoczów**																															
933	Firlejówka	192	5	—	50	2	—	—	—	—	—	1	—	—	2225	—	1	—	480	—	1320	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1010	—
934	Gołogóry	48	15	—	83	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
935	Hucisko oleskie	27	8	—	25	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
936	Kniaże	20	10	—	91	2	—	—	—	—	—	1	—	—	651	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
937	Kondratów	38	7	—	25	1	40	393	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
938	Nestorowce	74	4	—	70	3	—	—	—	—	—	2	—	—	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
939	Olejów	120	42	—	90	8	—	35	—	—	—	2	—	—	1100	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
940	Olesko	60	22	—	100	4	100	280	—	80	—	1	—	—	992	1	1	1	—	—	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
941	Pomorzany	87	5	—	220	3	—	—	—	—	—	—	1	120	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
942	Toustogłowy	33	8	—	30	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
943	Wicyń	138	5	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	147	—	—	1	—	—	988	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
944	Złoczów	76	16	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1726	—	1	—	—	—	7000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20

[1]) Zakupiono 7 wagonów węgla. [2]) Zakupiono 2 wagony węgla. [3]) Zakupiono 2 wagony węgla. [4]) Dzierżawa propinacyi. [5]) Zakupiono 8 wagonów węgla. [6]) Zakupiono 4 wagony węgla. [7]) Zakupiono 2 wagony węgla. [8]) Zakupiono otrąb i kukurudzy za 1500 koron. [9]) Zakupiono 3 wagony węgla. [10]) Zakupiono wagon ziemniaków. [11]) Zakupiono 2 wagony ziemniaków i 5 wagonów drzewa opałowego. [12]) Zakupiono 13 wagonów węgla.

Liczba porządkowa	Powiat i siedziba Kółka rolniczego	Ilość członków	Ilość zebrań	Wartość własnych budynków	Czytel. Kółka roln. liczy: dzieł:	czasopism:	Kółko rolnicze sprowadziło w r. 1903 za kwotę w koron.: Nasion	Nawozów sztucznych	Maszyn rolniczych	Drzew owoc.	Drenowano na morgach	Sklep Kółka roln.: w własnym zarz.	wydzierżaw.	Z dzierżawy sklepu wpłynęło koron	Udziały członków w koronach	Przy sklepie Kółka roln. znajduje się: Trafika tyton.	Sprzedaż wina	Napoi słodz.	Zakupno zboża za kwotę	Ubezpieczen. od ognia na kwotę w k.: Domy	Towary	Kasa pożyczk. pod patronat: należąca	nienależąca	Kółko rolnicze posiada: szpichlerz	mlecz. społ.	piekarnię	rzeźnię	dzierż. myta	och. str. pożar.	sikawki	Złożono na cele ogólnego dobra koron: kościelne	inne
	70. Żółkiew																															
945	Glińsko	35	40	3200	90	1	—	—	64	18	—	1	—	—	253	—	1	1	—	2200	500	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
946	Herawiec	28	7	—	30	1	—	—	—	—	—	—	1	20	120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
947	Kłodno	45	9	—	120	4	—	—	—	—	—	—	1	120	—	1	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—
948	Mosty wielkie	25	6	—	110	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
949	Przedrzymichy małe	15	44	300	30	4	—	—	132	—	—	1	—	—	100	1	—	1	—	300	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
950	Skwarzawa n.	13	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
951	Winniki	48	16	—	45	1	—	—	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	71. Żydaczów																															
952	Kornelówka	13	12	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	159	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
953	Machliniec	53	16	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	500	—	—	—	—	—	—	650	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
954	Nowe Sioło	17	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	160	280	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
955	Ruda kochaw.	109	12	1000	600	5	600	—	1720	205	—	1	—	—	—	—	—	—	1170	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
956	Wola obłażn.	15	9	200	30	1	—	—	—	—	—	1	—	—	212	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
957	Żyrawa	22	7	—	70	3	—	—	—	—	—	1	—	—	440	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	72. Żywiec																															
958	Cięcina	32	15	—	35	1	—	—	—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
959	Cisiec	80	8	—	300	3	64	1090	—	—	—	—	1	25	145	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
960	Dworzyska	35	14	—	30	3	200	700	140	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
961	Gilowice	181	27	600	25	2	46	369	—	—	—	—	1	110	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
962	Koszarowa	69	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	120	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
963	Krzyżowa	24	13	—	—	5	—	—	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
964	Lachowice	41	17	—	—	1	10	140	—	—	—	1	—	—	122	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
965	Łękawica	15	11	1000	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
966	Milówka	42	23	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	10	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
967	Rajcza[1]	24	17	10000	—	4	480	531	—	—	—	1	—	—	16513	1	1	—	—	600	16000	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
968	Rycerka dolna	16	10	—	92	2	—	—	—	—	—	1	—	—	300	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
969	Rychwałd	28	10	1500	—	2	20	—	—	50	—	—	1	200	—	1	1	—	—	1300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
970	Słotwina	20	8	2800	40	2	—	550	44	—	—	—	1	280	—	1	—	—	—	2400	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
971	Sopotnia	29	12	—	41	1	—	700	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
972	Ujsoły	35	10	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Zakupiono dwa wagony kukurudzy.

Sumaryczne zestawienie ze sprawozdań Kółek rolniczych.

Złożyły sprawozdanie z czynności za 1903 rok z 72 powiatów		972	Kółka r.
Wyżej wyszczególnione 972 Kółka liczą członków		44.188	
odbyły w r. 1903 zebrań:			
ogólnych	3.243		
zwyczajnych	7.789		
Zarządu	5.931		
Razem zebrań		16.944	
Wartość własnych budynków Kółek rolniczych wynosi			Ł 568.471
Wartość własnych budynków powiększyła się w porównaniu z r. 1902 o kwotę			„ 18.182
Biblioteki Kółek rolniczych liczą dzieł (r. 1902 — 63.043)	65.552		
Kółka rolnicze prenumerowały czasopism (r. 1902 — 2.256)	2.450		
Kółka rolnicze sprowadziły w r. 1903:			
nasion za kwotę (r. 1902 za K. 97.316)			K. 140.403
nawozów sztucznych za kwotę (r. 1902 za K. 252.889)			„ 204.290
maszyn i narzędzi rolniczych za kwotę (r. 1902 za K. 50.666)			„ 63.915
drzew owocowych za kwotę (r. 1902 za K. 2.512)			„ 3.286
Kółka rolnicze przeprowadziły drenowanie na morgach		1.293	
Z 972 Kółek rolniczych posiadają:			
szpichlerz		11	
mleczarnię spółkową		7	
piekarnię		8	
rzeźnię		122	
kasę pożyczkową lub Spółkę nienależącą pod Patronat		32	
spółkę oszczędności i pożyczek pod Patronatem Wydziału krajowego		109	
zbiornicę pocztową		62	
ochotniczą straż pożarną		110	
sikawek		125	
dzierżawią myto		5	
Kółka rolnicze posiadają:			
sklepów prowadzonych w własnym zarządzie		459	
oddanych w dzierżawę		278	
Udziały złożone na przedsiębiorstwa handlowe wynoszą (r. 1902 K. 420.031)			K. 381.445
Z dzierżawy sklepów wpłynęło do kasy Kółek roln. (r. 1902 K. 33.416)			„ 37.355
Trafikę posiada sklepów Kółek rolniczych (r. 1902 — 353)		358	
Sprzedaż wina lub wyszynk prowadzi sklepów Kółek roln. (r. 1902 — 366)		379	
Sprzedaż napoi słodzonych „ „ „ „ (r. 1902 — 154)		193	
Dzierżawę propinacyi objęło Kółek roln. (r. 1902 — 38)		39	
Zakupiono zboża w Kółkach za			K. 17.432
Zakupiono jaj po sklepach Kółek za			„ 136.397
Ubezpieczono od ognia:			
własne budynki Kółek rolniczych na kwotę			K. 299.332
towary w sklepach Kółek rolniczych na kwotę			„ 397.107
Kółka rolnicze złożyły w r. 1903 na potrzeby kościołów	K. 17.930		
„ „ „ na cele ogólnego dobra	„ 6.357		
Razem			K. 24.287

Statystyka Zarządów Kółek rolniczych.

W roku 1903 spełniali w 972 Kółkach rolniczych obowiązki:

A) przewodniczącego:

duchowni	w 254	Kółkach	czyli	26·2%
właściciele dóbr . . .	„ 76	„	„	7·7 „
nauczyciele	„ 40	„	„	4·1 „
włościanie	„ 518	„	„	53·3 „
osoby innych zawodów . .	„ 61	„	„	6·3 „
vacat	„ 23	„	„	2·4 „
Razem .	w 972	„	„	100%

B) zastępcy przewodniczącego:

duchowni	w 25	Kółkach	czyli	2·7%
właściciele dóbr . . .	„ 9	„	„	0·9 „
nauczyciele	„ 31	„	„	9·2 „
włościanie	„ 723	„	„	74·4 „
osoby innych zawodów . .	„ 66	„	„	6·8 „
vacat	„ 117	„	„	12·0 „
Razem .	w 972	„	„	100%

C) sekretarza:

duchowni	w 12	Kółkach	czyli	2·2%
właściciele dóbr . . .	„ 1	„	„	0·1 „
nauczyciele	„ 212	„	„	21·8 „
włościanie	„ 626	„	„	63·9 „
osoby innych zawodów . .	„ 72	„	„	7·3 „
vacat	„ 49	„	„	4·7 „
Razem .	w 972	„	„	100%

PROTOKÓŁ

OGÓLNEJ RADY TOWARZYSTWA KÓŁEK ROLNICZYCH

w Jaśle w dniach 8. i 9. lipca 1903 r.

Ogólna Rada Towarzystwa Kółek rolniczych, zwołana w 1903 r. do Jasła na dnie 8-go i 9-go lipca, rozpoczęła się uroczystem nabożeństwem, odprawionem przez ks. Sarnę, który imieniem Ks. Biskupa Pelczara udzielił błogosławieństwa arcypasterskiego wszystkim uczestnikom Zjazdu.

Po mszy św. rozpoczęły się obrady w sali »Sokoła«. Delegatów przybyło 148 z różnych powiatów kraju; z członków Zarządu głównego obecni: prezes p. Artur Zaremba-Cielecki, wiceprezes Dr. Jan Kanty Steczkowski, sekretarz Dr. Roman Kulczycki, oraz pp. Dr. Dulęba, Dr. Gargas, Gogolewski, Jarosz, ks. Koleński, Dr. Mikołaj hr. Rey, Smagała, Sowa, Dr. Stefczyk, ks. Wesoliński, Wójcik.

Zebranie zaszczycili swą obecnością JE. Pan Marszałek Stanisław hr. Badeni, dalej prezes c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego poseł Włodzimierz Kozłowski i reprezentant c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego Stanisław Ostaszewski.

Pierwszy zabrał głos burmistrz Dr. Pawłowski i serdecznie witając imieniem miasta uczestników Zjazdu, życzy, aby narady wydały plon wydatny.

Prezes p. Cielecki zagajając obrady, powitał gości i delegatów a streściwszy działalność i zadanie Towarzystwa powołał na sekretarzy Ogólnej Rady ks. Ignacego Antoniewskiego z Kamienia i p. Tomasza Kowalskiego, burmistrza miasta Bełza.

Silne i podniosłe wrażenie wywarła mowa JE. Pana Marszałka. Wyraziwszy swą radość, że nadarza mu się sposobność okazania swej szczerej życzliwości dla stanu włościańskiego i Kółek rolniczych, wezwał Kółka, aby stały się szkołą włościaństwa, wyrabiały z nich obywateli kraju rozumnych i patryotycznych, znających swoje prawa, ale i świadomych swych obowiązków.

Witali następnie Zjazd: prezes c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego, poseł Dr. Włodzimierz Kozłowski, i delegat c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego a prezes Towarzystwa rolniczego okręgowego Stanisław Ostaszewski, zaznaczając łączność interesów obu tych Towarzystw z interesami Kółek rolniczych.

Po odczytaniu telegramów od członków Zarządu głównego, którzy na Radę przybyć nie mogli, zwolniono od odczytania protokołu z IV. Ogólnej Rady ze względu, że protokoł pomieszczony został w XX-tem sprawozdaniu rocznem.

Następnie bez dyskusyi przyjęto do wiadomości sprawozdanie Zarządu głównego za rok 1902, poczem w zastępstwie nieobecnego p. Józefa Gumowskiego, inżyniera wygłosił Dr. Steczkowski referat o komasacyi. Mowca przedstawił zgubne wpływy rozdrobnienia gruntów i korzyści z ustawy komasacyjnej z r. 1903 a w końcu postawił rezolucyę: »Ogólna Rada zaleca Kółkom rolniczym podjęcie starań o jak najszersze zastosowanie ustawy komasacyjnej«.

Del. Hr. Mieroszowski wyraża zapatrywanie, że komasacya tylko wtedy rzeczywisty pożytek przyniesie, gdy równocześnie wprowadzi się pewne ustawowe minimum parceli, którejby dalej dzielić nie było wolno.

Del. Grzegorz Sowa oświadcza się przeciw komasacyi, gdyż obecnie już zapóźno na stosowanie ustawy; należało ją przeprowadzić przed 30 laty.

Del. Antoni Smagała zbija zapatrywania poprzedniego mowcy i przemawia gorąco za komasacyą, zastrzega się jednak przeciw oznaczaniu minimum niepodzielnej parceli.

P. Dyląg wykazuje, że włościanie nie powinni się obawiać o straty materyalne przy komasacyi, przeciwnie przekonać się łatwo, że komasacya znaczny pożytek przynieść musi.

Ks. Sarna widzi tylko trudność w początkach; były czasy, że namawiać musiano do siania koniczyny, do drenowania, tak samo będzie i z komasacyą. Podejmą ją najpierw oświeceńsze gminy, za ich przykładem pójdą potem inne.

P. Gogolewski sądzi, że komasacya znajdzie prędzej przystęp do ludności włościańskiej, jeżeli także Rady powiatowe zajmą się tą ważną sprawą

Del. Franciszek Wójcik zauważa, że w przemówieniu p. Sowy odezwał się chłopski konserwatyzm, przywiązanie do posiadanego gruntu. Konserwatyzm taki jest jednak nierozsądny, jeżeli wstrzymuje pożyteczne melioracye. Przez komasacyę ubędzie miedz, tych głównych siedzib szkodników zwierzęcych i roślinnych, a przybędzie ziemi. Zwraca dalej uwagę na drugą część ustawy o dzieleniu wspólnych posiadłości i na możność podziału pastwisk, co kolosalne zyski przynieść musi krajowi. Lud nie lubi nowości, tak samo był przeciwny szkole, jednak obecnie, poznawszy korzyści i znaczenie oświaty, zmienił zdanie. Kółka rolnicze powinny na zebraniach szczegółowo omawiać przepisy o komasacyi, aby usuwać różne wątpliwości i obawy gospodarzy.

Przemawiali jeszcze pp. Karasiński, Domakała, Szumski, Fil, wreszcie referent p. dr. Steczkowski, który wyjaśniał, jakie grunta nie ulegają komasacyi, i dlaczego nie ma przymusu do komasacyi.

Rezolucyę przyjęto i na tem zakończono pierwsze posiedzenie.

O godzinie 4. po południu rozpoczęło się drugie posiedzenie Ogólnej Rady pod przewodnictwem prezesa p. Cieleckiego referatem p. A. Bahra, notaryusza z Zatora a delegata Związku ochotniczych straży pożarnych, na temat: »o ochotniczych strażach pożarnych«, zakończonym rezolucyą, aby Zarządy Kółek rolniczych zajęły się tworzeniem ochotniczych straży.

Imieniem Zarządu głównego Dr. Dulęba zdał szczegółowo sprawę z akcyi, podjętej w tym kierunku przez Zarząd główny i prowadzonej w ścisłem porozumieniu ze Związkiem ochotniczych straży pożarnych, dalej podał do wiadomości żądania, które przedłożono Towarzystwu wzajemnych ubezpieczeń tak w sprawie ochotniczych straży jak i ubezpieczeń od ognia. Zwrócił się wreszcie do delegatów, aby na zebraniach Kółek rolniczych omawiali sprawę ochotniczych straży i zachęcali do ich zakładania.

Del. Józef Wyrzykowski w dłuższem przemówieniu wykazuje, jak Kółka rolnicze starają się wywiązać z zadań im poruczonych i zapewnia, że i ten nowy obowiązek chętnie przyjmują na siebie. Właściwie organizowaniem straży powinny zająć się gminy; jeżeli więc Kółka rolnicze w zastępstwie gmin wezmą ciężar na siebie, to gminy udzielić powinny pomocy materyalnej na zakupno sikawki. Żąda, by pod tym względem nałożono nawet przymus na gminy, inaczej Kółko rolnicze dla braku funduszów zadaniu nie podoła. Kółka rolnicze nie potrzebują rad i wskazówek o zakładaniu straży, lecz przedewszystkiem środków na zakupno przyborów.

Dr. Dulęba w ponownem przemówieniu objaśnia, że już »regulamin główny« wskazuje, w jaki sposób i gdzie Kółko rolnicze starać się może o fundusze, potrzebne na zorganizowanie straży.

Del. Franciszek Magryś uznaje myśl zakładania ochotniczych straży przy Kółkach za bardzo wskazaną; nie zgadza się z zapatrywaniem p. Wyrzykowskiego, że rad nie potrzeba, owszem prosi o nie bardzo imieniem włościaństwa, bo właśnie w ten sposób sprawa przez ogół lepiej będzie zrozumiana.

Del. hr. Mieroszowki stawia wniosek, aby referat p. Bahra został ogłoszony drukiem albo w „Przewodniku“ albo w jego dodatku „Obronie pożarnej“.

Del. Wincenty Tenczar żali się bardzo, że istniejące ochotnicze straże pożarne za mało mają materyalnego poparcia ze strony Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń, a przecież każda straż ogniowa umniejsza Towarzystwu straty. To, że będzie można uzyskać pożyczkę na zakupno sikawki, jest słabą pociechą, bo sikawka dochodu nie przynosi a pożyczkę spłacić trzeba, skąd więc oddać ratę, gdy jej termin zapada?

P. Dydyński, reprezentant Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń, wyjaśnia, że dotąd remuneracyę dla straży ogniowych za usługi oddane podczas pożarów nie mogły być wysokie, gdyż fundusz na ten cel preliminowany był za szczupły, a obecnie podniesiony zostanie do 16000 K.

Dr. Gargas podnosi, że ćwiczenia ochotniczych staży pożarnych tworzyć będą miłą a zarazem dla ogółu pożyteczną rozrywkę i wyraża przekonanie, że szczególnie młodzież wiejska chętnie się do straży garnąć będzie, byle tylko w każdem Kółku umiano ją odpowiednio zachęcić.

Del. Antoni Smagała domaga się, aby obszary dworskie pociągnąć do obowiązku zakupna sikawek; przytacza objawy nieżyczliwości ze strony dworów przy pożarach zagród włościańskich, mimo, że ochotnicza straż gminna dzielnie ratowała podczas pożaru we dworze.

Del. Ignacy Stanula zaleca zakładanie ochotniczych straży Kółek rolniczych, żąda ponadto jak najspieszniejszego zaprowadzenia przymusowej asekuracyi.

Ks. kan. Sarna zwraca uwagę odnośnie do przemówienia p. Smagały, że nie należy wypadków, które tu i ówdzie zaszły, uogólniać i przytacza przykłady, na podstawie których wprost odmienne oprzeć można twierdzenia. Co do nabycia, względnie opłaty sikawek, to sprawę tę ułatwić powinna gmina, wstawiając corocznie do budżetu odpowiednią kwotę.

P. Gogolewski Stanisław stawia za przykład organizacyi ochotniczych straży powiat sokalski, gdzie wskutek ingerencyi Wydziału powiatowego każda gmina posiada sikawkę i przybory ogniowe.

Del. Wojciech Wiśniewski z radością wita projekt zakładania ochotniczych straży przez Kółka rolnicze i jest przekonany, że gminy chętnie udzielą Kółkom pomocy na zakupno przyborów a przedewszystkiem sikawek, nie trzeba jednak nakładać na gminy przymusu; oględnem, wyrozumiałem postępowaniem, delikatnością więcej się da osiągnąć, niż obcesowem żądaniem. Zaleca, póki niema na to funduszów, obywać się bez umundurowania straży. Wykazuje, że Towarzystwo wzajemnych ubezpieczeń więcej powinno cenić usługi ochotniczych straży, a tem samem więcej na nie łożyć.

Del. Znamirowki z ubolewaniem podnosi nieodpowiednie obsadzenie agencyi Tow. wzajemnych ubezpieczeń w Monasterzyskach; jeżeli zmiana nie nastąpi, chrześcijanie, ubezpieczeni dotąd w Towarzystwie, będą zmuszeni asekurować się w innem towarzystwie. Zwraca się do p. Dydyńskiego, jako reprezentanta Towarzystwa, aby postarał się, by fatalny błąd naprawiono.

Po końcowem przemówieniu Dr. Dulęby powzięto następujące uchwały w myśl wniosku Dr. Dulęby:

1) Ogólna Rada przyjmuje do wiadomości akcyę, wdrożoną przez Zarząd główny w celu organizacyi ochotniczych straży pożarnych, przez Kółka rolnicze na podstawe regulaminu głównego, wydanego w porozumieniu ze Związkiem ochotniczych straży pożarnych i uznaje ją za potrzebną i konieczną.

2. Ogólna Rada poleca delegatom, aby na Zjazdach powiatowych i zebraniach Kółek rolniczych zdali sprawę o tej akcyi i starali się wpłynąć na przeprowadzenie organizacyi ochotniczych straży.

Uchwalono dalej wyrazić podziękowanie Związkowi ochotniczych straży pożarnych, w pierwszym rzędzie pp. Dr. Alfredowi Zgórskiemu i Antoniemu Szczerbowskiemu za gorliwe współdziałanie w pracy nad organizacyą ochotniczych straży pożarnych.

Przyjęto również wniosek hr. Mieroszowskiego o zamieszczenie w »Przewodniku« odczytu p. Bahra i wyrażono mu za udział w Radzie i za referat podziękowanie.

Imieniem Komisyi rewizyjnej hr. Mieroszowski przedkłada zamknięcia rachunkowe za r. 1902 i wnosi o udzielenie Zarządowi głównemu absolutoryum. Wniosek przyjęto. Do komisyi rewizyjnej na r. 1903 wybrano pp. Karola d'Abancourt, Leopolda Wilimowskiego i Bolesława Żardeckiego.

Nastąpiła dyskusya nad sprawozdaniem rocznem. Przewodnictwo obejmuje wiceprezes Dr. Steczkowski.

Dr. Dąbrowski, biorący udział w zebraniu jako delegat Towarzystwa chowu drobiu we Lwowie, występuje przeciw urządzaniu pól doświadczalnych ze zbożami oraz przeciw urządzaniu doświadczeń łąkowych.

Del. Karol Fil gospodarz z rudeckiego, na podstawie własnych doświadczeń wykazuje, że pola doświadczalne są bardzo pożyteczne dla włościańskiej ludności i omawia to bardzo obszernie i obrazowo, sądzi jednak, że zamiast czterech gatunków zboża Zarząd główny powinien rozsyłać tylko dwa.

Del. Franciszek Wójcik oświadcza na przemówienie p. Dąbrowskiego, że pieczone gołąbki nie idą same do gąbki«; włościanie wiedzą, że bez kłopotu i trudów nie wypośrodkują, który gatunek zboża dla ich gleb najodpowiedniejszy, gdy im zatem Zarząd główny wskazał drogę, jak do tego dojść mogą, nie uchylają się od pracy, bo wiedzą, że to pożytek przyniesie. Właśnie włościanie, wykonujący sami własną ręką roboty w polu i żywo się interesujący wynikami, są najodpowiedniejsi do podobnych doświadczeń. Że tu i ówdzie próba przepadła, to jeszcze nie dowód, by dalszych a tak pożytecznych doświadczeń zaniechać.

Del. hr. Mieroszowski występuje również przeciw zapatrywaniom p. Dąbrowskiego i wskazując na różnorodność gleby, uznaje za konieczne wypróbowanie różnych gatunków. Pól doświadczalnych się nie narzuca, daje się tym co dobrowolnie do kłopotów i trudu się zgłosili; więc kto ma chęci, z pomocą Zarządu głównego nauką i próbą dojdzie do pożądanych dla niego wyników.

Del. Prof. Czaykowski zna sprawę, bo sam robił próby w seminaryum nauczycielskiem w Tarnowie, wie zatem, ile z tem kłopotu, bo trzeba osobno złożyć, osobno wymłócić, osobno zważyć, ale też pożytek niemały; zgadza się na prowadzenie doświadczeń przez włościan, ale z tem zastrzeżeniem, by każdy dostał tylko jedną odmianę zboża.

Del. Franciszek Magryś na podstawie własnych doświadczeń, bo sam przeprowadzał próby zbożowe, występuje w obronie pól doświadczalnych.

Del. Gabryel Jarosz również przeprowadzał próby, więc zaznacza, że interesuje się niemi cała wieś. Za owies, który się okazał w próbach najlepszy, płacono mu po 9 zł. za korzec, a cały zbiór tegoroczny już naprzód do siewu zamówiony.

Del. Stanula wykazuje, że pole doświadczalne dla gospodarzy dbałych o własne dobro nie sprawia tych trudności, o jakich mówili pp. Dąbrowski i Czaykowski; my się nic trudów nie obawiamy, ani się nimi nie odstraszamy; doświadczeń nie powinno się zaprzestać, bo są skuteczne i pożyteczne.

Del. Ćwiok uznaje pożytek pól doświadczalnych, lecz jest za tem, by zamiast 4 gatunków zbóż rozsyłać tylko jeden.

Del. Tomasz Mrozek w jędrnem przemówieniu przy żywem zainteresowaniu delegatów omawia starania swe o wyszukanie doborowych odmian zbóż i zaznacza, że zajęcie się polem doświadczalnem mimo trudów sprawia przyjemność, byle tylko były dobre chęci. Jest za dalszem prowadzeniem pól, jednak wystarczy rozsyłka na-

sienia i w mniejszej ilości po kilka czy kilkanaście kg.

Ks. Koleński żałuje bardzo, że tej ciekawej dyskusyi nie przysłuchiwał się JE. Pan Marszałek; za dział gospodarski należy się Zarządowi głównemu uznanie, bo różnymi sposobami przeszczepia naukę między lud; może być, że nie wszystkie daty są z matematyczną ścisłością, ale winą tego nie dość dokładna znajomość wagi wśród włościan; Kółka rolnicze powinny zająć się tem, by każdy z członków był dokładnie obeznany z ważeniem i by zwracano większą uwagę na tarowanie; praktycznej nauki potrzeba we wszystkich kierunkach; oświadcza się wreszcie za utrzymaniem pól doświadczalnych.

P. Popławski, inspektor rolniczy Towarzystwa, wyraża zdziwienie, że p. Dąbrowski, który na kwadrans przed swem wystąpieniem dopiero sprawozdanie do rąk otrzymał i zaledwie bardzo pobieżnie je przerzucić zdołał, tak kategorycznie przeciw polom doświadczalnym wystąpił. Do takiej krytyki p. Dąbrowski byłby dopiero wtedy uprawniony, gdyby należycie nietylko tegoroczne, ale i zeszłoroczne sprawozdanie przestudyował; dopiero wtedy nabrałby należytego wyobrażenia o sprawie, jak również wiedziałby, że akcyą nie kierują dyletanci, lecz fachowi i znani w kraju rolnicy; świadomi oni byli doskonale trudności, wiedzieli jednak, że znajdą w kraju zastęp małorolnych światłych a żądnych wiedzy gospodarzy, którzy do danych im poleceń się zastosują. P. Dąbrowski chwycił się ustępów sprawozdania, gdzie sami na błędy i niedomagania wskazujemy; wykazujemy je, bo działamy otwarcie i nie chcemy, jak to mówią, mydlić oczu, że wszystko znakomicie się powiodło. Próby urządzane nie roszczą sobie zupełnie pretensyi do prac ściśle naukowych; wykazów i zestawień nie drukujemy dla kół uczonych, lecz stosujemy je do potrzeb rolników, skupiajacych się w Kółkach rolniczych. O tem, że każda rzecz, choćby najlepiej obmyślana, wykaże w praktyce konieczność pewnych zmian i uzupełnień, dobrze wiemy, i gdyby p. Dąbrowski czytał w »Przewodniku« wezwania do zgłoszeń na pole ozime i jare na r. 1903, przekonałby się, że nie rozsyłamy obecnie czterech odmian zbóż, lecz tylko 2, a po uważnem przeczytaniu sprawozdania za r. 1902 wiedziałby, że przedewszystkiem staramy się o rozpowszechnienie uszlachetnionych odmian krajowych. Uznajemy i cenimy krytykę, lecz niech ta krytyka opiera się na poważnej podstawie a nie na dorywczem i pobieżnem przeglądnięciu sprawozdania — z poważnej krytyki z pewnością nie omieszkamy skorzystać.

P. Dąbrowski cofa swój poprzedni wniosek o zniesienie pól doświadczalnych a zamiast niego przedkłada następujący:

»Zważywszy, że drukowanie całych kolumn cyfr z przeprowadzonych prób i doświadczeń nie ma wartości naukowej, jako prowadzonych przez ludzi niefachowych, przedkładam:

1) Na przyszłość należy umieszczać nie cyfrowe rezultaty, lecz stąd wyprowadzone wnioski;
2) prowadzić próby z metodami siewu rzutowego i rzędowego.

Wniosek ten Ogólna Rada przekazała Zarządowi głównemu do zbadania.

Na tem zamknięto drugie posiedzenie Ogólnej Rady o godzinie $6^1/_2$ wieczorem.

W dniu 9-tym lipca prezes p. Cielecki zagaił o godzinie 8-rano trzecie posiedzenie Ogólnej Rady i przywitał przybyłych na zebranie pp. Władysława Struszkiewicza, radcę dworu z c. k. ministerstwa rolnictwa, i Dra Mikołaja hr. Reya, jako delegata c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego.

P. Struszkiewicz wita delegatów Kółek rolniczych i zapewnia ich, że c. k. Ministerstwo rolnictwa uznaje Towarzystwo za ważny czynnik w rozwoju rolnictwa i w szerzeniu asocyacyi wśród włościan i dlatego już obecnie bierze udział w popieraniu Towarzystwa, udzielając mu zasiłków. Również na przyszłość pomocy nie odmówi i wedle możności subwencye podwyższy. Kończy, życząc dalszego postępu Towarzystwu, a prezesowi sił i energii do pracy.

Nastąpiło uzupełnienie do referatu o komasacyi. Inżynier p. Gumowski, nie spodziewając się, że referat jego przyjdzie na porządek dzienny rannego posiedzenia w dniu 8-mym lipca, przybył do Jasła dopiero południowym pociągiem a więc wtedy, gdy po objęciu referatu przez Dra Steczkowskiego dyskusya w tej sprawie już została przeprowadzona i zamknięta.

Ponieważ jednak ze stanowiska technicznego szczegółowiej mógł przedstawić sprawę, przeto p. prezes w uwzględnieniu korzyści, jakie stąd mogą odnieść delegaci, udzielił mu głosu.

P. Gumowski na przykładach z innych krajów wyjaśniał wpływ komasacyi na ulepszenie stosunków gospodarczych wśród ludności i zwracał uwagę, by się nie odstręczano trudnościami, bo trudności są więcej pozorne. Przedłożył przy tem cały szereg map z przeprowadzonych już komasacyi; mapy, z których jedna przedstawiała zawsze stan przed komasacyą, a druga stan po skupieniu gruntów, uwidoczniały najlepiej korzyści komasacyi. Delegaci z żywem zainteresowaniem przyglądali się mapom i oklaskami podziękowali p. referentowi za zajmujący i pouczający wykład.

Przystąpiono do dalszego ciągu dyskusyi nad sprawozdaniem.

P. Dyląg omawia znaczenie nawozów stucznych dla gospodarstw i zwraca przedewszystkiem uwagę na korzyści użycia soli potasowych na łąkach. Nawóz ten sztuczny mamy we własnym kraju, bo dostarczają go kopalnie w Kałuszu. Stawia wniosek;

„Ogólna Rada wzywa Zarząd główny Towarzystwa, aby poczynił usilne starania o takie taryfy przewozowe na kainit, by nabycie jego dla małorolnych gospodarstw stało się możliwe i by